

398.2
ป 1731
c.3

วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบดบังกาใหญ่
อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ปริญญานิพนธ์

ของ

ปรีชา อุดกระกุล

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ณัฐพร ๑๑ พระโขนง กรุงเทพฯ ๑๑ — โทร. ๓๑๒๑๕๗๑. ๓๑๑๘๐๘๐

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร

ปริญญาดุษฎีบัณฑิต

ตุลาคม ๒๕๒๐

67487

10 ส.ค. 2521

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิติได้พิจารณาปัญหานี้จนบัดนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

.....*พ.อ.ดร.ดร.*.....ประธาน

.....*พ.อ.ดร.ดร.*.....กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จากผู้มีพระคุณ
หลายท่านด้วยกัน จึงจารึกนามไว้ด้วยความขอบพระคุณ คือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กึ่งแก้ว อัทธการ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ให้ความรู้
คติชนวิทยาแก่วิทยาลัย โดกรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะให้เกิดความคิด ให้อำลัใจ ทรวงแก้ไขข้อบกพร่อง
ต่าง ๆ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์พิมพ์สิริ บุญสิงห์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์
กรุณาแก้ไขข้อบกพร่องด้านภาษา และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้า พระคุณของ
อาจารย์ทั้งสองท่าน เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยมีอาลัยมิได้

วิทยาการผู้ให้ข้อมูลที่ปรากฏชื่อในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ และชาววังกาใหญ่ทั้งมวล ผู้เปี่ยม
ด้วยน้ำใจไมตรี และให้ข้อมูลด้วยความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์วิทยาลัยครูนครราชสีมา และบุคคล
อื่น ๆ คือ อาจารย์ ชววิช บุญโหมก อาจารย์ถาวร สอนกษ กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับท้องถิ่นและ
วรรณกรรม ตลอดจนให้พิมพ์เอกสารบางอย่างที่ไว้เป็นประโยชน์ในการค้นคว้า อาจารย์สุรศักดิ์ -
สังฆมานนท์ อาจารย์บุญสืบ พันธุ์ อาจารย์สมชาย สังข์ศรี กรุณาแนะนำวิทยากร และเป็นเพื่อน
ออกปฏิบัติการภาคสนามในบางครั้ง อาจารย์พัฒนา ธิติเสรี อาจารย์สมพงษ์ สิงห์พล กรุณา
เป็นธุระในเรื่องการบันทึกเสียง และแปลความหมายของคำ อาจารย์สุวัฒน์ ช่างเหล็ก คุณจิตรภากรณ์
ศุภวรรณะ กรุณาให้ความช่วยเหลือในภาษาภาษาอังกฤษ คุณอัมมัย อุยตระกูล กรุณาช่วยเขียน
แผนที่ พ.อ.อ.ประภาส จัน ผลิตะ กรุณาให้ความสะดวกในด้านการพิมพ์

อาจารย์ชุตินา อุยตระกูล กรุณาให้ความช่วยเหลือในด้านการพิมพ์ ตลอดจน

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พล.อ.อ.ชัชวาล และคุณแม่ บุญนาค ศุภวรรณะ ที่ให้
ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในด้านการพิมพ์ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง ปิณามารดาของผู้วิจัย
ผู้ใส่ใจในการศึกษาของลูกเสมอมา พระคุณนี้ย่อมหาที่สุดมิได้

ปรีชา อุยตระกูล

สารบัญ

บทที่

หน้า

1. บทนำ

ภูมิหลัง	๑
✓ ✓ ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	๕
✓ ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	๕
✓ สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	๖
✓ ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	๗
✗ ข้อตกลงเบื้องต้น	๗
คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ	๗
✓ วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	๘
✗ การจัดกระทำกับข้อมูล	๘
✓ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	๑๐
วิทยาการ	๑๕

2. วรรณกรรมในฐานที่สะท้อนประวัติ, สภาพแวดล้อมทางภูมิ- ศาสตร์และเพลงโคราช

.....	๑๗
ประวัติ	๑๗
ประวัติจังหวัดนครราชสีมา /	๑๗
ประวัติอำเภอพิมาย /	๒๐
ประวัติตำบลรังนกใหญ่ /	๒๑
สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ /	๒๒
จังหวัดนครราชสีมา	๒๒
อำเภอพิมาย	๒๖
ตำบลรังนกใหญ่	๒๘
เพลงโคราช	๓๓

3. วรรณกรรมในฐานะที่สะท้อนระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ	๔๖
ระบบครอบครัว	๔๖
การเลือกคู่ครอง	๔๖
การสู่ขอและการแต่งงาน	๔๕
ที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงาน	๔๖
การสืบหอคมรดก	๔๘
เศรษฐกิจ ✓	๕๐
อาชีพทำนา /	๕๑
อาชีพค้าขาย /	๕๓
อาชีพทำไร่ /	๕๔
การทำมาหากินอย่างอื่น	๕๕
4. วรรณกรรมในฐานะที่สะท้อนความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม	๕๘
ความเชื่อ	๕๘
ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา	๕๘
ความเชื่อเกี่ยวกับวิหยาคมและผีบางเทวดา	๖๑
ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์	๖๕
ประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรม ✓	๖๖
ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว ✓	๖๗
ประเพณีเกี่ยวกับวัฒนธรรม ✓	๖๗
ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรม ✓	๗๑
ความเชื่อเพื่อเผ่าพันธุ์	๗๓
ความอดกลั้น	๗๓
การเชื่อฟัง	๗๓
ยกย่องผู้มีคุณกตัญญู	๗๔
ค่านิยมเกี่ยวกับคนกลุ่มอื่น	๗๔

5. วิเคราะห์โครงสร้างวรรณกรรมและเปรียบเทียบวรรณกรรม	๙๕
วิเคราะห์โครงสร้างวรรณกรรม	๙๕
เปรียบเทียบวรรณกรรม	๙๘
6. ✓ สรุปผลการศึกษาค้นคว้า อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๔
สรุปผลการศึกษา	๑๐๔
อภิปรายผล	๑๐๖
ข้อเสนอแนะ	๑๐๗
บรรณานุกรม	๑๐๘
ภาคผนวก	๑๑๓
วรรณกรรมจากตำบลงามใหญ่	๑๑๔
นิทานทรงเครื่อง	
พระปาดิตนางอรหิมส์เรื่องที่ 1	๑๑๖
พระปาดิตนางอรหิมส์เรื่องที่ 2	๑๒๕
พญาสุวรรณกัจจนะ	๑๒๘
มณีสังจา	๑๓๓
เจ้าคะนน	๑๓๘
อินทปัตถา	๑๔๕
ศุภมิตรเกศินี	๑๕๒
แก้วกำพรา	๑๖๕
ประวัติ	
ชื่อบ้านนามเมือง	๑๖๘
ประวัติบ้านฉกาจ	๑๗๐
ประวัติบ้านวังกาและตะป็น	๑๗๖

นิยาย

นิยายอธิบายเหตุ	๑๙๓
เครื่องดนตรี	๑๙๓
ทำไมพ่อค้ารักลูกเขยคนเล็ก	๑๙๔
นิยายบุคคล	๑๙๕
หมื่นหาญณรงค์	๑๙๕
ตาสีงห์สามตา	๑๙๘
ตาลายจอมเข้	๑๘๐
นิยายสถานที่	๑๘๑
คอบคุสิงทราฐ	๑๘๑
นิยายเรื่องผี	๑๘๘
นายพรานกับผีป่า	๑๘๘

นิทานคติ

ผู้หญิงแสนกล	๑๙๐
แรงราคะ	๑๙๔
นกแขกเต้า	๑๙๘
เจ้ายอคทอง	๒๐๑
สิงห์ไกรภพ	๒๐๔
นายฮ้อยพระโพธิสัตว์	๒๐๙
หัวล้านเกินครู	๒๑๑
ความศักดิ์สิทธิ์ของนโม	๒๑๒
ผิวเมียไม่เป็นสามัคคี	๒๑๔
หัวล้านจิ้งจาม	๒๑๘
พญามังกับพญากา	๒๒๐

นิทานเรื่องสัตว์

แกงคกกกับนกเคา	๒๒๒
เหากับเส้น	๒๒๓
เตากับกระรอก	๒๒๔
ฉันไม่แน	๒๒๖
ผู้ใหญ่ชมเหงเด็กน้อย	๒๒๗

* มุขตลก

1 <u>มุขตลกเรื่องไม้</u>	๒๒๘
ปิ่นวิเศษ	๒๒๘
พรานยิงหนู	๒๓๑
ไต่บอกกกับไต่คึด	๒๓๕
ไอ้ขี้คร้านตุกเจอา	๒๓๓
ช่างคิดพวยกา	๒๓๕

2 <u>มุขตลกนักบวช</u>	๒๓๖
เจ้าภาพชีเฒ่า	๒๓๖
พระจุมกบ	๒๓๗
หลวงพ่อดีตระหนี่	๒๓๘
พระดีตระหนี่	๒๓๘
คบพอลาว	๒๔๑
อาจารย์บวชนาน	๒๔๒
พระไปบิณฑบาต	๒๔๔
หลวงพ่อกับสี่กา	๒๔๕
หลวงพ่ोजาฐ	๒๔๖
พระบวชใหม่	๒๔๗

ตาเถกกับยายชีเรื่องที่ 1	๒๔๔
ตาเถกกับยายชีเรื่องที่ 2	๒๔๕
เถกกับชีเรื่องที่ 3	๒๕๐
สากกระเบือเป็นเหตุ	๒๕๑
ไม้คานเป็นเหตุ	๒๕๒
พระหาสวด	๒๕๓
3 มุขตลกเครือญาติ	๒๕๕
ชายหมู่ขาดทุน	๒๕๕
ยังไม่เสร็จ	๒๕๗
แม่บาปกว่า	๒๕๘
พ้อทามอสิเก	๒๕๙
ของพ้อใส่แหวน	๒๖๐
แม่มึงนั่นแหละเมียกู	๒๖๑
ลูกเขยกับแม่ยาย เรื่องที่ 1	๒๖๒
ลูกเขยกับแม่ยาย เรื่องที่ 2	๒๖๓
ลูกเขยพิเรน	๒๖๔
ผู้มีใจรักเขย	๒๖๕
พ้อตากับลูกเขย	๒๖๖
พี่เขยกับน้องเมีย	๒๖๗
พ้อเอาแขนคอกลูกเขยตาแตก	๒๖๘
พ้อปู้กับลูกสะใภ้	๒๖๙
4 มุขตลกชาวชนบท	๒๗๐
ชวควิเศษ	๒๗๐

ไอ้เกลอให้มาเอาหิน	๒๗๐
หาคะป่องยา	๒๗๓
เจ๊กโอ	๒๗๕
ยายแกกับโจรหารอย	๒๗๖
ทิดออง	๒๗๗
ปะแดงกับสาวแก	๒๗๘
ไผ่สี่เมียข่อย	๒๘๐
โสมจุ่มกบี่	๒๘๖
สาวแก	๒๘๘
พระธาตุเหาะ	๒๘๖
ไอ้สามเกลอ	๒๘๘
หนุ่มขี่เซา	๒๙๐
บุญถึงกัน	๒๙๑
คุมสติไม่อยู่	๒๙๑
เจ๊กเป่าขลุ่ย	๒๙๓
รักษาความลับไว้ไม่ได้	๒๙๔
นายกับบ่าว	๒๙๕
โครตค	๒๙๖
แผนที่จังหวัดนครราชสีมา	๒๙๗
แผนที่อำเภอพิมาย	๒๙๘

บทนำ

ลักษณะประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ คือมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีวัฒนธรรมอันเป็นตัวเลือกในการดำเนินชีวิตของบุคคล เป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละบุคคล เลือกมา เป็นความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของตนเอง การที่จะศึกษามนุษย์เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรม ที่แสดงออก จึงต้องศึกษาวัฒนธรรมของมนุษย์กลุ่มนั้น เพราะ "วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง"^๑ เหตุที่กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมก็เพราะวัฒนธรรมจะต้องมีการเรียนรู้ มีการถ่ายทอด จะโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษา เช่น วัฒนธรรมทางภาษา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

กลุ่มสังคมของแต่ละชาติย่อมมีวัฒนธรรมอันเป็นลักษณะร่วมของตนโดยเฉพาะ วัฒนธรรมรวมหรือวัฒนธรรมใหญ่ยังแบ่งไปเป็นวัฒนธรรมย่อย หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น "ซึ่งมีสาระใหญ่ของแบบแผนคล้ายกันอยู่ แต่มีความแตกต่างไปในรายละเอียดปลีกย่อย"^๒ เช่นวัฒนธรรมทางภาษา ภาษาไทยทุกภาคของประเทศไทยมีลักษณะโครงสร้างและหน่วยเสียงส่วนใหญ่คล้ายกัน แต่ในบางท้องถิ่น ภาษาดังกล่าวจะมีลักษณะปลีกย่อยแตกต่างกันไปบ้าง เช่นสำเนียงที่เพี้ยนหรือแปร่งไป หรืออาจมีหน่วยเสียงบางหน่วยเสียงที่มีใช้ในภาษาไทยกลาง แต่ไม่มีใช้ในภาษาดังกล่าว บางหน่วยเสียงมีใช้ในภาษาดังกล่าวแต่ไม่มีใช้ในภาษาไทยกลาง เป็นต้น

^๑ สุพัทธรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย หน้า ๑๐๕.

^๒ พัทธยา สายบุญ, "การใช้แบบความคิดเรื่อง "วัฒนธรรม" ในการพัฒนาประเทศ" ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หน้า ๑๐.

นอกจากนี้ยังมีขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่น นิทาน หรือความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นลักษณะของท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมย่อย เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมใหญ่ของทั้งประเทศ

ในสภาพสังคมปัจจุบันที่โลกมีความเจริญทางเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมาย การติดต่อสื่อสารระหว่างคนที่อยู่ห่างไกลกันสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการถ่ายทอด และผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชนชาติต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะชาวเมือง ซึ่งได้รับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของสิ่งแวดล้อมได้ง่าย ผิดกับชาวบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ในชนบท ย่อมจะรักษาสถาปัตยกรรมนิยมประเพณี ความเชื่อ นิทาน ฯลฯ ของเดิมไว้ได้นานกว่า ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะนอกจากจะทำให้เราเข้าใจถึง "ความมีเอกลักษณ์ คือ ความมีอิสระทางวัฒนธรรม"^๑ แล้วยังทำให้ "เราเข้าใจถึงปัญหาและพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่นนั้น อันจะเป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา และสังคม"^๒ อีกด้วย

วิชาคติชนวิทยา หรือคติชาวบ้าน แปลมาจากคำว่า Folklore เป็นวิทยาการแขนงหนึ่ง ศึกษาถึง "วิถีชีวิตตามประเพณีของกลุ่มชน"^๓ ในท้องถิ่นต่าง ๆ การศึกษาวิชา คติชนวิทยาของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจึงช่วยให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมที่ชนกลุ่มนั้นแสดงออกได้เป็นอย่างดี

วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นสาขาหนึ่งของคติชน "เป็นสมบัติของคนธรรมดาตามพื้นบ้านพื้นเมืองทั่ว ๆ ไป เป็นเครื่องบอกลักษณะของสภาพชีวิต และสังคมของคนในถิ่น ต่าง ๆ

^๑ กิ่งแก้ว อัจฉาการ "คติชนวิทยา" วารสารรวมคำแหง ๒(๔) : ๒
กรกฎาคม ๒๕๔๘.

^๒ สุเทพ สุนทรเกสัช "คำนำ" สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หน้า ก.

^๓ กิ่งแก้ว อัจฉาการ ด.ด.

เป็นเรื่องเล่าสืบทอดมาช้านานก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นนิมิตแพร่หลายทั่วไป เนื้อเรื่องอาจแตกต่างกันไปบ้าง ตามเวลาและสถานที่ ทั้งนี้เพราะการถ่ายทอดทางมุขปาฐะผู้เล่าอาจดัดแปลงเอาเองบ้าง ทั้งขนบธรรมเนียมที่แตกต่างกันของท้องถิ่น เป็นส่วนทำให้เรื่องแตกต่างกันไปได้"

ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของชนในท้องถิ่นใด ย่อมทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงพฤติกรรมที่ชนในท้องถิ่นนั้นแสดงออกได้เป็นอย่างดี ดังที่ กิ่งแก้ว อัครถาวร^๒ กล่าวไว้ว่า "วรรณกรรมพื้นเมืองหรือวรรณคดีแบบฉบับก็ตาม จะต้องมีส่วนสะท้อนวัฒนธรรมของหมู่ เพราะผู้เขียนหรือผู้ถ่ายทอด ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นบุคคลหนึ่งที่อยูภายใต้อิทธิพลของหมู่คณะ หรือของกลุ่ม ได้รับการหล่อหลอมจากวัฒนธรรมเหล่านั้น ฉะนั้นต้องมีส่วนสะท้อน"

* ค่ายสาเหตุดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารวบรวมวรรณกรรมท้องถิ่น เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างไร ท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา คือ ท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยเลือกศึกษาเฉพาะ วรรณกรรมท้องถิ่นในตำบลวังหินใหญ่ อำเภอพิมาย ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทยที่เรียกตัวเองว่า ชาวไทยโคราช อันมีลักษณะวัฒนธรรมบางอย่างแตกต่างจากชาวไทยอีสานโดยทั่วไป

จังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ ๒๕๐ ก.ม. ในอดีตเมืองนครราชสีมาเคยเป็นหัวเมืองชั้นนอก เป็นเมืองสำคัญสำหรับการปกครองพระราชอาณาจักรทางด่านะวันออก มีเมืองขึ้นถึง ๑๔ หัวเมือง ต่อมา เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมืองนครราชสีมาได้เป็นหัวเมืองของมณฑลนครราชสีมา

โดยเหตุที่เมืองนครราชสีมามีความสำคัญมาแต่อดีตดังกล่าแล้ว จึงมีชนหลายจำพวก มีทั้งไทย ญวน มอญ เขมร ชา และลาว ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่ม เป็นพวก เช่นพวกชาวญวนบ้านสวนชา พวกญวนอยู่บ้านสวน พวกมอญอยู่บ้านมอญ พวกเขมรอยู่บ้านถัก พวกลาวอยู่บ้านตะคุ

^๑ กุหลาบ มลลิกะมาส. กสิชาบ้าน หน้า คำนำ.

^๒ กิ่งแก้ว อัครถาวร. "นิทานพื้นเมือง" คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย หน้า ๒๔๔.

บ้านสันติเยะ * เป็นต้น

วรรณกรรมที่ค้นพบในจังหวัดนครราชสีมา ถ้าแบ่งตามลักษณะของการถ่ายทอด มีทั้งที่จารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และที่ถ่ายทอดกันโดยมุขปาฐะ ที่ถ่ายทอดโดยจารึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรยังแบ่งตามลักษณะของตัวอักษรที่จารึกได้เป็น ๓ แบบคือ ๑ จารึกด้วยตัวอักษร - ธรรม ซึ่งมีลักษณะตัวอักษรคล้ายนอญและพม่าแบบหนึ่ง จารึกด้วยตัวอักษรไทยน้อยหรือตัวลาวแบบหนึ่ง และจารึกด้วยตัวอักษรไทยกลางอีกแบบหนึ่ง วรรณกรรมที่จารึกด้วยตัวอักษร ธรรม และตัวอักษรไทยน้อยนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและประวัติศาสตร์ มีทั้งที่เป็น ร้อยแก้วและร้อยกรอง ลักษณะของร้อยกรองเป็นลักษณะเฉพาะของคำประพันธ์อีสาน เช่น เรื่องจำปาศักดิ์ ขุนทิ้ง ท้าวสูงหรือท้าวเจือง อินทียานสอนลูก เป็นต้น ส่วนที่จารึกด้วยตัวอักษร - ไทยกลาง มีทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ถ้าเป็นร้อยกรองลักษณะของฉันทลักษณ์ ได้รับอิทธิพลไปจากไทยภาคกลาง แต่เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครราชสีมา เช่น เรื่อง อินทปัตถา ศุภมิตร - เกกนิ หงส์ยนต์ เป็นต้น

วรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีมุขปาฐะ ได้แก่นิทานพื้นบ้านต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังให้คติธรรม ตลอดจนแนวทางที่ถูกต้องของชีวิตให้แก่ผู้ฟังอีกด้วย นิทานพื้นบ้านเรื่องที่เคยและมีอิทธิพลต่อชาวนครราชสีมาเรื่องหนึ่ง คือเรื่อง ท้าวปาจิต และนางอรพินท์ อันเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชอบานนามเมืองในอำเภอพิมาย

คำบลึงกาใหญ่ เป็นคำบลึงหนึ่งในอำเภอพิมาย อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๘ ก.ม. ชาวรังกาใหญ่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยโคราช วัฒนธรรมคล้ายคลึงกับไทยภาคกลาง มากกว่าไทยภาคอีสาน เช่น วัฒนธรรมทางคาบการ ถอยคำส่วนใหญ่คล้ายกับคำไทยภาคกลาง - เป็นคำสำเนียงเพี้ยนไปบ้าง และมีถ้อยคำบางคำที่ใช้เฉพาะถิ่นเรียกว่า คำโคราช ขุนสุนงศ - ศึกษากวีให้ข้อสังเกตไว้ว่า "ภาษาโคราช จะว่าเป็นภาษาหนึ่งเห็นจะไม่ได้ ถ้าจะเรียกว่า -

* ขุนสุนงศศึกษากร ภาษาสำเนียงโคราช หน้า ๒
 ๒ สัมภาษณ์ อาจารย์ขวัช ปุณโธทก อาจารย์วิทยาลัยครูนครราชสีมา
 ๓ ขุนสุนงศศึกษากร ล.ก.

ภาษาไทยสำเนียงโคราชจะเหมาะกว่า คำที่ใช้พูดก็เป็นคำไทย ลาว เขมร พูวน และมอญ แต่
คัดแปลงให้คล่องปาก"

* ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

๑. เพื่อรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลรังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัด
นครราชสีมาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. เพื่อจำแนกประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านที่รวบรวมได้ตามรูปแบบ (Form)
ของเรื่อง
๓. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับประวัติและ
สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ ตลอดจนความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม
ของชาวตำบลรังกาใหญ่
๔. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของวรรณกรรมพื้นบ้านที่รวบรวมได้ว่า มีความ
สอดคล้องและมีลักษณะร่วมกับกฎีกาคำบรรยายของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk
Narrative) ของ Axel Olrik เพียงใด

* ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

๑. จะช่วยในการรักษาวรรณกรรมพื้นบ้านของชาวตำบลรังกาใหญ่ ซึ่ง ภัยหอคสูญ
กันด้วยปากเปล่าไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับประวัติ และสภาพ
แวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของตำบลรังกาใหญ่
๓. ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับระบบครอบครัว และ
เศรษฐกิจของชาวตำบลรังกาใหญ่
๔. ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับความเชื่อ ประเพณี และ
ค่านิยมของชาวตำบลรังกาใหญ่

๕. ช่วยให้เห็นความสอดคล้องและลักษณะร่วมของโครงสร้างวรรณกรรมพื้นบ้าน จากคำบั้งกาใหญ่ กับทฤษฎีโครงสร้างของกฎีก้าบั้งกาของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) ของ Axel Olrik

๖. ช่วยให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้าน จากคำบั้งกาใหญ่ กับวรรณกรรมของท้องถิ่นอื่น หรือวรรณคดีแบบฉบับ

๗. พินิจเกี่ยวกับท้องถิ่นและประชากรในการศึกษาเรื่องวรรณกรรมพื้นบ้าน จากคำบั้งกาใหญ่ จะเป็นพื้นฐานสำหรับผู้นักศึกษาวัฒนธรรมแขนงอื่นของชนท้องถิ่นต่อไป

๘. ผลการศึกษาครั้งนี้อาจใช้ประกอบการศึกษารายวิชาทัศนวิทยาแก่ ผู้ศึกษา แขนงวิชาภาษาไทยระดับอุดมศึกษาได้

๙. วรรณกรรมพื้นบ้านที่รวบรวมได้ อาจนำไปเรียบเรียงใหม่ให้เป็น สำนวน ร้อยแก้วที่เรียบง่าย สำหรับใช้ประกอบการสอนในระดับประถมศึกษา และหนังสืออ่าน สำหรับ เด็กได้

๑๐. ช่วยให้เกิดความคิดที่จะค้นคว้าสืบเนื่องต่อไป

สมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้

๑. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบั้งกาใหญ่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจของชาววังกาใหญ่

๒. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบั้งกาใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของชาววังกาใหญ่

๓. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบั้งกาใหญ่มีความสอดคล้องและมีลักษณะร่วมกับ กฎีก้าบั้งกาของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) ของ Axel Olrik

๔. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบั้งกาใหญ่ มีความคล้ายคลึงและความแตกต่าง

กันกับวรรณกรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น หรือกับวรรณคดีแบบฉบับ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

- ๑. ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะรวบรวมข้อมูลที่เป็นเรื่องถ่ายทอดทางมุขปาฐะ รวบรวมเฉพาะข้อมูลประเภทนิทาน นิยาย และประวัติ
- ๒. วิทยากรผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๑๑ คน ไม่จำกัดเพศ อายุตั้งแต่ ๓๐ ปี ขึ้นไป วิทยากรเหล่านี้เป็นผู้มีฐานะหรือเคยมีฐานะมาอยู่ท่าบลัววังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ข้อตกลงเบื้องต้น

- ๑. ข้อมูลที่ปรากฏในปฏิญานพนธ์ฉบับนี้ เป็นการบันทึกจากปากคำของผู้เล่า (Informants) โดยตรง และถ่ายทอดออกมาเป็นตัวอักษรโดยละเอียดทุกคำพูด มิได้มีการปรุงแต่งแต่อย่างใด ทั้งนี้เพื่อรักษาสำนวนโวหาร การใช้ถ้อยคำ ภาษา ดลีลาในการเล่า ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เล่า และบรรยากาศในการเล่านิทานไว้อย่างครบถ้วน
- ๒. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม ๒๕๑๘ ข้อมูลที่มอบก่อนหน้านั้น หรือจะมีต่อไปในอนาคต อาจจะแตกต่างจากข้อมูลในปฏิญานพนธ์ฉบับนี้
- ๓. วิทยากรจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้ศึกษาอาศัยเป็นผู้ให้ข้อมูลนั้นถือว่าเป็นตัวแทนของชาวบ้านตำบลวังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ

- ๑. วรรณกรรม หมายถึง วรรณกรรมพื้นบ้านซึ่งประกอบด้วย นิทาน นิยายและประวัติ
- ๒. มุขปาฐะ หมายถึงการบอกเล่า หรือการถ่ายทอดความวาจา

๓. ครอบครัว หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการรับเลี้ยงดู มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะที่เป็นสามี และภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกชายลูกสาว เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวินัยธรรมเนียมและ อาจจะมีการสร้างสรรวัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้ ครอบครัวมี ๓ ประเภท คือ

๓.๑ ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก เป็นครอบครัวขนาดเล็ก

๓.๒ ครอบครัวขยาย (extended family) ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและญาติพี่น้อง อาจอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกันหรือเชตบ้านเดียวกัน โดยอาจจะปลูก บ้านอยู่ไกลเคียงกัน แมวจะแต่งงานแล้วก็ตาม

๓.๓ ครอบครัวรวม (polygamous family) ประกอบด้วย สามี หนึ่งภรรยาหลายคน

๔. ค่านิยม หมายถึง สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้อง เป็นที่ยอมรับทั่วไปจากสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

๑. การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะวิเคราะห์ จักกระทำ และนำเสนอผล แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

๑ สัปดาห์ สัปดาห์ ด.ก. หน้า ๒๓ - ๒๕.

๒ ด หน้า ๓.

๒. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) ได้จากการสัมภาษณ์วิทยากรจำนวน ๑๑ คน ซึ่งถือเป็นตัวแทนของชาวบ้านตำบลรังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

๓. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คือ เครื่องบันทึกเสียงและแถบบันทึกเสียง ประมาณ ๒๐ ม้วน

๔. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) คือความรู้เกี่ยวกับ ท้องที่ สถิติต่าง ๆ และเอกสารอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบในการศึกษาคนควาได้จากแหล่งต่าง ๆ คือ

- ๔.๑ ที่ว่าการอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
- ๔.๒ หอสมุดแห่งชาติ
- ๔.๓ หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ๔.๔ หอสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๔.๕ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๔.๖ หอสมุดวิทยาลัยครูนครราชสีมา

การจัดกระทำกับข้อมูล

๑. ถอดข้อความจากแถบบันทึกเสียงโดยละเอียดทุกคำพูด และไม่มีปรับปรุงแต่งแต่อย่างใด เพื่อรักษาสำนวนโวหาร การใช้ถ้อยคำ ภาษา สำนวนในการเล่า ความคิดเห็น ของผู้เล่า ตลอดจนบรรยากาศของการเล่านิทานไว้ ตามหลักการของวิชาคติชนวิทยา

๒. จัดแบ่งวรรณกรรมพื้นบ้าน ที่รวบรวมได้ตามรูปแบบ (Form) ของเรื่อง

๓. ชี้แจงให้เห็นถึงประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของตำบลรังกาใหญ่ ที่ปรากฏในวรรณกรรมที่รวบรวมได้

๔. อธิบายให้เห็นถึงระบบครอบครัวและเศรษฐกิจของชาวตำบลรังกาใหญ่ ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมที่รวบรวมได้

๕. อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของชาวตำบลรังกาใหญ่ ที่

ปรากฏในวรรณกรรมเหล่านั้น

๖. วิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมที่รวบรวม ตามกฎศีกาำรพของวรรณกรรมพฒานของ Axel Olrik

๗. ช้แจงเนื้อหาของวรรณกรรมที่รวบรวมไว้บางเรื่อง ที่ม้ลักษณะคล้ายคลึง กับเนื้อหาของวรรณกรรมพฒานในท้องถิ่นอื่นที่เกยมีรวบรวมไว้แล้ว และคล้ายคลึงกับวรรณคดีแบบฉบับ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

วรรณกรรมท้องถิ่นที่ไ้มีผู้รวบรวมค้นคว้าไว้ และผู้วิจัยใช้เป็นแนวทาง หรือเอกสารอ้างอิง มีดังต่อไปนี้ คือ

กิ่งแก้ว อัครถการ^๑ ไ้รวบรวมและศึกษาวรรณกรรมจากหมู่บ้านในตำบล นานาอำเภอมือง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษารวบรวมวรรณกรรมจากหมู่บ้านในวิเคราะห์โครงเรื่องว่า มีผลสะท้อนต่อการดำรงชีวิต เกยข้องกับศาสนา การจัดระเบียบและจรรยาบรรณของสังคม วรรณกรรมที่รวบรวมไ้มี ๕ ประเภท คือ นิทาน นิยาย ประวัติ แลและมหากาพย์

กุหลาบ มัลลิกะมาส^๒ ไ้รวบรวมคชชาบ้านจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย แบ่งเนื้อหาออกไ้ ๒ บท คือ บทแรกคชชาบ้าน บทที่สองนิทานชาบ้าน ในบทที่สองกล่าวถึงการแบ่งนิทานออกตามแบบ (Form) ว่าอาร์แบ่งไ้ดังนี้

^๑ กิ่งแก้ว อัครถการ วรรณกรรมจากบ้านใน ๔๔ หน้า.

^๒ กุหลาบ มัลลิกะมาส ล.ค. ๒๒๔ หน้า.

๑. เทพนิยาย (Fairy tale)

๒. นิทานท้องถิ่น (Legend)

๒.๑ นิทานประเภทอธิบาย (Explanatory tales)

๒.๒ นิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ

๒.๓ นิทานที่เกี่ยวกับผีผีสัมภเวสี

๒.๔ นิทานวีรบุรุษ

๒.๕ นิทานคติสอนใจ

๒.๖ นิทานที่เกี่ยวกับนักบวชต่าง ๆ

๓. ตำนาน (Myth)

๔. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal tale)

๔.๑ ประเภทสอนคติธรรม (Fable)

๔.๒ ประเภทเล่าซ้ำ หรือเล่าไม่รู้จบ (Cumulative tale)

๕. นิทานตลกขบขัน (Jest)

จารุณี กองพลพรม^๑ ได้รวบรวมคติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าของคติชาวบ้านที่รวบรวมได้ ข้อมูลประกอบด้วย เพลงกล่อมเด็ก เพลงหยอกเด็ก เพลง ขะลำ และนิทาน ผู้วิจัยได้แบ่งนิทานออกตามรูปแบบ ประกอบด้วยนิทานเรื่องสัตว์ นิทานคติ นิทานมุขตลก มุขตลกหยาบโลน มุขตลกนักบวช มุขตลกเจ้าปัญญา และนิทานทรงเครื่อง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความหมายและถึงมาคุณค่าของเนื้อเรื่อง ถอยคำส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทั้งในด้านศีลธรรม วิถีดำเนินชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี ผลการวิจัยพบว่า คติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่ามีคุณค่าด้านปรัชญา สุนทรียะ และจริยศาสตร์ อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นจินตนาการ ความเป็นอยู่ คตินิยม และมาตรฐานสังคมของชาวบ้านเมืองเก่า

ชำนานู รอดเหตุภัย^๑ โค้ดศึกษาวรรณกรรมไทยลือ จากคำบลหยวน อำเภोजึงคำ จังหวัดเจียงราย ผู้ศึกษาแบ่งนิทานที่รวบรวมได้ออกเป็น ๖ ประเภท คือ นิทานคติ นิทานทรงเครื่อง นิทานปริศนา นิยาย นิทานเรื่องผี และนิทานมุขตลก ผลการศึกษาพบว่า นิทานที่รวบรวมได้แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทยลื้อหลายด้าน อาทิ ลักษณะของภาษา ชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป ความเชื่อและการนับถือศาสนา เป็นต้น นิทานหลายเรื่องมีความสัมพันธ์กับวรรณคดีไทย เรื่องชาดกในพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมของต่างชาติ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมของชาติเพื่อนบ้านที่มีต่อวรรณกรรมไทย

ประจักษ์ สายแสง^๒ ศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมจากคำบลศรีศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ข้อมูลที่ได้ประกอบด้วย นิทาน นิยาย ประวัติ แหล่ง และเพลง จากการวิเคราะห์วรรณกรรมปรากฏว่า ชาวคำบลศรีศรีมาศให้ความสำคัญเป็นอันมากแก่จริยธรรม อันเป็น พื้นฐานมาจากพุทธศาสนา การเล่าเรื่องให้ขบขันและสนุกสนาน โดยเฉพาะในมุขตลกนั้น ใช้วิธีการบิดเบือนเรื่องจากความเป็นจริง บางครั้งใช้ถ้อยคำหยาบโลน แต่ถึงอย่างไรเรื่องเหล่านี้ ก็มีคติแฝงอยู่

จันทร์ศรี สุปัญญากร^๓ ศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมไทยรามัญ จากคำบล ทรงคนอง อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าจุดมุ่งหมายสำคัญที่แฝงอยู่ใน การเล่านิทานนอกจากให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว นิทานยังให้ข้อคิดและคติ จัดเป็นกลวิธีในการอบรมลูกหลานของชาวยาน นอกจากนี้นิทานยังแสดงแนวคิด มาตรฐานและแนวการปฏิบัติตนในสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันอีกด้วย

^๑ ชำนานู รอดเหตุภัย วรรณกรรมไทยลือ คำบลหยวน อำเภोजึงคำ จังหวัดเจียงราย ๓๕๓ หน้า.

^๒ ประจักษ์ สายแสง วรรณกรรมจากคำบลศรีศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ๒๒๕ หน้า.

^๓ จันทร์ศรี สุปัญญากร วรรณกรรมไทยรามัญจากคำบลทรงคนอง อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ๒๒๕ หน้า.

สตีว ทอมป์สัน^๑ (Stith Thompson) กล่าวถึงวิธีแบ่งนิทานชาวยุโรป ๔

วิธี คือ

๑. การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area)
๒. การแบ่งนิทานตามรูปแบบของนิทาน (Form)
๓. การแบ่งนิทานตามแบบเรื่องของนิทาน (Type)
๔. การแบ่งนิทานตามอนุภาค (Motif)

รูปแบบ (Form) ของนิทานจำแนกได้เป็น

๑. เทพนิยาย (Fairy tale) เป็นเรื่องค่อนข้างยาวเนื้อเรื่องประกอบด้วยอิทธิฤทธิ์ อภินิหาร จบลงด้วยตัวเอกของเรื่องมีความสุขสมบูรณ์

๒. นิยาย (Local Legend) เป็นเรื่องที่ผู้เล่าอ้างว่าจริง - อ้างอิงถึงสถานที่และบุคคลที่มีจริง ๆ แต่อาจประกอบด้วยเรื่องที่เกินจริงไปบ้าง ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์แน่นอน

๓. ตำนาน (Myth) เป็นเรื่องที่เล่าถึงความป็นมาของธรรมชาติ บางทีเกี่ยวกับคน สัตว์ โดยมากเป็นการเล่าถึงต้นกำเนิดอันสัมพันธ์กับความเชื่อด้านศาสนา

๔. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tale) ตัวเอกในนิทานเป็นสัตว์ที่มีความคิดและการกระทำตลอดจนพูดจาได้เหมือนคน ถ้าเป็นเรื่องตลกสอนคติธรรม ก็เรียกว่า นิทานคติ (Fable)

๕. ประเพณีขบขัน (Jest)

Axel Olrik ^๒ นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์ก ได้เสนอบทความต่อสถาบันวิชาการ

^๑ Stith Thompson, The Folktale, 510 pp.

^๒ Axel Olrik "Epic Laws of Folk Narrative" The Study of Folklore , pp. 129 - 141.

ในปี ๑๙๐๘ สิ่งที่น่าสนใจมากในบทความที่เสนอครั้งนั้นก็คือ กฎกติกามรรยาต์เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน (*Epic Laws of Folk Narrative*) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (*The Law of Opening and the Law of Closing*) วรรณกรรมพื้นบ้านจะไม่นำเข้าสู่เหตุการณ์สำคัญในทันทีและไม่จบอย่างกะทันหัน เนื้อเรื่องจะเริ่มจากภาวะที่สงบ ไปสู่เหตุการณ์ที่ตื่นเต้น และในตอนจบเรื่องนั้น เหตุการณ์จะคลี่คลายไปสู่ภาวะปกติก่อนจึงยุติ

๒. กฎแห่งการซ้ำ (*The Law of Repetition*) การซ้ำในเรื่อง มักจะยืดยาวจำนวน ๓ เป็นส่วนมาก ไม่ว่าจะเป็นตัวละครหรือสิ่งของหรือการกระทำ เช่น ชายหนุ่มหลงเข้าไปในทอญของยักษ์ถึง ๓ วัน และแต่ละวันก็ฆ่ายักษ์ อัสวีนิพยายามถึง ๓ หนที่จะโค่นเขากระจุก จำนวน ๓ เป็นจำนวนที่นิยมใช้มากที่สุดเกี่ยวกับการซ้ำ แต่มิอาจจะยืดยาวจำนวนอื่น ๆ เช่น จำนวน ๔ แทนได้ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อถือทางศาสนา ของชาวอิสลาม

๓. กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัว ใน ๑ ฉาก (*The Law of Two to a Scene*) ในฉากหนึ่ง ๆ ของวรรณกรรมพื้นบ้าน มักจะมีตัวละครที่มีบทบาทอยู่เพียง ๒ ตัว

๔. กฎแห่งการแตกต่างแบบตรงกันข้าม (*The Law of Contrast*) วรรณกรรมพื้นบ้านมักสร้างตัวละคร ที่มีลักษณะแตกต่างกันให้มีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดแบบตรงกันข้าม เช่น มีบทบาทของคนที่ใจดีกับบทบาทของคนที่ใจร้าย หรือมีคนแข็งแรง กับคนอ่อนแอ เป็นต้น

๕. กฎของฝาแฝด (*Law of Twins*) ถ้าฝาแฝดหรือพี่น้องสองคนประสบความทุกข์ยากอยู่กันก็จะปรองดองกันดี แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ชัยชนะจะเป็นศัตรูกัน บางทีนอกจากจะเป็นฝาแฝดหรือพี่น้องสองคน กฎข้อนี้ยังครอบคลุมไปถึงตัวละครที่มีบทบาทใกล้ชิดกัน เช่น เป็นเพื่อนกันก็ได้ด้วย

๖. ความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (*The Importance of Initial and Final Position*) ถ้าตัวละครเป็นพี่น้องหลาย ๆ คน วรรณกรรมพื้น

บ้านมักกล่าวถึงผู้อาวุโสมากที่สุดก่อน แต่จุดสนใจหรือความสำคัญมักเน้นที่ของคนสุดท้าย

๙. เรื่องเชิงเดี่ยว (Single-Stranded) โดยมากโครงเรื่องของวรรณกรรมพื้นบ้านไม่มีลักษณะซับซ้อน คำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ ไม่มีการละทิ้งตัวแกนเดิมผู้ทำหน้าที่ดำเนินเรื่อง

๑๐. กระสวน (Patterning) ในวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องหนึ่ง ๆ มักมีวิธีดำเนินบทบาทของตัวละคร หรือคำพูดที่เป็นแบบเดียวกัน ซ้ำกันอยู่ในเรื่อง

๑๑. ฉากประทับใจ (Tableaux Scenes) มีการพรรณนาภาพพจน์ที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจ เช่น สถานการณ์สวยงาม หรือฉากการต่อสู้ เช่น วีรบุรุษสู้กับมังกร เป็นต้น

๑๒. เรื่องของความสมเหตุสมผล (Logic) เหตุการณ์ในวรรณกรรมพื้นบ้านมีความสมเหตุสมผลอยู่ในตัวเอง ตามสภาพของเรื่องแต่ละเรื่อง

๑๓. เรื่องของเอกภาพ (Unity of Plot) อนุภาคหรือเหตุการณ์ ที่นำมาแล้ว มีส่วนสนับสนุนโครงเรื่องใหญ่ให้เห็นได้ชัด

๑๔. การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว (Concentration on a Leading Character) วรรณกรรมพื้นบ้านจะมีการบรรยายถึงตัวละครเอก และพฤติกรรมของตัวละครเอก เน้นมากกว่าตัวอื่น ๆ อย่างมากมาย

วิทยากร

✓ วิทยากรผู้ให้ข้อมูลวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลวังกาใหญ่ คือ

๑. นายชน สัมกรคำ อายุ ๘๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ ๔ ตำบล วังกาใหญ่ เป็นข้าราชการบำนาญ เคยรับราชการเป็นครูใหญ่ รร.พิมายสามัคคี ๑ และเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดนครราชสีมา

๒. นายแคง สัมคำ อายุ ๘๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓ หมู่ ๔ ตำบล วังกาใหญ่ อาชีพ ทำนาทำไร่ เคยมีประสบการณ์ในการค้าขายโดยกองเกวียนไปถึงหัวเมืองใน ประเทศ

กัมพูชา และสามารถจจำเรื่องราวในอดีตได้อย่างแม่นยำ

๓. นางเปล่ง สัมภักศา อายุ ๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ ๘ ตำบล รังกาใหญ่ อำเภอ อารักข ทำนาทำไร่

๔. พระครูอรุณโกศล (ทองดี โกสโล) เจ้าอาวาสวัดวังหิน ตำบล ในเมือง อำเภอพิมาย อายุ ๙๕ ปี เมื่อครั้งเป็นฆราวาสเคยมีภูมิลำเนาอยู่บ้านฉาง ตำบลรังกาใหญ่เป็นผู้มีความสามารถเล่นกีฬานานาชนิดหลายประเภท

๕. นายถวน บุญอยู่ อายุ ๔๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ ๙ ตำบลรังกาใหญ่ เคยรับราชการครู ปัจจุบันมีอาชีพทำไร่และค้าขาย

๖. นายวัชรินทร์ พิมพ์จันทร์ อายุ ๓๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕๐ หมู่ ๖ ตำบลรังกาใหญ่ รับราชการครูอยู่ที่ รร.พิมายสามัคคี ๑

๗. นายจัน พลนิม อายุ ๔๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒/๓ หมู่ ๕ ตำบลรังกาใหญ่ รับราชการครูอยู่ที่ รร.พิมายสามัคคี ๑ ✓

๘. นายฉัตร สุขปัญญา อายุ ๓๗ ปี ครูใหญ่ รร.บ้านฉาง ตำบลรังกาใหญ่

๙. นายบรรเท็ง ทองพิมาย อายุ ๓๖ ปี ครู รร.บ้านฉาง ตำบลรังกาใหญ่

๑๐. นายพรหม กาจทอง อายุ ๕๖ ปี กำนันตำบลรังกาใหญ่

๑๑. พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม อายุประมาณ ๙๐ ปีเศษ เคยมีภูมิลำเนาอยู่บ้านฉาง ผู้วิจัยได้รับคำขอร้องจากท่านผู้นี้ ไม่ให้เปิดเผยนามจริง ด้วยเหตุผลส่วนตัวว่าการเล่นกีฬานานาชนิดของท่านอาจจะทำให้ชาวบ้านเสื่อมคลายความนับถือ และอาจได้รับการตำหนิจากพระเถระชั้นผู้ใหญ่

วรรณกรรมในฐานะที่สะท้อนประวัติ, สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และเพลงไกรราช

๑. ประวัติ

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านไทยประโยชน์หลายประการ ประการหนึ่ง คือให้ทราบถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดี^๑ ของท้องถิ่นนั้น

จากวรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้มีอยู่ ๓ เรื่องที่สะท้อนถึงประวัติของท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนในด้านประวัติมาหรือความหมายของชื่อสถานที่เป็นส่วนใหญ่ บางอย่างก็สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี บางอย่างก็ไม่สามารถหาหลักฐานอื่นมาประกอบให้หนักแน่นได้ อย่างไรก็ตาม สำหรับในทัศนะของวิทยากรแล้ว วรรณกรรมทั้ง ๓ เรื่องนี้ คืออดีตของเขาและท้องถิ่นที่เขาอยู่

๑.๑ ประวัติจังหวัดนครราชสีมา

ในนิทานเรื่อง "ช่อบานนามเมือง" วิทยากรเล่าถึงที่มาของชื่อจังหวัดนครราชสีมาว่ามาจาก เสรฐอินกับเสฐจินไปค้าขายแล้วคอนหนังราชสีห์เดินผ่านมา จึงชื่อว่าคอนราชสีห์มา และเพี้ยนเป็นนครราชสีมาในปัจจุบัน นิทานเรื่องนี้ ถ้าไม่ถือชื่อตัวละครเป็นสำคัญแล้ว จะเห็นว่า สอดคล้องกับเรื่องในพงศาวดารเหนือที่ มานิต วัลลิโภคม^๒ อ้างไว้ว่า "ขุนสิงหศาคร" ซึ่งพระเจ้าโคตมกรุงอินทปัฐ แต่งให้ไปค้าขาย เรือสินค้าเกิดแตกอัปปาง ขุนสิงหศาครขึ้นฝั่งรอดชีวิตแล้ว พบราชสีห์ยืนตายอยู่ใต้ต้นไม้ในป่า ก็ถลกหนังหามาใส่บา รอนแรมมาถึงเมืองนี้ ชาวเมืองร้องบอกกันว่า "คอนราชสีห์มา" จึงกลายเป็นชื่อเมืองไปอย่างหนึ่ง" ตามเนื้อได้

^๑ เสฐียรโกเศศ พื้นความหลัง เล่ม ๔ หน้า ๒๒.

^๒ มานิต วัลลิโภคม นำเที่ยวพิมายและโบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา หน้า ๓๕.

ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับชื่อเมืองนครราชสีมาอีกทางหนึ่งว่า น่าจะเกี่ยวข้องกับเมืองคอนราชที่ปรากฏในหนังสือตำนานอุรังคธาตุ^๑

แต่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ^๒ ทรงสันนิษฐานไปอีกทางหนึ่งว่า ชื่อเมืองนครราชสีมา น่าจะมาจากการนำเอาชื่อเมืองโบราณสองเมือง ในเขตอำเภอสูงเนินมารวมเข้าด้วยกัน คือ เมืองโคราช และเมืองเสมา กลายเป็นเมืองนครราชสีมาในที่สุด

จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่ยังปรากฏอยู่ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เช่น เมืองโบราณ วัดโบราณ เทวสถาน เทวรูป พระพุทธรูป เสาหิน ศิลปจารึก เติมกระเบื้องด้วยขามและอื่น ๆ สันนิษฐานได้ว่าดินแดนแถบนี้เคยเป็นมานานเป็นเมืองมาก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีอายุย้อนหลังขึ้นไปตั้งแต่สมัยลพบุรีจนถึงทวารวดี^๓ ในสมัยนั้นคงอยู่ใต้อำนาจขอม เมืองนครราชสีมาจะถูกผนวกเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรอยุธยาสมัย สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) เพราะรัชกาลนี้ได้ยกกองทัพไปตีกรุงกัมพูชาไว้ใน อาณาเขต ต่อมาในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ การปกครองหัวเมืองแบ่งออกเป็น เมืองในเขตราชอาณาจักร เมืองพระยามหานคร และเมืองประเทศราช เมืองนครราชสีมาหรือปรากฏในกฎมณเฑียรบาล มีตำแหน่งเป็นเมืองพระยามหานครชั้นโท^๔

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้สร้างเมืองนครราชสีมาขึ้นใหม่ โดยให้ช่างชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบสร้าง^๕ และโปรด ฯ ให้พระยามรราช (สังข์) เป็นผู้ครองเมืองเมื่อ

^๑ มานิต วัลลิโกดม. อ.ก.

^๒ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ. "เมืองนครราชสีมา" รวมเรื่องเมืองนครราชสีมา หน้า ๗.

^๓ ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. "โคราชสมัยโบราณ" โบราณคดีนครราชสีมา หน้า ๔๔

^๔ ก. หน้า ๔๒

^๕ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ. อ.ก. หน้า ๑

สิ้นรัชกาล พระเพทราชาไคราชสมบัติ พระยายมราชแข็งเมือง ทางกรุงศรีอยุธยา ส่งกองทัพออกไปปราบปราม ใช้เวลาปราบกว่า ๒ ปี เสียเงินเสียทองและไพร่พลจำนวนมาก "มีการปราบอย่างรุนแรงถึงขั้นเผาบ้านเผาเรือนในเมืองนครราชสีมา ชาวเมืองอดอยาก และได้รับความลำบากมาก"๑ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๕ บุญกว้าง ลาวในแขวงหัวเมืองลาวตะวันออก กับพวกอีก ๒๕ คน ก่อการกบฏขึ้น โดยแสดงตนเป็นผู้มีศรัทธาอาคม บิดเมืองนครราชสีมา - เป็นฐานโค่นสำเร็จ แต่เมื่อยกกำลังมาถึงลพบุรี ก็ถูกกองทัพของกรุงศรีอยุธยาปราบได้ ตัวบุญกว้างกับพวกถูกจับและถูกประหารชีวิต

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ โปรดฯ ให้ยกเมืองนครราชสีมาขึ้นเป็น หัวเมืองชั้นเอก เพราะเป็นหัวเมืองสำคัญในการปกครองทางด่านตะวันออก อยู่บนทางที่จะไปมา ระหว่างหัวเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากับหัวเมืองในลุ่มแม่น้ำโขง

ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์กบฏ ยกกองทัพมากวาดต้อนครอบครัวชาวนครราชสีมา คุมหญิงโมรรบาพระยาปลัด ซึ่งถูกกวาดต้อนไปในครั้งนั้นด้วย ได้คบคิดกันกับพวกกรมการเมืองและชาวเมือง ทำอุบายให้ทหารลาวตายใจ พอถึงทุ่งสัมฤทธิ์ ในเขตเมืองพิมาย พักค้างคืนหนึ่ง คืนคิดพวกชาวนครราชสีมาที่เป็นเชลยก็พร้อมกันไล่ฆ่าฟันทหาร ลาวล้มตายลงเป็นอันมาก เมื่อปราบกบฏเวียงจันทน์แล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกย่องตั้งให้คุมหญิงโม เป็นท้าวสุรนารี

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ การค้าในจังหวัดนครราชสีมาเริ่มเจริญรุ่งเรืองขึ้น เนื่องจากมีท่าเลที่ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน พอถึงรัชกาลที่ ๕ โปรดฯ ให้สร้างทางรถไฟสายกรุงเทพ ฯ - นครราชสีมา ขึ้น และเปิดใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ เมืองนครราชสีมาจึงเจริญขึ้นเป็นลำดับมา

๑ วารุณี โอสถารมย์ และ อัญชลี สุสัยันต์ "กบฏไพร่สมัยพระเพทราชา"

๑.๒ ประวัติอำเภอพิมาย

ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมาขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ ๕๕ กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของอำเภอพิมาย อันมีโบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งแสดงถึงร่องรอยแห่งความเจริญที่เคยมีมาในอดีต

ที่มาของคำว่า "พิมาย" มานิต วลีโลกม^๑ ให้ความเห็นว่าจะมาจากคำว่า "วิมาย" หรือ "วิมายะปุระ" ซึ่งปรากฏในศิลาจารึกที่พบที่เมืองพิมายเอง และจารึกปราสาทพระขรรค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งกรุงกัมพูชา

แต่ในนิทานเรื่อง "พระปาริชาตินางอรพิม" วิทยากรอ้างว่า คำว่า "พิมาย" มาจาก "พิมา" ซึ่งเป็นคำที่นางอรพิมหุ่หนาทออกมาด้วยความดีใจ เมื่อเห็นพระปาริชาติเข้าไปหานางถึงในวังของท้าวพรหมหัตถ์ และจากนิทานเรื่องนี้ก็เชื่อกันทั่วไปว่าทำให้ทราบถึงประวัติของเมืองพิมายว่า ครั้งหนึ่งพิมายเคยอยู่ในอาณาจักรของขอมแห่งเมืองนครธม ซึ่งสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานทางโบราณคดีของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพที่เกี่ยวกับเมืองพิมายว่า ในสมัยที่ขอมมีอำนาจปกครองดินแดนแถบนี้มาถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยตั้งเมืองลพบุรี ปกครองมณฑลละโว้นั้น ขอมคงแบ่งทหารสูงแห่งนี้ออกเป็นสองมณฑล คือ มณฑลฝ่ายเหนือ ตั้งอยู่ริมหนองหาร (จังหวัดสกลนครในปัจจุบัน) และมณฑลฝ่ายใต้ ตั้งเมืองหลวงที่พิมาย "เมืองพิมายเห็นจะเป็นเมืองสำคัญของขมยิ่งกว่าเมืองอื่นในที่แถบดินสูง เพราะบริเวณเมืองและเทวสถานี่ขอมสร้างไว้ ณ เมืองพิมาย งดงามใหญ่โตกว่าที่อื่น ๆ หมด"^๒ นอกจากนั้นขอมานชอบคำบลในเขตอำเภอพิมายและใกล้เคียง ที่ปรากฏเกี่ยวพันกับนิทานเรื่องนี้ เช่น จารยคำรา ทาหลวง กงรถ นางเหริฐ นางรำ นางรอง ฯลฯ นั้น ล้วนเป็นชื่อชุมชนที่มีอยู่จริงในปัจจุบันมาชุมชนกมรองรอยปรากฏว่า ในอดีตเคยเป็นบ้านเป็นเมืองมาก่อนแล้ว เช่น นางรอง และกงรถ

^๑ มานิต วลีโลกม ล.ก. หน้า ๔๑

^๒ สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ล.ก. หน้า ๗.

โดยเฉพาะกรุงศรีอยุธยา ซึ่งปัจจุบันเป็นเขื่อนบ้านอยู่ในเขตอำเภอทวายแกลงนั้น มีร่องรอยทางโบราณคดี เป็นหลักฐานว่า เคยเป็นบ้านเป็นเมืองมาแต่สมัยทวารวดี

ต่อมาขอเลื่อนอำนาจลงมายังกรุงศรีอยุธยา เมืองพินายกขึ้นแก่ กรุงศรีอยุธยาแทนนั้น เมื่อสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้สร้างเมืองนครราชสีมา ขึ้นใหม่ และยกฐานะขึ้นเป็นหัวเมืองชั้นโท จึงให้เมืองพินายกขึ้นต่อนครราชสีมา

เมืองพินายกปรากฏในพระราชพงศาวดารอีกครั้งหนึ่ง คราวกรุงศรีอยุธยา เสียแก่พม่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ กรมหมื่นเทพพิพิธตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้นที่เมืองพินายก เรียกว่า เจ้าพินายก แต่ถูกสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีปราบปรามลงในปี พ.ศ. ๒๓๑๑

๑.๓ ประวัติตำบลรังกาใหญ่

สำหรับประวัติของตำบลรังกาใหญ่นั้น ไม่มีหลักฐานใดกล่าวไว้นแน่ชัด จากการสัมภาษณ์ นายพรหม กาจก่อง กำนันตำบลรังกาใหญ่ ทราบแต่เพียงว่า เมื่อประมาณ ๑๕๐ ปีเศษมานี้ ดินแดนแถบตำบลรังกาใหญ่นั้นมีสภาพเป็นคลองใหญ่ ต่อมา มีชาวไทยโคราชพวกหนึ่งอพยพเข้าไปหักร้างถางพง ตั้งบ้านเรือนขึ้น สาเหตุที่อพยพและผู้นำในการ อพยพ ไม่ทราบแน่ชัด ที่เป็นเช่นนั้นอาจสันนิษฐานได้ว่า ผู้อพยพไม่ได้อพยพมาจากที่ทางไกล และไม่ได้มาคราวละมาก ๆ ถึงขนาดต้องมีผู้นำ ผู้อพยพอาจเป็นคนไทยโคราช ที่เดิมอยู่ในเมือง พินายก แต่หนีมาอยู่ในรังกาใหญ่ เมื่อถึงฤดูทำนา ออกมาปลูกกระต่อนอยู่ทำนาเป็นการชั่วคราว ต่อมาเห็นว่า การอยู่อาศัยในที่นาใกล้ชุมชนไม่ดี ครั้นหมดฤดูทำนาจึงไม่อพยพกลับ ตั้งหลักแหล่งและสร้างบ้านอย่างมั่นคงอยู่ในที่ใหม่นั้นเสียเลย เมื่อเพื่อนบ้านเห็นด้วยก็อาจอพยพตามมาอยู่บ้าง ประกอบกับระบบครอบครัวของไทยในชนบทส่วนใหญ่เป็นแบบครอบครัวขยาย ในไม่ช้าที่ ๆ อพยพ มาเลยกลายเป็นหมู่บ้านขึ้น ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะหนึ่งของการขยายหมู่บ้านของชาวไทยในสมัยก่อน ๒

๑ ศรีศักดิ์ วลัทธิโกศล. ล.ค. หน้า ๑๐๖.

๒ เสฐียรโกเศศ. ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน หน้า ๕๑.

สาเหตุที่เรียกช่อชุมชนว่า รังกาใหญ่ นั้น เรียกตามช่อชุมชนบ้านรังกา ซึ่งเป็นชุมชนแรกที่มีขึ้น เหตุที่เรียกช่อชุมชนแรกว่า บ้านรังกา นั้น ในประวัติเรื่อง "ประวัติบ้านรังกา ตะปัน ฉกาจ" กล่าวว่า เนื่องจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มีหนองหว้ารังกาอยู่ (ปัจจุบันค้นขึ้นเป็นหนองหนกแล้ว) ชาวบ้านในชนรังกานี้มาขอเป็นเสื่อขึ้นใช้ในครัวเรือน เรื่องนี้ยังกล่าวถึงประวัติบ้านตะปันและฉกาจ ซึ่งเป็นชุมชนในตำบลรังกาใหญ่ว่า ช่อบ้านตะปัน เพราะแต่เดิมมีนายพรานช่อตาปานไปตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นคนแรก ต่อมาช่อตาปานกร่อนเป็นบ้านตะปัน

บ้านฉกาจ เดิมช่อว่าบ้านเสื่อกัก ต่อมาคำว่า เสื่อกัก เปลี่ยนรูปเป็นฉกาจ

๒. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

๒.๑ จังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีประชากรมากเป็นที่สองรองจากกรุงเทพมหานคร แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๔ อำเภอ และ ๒ กิ่งอำเภอ มีเส้นทางคมนาคมสามารถติดต่อภายในจังหวัดและติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงได้สะดวก รายละเอียดเกี่ยวกับจังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

๒.๑.๑ ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครราชสีมาอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ ๒๕๕ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดเขตจังหวัดชัยภูมิ ทางคานอำเภอโนนไทย บัวใหญ่ และอำเภอคง และติดต่อกับจังหวัดขอนแก่นทางคานอำเภอบัวใหญ่

ทิศตะวันออก ติดเขตจังหวัดบุรีรัมย์ทางคานอำเภอประทาย พินมาย ชุมพวง จักราช โชคชัย และครบุรี

ทิศตะวันตก ติดเขตจังหวัดชัยภูมิทางคามอำเภอกำแพงแสน มีทิวเขาแดงพญาเย็นกับเขตแดน ติดเขตจังหวัดสระบุรี ทางอำเภอกำแพงแสน สี่กิโล และปากช่อง มีภูเขาใหญ่กับเขตแดน

ทิศใต้ ติดเขตจังหวัดนครนายก ทางอำเภอสี่กิโลและปากช่องชัย ภูมิ มีทิวเขาเขียว เขากบินทร์ เขามรหด และเขากำแพงกับเขตแดน

๒.๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่บนที่ราบสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ เมตร แอ่งแอ่งมาก อากาศร้อน เป็นเมืองหนาว ทางเข้าสู่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีก ๑๕ จังหวัด มีพื้นที่ ๑๕,๓๕๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๒,๕๔๒,๑๕๕ ไร่ (ใหญ่กว่ากรุงเทพมหานครประมาณ ๑๔ เท่า) ตัวจังหวัด อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ๑๕๕ ก.ม. ทางรถยนต์ ๒๕๕ ก.ม. มีลำน้ำสำคัญไหลผ่าน ๓ สายคือ

(๑) ลำน้ำมูล ต้นน้ำจากภูเขาแดงพญาเย็น ในท้องที่อำเภอครบุรี ไหลผ่านท้องที่อำเภอ ภูมิ ภูมิ ภูมิ ภูมิ และอำเภอชุมพวง ไปลงแม่น้ำโขง ที่จังหวัดอุบลราชธานี

(๒) ลำน้ำมูล ต้นน้ำเกิดจากภูเขาแดงเร็ก ไหลผ่านท้องที่อำเภอ ภูมิ ภูมิ ภูมิ ภูมิ ไปรวมกับลำน้ำมูลที่อำเภอชุมพวง

(๓) ลำน้ำมูล ต้นน้ำเกิดที่อำเภอปากช่อง ไหลผ่านท้องที่อำเภอปากช่อง สี่กิโล สูงเนิน เมืองนครราชสีมา โนนสูง ไปลงสู่ลำน้ำมูลที่อำเภอจักราช

มีภูเขาทางทิศตะวันตกและทิศใต้ ได้แก่ภูเขาแดงพญาเย็น และภูเขาแดง เป็นเส้นเขตแดนระหว่างจังหวัดนครราชสีมา กับจังหวัดสระบุรี ปราจีนบุรี และนครนายก

๒.๑.๓ ประชากร

จากการสำรวจจำนวนประชากรของจังหวัดนครราชสีมาจึงสำรวจ

เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕ ทราบว่าจังหวัดนครราชสีมา มีประชากร ๑,๓๔๔,๐๔๕ คนเป็นชาย ๕๙๓,๕๐๐ คน เป็นหญิง ๕๕๐,๕๔๕ คน มีจำนวนบ้าน ๒๓๓,๐๓๔ หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว ๓๐๒,๕๑๒ ครอบครัว

๒.๑.๔ การปกครอง

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตกว้างขวาง แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๕ อำเภอ กับ ๒ กองอำเภอ ๑๓๖ ตำบล ๒,๒๕๓ หมู่บ้าน มีราชการบริหารส่วนท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๑ แห่ง เทศบาลตำบล ๒ แห่ง สุขาภิบาล ๒๕ แห่ง และสภาตำบลตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๒๖ จำนวน ๑๓๖ ตำบล

อำเภอทั้ง ๑๕ อำเภอ นั้นได้แก่

(๑) เมืองนครราชสีมา	(๒) กง
(๓) กรบุรี	(๔) จักราช
(๕) ชุมพวง	(๖) ไชยชัย
(๗) กานชนบท	(๘) โนนสูง
(๙) โนนไทย	(๑๐) บัวใหญ่
(๑๑) ปักธงชัย	(๑๒) ปากช่อง
(๑๓) ประทาย	(๑๔) พินาย
(๑๕) สีเกี๋ย	(๑๖) สูงเนิน
(๑๗) ห้วยแถลง	(๑๘) ขามทะเลสอ
(๑๙) ขามสะแกแสง	

กิ่งอำเภอสองกิ่ง คือ กิ่งอำเภอบ้านเหลื่อม และกิ่งอำเภอเสิงสาง

๒.๑.๕ การคมนาคม

- (๑) ถนน

มีทางหลวงแผ่นดินสาย ๒๑ จากกรุงเทพมหานคร ถึงนคร-

ราชสีมา ระยะทาง ๒๕๕ ก.ม. จากจังหวัดนครราชสีมาถึงหนองคาย ๔๑๔ ก.ม. ทางสายนครราชสีมาถึงปราจีนบุรี และทางสายนครราชสีมาถึงเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีทางหลวงจังหวัดติดต่อไปยังอำเภอต่าง ๆ อีก ๑๔ สาย รวมความยาว ๔๔๒ ก.ม. นอกนั้นเป็นถนนดิน และทางเกวียนเชื่อมโยงไปยังหมู่บ้าน อำเภอ รถยนต์วิ่งได้เฉพาะฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝนรถยนต์ยังวิ่งไม่ได้

(๒) ทางรถไฟ

มีสายกรุงเทพมหานครถึงอุบลราชธานี และกรุงเทพมหานครถึงหนองคาย ผ่านจังหวัดนครราชสีมา ระยะทาง ๒๒๔ ก.ม. และสายแก่งคอย ถึงบัวใหญ่ ผ่านทางที่จังหวัดนครราชสีมาเป็นมายังอำเภอ เช่น อำเภอคง อำเภอบัวใหญ่

(๓) การสื่อสาร

มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขและโทรคมนาคม ตั้งที่จังหวัด และอำเภอทุกอำเภอ สามารถส่งเงินธนาคารได้ทุกอำเภอ

มีโทรศัพท์ สามารถพูดทางไกลไปกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดได้

มีวิทยุสื่อสารของกรมตำรวจและกรมการปกครอง ประจำตำบล อำเภอทุกแห่ง

๒.๑.๒ ทรัพยากรและผลิตภัณฑ์

ทรัพยากรที่สำคัญได้แก่ ป่าไม้ จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อป่าไม้ทั้งสิ้น ๑๒,๓๒๐.๔๔ ตารางกิโลเมตร เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ๑๒ ป่า ไม้ที่สำคัญคือ ไม้พุ่มชิงชัน ประดู่ แดง มะค่าโมง เต็ง รัง พลวง ยาง ตะแบก ฯลฯ เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ทางเกษตรกรรม ที่สำคัญได้แก่ ข้าว ข้าวโพด นุ่น ปอ ถั่วลิสง มันสำปะหลัง ละหุ่ง ถั่วเขียว ถั่วฝักยาว

ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม ที่สำคัญได้แก่ กระสอบป่าน มันสำปะหลัง เม็ด มันสำปะหลังเส้น ผ้าไหม และไม้แปรรูป

๒.๒ อำเภอพิมาย

๒.๒.๑ อาณาเขต

อำเภอพิมาย มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด นคร -
ราชสีมา ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอคงและอำเภอประทาย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองและอำเภอโนนสูง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอจักราชและอำเภอยางชุมน้อย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอชุมพวง

๒.๒.๒ ภูมิประเทศ

อำเภอพิมายตั้งอยู่ในระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๕° ๑๓' เหนือและเส้น
แวงที่ ๑๐๒° ๓๐' ตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ ๔๕๐ ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบ
อุดมกว้างใหญ่ ประกอบด้วยมีลำน้ำมูลและลำน้ำชีไหลผ่าน จึงเหมาะแก่การเกษตรกรรม

๒.๒.๓ การปกครอง

อำเภอพิมายแบ่งการปกครองออกเป็น ๔ ตำบล ๑๐๕ หมู่บ้าน มี
สุขาภิบาล ๑ แห่ง ตำบลทั้ง ๔ คือ

(๑) ตำบลในเมือง	(๒) ตำบลสัมฤทธิ์
(๓) ตำบลนิคม	(๔) ตำบลชีวาน
(๕) ตำบลท่าหลวง	(๖) <u>ตำบลรางน้ำใหญ่</u>
(๗) ตำบลโบสถ์	(๘) ตำบลกระเบื้องใหญ่

๒.๒.๔ ประชากร °

จากการสำรวจจำนวนประชากรของแผนกทะเบียนราษฎรอำเภอ

° ทั่วทั้งอำเภอพิมาย.

พินาย เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๑๕ ปรากฏว่าอำเภอพินายมีจำนวนประชากร ๕๐,๓๒๓ คน ในจำนวนนี้เป็นชาย ๔๕,๑๕๕ คน หญิง ๔๕,๑๖๘ คน มีจำนวนบ้าน ๑๓,๕๑๘ บ้าน จำนวนครอบครัว ๑๓,๘๔๐ ครอบครัว

แยกเป็นตำบลได้ดังนี้

ลำดับ	ชื่อตำบล	จำนวนประชากร			จำนวนบ้าน	จำนวนครอบครัว
		ช.	ญ.	รวม		
๑	ในเมือง	๓๕๕๕	๓๖๙๓	๗๒,๒๔๘	๒๒๒๓	๒๔๔๕
๒	สัมฤทธิ์	๔๕๐๖	๕๑๗๓	๙๖,๐๗๙	๑๔๔๐	๑๖๕๕
๓	นิคม	๓๓๑๒	๓๕๔๐	๖๘,๕๕๒	๒๓๐๖	๒๖๕๐
๔	ชีวาน	๔๕๕๒	๔๕๖๓	๙,๐๑๕	๑๒๓๕	๑๒๕๓
๕	ท่าหลวง	๒๒๓๓	๒๒๕๓	๑๓,๓๓๐	๑๕๑๕	๑๕๓๕
๖	วังกาใหญ่	๕๒๔๖	๕๑๓๖	๑๐,๓๘๒	๑๖๐๕	๑๖๔๕
๗	กระเบื้องใหญ่	๒๕๔๐	๒๔๒๔	๔๙๖๔	๓๒๓	๓๓๓
๘	โบสถ์	๒๕๐๓	๒๔๒๔	๑๒,๕๓๕	๑๕๖๕	๑๕๒๓
	รวม	๔๕๑๕๕	๔๕๑๖๘	๙๐๓๒๓	๑๓๕๑๘	๑๓๘๔๐

๒.๒.๕ การคมนาคม

จากนิทานเรื่อง "พระปาลิตนางอรพินท์" ทำให้ทราบว่า เมื่อครั้งพินายยังอยู่ในอำนาจขอม ขอมใช้เส้นทางซึ่งปัจจุบันเรียกว่า ถนนปาลิตติดต่อกับเมือง พินาย ถนนปาลิตจะเริ่มจากประตูเมืองพินายทางด่านประตูชัย ผ่านท่านางสระแก้ว บ้านวังหิน อ่างหนองตะเคียน บ้านกงรถ นางรอง ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ครบไปยังนครธม ในปัจจุบันยัง

มีร่องรอยของถนนอยู่เป็นช่วง ๆ มีลักษณะเป็นเนินดินยาว บางช่วงก็ขาดหายไป กลายเป็นที่ไร่นา เจ้าหน้าที่ยของกรมศิลปากร^๑ ให้ความเห็นว่า เนินดินนี้เดิมคงจะเป็นถนนที่ขอมใช้ติดต่อกับพินายจริง บางช่วงที่ขาดหายไปน่าจะเนื่องมาจากถูกกระแสน้ำเซาะพังทลาย ประกอบกับราษฎรได้เข้าไปทำไร่นานา เนินดินที่เป็นแนวดินจึงถูกทำลายเสียมาก

ในนิทานเรื่อง "หาคะปองยา" สะท้อนให้เห็นถึงสมัยที่ยังไม่มีทางรถยนต์ ติดต่อกันระหว่างจังหวัดนครราชสีมากับอำเภอพินาย การติดต่อต้องใช้เส้นทางรถไฟ กล่าวคือ นั่งรถไฟจากจังหวัดนครราชสีมาถึงอำเภอจักราช แล้วนั่งเกวียนจากอำเภอจักราชถึงอำเภอพินาย ในนิทานเรื่องนี้กล่าวถึงเส้นทางสายจักราช - พินาย ว่าจะต้องผ่านตง (ปัจจุบันเป็น นิคมสร้างตนเอง) ผ่านหนองพลวง หนองขาม หนองระเวียง ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๓ - ๔ ชั่วโมง

ปัจจุบันมีเส้นทางรถยนต์ซึ่งคนส่วนใหญ่นิยมใช้ เพราะสะดวกและรวดเร็ว กว่าคือเส้นทางสายนครราชสีมา - หนองคาย ประมาณกิโลเมตรที่ ๔๔ แยกไปทาง ทิศตะวันออกอีก ๑๐ กิโลเมตร ก็จะถึงตัวอำเภอพินาย

๒.๒.๖ ทรัพยากรและผลิต

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอพินายได้แก่ ป่าไม้ อำเภอพินายมีเนื้อที่ที่เป็นเขตป่าสงวนประมาณ ๑๔๔ ตารางกิโลเมตร

ผลิตทางเกษตรกรรมได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และปอ

ในอำเภอพินายมีเขื่อนกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร คือ เขื่อนพินาย มีอ่างเก็บน้ำ ๒ อ่าง คือ อ่างเก็บน้ำลำสะเทิน และอ่างเก็บน้ำลำฉนวน มีสถานีทดลองข้าว ๑ แห่ง มีศูนย์สาธิตกลุ่มเกษตรกร ๑ แห่ง และมีกลุ่มเกษตรกรถึง ๓๐ กลุ่ม

^๑ สัมภาษณ์ นายภิเษก อยู่เจริญธรรม ภัณฑารักษ์ประจำหน่วยศิลปากร ที่ ๖

๒.๒.๗ แหล่งท่องเที่ยว

(๑) ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพิมายเป็นพุทธสถาน อยู่ในใจกลางของเมืองพิมาย มีกำแพงสี่เหลี่ยมล้อมรอบและมีประตูมทั้ง ๔ ทิศ สันนิษฐาน ว่าคงสร้างในราวสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ.๑๕๔๕ - ๑๕๕๖) สร้างด้วยหินปูนและหินทรายจัดว่าเป็นปราสาทหินที่ใหญ่โตและงดงามที่สุดในประเทศไทย คานทศิโคของปราสาทหินพิมายมีโลกมูลคันทดมกกลมสูงใหญ่ เรียกว่า เมรุพรหมทัต ซึ่งเล่ากันว่าเป็นที่ถวายเพลิงพระศพ ท้าวพรหมทัต กษัตริย์ในนิทานเรื่อง "พระปาลิตนางอรพินพิ"

ห่างจากประตูชัยซึ่งเป็นประตูเมืองทางคานทศิโคออกไปนอกกำแพงเมืองประมาณ ๑ กิโลเมตร ถึงลำน้ำเค็ม ริมลำน้ำเค็มมีเนินดินใหญ่แห่งหนึ่งและมีศิลาแลงก้อนใหญ่ ๆ ทำเป็นเขื่อนอยู่ริมตลิ่ง เรียกว่าทนางสระแถม เป็นที่ทนางอรพินพิลงอาบน้ำ

(๒) พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง ตั้งอยู่ในบริเวณหน่วยศิลปากรที่ ๖ อำเภอพิมาย มีศิลปวัตถุสมัยขอม เป็นศิลาจำหลัก เทวรูป พระพุทธรูป กิวลิ่งค และศิลาทับหลังกับชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม ซึ่งหน่วยศิลปากรที่ ๖ ได้เก็บรวบรวมมาจากสถานที่ต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(๓) ไทรงามพิมาย ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำมูล ห่างจากที่ว่าการอำเภอพิมาย ๒ ก.ม. เป็นไทรงามใหญ่ซึ่งเชื่อว่าใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ แม้กึ่งกานสาขารมน้ำเขียวชะอุ่มเป็นบริเวณกว้างประมาณ ๒๕,๐๐๐ ตารางฟุต มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมานาน ภายใตกรรมเงาของตนไทรเป็นทรมนเย็นสบาย มีทิวทัศน์สวยงาม

๒.๓ ตำบลวังกาใหญ่

๒.๓.๑ ที่ตั้ง จากอำเภอพิมายไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือบนถนนสายพิมาย - ชุมพวง ห่างจากอำเภอพิมายประมาณ ๙ กิโลเมตร ก็จะถึงที่ตั้งของตำบล. รังกาใหญ่ ซึ่งมีชุมชนใหญ่อยู่ ๒ ชุมชน แบ่งเขตหมู่บ้านออกได้เป็น ๑๑ หมู่บ้าน ชุมชนทั้งหกคือ ชุมชนบ้านฉกาจ บ้านของโค บ้านวังกา บ้านตะบัน บ้านพุทธร และนิคมมอย ๓ แต่ละชุมชนจะอยู่ห่างกันประมาณ ๑ กิโลเมตรตามลำดับ นอกจากชุมชนบ้านวังกา-ตะบันเท่านั้นที่อยู่ติดกันนับ

เป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดและมีประชากรหนาแน่นที่สุดในตำบล มีอาณาบริเวณประมาณ ๐.๕ ตารางกิโลเมตร

ชุมชนบ้านวังกา-ตะปัน ตั้งอยู่บนเนินสูงริมถนนสายพิมาย - ชุมพวงทางด้านทิศใต้ ลึกเข้าไปเป็นทงใหญ่ ซึ่งในอดีตเคยมีสัตว์ป่าอยู่หลายชนิด ดังจะเห็นได้จาก นิทานหลายเรื่อง ที่เล่าถึงการออกป่าล่าสัตว์ของชาวบ้าน คือเรื่อง "ปิ่นวิเศษ" "นายพรานกับผีป่า" "คุณสติไม่อยู่" และเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย"

ชุมชนอื่น ๆ นอกจากมีลักษณะที่ตั้งและสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นกลุ่มก้อนบนเนินดินสูง ๆ รอบ ๆ เนินสูงจะเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่นา แต่ละชุมชนจะมีถนนสายพิมาย - ชุมพวงทาง นอกจากชุมชนนี้จะมีรอบ ๓ เท่านั้นที่อยู่ลึกเข้าไป

๒.๓.๒ ลักษณะชุมชน โดยเหตุที่ชาววังกาใหญ่นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บนเนินดินสูงซึ่งมีบริเวณจำกัด เพื่อสงวนที่ราบลุ่มไว้ทำนา ประกอบกับระบบครอบครัว เป็นแบบครอบครัวขยาย ลักษณะการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่จึงอยู่ติด ๆ กัน โดยเฉพาะชุมชนบ้านวังกา - ตะปัน ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่และมีประชากรอยู่หนาแน่น บ้านแต่ละหลังจะมีระยะชิดกันมาก

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ติด ๆ กันเช่นนี้ สะท้อนออกมาให้เห็นจากนิทานเรื่อง "ไผ่ผื่นข่อย" ที่กล่าวถึงการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ กัน เมื่อสามีภรรยาครอบครัวหนึ่งคุยกันเสียงดังไปหน่อย เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ก็จะได้ยินและรู้เรื่องไปด้วย

จากนิทานเรื่อง "พ่อเข่าแขนคอกลูกเขยคาแหก" ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เอ่ยถึงลักษณะชุมชนที่ปลูกบ้านเรือนอยู่ติด ๆ กัน เนื้อเรื่องของนิทานนี้ว่า เมื่อลูกเขยได้วิ่งเข้าคอกในเวลาเย็น วัวแหกคอกไปเขาไถ่ถนนเรือนคนนั้นบางคนนั้นบ้าง นอกจากนิทานเรื่องนี้จะกล่าวถึงการปลูกบ้านเรือนใกล้ชิดกันแล้ว ยังกล่าวถึงลักษณะบ้านส่วนใหญ่ ที่เป็นลักษณะบ้านไถ่ถนนสูง

๒.๓.๓ ลักษณะบ้าน โดยทั่วไปจะเป็นบ้านไถ่ถนนสูง บริเวณไถ่ถนนจะเป็นที่เก็บของเช่น เครื่องมือในการกสิกรรม ครกกระเดื่อง บางบ้านอาจแบ่งส่วนหนึ่ง เป็น

เลาไก่ เช่นในนิทานเรื่อง "โครคต" เป็นเรื่องของขโมยเข้าไปขโมยไก่ในคอกบ้าน

วัสดุที่ใช้ปูพื้นบ้าน ถ้าเป็นฐานะดึกอาจปูด้วยไม้กระดาน ในกรณีฐานะไม้สูง ก็อาจใช้ไม้ไผ่มาฉาบก็ได้ แล้วใช้เตาวัลย์ถักปูเป็นพื้นเรือน เรือนที่ปูด้วยไม้ไผ่ในลักษณะ ที่กล่าวนี้เรียกว่า เรือนระเนือก ในนิทานเรื่อง "พระธาตุเหาะ" บ้านของหญิงสาวที่ ขาบหนุ่ม ชื่นหา เป็น เรือนระเนือก

โดยส่วนใหญ่บ้านหลังหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยห้อง ชาวบ้านเรียกในเรือน ไร่ เป็นที่เก็บของมีค่า และเป็นห้องนอน เช่นนิทานในเรื่อง "ทิดออง" และเรื่อง "หนุ่มขี่เขา"

ถัดจากห้องเรือนออกมาเป็นระเบียง ไร่เป็นที่สำหรับนั่งพักผ่อนหรือเป็นที่รับแขก ในนิทานเรื่อง "ทิดออง" ไร่ระเบียงเรือนเป็นที่รับแขก

ถัดจากระเบียงเรือนออกมาเป็นชานเรือน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "นอกชาน" ไร่เป็นที่นั่งเล่นหรือทำงานในเวลาเย็น หรือไร่เป็นที่ตากของในเวลากลางวัน เช่น ในนิทานเรื่อง "พ่อเฒ่าแซนคอกลูกเขยตาแตก" "ลูกเขยกับแม่ยายเรื่องที่ ๒" และเรื่อง "ไผ่สับเขยขอย"

โดยปกติแล้วพื้นเรือนจะไม่เสมอกันเป็นระดับเดียว พื้นส่วนที่เป็นชานเรือน จะอยู่ต่ำกว่าส่วนที่เป็นห้องเรือน และส่วนที่เป็นระเบียงเรือน ในนิทานเรื่อง "พ่อคาหมอลิเก" และเรื่อง "หญิงแสนกล" พื้นเรือนที่มีระดับต่างกัน จะเป็นองค์ประกอบของฉากส่วนหนึ่ง

วัสดุที่ใช้เป็นฝาเรือน ในปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ไม้กระดาน แต่ในสมัยก่อนวิทยากร ผู้ให้สัมภาษณ์ เล่าว่า นิยมใช้ต้นปรี้อมมากปูด้วยไม้ไผ่ ซึ่งเรียกว่า "เชิง" หากควยน้ำมันยางจะมี สีดำ เป็นวัสดุทำฝาเรือน เรียกเรือนชนิดนี้ว่า เรือนฝาปรี้อมหรือเชิงดำ ลักษณะเรือนฝาปรี้อมนี้ มี สหอนอยู่ในนิทานเรื่อง "หลวงพ่อดีดระหน"

บ้านแตกอนนิมมุงหลังคาด้วยหญ้าคา ในนิทานเรื่อง "ตาสึงสามตา" บูลาย ซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์และเป็นพี่เขยของชาวบ้าน ขอแรงชาวบ้านมาช่วยกรองหญ้า เพื่อบ่ม

หลังคา แต่ในปัจจุบันบ้านส่วนใหญ่จะมุงด้วยสังกะสี

ลักษณะบ้านอีกแบบหนึ่งที่มีได้กล่าวถึงไว้ในนิทาน คือ บ้านสองชั้นริมถนน ที่ใต้ชั้นบนเป็นที่พัก ชั้นล่างทำเป็นห้องสำหรับค้าขาย บ้านลักษณะเช่นนี้ไม่มีมากนัก เมื่อเทียบกับบ้านในลักษณะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

๒.๓.๔ แหล่งน้ำ

ตำบลรังกาใหญ่มีลำน้ำไหลผ่าน ๒ สาย คือ ลำน้ำเค็ม ซึ่งแยกมาจากลำน้ำมูล และลำทองหลวง ลำน้ำทั้งสองสายนี้ นอกจากจะเป็นแหล่งน้ำที่นำความอุดมสมบูรณ์ - ทางด้านเกษตรกรรมมาให้ชาวรังกาใหญ่แล้ว ยังเป็นแหล่งอาหารประเภทสัตว์น้ำของ ชาวบ้านอีกด้วย นอกจากนี้ในอดีตลำน้ำเค็มยังเคยเป็นเส้นทางคมนาคมของชาวรังกาใหญ่ใช้ติดต่อกับตัวเมืองพิมาย ในปัจจุบันเลิกใช้เพราะถนนสายพิมาย - ชุมพวง ให้ความสะดวกและรวดเร็วกว่า ประกอบกับในลำน้ำเค็มเต็มไปด้วยจอกแหนและพืชน้ำชนิดอื่น ทำให้ไม่สะดวกที่จะใช้เป็นเส้นทางคมนาคม

ในนิทานเรื่อง "ศาลายจอมเข" กล่าวถึงการจับปลาในลำน้ำ เค็ม โดยการไหลบดกัก

นอกจากลำน้ำทั้งสองสายที่กล่าวมาแล้ว ในบริเวณวัดทุกวัดในตำบลรังกาใหญ่ จะมีบ่อน้ำให้ชาวบ้านใช้บริโภคน้ำ ชาวบ้านมักจะใช้เวลาเย็นซึ่งว่างจากงานมาตักน้ำในวัด บ่อน้ำในวัดจะเป็นสถานที่พักผ่อนหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดนิทานหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ระหว่างหญิงสาวที่มาตักน้ำกับพระหนุ่ม ๆ ในวัด เช่น นิทานเรื่อง "พระบวชใหม่" "ไม้คานเป็นเหตุ" และ "สาวแก่" เป็นต้น

๒.๓.๕ การคมนาคม

ในปัจจุบันเส้นทางที่ชาวรังกาใหญ่ใช้ติดต่อกับชุมชนอื่นคือ ถนน สายพิมาย - ชุมพวง เป็นถนนหินลูกรัง

นอกจากถนนสายพิมาย - ชุมพวง ซึ่งพาดผ่านชุมชนในตำบลรังกาใหญ่แล้ว แต่ละชุมชนยังมีถนน ครอก มอเล็ก ๆ ติดต่อกันภายในชุมชนอีก โดยเฉพาะชุมชน บ้าน

จำนวนประชากร* ในตำบลรังกาใหญ่ มีจำนวนเมื่อ เดือนมิถุนายน ๒๕๑๕ มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๑๐,๓๔๒ คน เป็นชาย ๕,๒๔๖ คน หญิง ๕,๑๓๖ คน จำนวนบ้าน ๑,๖๐๕ หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว ๑,๖๔๔ ครอบครัว

ตามหลักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ๑๖ หมู่บ้าน มี ๖ ชุมชนแต่
ละชุมชนมีจำนวนหมู่บ้านดังนี้

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้าน	ชื่อหมู่บ้าน
๑ บ้านฉกาจ	๑	หมู่ที่ ๒
๒ บ้านช่องโค	๑	หมู่ที่ ๓
๓ บ้านรังกา	๓	หมู่ที่ ๔, ๕, ๖
๔ บ้านตะปัน	๒	หมู่ที่ ๕, ๖
๕ นิคมซอย ๓	๒	หมู่ที่ ๑๐, ๑๑
๖ บ้านพุทธเจ้า	๒	หมู่ที่ ๑, ๔

เหตุกล่าวถึงเพลงโคราชในต้น เนื่องจากในวรรณกรรมบางเรื่องมีกล่าว

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

ถึงเพลงโคราชจึงเป็นเพลงพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา

ในอดีตจังหวัดนครราชสีมาหรือโคราช^๑ มีของดีเป็นที่ขึ้นชื่อ เป็นของประจำบ้าน ประจำเมืองคือ "นกเขาคารม ออยคันรม ส้มขี้มา ผาทางกระรอก หมูโคราช แมวโคราช และ เพลงโคราช"^๒ แต่ในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงหายไป คงมีแต่เพลงโคราชเท่านั้นที่ยังเป็นที่นิยมอยู่ในหมู่นางงามกลุ่มบางวัย

เพลงโคราชก็เหมือนกับเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่จะสะท้อนภาพวิถีประจำวัน เป็นต้นว่าวิถีการทำงานของชาวบ้าน^๓ ขนบธรรมเนียมประเพณี การเชื่อถือ ตลอดจนเรื่องราวความเป็นอยู่ของประชาชนชาวบ้าน ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ความรู้เหล่านี้เป็นคลังแขนงฉายให้เห็นการเป็นอยู่ของบรรพบุรุษแต่เก่าก่อน ซึ่งในหนังสือพงศาวดารมักผ่านเลยไป ไม่พูดถึงถึงนัก^๔

ลักษณะของเพลงโคราช ถ้าแบ่งตามรูปแบบ แบ่งได้ ๕ ชนิดคือ เพลงชักอัน เพลงกอม เพลงหลัก เพลงจังหวะรำ และเพลงสมัยปัจจุบัน^๕ ถ้าแบ่งตามเนื้อหาของเพลง ก็อาจแบ่งได้หลายชนิดตามเนื้อหาของเพลง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น เพลงเชิญ เพลงอภัย เพลงไหว้ครู เพลงเปรียบถอมตัว เพลงเปรียบเทียบท่าย เพลงเกี้ยว เพลงชวนชมธรรมชาติ เพลงชมงาม เพลงถนอมมรดก เพลงเกี้ยวแกมจาก เพลงจากกลวน ๆ เพลงลาสิ่ง เป็นต้น^๕

^๑ ขุนสุนงภทศึกษากร. เพลงพื้นเมืองโคราช หน้า ๑๑.

^๒ จิตร ภูมิศักดิ์. (กวีการเมือง) รวมบทกวีและงานศิลปะวรรณคดีของกวีการเมือง หน้า ๔๕.

^๓ กรมศิลปากร. "คำอธิบายเรื่องการเล่นเพลง" ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ เล่ม ๒ หน้า ๗๗๗.

^๔ ขุนสุนงภทศึกษากร. ล.ก. หน้า ๖.

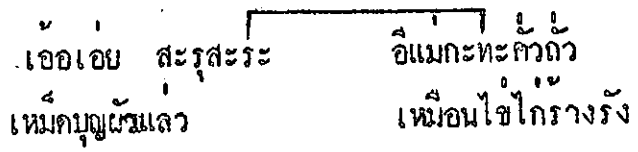
^๕ อรรถูญา พรหมนอก. การศึกษาหมอลำหมอลำซึ่งเป็นละครประกอบเพลงพื้นเมืองของภาคอีสาน หน้า ๑๓

เรไรคำ (นามแฝง) เพลงโคราช หน้า ๔ - ๓๘.

ลักษณะของเพลงโคราชรูปแบบต่าง ๆ มีดังนี้

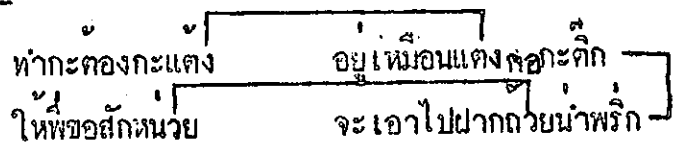
๑. เพลงชักอัน จัดเป็นเพลงที่มีรูปแบบง่ายที่สุดในกระบวนเพลง โคราช
แบบต่าง ๆ ผู้ที่หัดเพลงโคราชคงเริ่มตนด้วยการหัดว่าเพลงชักอันก่อน เพลงชักอันบทหนึ่ง มี
๔ วรรค มีสัมผัสระหว่างวรรคเฉพาะวรรคที่ ๑ และ ๒ ส่วนวรรคที่ ๓ และ ๔ ไม่มีสัมผัส คุ
ร่ายแกวธรรมดา ฟังดูชัดหู กล้วยเห่นจึงเรียกว่าเพลงชักอัน

ตัวอย่าง

๒. เพลงกอม กอมแปลว่าสั้น มีลักษณะคล้ายกับเพลงชักอัน แต่นิยมเพิ่ม
สัมผัสอีกมากขึ้น ถือว่ายิ่งเล่นอีกมากเท่าใดก็ยิ่งไพเราะ ผู้ที่หัดเพลงชักอันคล่องแล้ว จะ
เริ่มหัดเพลงกอม ถ้าได้เพลงกอมมาก เมื่อนำไปใส่เพลงหลักจะง่ายขึ้น

ตัวอย่าง

บางบทมีเพียง ๒ วรรค เช่น

มึงอย่ามานินทาคนเก่า อ้ายชาติหัวเห่ง เออ คนทา

ในนิทานเรื่อง "ไอสามเกลอ" ที่ชวนกันไปขโมยไก่ ถูกเจ้าของไก่ไล่จับ ไอสาม
เกลอวิ่งหนีไปคนละทาง ไอคาบอควิ่งเข้าไถ่ถุนบ้านไปเหยียบหน้าซังเฉอะแฉะคิดว่าถึงทุ่งนาก็ค
ใจ จึงร้องเพลงโคราช ซึ่งเป็นลักษณะของเพลงกอม มี ๒ วรรค เช่นกัน คือ

"โอ...โอตกกถึงข้างบ้านเอง นั้มนั้หวังเวง เอ้ย หัวใจ"
 (โอ...โอตกกถึงข้างบ้านเอง นั้มนั้หวังเวง เอ้ย หัวใจ")

๓. เพลงหลัก เป็นรูปแบบที่หมอเพลงโครองเล่นอยู่ทั่วไป บทหนึ่งมีตั้งแต่ ๒
 วรรคขึ้นไป วรรคหนึ่งมีตั้งแต่ ๔ - ๘ คำ

ตัวอย่าง ๑

อิมัสสะหมิงกาเย	อันว่ากายา	
เมื่อกันเราเกิดมา	อย่าโคประมาทคูหมื่น	
พอกับชนอสังขาร	มีแต่แรงกาจิกกิน	- ไป ๑

(ของเกา)

ตัวอย่าง ๒

ให้อุปถัมภ์คำจุน	ไปเสียควยบุญทำมา	
ชายใดจะว่า	ขอใหพ่ายแพ้อย่างพ่าย	
ให้มันต้องตกประหม่า	เสียจนเลยว่าได้	
เจ้าหนาเื้อใจเสีย	ไม่เคยเป็นเยอเป็นโย	
ให้ชกอกันมาสักพัน	แมยังไม่พบน	- หัวใจ ๒

(บทไหวครุหญิง)

๑ ขุนสุมภกษัตริยากร ล.ค. หน้า ๙.

๒ พระพิณิจวรรณการ (แสง สาลิตุล) "การเล่นเพลง" ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ

เล่ม ๒ หน้า ๙๔๙ - ๙๕๔.

ตัวอย่าง ๓

โอ โอ...อย่าทำกายสูงหนาองหนากายหยิ่ง จะว่าถึงอิสระหนึ่งกายเย
 ธรรมชาติเตงมา ไม่เป็นสาระเหมือนแดงโม
 เตกนอยคนโตเหมือนกับแดงเม หนอยาไค้มกหมุ่น...มัวเมา
 ไม่แข็งแรงเหมือนแกนสน มันไมคงทนอยู่เหมือนแกนชัก
 เถาแล้วไม่มีคนรัก มันช่างอเนจอนาถ นอ.....คนเรา °

ตัวอย่าง ๑ เป็นเพลงหลักที่สั้นที่สุดมีเพียง ๖ วรรค ๓ บาท ลักษณะสัมผัส เป็นคัง
 ที่ขีดเส้นโยงไว้ ในวรรคสุดท้ายระหว่างคำว่า กิน และ ไป เวลาร้องต้องเอออ และตบมือ
 ให้จังหวะ ๑ ครั้ง

ตัวอย่าง ๒ เป็นเพลงหลักที่ยาวขึ้น มี ๕ บาท ๑๐ วรรค มีลักษณะสัมผัส เหมือน
 ตัวอย่าง ๑ ถ้าเอาบาทที่ ๓, ๔ ออก ก็จะได้สัมผัสเหมือนตัวอย่าง ๑ เพลงหลักแบบนี้จะแต่ง
 ให้ยาวเท่าใดก็ได้ แต่ขึ้นต้นลงท้ายต้องมีสัมผัส ดังตัวอย่างข้างบน^๒

ตัวอย่าง ๓ เป็นตัวอย่างเนื้อเพลงที่เขียนเป็นสำนวนโคราช เนื้อความเหมือนตัว
 อย่างที่ ๑ เป็นแต่เพิ่มพละความเข้าไปอีก คำว่า เมา และ เรา ซึ่งขีดเส้นใต้ไว้ นั้น เรียก
 ว่า สัตถ์ หรือ สะต้อ จะคงสัมผัสกัน

๔. เพลงจังหวะรำ ลักษณะบังคับจังหวะและสัมผัส เหมือนกับเพลงหลัก ผิดกันแต่
 เวลาร้องจะมีการรำประกอบ การร้องแล้วรำควยไม่ใช่จะรำได้ทุกเพลง เพลงที่มีจังหวะ รำ
 ได้ ผู้ร้องจะต้องแม่นยำ ไม่ถูก ๆ กัก ๆ เวลาร้อง เพลงที่มีการรำควย ฝ่ายชาย จะร้อง

° ชุมนุสบงกษัตริย์ชากร ล.ก. หน้า ๗

๒ พระพิณจรรณการ (แสง สาลิตุล) ล.ก. หน้า ๗๕๕

ไซ - ชะ ไซ - ชะ หรือ ไซ เป็นอาถรรพ์ญาณ ฝ่ายหญิงจึงจะสนองตอบ ทารามืออยู่ ทำ
 เดี่ยว คือกางแขนออกไปทั้งสองข้าง คว่ำมือหงายมือ ขย่มตัวตามจังหวะเพลง หญิงรำแค้น ชาย
 รำกว้าง ในวรรคต้นของเพลงฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายถอย ชายเป็นฝ่ายรุก ปลายวรรคต้นจะมี คมมือ
 เป็นท่วงกัน ครั้นถึงวรรคหลัง ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายรุก ชายเป็นฝ่ายถอย เมื่อจบเพลงก็แยกกัน

ตัวอย่าง

โอ โอ...เชิญมาเถิดมา	เอยนองมา
มาเป็นมาร - ระยา	เถิดนอแมสายระโยง
แมมาหมนช	มาไปกะพเป็นหมนคง
นอแมเถียนส่าล	(คมมือ)
แมตะโพกตุงตุง	มาพระตุงไปตอยตอย
แมบัวแย้มบานยอย	แมแกมหอมเหมือนดอก เอ
	บานเย็น °

คำที่เครื่องหมาย ^ อยู่ได้ หมายถึง จังหวะที่ชายหญิงจะขย่มตัวพะเยิบ ๆ

พร้อมกัน

๕. เพลงสมัยปัจจุบัน รูปแบบไม่แตกต่างจากเพลงหลัก ที่เรียกว่า เพลงสมัย
 ปัจจุบันเพราะ คำที่ใช่เป็นคำสำเนียงภาคกลาง ซึ่งท่านผู้รูปร่างท่านให้ความเห็นว่าฟังไม่สนิทหู^๒

ตัวอย่าง

โอ โอ...น้องจะหาหัวหรือยังหา เอาหัวเสียเถิดเมษุทธานองยังรู้อยู่เห็น
 สักหน่อยจะลูกจะลม หัวเจ้าหัวนมหมอนมันจะเลน ทุ่มเห็นมันจะลาม.....จะลวน
 อ้อ! ใจอวดตัวเลยแม่ตัวคนดี จะไปวาทเป็นธ้อยู่ตัวคนเกี้ยว

° ขุนสุนงภชศึกษากร ล.ก. หน้า ๔

๒ ขุนสุนงภชศึกษากร ล.ก. หน้า ๔

หวังไม่ให้หนุ่มตามเกี้ยว ไม่พบตาเดินไปตามกวน °

คำสุดท้ายของวรรคหลังต้องเป็นคำเป็น จะเป็นคำตายในแม่ กก กค กบ สระอะ สระเออะ ไม่ได้ หรือจะเป็นคำที่มีเสียง เอก โท ตรี จัตวาไม่ได้ ถือว่าไม่เพราะ ลักษณะ เช่นนี้ถือเคร่งครัดมาก ส่วนคำที่อยู่ท้ายวรรคคน พออนุโลมให้ใช้ได้บ้าง ๒

ความไพเราะของเพลงโคราช อยู่ที่การใช้คำให้มีสัมผัสใน และเล่นคำ เล่นความ ให้เกลี้ยงเกลาสะสลาย ๓

ผู้ที่จะว่าเพลงใดดี จนใคร่ชื่อว่า หมอเพลงนั้น จะต้องพิจารณาประจำตัว ซึ่งเรียกว่า องค์ ๔ คือ ปัญญาดี เสียงดี ชันเจิงดี และใจเย็น ๔ การหัดเพลงจะเริ่มจากฝึก ว่า เพลงกอม และท่องจำกลอนของครูให้ไต่มา ๆ ฝึกจนพรรณาสีแวดล้อมรอบตัวให้คล่อง ครู บางคนมีคาถามนต์ใดสักใบไม่ให้ลูกขี้ขลาด ก็ถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีสติปัญญาคิดขึ้น สืบคน ได้มีความสามารถว่าเพลงคน พรรณาสีที่ตนเห็นใครละเอียดยลละออ เล่นคำใดสะสลาย เรียก ว่า เรียนมนต์ใดแตกฉาน ๕ ถึงบทไหว้ครูบางบทว่า

ขอไหว้คุณครูคุณมา ทานอุสาห์ส่งสอน

จนชั่วเพลงเก่งกลอน คนลือกระฉ่อนฉาวโฉ่

ขอให้ช่วยเสริมช่วยแทรก ให้ปัญญาแตกมนต์ใด ๖

๑ ก

๒ ก. หน้า ๙.

๓ กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย หน้า ๒๐๐.

๔ เรไรคำ (นามแฝง) เพลงโคราช หน้า ๓

๕ พระพิณจวรรณการ (แสง สาลิคุล) ล.ก. หน้า ๙๔๔

๖ ขุนสุนงกษศึกษากร ล.ก. หน้า ๑๒.

ลักษณะการเล่นเพลงโคราชแบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ

๑. เกี้ยวพาราสี เนื่อร้องเป็นการเกี้ยวพาราสี บางครั้งมีการว่าเสียดสีกัน บางทีก็ชดอຍคำทຽນแรงและหยาม เขาไม่ถือทั้งผู้เล่นและผู้ฟัง

๒. ลอญภูมิปัญญา เช่นการยกปัญหาเกี่ยวกับปรัชญาพุทธศาสนา มาซักถามฝ่ายที่ตอบไม่ได้จะถูกกว่าให้โคย

๓. เล่นเป็นเรื่อง ซึ่งมี ๔ อย่างตามธรรมชาติ ที่มีอยู่ประจำตัวคน คือ ลักหาพาหนะ ที่หมากฉั่ว หรือ ที่หมากขั่ว ซึ่งผู้ สู้ขอ เรื่องที่นิยมเล่นคือ อินทะปัตตา จันทโครม พระรถเมรี พระเวสสันดร ซึ่งชาวบ้านรู้จักทั่ว ๆ ไปอยู่แล้ว

ผู้เล่นเพลงโคราชนีประมาณ ๒ คน แบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิง และ ฝ่ายชาย ฝ่ายละ ๓ คนเท่า ๆ กัน ก่อนเริ่มเล่น ผู้เล่นหรือหมอเพลงจะระลึกถึงครูบาอาจารย์ แล้วฝ่ายชายจะลุกขึ้นร้องเป็นเนื้อความว่า เจาพาพามาในงานอะไร เจาพาอะไรอะไร และเตือนฝ่ายหญิงให้ลุกขึ้นมารองบ้าง เมื่อฝ่ายชายจบแล้ว ฝ่ายหญิงจึงเริ่มร้องบทไหว้ครู แล้วฝ่ายชาย ก็ไหว้บ้าง เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้ว ฝ่ายชายเกริ่นเรียกหญิง หญิงเกริ่นตอบ ชายประหรือจะหนาโรงคือว่าปลอมอย่างเพลา ๆ กอน หญิงกว่าแกือก การร้องเกี้ยวรองแจะคอยแรงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อจะหนาโรงแล้วก็จบเรื่อง

ลักหาพาหนะ จะเริ่มตั้งแต่ นักแนะพาหนะ จนพากันไปเข้าป่าเขาคง ฆมนกชมไม้ ตีหมากฉั่ว เป็นเรื่องของหญิง ๒ ชาย ๑ หึงหวงกัน ซึ่งผู้ เป็นเรื่องหึงหวงระหว่างชายผู้ กับสามีผู้ สู้ขอ เป็นตอนที่ท่องโพเพลงแม่เพลงมาก อย่างน้อยฝ่ายละ ๓ เป็นเรื่องของการสู้ขอ ชายให้เขาแก่ไปสู้ขอหญิงให้

ในนิทานเรื่อง "คอยคุลิ่งทຽราช" มีกล่าวถึงการ เล่นเพลงโคราชนิในลำสำเภา - เพลงโคราชนิที่ตัวละครร้อง เป็นแบบเพลงหลัก มีเนื้อหาเป็นเพลงเกี้ยว และเพลงชมปลาเช่น

เพลงเกี้ยวจากนิทานเรื่อง "คอยคุลิ่งทຽราช"

จากเดือนจากปี เหมือนเขามีระนาองเออยจะเป่า ที่มาในลำสำเภาจาก
ว่าจะตายหรือจะเป็น พรานยังบ้านอยู่ที่เคยยิงเนื้อใหญ่ คิดถึงพี่บางหรือไม่แม่เฒ่าเนย เนอเย็น

เหมือนยังพระททานักอยากเนื้อโยม ฯ

พี่ไมเกรงไมกริ่งคอกแม่ถึงไมกราค น้องเอ่ยอย่าตจงกรีกกรองผูกไมตรี ฆมทัพ
ตายเจ็บ ให้แจ่มจันทร์คิดเฝ้า เหมือนเจ็กใจไปเมืองจีน — สำเภาจม

เพลงชมปลา

โอ้ โอ้...อยากกินคอกนาสอของ มันกตองล้ามค้อน
มาถึงคงคา คอกนาสาคร พี่จะหาชุกชมมีจนา
ปลาช่อนหวายโร ปลาชะโดหวายเรียง
หลังชนขึ้นเคียงมันพุดทรายหวายว่า
แล้วมันพากันคอกนาหวายรับ - หวายรอง
ปลาลานปลาโกศ น้ปลากคปลาเกศ
เลาะหากระเห็จ โน่นปลาโกกปลากา
นะปลาช่อนกหวายแตกเพี้ยนพาลอดถิ่นกินเท่านั้น — ตะเพียนทอง

ฯลฯ

วรรณกรรมในฐานะที่สะท้อนระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ

วรรณกรรมที่รวบรวมได้ มีอยู่หลายเรื่องสะท้อนให้เห็นถึง ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจของชาวตำบลรังกาใหญ่ ซึ่งอาจแยกกล่าวได้ดังนี้

๑. ระบบครอบครัว

✓ ๑.๑ การเลือกคู่ครอง

หนุ่มสาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองพอสมควร จะเห็นได้จากประเพณีการลงขวง ซึ่งเป็นประเพณีที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ และเกี้ยวพาราสีกัน ในตำบลรังกาใหญ่ก็เช่นกัน หนุ่มสาวในตำบลรังกาใหญ่จะมีโอกาสพบปะสนทนากันในตอนค่ำ เมื่อหญิงสาวลงมาค้าขายครกกระเดื่องใต้ถุนบ้าน ดังบทเพลงโคราชที่ร้องเล่นอยู่ทั่วไปว่า

ถึงเวลาค่ำค่ำ	น้องเคยค้าขายครก
จักรลั่นลอลอย	พี่เดินเสาะทางหลวง
น้องล้มกระเดื่องพังถ่อคง	เอาตามไปส่งแม่ดวง - ใจ ^๒

๑.๑.๑ วิถีทำความรู้จักคุ้นเคย

ในอดีต หนุ่มสาวชาวรังกาใหญ่จะมีโอกาสพบกันตามลำหลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว สาว ๆ จะนัดกันลงใต้ถุนบ้าน เพื่อค้าขายครกกระเดื่อง เรียกว่า "ลงกระเดื่อง" หนุ่ม ๆ จะพากันไปยังบ้านสาวที่ตนหมายตาไว้ เพื่อหาโอกาสทำความรู้จัก สนทนา และช่วยหญิงสาวทำงาน การสนทนาจะทำเป็นกลุ่ม ๆ อย่างสนุกสนาน บางครั้งจะมีการเกี้ยวพา

^๑ จารุณี กองพลพรหม. ศึกษาค้นคว้าบ้านหมอนเมืองเก่า หน้า ๒๐

^๒ พระพิณวิจารณ์การ (แสง สาลิคุล), ส.ก. หน้า ๓๕๕

รากันเป็นเพลงกอม * ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของเพลงโคราช เช่น

สาวจะถามหนุ่มว่า "พี่ลอคขอมไม หรือพี่ไค้ขอมมา"
 หนุ่มจะตอบว่า "พี่ไมลอคพี่ไมขาม พี่เดินตามทางมา"^๑

หญิงถามเป็นเชิงว่าที่ฝ่ายชายมาในวันนี้ ได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ของตนหรือเปล่า ฝ่ายชายจะตอบเป็นเชิงว่า ที่มาในวันนี้มาตามทางแหงประเพณี ได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ฝ่ายตนแล้ว ในกรณีที่ฝ่ายชายชอบเที่ยวสนทนาไปหลาย ๆ บ้าน ยังไม่ปลงใจหญิงสาวบ้านใดบ้านหนึ่งก็จะตอบเล่นลื่นว่า

"พี่เห็นทางหลวงมันโล่ง พี่จึงหลงทางมา"^๒

หมายความว่า ไม่ได้ตั้งใจมาที่บ้านนี้ หนานักเพราะหลงทางมา

ในนิทานเรื่อง "โสมจุมัก" "อาจารย์บวชนาน" และ "ปะแดงกับสาวแก่" ได้สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการลงกระเคื่อง โดยเฉพาะเรื่อง "ปะแดงกับสาวแก่" กล่าวไว้อย่างละเอียดว่า ในสมัยก่อน บ้านทุกบ้านจะมีครกกระเคื่องตำข้าวไว้ใตถุนบ้าน ตกเวลาค่ำหลังจากรับประทานอาหารเย็นแล้ว สาว ๆ จะลงจากบ้าน มาตำข้าวที่ครกกระเคื่องใตถุนบ้าน เป็นโอกาสให้หนุ่ม ๆ ที่สนใจชอบพอมารวยคำข้าวเพื่อยุกไม้ครี ในขณะที่หนุ่มคำข้าว สาวก็จะทำหน้าที่ฝัดข้าว สนทนาสร้างความคุ้นเคยสนิทสนมกัน สังเกตกิริยา ไหวพริบ ความขยันขันแข็งในการทำงานของกันไปด้วย

หลังจากสนทนากันที่ครกกระเคื่องแล้ว ถ้าหญิงสาวมีไม้ครีด้วยก็จะเชิญชายหนุ่มให้ขึ้นไปสนทนากับตนที่ถุนบ้าน ในกรณีเช่นนี้ถือว่าความสัมพันธ์ของทั้งคู่ ได้พัฒนาขึ้นไปอีกระดับหนึ่งแล้ว

^๑ สัมภาษณ์ นายชื้น สัมภักดี

^๒ สัมภาษณ์ นายแดง สืบคำ

* ไร่พุกไม้ไคร้ เป็นโวหารเชิงอุปมา คล้าย ญา บางที่เรียกว่า คำกอม

ในเรื่อง "หิโคง" ได้สะท้อนขึ้นตอนนี้อย่างละเอียดคือ เมื่อหิโคงขึ้นไปบนเรือนหญิงสาว แม่ของฝ่ายหญิงจะออกมาต้อนรับ หิโคงยกมือไหว เพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวสนทนากันอย่างสบายใจ แม่จะเขาไปนั่งเฝ้าเป็นยามอยู่ในเรือน การที่แม่ไม่นอนก็เพื่อเป็นเพื่อนลูกสาวและป้องกันไม่ให้หนุ่มสาวประพฤติผิดจารีตประเพณี คือถูกเนื้อต้องตัวล่วงเกินกันทางกาย บางครั้งหนุ่มสาวก็สนทนากันอยู่จนดึก วิทยากรบุญเลานีทานเรื่องนี้ให้ทัศนะว่า กว่าจะได้ลูกเขยสักคนหนึ่ง แม่บางคนจะต้องอกหักมีคนจนจนหมอม เพราะพอเมื่อกลับจากทานาก็มักเหนื่อยอ่อนและหลับไปตั้งแต่หัวค่ำ

ปัจจุบันในตำบลวังกาใหญ่ มีโรงสีข้าวด้วยเครื่องจักรถึง ๔ โรง การสีข้าวด้วยเครื่องจักรสะดวกสบายและทำให้รวดเร็วกว่าการตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง ภาพหนุ่มสาว "ลงกระเดื่อง" ก็หายไป หนุ่มสาวชาววังกาใหญ่ในวันนี้มีโอกาสพบและเกี้ยวพาราสีกันตอนเย็นที่สระน้ำในหมู่บ้าน และในงานวัดหรือมีการฉายภาพยนตร์ของบริษัทขายสินค้าเช่น ยารักยาโรค

๑.๑.๒ ค่านิยมในการเลือกคู่ครอง

ในนิทานเรื่อง "โสมจอมก๊วน" จะเห็นถึงค่านิยมในการเลือกคู่ครองบางอย่างของชาวตำบลวังกาใหญ่ คือการให้ความสำคัญแก่นิสัยที่ขยันขันแข็งในการทำงาน มากกว่าความพอใจในรูปร่างหน้าตา วิทยากรบุญเลานีทานเรื่องนี้เล่าให้เป็นนิทานตลก โดยนำเอาค่านิยมดังกล่าวมาล้อเลียน เนื้อเรื่องของนิทานที่ว่า แม่สอนลูกสาวเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง ไม่ให้ถือรูปร่างเป็นสำคัญ แต่ให้ถือความขยันขันแข็งในการทำงานเป็นสำคัญ โดยดูได้จากมือชา มือชา คือนิ้วที่หยาบตาน นายโสมซึ่งเป็นคนจอมก๊วนแถมโง่เขลา จึงเห็นเมื่อนายโสมกินข้าวเหยี่ยวจึงไม่ล้างมือ ครั้นไปลงกระเดื่องที่บานสาว หญิงสาวชอคคล้ำมือ เห็นว่านายโสมเป็นคนมือชา จึงตกลงใจที่จะเลือกนายโสมเป็นคู่ครอง เรื่องการเลือกคู่โดยวิธีการคล้ำมือของชายหนุ่มนี้ คล้ายกับนิทานเรื่อง "เจ้าชู้เกียจไค้" ของภาคกลาง ซึ่ง เสฐียรโกเศศ^{*} เล่าไว้ในหนังสือประเพณีลูกเรือน แต่งงานว่า ชายคนหนึ่งมีนิสัยเกียจคร้าน จนกระทั่งกินข้าวแล้วก็เกียจล้างมือ ชาวสุโขทัยมือกรัง

เสริมรู้ตามอดคนหนึ่งต้องการเลือกลูกเขยให้ลูกสาว โดยใช้วิธีคลำมือของชายหนุ่ม เมื่อคลำถูกมือ เจ้าชู้เกียจ รู้สึกว่าคายมาก นึกว่าขยันทำงานจนมือหยาบคาย จึงยินดียกลูกสาวให้ นิทานทั้งสองเรื่องนี้แม้ว่าจะเป็นนิทานตลก แตกสะทอนให้เห็นถึงค่านิยมในการเลือกคู่ครองดังกล่าแล้ว เหตุที่ชาวชนบทให้ความสำคัญแก่ความขยันขันแข็งของฝ่ายชายมากกว่าของฝ่ายระกอบอย่างอื่น น่าจะเนื่องมาจากคนในชนบทส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพในทางกสิกรรม และแตกอนมีที่รกร้างว่างเปล่ามาก คนที่ขยันขันแข็งมีแรงหักร้างดางพงทำไร่ไถนา ก็อาจประกอบอาชีพสร้างฐานะได้

ลักษณะนิสัยของฝ่ายชายก็เป็นคุณสมบัติประการหนึ่ง ที่ฝ่ายหญิงจะใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือก เมื่อพ่อแม่ของฝ่ายหญิงทราบว่าผู้ชายมาขอหมั้นลูกสาวตนก็จะสอบถามดูว่า ฝ่ายชายเป็นลูกเต้าเหล่าใคร เป็นคนเรียบร้อย รู้จักทำมาหากินหรือเปล่า เคยบวชเรียนและมีลูกเมียมาแล้วหรือยัง ในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นคนพาล สำนะเลเทเมา ไม่เอาการเอางาน ก็จะถูกกีดกันจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ในรูปของการกีดกันไม่ให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบกัน เช่น ในนิทานเรื่อง "พระชาตู่เหาะ" หรือพูดจามายเบี่ยงเมื่อฝ่ายชายส่งผู้ใหญ่มาสู่ขอ ทั้งในนิทานเรื่อง "รักษาความลับไว้ไมไ่" ที่แม่ของฝ่ายหญิงมายเบี่ยงเป็นเชิงปฏิเสธว่า ยังไม่ยอมให้ลูกสาวของตนแต่งงาน เนื่องจากยังเด็กเกินไป การที่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงเข้ามามีบทบาทในการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่า เสรีภาพในการเลือกคู่ครองที่พ่อแม่ชาววังกาใหญ่ ให้กับบุตรหลานของตนนั้น มักจะเป็นเสรีภาพที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่คอย

๑.๒ การสู่ขอและการแต่งงาน

เมื่อหนุ่มสาวมีใจผูกสมักรักใคร่กันแล้ว ฝ่ายชายจะจัดหาเต้าแก่มาสู่ขอตามประเพณี ตากปดศิขารวังกาใหญ่ไม่นิยมพิธีนั้น เมื่อผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงเรื่องสินสอดกันแล้ว ก็จะกำหนดวันแต่งงาน ในสมัยก่อนสินสอดที่ฝ่ายหญิงเรียก ส่วนใหญ่จะเป็นเรือนหอหนึ่งหลัง และเงินอีก ๕๐ บาท เรือนหออาจเป็นเรือนฝากระดานหรือฝาbrick รั้งค้ำก็ไ้แล้วแต่ฝ่ายหญิงจะเรียกร้อง ในสมัยต่อมาการปลูกเรือนเป็นเรือนยากเนื่องจากหาไม้ยากและมีราคาแพงขึ้น ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงจึงเรียกสินสอดเป็นเงินเท่ากับราคาเรือนหอหนึ่งหลังแทน

ในกรณีที่ชายหนุ่มบางคนซึ่งมีฐานะยากจน ไม่มีเงินสินสอดไปขอลูกสาวเขา ก็จะไปรับ
ใช้แรงงานที่บ้านฝ่ายหญิงชั่วระยะหนึ่ง ประมาณ ๒ - ๓ ปี ดังเช่น นิทานเรื่อง "หม่นหาญณรงค์"
จารย์เพชร เป็นคนยากจน ต้องมาทำงานที่บ้านหม่นหาญณรงค์ เพื่อให้หม่นหาญณรงค์ยกลูกสาวให้
ภาคอีสานเรียกผู้ชายใช้แรงงานทางสินสอดนี้ว่า เขยสู้^{*}

นิทานเรื่อง "พระปาวจิตนางอรพิมพ์" พระปาวจิตนั้นเป็นโอรสของเจ้าเมืองนครธมที่จริง
แต่สภาพที่พระปาวจิตปลอมตัวเดินทางมายังเมืองพินายนนั้น เป็นเพียงสามัญชนที่เดินทางมาแต่ตัวเปล่า
พระปาวจิตต้องมาช่วยยายมัวทำงานในไรนา วิทยากรเล่าว่า งานที่พระปาวจิตทำนั้น มีทั้งทำไร่ ไถนา
เลี้ยงโคกระบือ เกษียวข้าว ตีข้าว ฯลฯ จนยายมัวเห็นใจ ยกนางอรพิมพ์ให้เป็นภรรยาพระปาวจิต

นิทานเรื่อง "รักษาความลับไว้ไม่ได้" กล่าวถึงการสู้ขอไว้ว่า ฝ่ายชายจะหาเขาแก้มึง
เป็นผู้ที่เคารพยำเกรงและมีศีลธรรม เป็นตัวแทนมาพูดทบทวนสนทนากับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เขาแก้มึง
ฝ่ายชายในนิทานเรื่องนี้ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่นำเคารพยำเกรง และเขากวนบ้าน คือ
มรรคทายกวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่ยึดมั่นในศีลธรรม

ถ้าผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงไม่ขัดข้อง ก็จะไปหาพระที่นับถือให้หาฤกษ์ยามเพื่อกำหนดวันแต่งงาน
งาน ในวันแต่งงานฝ่ายชายจะยกขบวนขันหมากมาทำพิธีที่บ้านฝ่ายหญิง นิทานเรื่อง "พระปาวจิต
นางอรพิมพ์" พระปาวจิตกลับไปนครธมและยกขันหมากมาจากเมืองนครธมเพื่อทำพิธีแต่งงานกับนาง
อรพิมพ์ที่เมืองพินาย

๑.๓ ท่อยอาศัยหลังแต่งงาน

ในกรณีที่ฝ่ายหญิงเรียกสินสอดเป็นเรือนหอหนึ่งหลัง ฝ่ายชายจะจัดปลูก
เรือนหอในที่ดินของฝ่ายหญิง^๒ ซึ่งพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะแบ่งให้ โดยมากมักจะอยู่ภายในบริเวณรั้วบ้าน

^{*} เสฐียรโกเศศ ล.ค. หน้า ๑๕๕.

^๒ สัมภาษณ์ นางเปล่ง สัมภักศา

* คำนำหน้าชื่อ สำหรับเรียกคนที่เคยบวชหลายพรรษา

เกี่ยวข้องกับมานของพ่อแม่ฝ่ายหญิง ถ้าไม่มีการปลูกเรือนหอ คู่สมรสก็จะอาศัยอยู่บ้านของพ่อแม่ฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง ชายเหลือพ่อแม่ฝ่ายหญิงหามาหากิน เช่น การทำนา ทำไร่ เป็นต้น จนกว่าลูกสาวคนถัดไปของครอบครัวฝ่ายหญิงจะแต่งงาน หรือจนกว่าจะมีลูกคนแรก จึงจะแยกเรือนออกมา

นิทานหลายเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน ที่ฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง เช่น เรื่อง "อินทปัตถา" เมื่อพ่อและแม่ของอินทปัตถาแต่งงานกัน พ่อมาอาศัยอยู่บ้านแม่ จนมีลูกสองคนคือ กุณวงศ์ และอินทปัตถา สองพี่น้อง ต่อมาเมื่อมานเมืองเกิดภัยพิบัติ ประชาชนอดอยากยากแค้น โจรเขาปล้นมานของอินทปัตถา พ่อและแม่ก็พลัดพรากกัน กุณวงศ์ไปกับแม่ อินทปัตถาไปกับพ่อซึ่งพาอินทปัตถาไปอยู่บ้านของปู่ย่า เมื่อหม่อมภรรยาใหม่จึงปากอินทปัตถาไว้กับปู่ย่า ส่วนตนเองก็ไปอยู่บ้านของภรรยาใหม่ตามธรรมเนียมอีกเช่นเคย

ในระหว่างที่คู่สมรสใหม่อยู่บ้านพ่อแม่ของฝ่ายหญิง พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะแบ่งหน้าที่ให้ทำกิน แม้ว่าจะยังไม่ให้สิทธิปกครองโดยเด็ดขาดก็ตาม แต่คู่สมรสใหม่ก็มีสิทธิในผลผลิตจากหน้าที่แบ่งมาทำ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องช่วยพ่อแม่ทำนาในส่วนที่เป็นของครอบครัว ภาพเหล่านี้จะเห็นได้แจ่มชัดจากนิทานเรื่อง "พี่เขยกับน้องเมีย" และ "ลูกเขยพิเรน"

การที่ธรรมเนียมให้คู่สมรสซึ่งเป็นครอบครัวใหม่ พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นครอบครัวเก่าในระยะหนึ่งนั้น ทำให้ครอบครัวเก่ามีโอกาสช่วยประคับประคองครอบครัวใหม่ให้ราบรื่นและยั่งยืนขึ้น เพราะในช่วงเวลาที่ตั้งครอบครัวใหม่ เป็นช่วงที่ทั้งสองฝ่ายคือสามีและภรรยาจะต้องปรับตัวเข้าหากัน ในช่วงนี้อาจมีเรื่องกระทบกระทั่งกันบ้าง เมื่อมีเรื่องหรือปัญหาเกิดขึ้น ผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้คอยไกล่เกลี่ยหรือให้คำแนะนำ

ในระยะแรกที่เขยซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของครัวเรือน เข้ามายู่ในบ้านนั้นอาจมีเรื่องกระทบกระทั่งกับสมาชิกของครัวเรือนคนอื่น ๆ บ้าง เนื่องจากยังไม่รู้จักหรือเข้าใจกัน แต่การกระทบกระทั่งอันเป็นเหตุให้กินใจกันนั้น จะได้รับการปัดเป่าให้หายไปโดยความอดกลั้นและความใจเย็นของแต่ละฝ่าย ในนิทานเรื่อง "พ่อเขยแซนคอกลูกเขยตาแหก" แม้ว่าวิथाการผู้เลวมีเจตนาเลวให้เป็นเรื่องตลก แต่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหากังกล่าวแล้วได้เป็นอย่างดี ตัวละครสองตัวในเรื่องนี้ ต่างก็มีขอบบพร่องทางร่างกายประจำตน กล่าวคือ พ่อเขย เป็นพ่อตา แซนคอก ส่วนลูกเขยมีมันตาแหก เมื่อพ่อตาไถยีนลูกเขยได้แล้วเขาคอว่า คอก ๆ ก็สำคัญว่าลูกเขยล้อเลียน

คน จึงจำว่ากระหมอกลูกเขยโดยเน้นที่คำว่า แหก ซึ่งเป็นจุดบกพร่องทางร่างกายของลูกเขย อย่างไรก็ตาม การกระหมอกกระทั้งกันทำนองนี้เป็นเรื่องเล็กน้อยมากในชีวิตประจำวัน ไม่มีใครเก็บมาคิด ยึดถือเป็นอารมณ์โกรธเคืองกัน จนเป็นเหตุรวรานในครัวเรือน

นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" "ลูกเขยกับแม่ยาย เรื่องที่ ๑" และ "ลูกเขยกับแม่ยาย เรื่องที่ ๒" นิทานทั้งสามเรื่องนี้แม้ว่าจะเป็นนิทานตลก แต่แสดงให้เห็นถึงครัวเรือนใหญ่ อันประกอบด้วย พ่อตา แม่ยาย ลูกสาว ลูกเขย ซึ่งถือเป็นสองครอบครัวรวมอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ภายหลังที่คู่สามีภรรยาที่มีบุตรคนแรก หรือลูกสาวคนโตไปของครอบครัวแต่งงาน คู่สามีภรรยาจะแยกเรือนออกไปสร้างบ้านอยู่ใหม่ บนที่ดินที่พ่อแม่ภรรยาอนุญาตให้ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะอยู่ในบริเวณบ้านของพ่อแม่ภรรยา ดังเช่นครอบครัวในนิทานเรื่อง "ของพ่อใส่แหวน" ที่แยกมาจากครอบครัวใหญ่ภายหลังจากที่มีบุตรคนแรกแล้ว

เมื่อแยกเรือนออกมาแล้ว สามีภรรยาก็ยังทำกินในที่เดิมที่ได้รับล่วนแบ่งอยู่ แต่ยังไม่ได้สิทธิขาดยึดครองในที่ดินนั้น เพราะพ่อแม่ภรรยาจะหลีกเลี่ยงที่จะให้ที่ดินถูกแบ่งแยกออกเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย ในระหว่างที่ตนยังมีชีวิตอยู่ ครอบครัวที่ลูกสาวลูกเขยมากก็ดูเหมือนว่าเป็นครอบครัวที่ร่ำรวย เพราะมีกำลังในการทำมาหากินมาก เช่นครอบครัวในนิทานเรื่อง "แม่เขยเจ็ดเขย" ซึ่งวิพากษ์กล่าวว่า เป็นครอบครัวที่มั่งมี เพราะในสังคมชนบทนั้น "ความมั่งมีอยู่ทุกเขย ซึ่งเท่ากับมีข้าทาสบริวารมาก จะได้ใช้แรงงานคนเหล่านั้นทำไร่นา ในที่เช่นนั้นเงินทองไม่สำคัญเท่าแรงงาน"^๑

นิทานเรื่อง "พ่อตาหมอลีเก" กล่าวถึงพ่อตาที่มีลูกสาวหลายคน เมื่อลูกสาวแต่งงานหมดแล้ว ก็แบ่งที่ดินให้ลูกสาวลูกเขยทำ โดยยังมีได้ให้สิทธิขาดในการยึดครองที่นั่น เมื่อพ่อตาไม่ชอบใจลูกเขยคนหนึ่ง จึงเรียกที่นาคืน ไม่ให้ทำนา เป็นการลงโทษเขยผู้นั้น

นิทานเรื่อง "แม่มิ่งนั้นแหละเมียกู" สะท้อนถึงชายหนุ่มที่หลังจากบวชเรียนแล้ว ไม่ได้ภรรยาบ้านอื่น และพักอาศัยอยู่บ้านภรรยา เมื่อยามครบส่งกรานตภรรยาและลูกไปเยี่ยมเยียน

พ่อแม่ของตน เวลาไปเยี่ยมก็จะมีหมากพลู ขนม ผลไม้ไปฝาก นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ของฝ่ายชายต่อครอบครัวเดิมของตน ที่ยังมีไฉนผูกพันไปเสียทีเดียว

การเลือกที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน ที่ฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงนี้ อาจได้รับการยกเว้นในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นลูกคนโตของพ่อแม่ที่จะต้องรับภาระเลี้ยงดูพ่อแม่ยามชรา นิทานที่กล่าวถึงภรรยาไปอยู่บ้านสามีภายหลังการแต่งงาน คือ เรื่อง "พ่ออยู่กับลูกสะใภ้"

✓ ๑.๔ การสืบทอดมรดก

เนื่องจากหลังการแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง ดังนั้น การสืบทอดมรดกในตำบลงิ้วรายใหญ่จึงเป็นลักษณะที่บิดาและที่ดินที่ปลูกบ้าน มักจะสืบทอดมาจากฝ่ายหญิง ซึ่งปกติจะได้อาณาสิทธิ์ของ หรือลูกสาวคนโตที่แต่งงานหลังสุด เพราะต้องรับหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ยามชรา ทรัพย์สินที่เป็นที่ทำกิน จะแบ่งให้กับลูกชายหญิงทุกคน คนละเท่า ๆ กัน ส่วนลูกชายซึ่งแต่งงานออกเรือนไปอยู่บ้านของภรรยา จะได้อาณาสิทธิ์เป็นวัวควาย หรือเงินทองเพื่อเป็นทุนรอนในการทำมาหากินในที่ใหม่ *

เมื่อพิจารณาการสืบทอดมรดกเช่นนี้ ก็ดูเหมือนว่า ลูกเขยลูกสาวคนโตของหรือคนที่แต่งงานหลังสุด จะได้เปรียบกว่าลูกคนอื่น ๆ เพราะได้อาณาสิทธิ์มากกว่า คือบ้านและที่ดินที่ปลูกบ้านของพ่อตาและแม่ยาย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ลูกเขยและลูกสาวผู้นั้นจะต้องรับภาระเลี้ยงดูพ่อแม่ เป็นพี่ของพ่อแม่ พ่อแม่ก็จะให้ความรัก ความเอาใจลูกคนเล็กมากกว่าลูกคนอื่น ๆ นิทานเรื่อง "ทำไมพ่อตารักลูกเขยคนเล็ก" เป็นความพยายามอันหนึ่งที่จะหาเหตุผลมาอธิบายผลเพื่อตอบคำถามตามข้อเรื่องของนิทานเรื่องนี้

ระบบการสืบทอดมรดกแบบที่ ที่ดินที่ปลูกบ้านและที่ทำกิน สืบทอดมาจากฝ่ายหญิงนี้ ในปัจจุบันเริ่มมีชาววังรายใหญ่บางคนไม่เห็นด้วย จากการสัมภาษณ์นาง สืบคำ เขาให้ความเห็นว่า การที่พ่อแม่แบ่งที่ดินให้เฉพาะลูกชายผู้นั้น จะไม่ค่อยยุติธรรมนัก เพราะลูก

ผู้ชายเป็นกำลังสำคัญในการลงแรงหักล้างกางพง สร้างไร่สร้างนาแต่กลับไม่มีสิทธิในส่วนแบ่งของที่ดินนั้น สำหรับมรดกของเขาเองนั้นเขาจะไม่แบ่งตามชนบทธรรมเนียม ที่คนแต่ก่อนเคยถือปฏิบัติมา โดยเขาจะแบ่งที่ดินที่เป็นที่ทำกินให้กับลูกผู้ชายควย เพื่อความยุติธรรม ความคิดของวิทยากรท่านนี้แสดงให้เห็นว่า ชนบทธรรมเนียมในการสืบทอดมรดกของชาวตำบลรังกาใหญ่ กำลังจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าหากว่าความคิดนี้ ได้รับการเห็นด้วยจากชาวรังกาใหญ่คนอื่น ๆ

การมองระบบครอบครัวของชาวตำบลรังกาใหญ่ ผ่านทางวรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้อาจสรุปได้ว่า ก่อนการแต่งงานหนุ่มสาวชาวรังกาใหญ่มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง ภายใต้การเห็นชอบของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย หลังการแต่งงานฝ่ายชายจะไปพักอาศัยอยู่บ้านของภรรยา ระบบการสืบทอดมรดกที่ดินจะสืบทอดมาทางฝ่ายหญิง จากข้อสรุปนี้อาจกล่าวได้ว่า ระบบครอบครัวของชาวรังกาใหญ่ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างไปจากระบบครอบครัวของชาวอีสานโดยทั่วไปนัก

เศรษฐกิจ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ประมาณ ๗๐ ปีเศษล่วงมาแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการมณฑลนครราชสีมา และทรงบันทึกเกี่ยวกับอาชีพของชาวอำเภอพิมายไว้ว่า "ราษฎรอำเภอพิมายนี้....การทำมาหาเลี้ยงชีพ มีการทำนาทำไร่และทำสวนบ้างเล็กน้อย กับมีการตัดไม้ในป่า และทอดผ้าทอเสื่อบ้าง และมีพoca เกวียนเหี่ยวคาวชายถึงมณฑลอุดร และอีสานไปจากเมืองพิมายนี้มาก"^๒ แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจของชาวอำเภอพิมายค่อนข้างดี ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์เอื้ออำนวย เพราะอำเภอพิมายตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบ

๑ อดัส อ. ลักข์ "ระบบครอบครัวและวงจรชีวิตเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ"
สังคยวิทยามานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หน้า ๑๔๑ - ๒๒๔.

๒ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องเที่ยวทตาง ๆ ภาค ๔ ว่าควยเหี่ยว
มณฑลนครราชสีมา มณฑลอุดร และมณฑลร้อยเอ็ด หน้า ๒๕

ลุ่มลำนํ้ามูลอันอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งศูนย์กลางความเจริญในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมาแต่อดีต

ในปัจจุบันชาวอำเภอฟินายไม่มีปัญหาเรื่องความแห้งแล้ง และขาดแคลนน้ำในการกสิกรรม เช่นทองถิ่นอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากมีเขื่อนฝายสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการ กสิกรรม มีอ่างเก็บน้ำถึง ๒ แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำลำสะพาดและอ่างเก็บน้ำลำฉะวาก ซึ่งสามารถ กักเก็บน้ำได้ถึง ๒๗ ล้านลูกบาศก์เมตร มีคลองส่งน้ำเพื่อส่งน้ำไปยังท้องที่ที่ใช้ในการกสิกรรมถึง ๔ สาย รวมความยาวประมาณ ๕๗ กิโลเมตร มีศูนย์สาธิตกลุ่มเกษตรกร สถานีทดลองข้าว และนิคม สร้างตนเอง^๒ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อำนวยประโยชน์ให้กับชาวฝายนานัปการ ยังผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจ ของประชาชนในอำเภอฟินายค่อนข้างดี เมื่อเทียบกับประชาชนถิ่นอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอฟินาย ตำบลวังกาใหญ่ก็เป็นตำบลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ประชาชนชั้นชนชั้นแข็งแรง ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ จะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากอาชีพกสิกรรม คือ การทำนา ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว ชาววังกาใหญ่มียาชีพรอง คือ เป็นคนกลาง รับซื้อสินค้าไปขายยังที่ต่าง ๆ เมื่อว่างจากงานในไร่นา ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม ของทุกปี อาชีพนี้ทำให้ชาววังกาใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีและมีรายได้ใน วรรณกรรมที่รวบรวมได้ คือ

✓ ๒.๑ อาชีพทำนา

การทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวตำบลวังกาใหญ่เช่นเดียวกับชาวไทยส่วนใหญ่ ทั่ว ๆ ไป นาในตำบลวังกาใหญ่ได้ผลดีพอสมควรเมื่อเทียบกับนาในแหล่งอื่น ๆ ในภาคอีสาน ทั้งนี้ เพราะนอกจากตำบลวังกาใหญ่จะตั้งอยู่ในแถบที่ราบลุ่มลำนํ้ามูลแล้ว ยังมีลำนํ้าไหลผ่านตลอดเลี้ยว หุ่นนาในตำบลวังกาใหญ่ถึงสองสาย คือลำนํ้าแค้นและลำทองหลาง

โดยเหตุที่อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวตำบลรังกาใหญ่ จึงมีนิทานหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องรวมรวมได้ สะท้อนให้เห็นบางขั้นตอนของการทำนา และบางเรื่องก็สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต

นิทานเรื่อง "ลูกเขยพิเรน" และ "พี่เขยกับน้องเมีย" สะท้อนให้เห็นถึงลูกเขยซึ่งเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวออกไปไถนา เมื่อถึงเวลาพักเที่ยง ทางบ้านจะนำอาหารไปส่งให้ไถนา

ในกรณีนี้ถ้าอยู่ไกลบ้าน ชาวบ้านจะออกไปปลูกกระท่อมอยู่ชั่วคราวในท้องนา เช่น ในนิทานเรื่อง "ไอ้เกลอไผ่มาเอาหิน" ในนิทานเรื่องนี้จะเห็นภาพของชาวบ้านที่เริ่มออกไปทำนาในเดือนหก นาของตัวละครในเรื่องนี้อยู่ไกลบ้าน จึงต้องไปปลูกกระท่อมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "เถียงนา" ไว้ชั่วคราว เพื่อความสะดวกไม่ต้องง้องว้าววและขนสัมภาระในการทำนาเช่น ไถ คราด ไปมาระหว่างบ้านกับนาทุกวัน ซึ่งจะทำให้เสียทั้งแรงงานและเวลา ในนิทานเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นถึงงานที่ทำในนาในช่วงนี้ ซึ่งมีทั้ง การไถ หว่านข้าว ปักค้ำกล้า ถางหัวคันนา การตกแต่งหัวคันนา เพื่อกักน้ำไว้สำหรับหล่อเลี้ยงต้นข้าว

นิทานเรื่อง "พ่อค้าหมอลีเก" สะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังจากเสร็จงานนาในช่วงแรก คือเมื่อไถหว่านปักค้ำข้าวกล้าแล้ว เป็นช่วงที่ชาวกลากำลังทิ้งตัว การเลี้ยงวัวควายในช่วงนี้จะต้องมีเชือกผูกลานไว้กับที่ จะเลี้ยงแบบปล่อยให้กินหญ้าอย่างอิสระเหมือนฤดูแล้งไม่ได้ เพราะมันจะกินและทำลายข้าวกล้าให้เสียหาย

นิทานเรื่อง "พระหาสวด" จะเห็นภาพของชาวนาใช้ระหัดกั้งหันวิกน้ำเข้านา เพื่อไปหล่อเลี้ยงต้นข้าว เป็นภาพที่ประทับใจของหลวงพ่อดังจันทสวคณแต่ไม่ได้ จึงนำภาพการทำงานของระหัดที่จมลงไปในน้ำแล้วพญานกน้ำขึ้นเผลอในนา ไปรวมกับประสบการณ์อันเก่าเป็นบทสวดมนต์ขึ้นใหม่ บทสวดมนต์นั้นว่า "นกกะคุมกีนปลา จุมยกจุมเท จุมยกจุมเท หยุงเซ หยุงเซ นกกะคุมกีนปลา ศาลาคนท่า เกียนหักคอกำ ปะทุนเซเก ดุงแดง ดุงแดง" นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานตลกกล้อเลียนพระสงฆ์ที่ไม่ศึกษาและปฏิบัติตนอยู่ในพระธรรมวินัย

หลังจากชาวแควรงวโนเดือนสิบเอ็ด ปัญหาของชาวนาในช่วงนี้จนถึงฤดูเก็บเกี่ยว คือนกจะลงกินข้าวในนา ชาวนาต้องหมั่นไล่จนกอยู่เสมอ ในนิทานเรื่อง "ไอ้ขี้ครานตุคเออว" ไอ้ขี้ครานเป็นคนเก็บจคราน ที่มีลักษณะพิเศษคือมีตุคเออวหรือตุคไต่ได้ ไอ้ขี้ครานในเรื่องนี้หาเลี้ยงชีพโดยรับจ้างไล่จนกในท้องนา จนมีฐานะร่ำรวย

เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่ายามลานหรือหนาลาน ชาวบ้านจะอพยพไปปลูกกระเทียมหรือแครอทในท้องนาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเก็บเกี่ยวข้าว ถั่วหรือถั่วเขียว ซึ่งมักจะทำในเวลาเย็นหรือเวลากลางคืนซึ่งอากาศเย็นสบาย ดังที่มักกล่าวถึงในนิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" และ "พ่อกับลูกสะใภ้" เมื่อนำข้าวเข้ายุ้งแล้วจึงอพยพกลับ

๒.๒ อาชีพค้าขาย

ในอดีตเมื่อถึงฤดูแล้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ว่างจากงานในไร่นา ชาววังกาใหญ่ จะจัดขบวนกองเกวียนเดินทางไปค้าขายยังประเทศกัมพูชา และหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสาน สินค้าที่นำไปขายส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทผาต่าง ๆ ชากลับจะซื้อสินค้าประเภทปลาย่าง ปลากรอบมาขายในแถบจังหวัดใกล้เคียง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงบันทึกไว้ในรายงานการที่แปลกเปลี่ยนในโคราชตั้งแต่ครั้งพ่อ "ปลาย่าง ปลากรอบ คนโคราชไปบรรทุกเกวียนมาครวละกว่า ๕๐ - ๖๐ เล่ม มาแต่พระตะบอง แล้วบรรทุกรถไฟลงไปขายกรุงเทพ ฯ"

ในปัจจุบันชาววังกาใหญ่ยังคงสืบทอดอาชีพค้าขายจากบรรพบุรุษอยู่ โดยเปลี่ยนพาหนะจากเกวียนเป็นรถกระบะเล็ก ๆ เมื่อเข้าฤดูแล้งอันเป็นช่วงที่ว่างจากงานในไร่นา ชาววังกาใหญ่จะนำขบวนบรรทุกกระบะไปค้าขายยังจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เมื่อเข้าฤดูฝนก็จะกลับมาทำงานในไร่นาของตน

ในนิทานเรื่อง "พระปาลิต นางอรพิมพ์" ตอนที่พระปาลิตมีอำนาจตัวว่าเป็นพี่ชายของนางอรพิมพ์ถูกท้าวพรหมทัตถามถึงเหตุผลที่พระปาลิตไม่มางานแต่งงานระหว่างท้าวพรหมทัตกับนางอรพิมพ์ พระปาลิตอ้างเหตุผลว่าเพราะไปค้าขายทางไกล ถ้าพิจารณาถึงระยะเวลาตามท้องเรื่อง ประกอบกับระยะเวลาที่ชาววังกาใหญ่เดินทางไปค้าขายยังประเทศกัมพูชาแล้ว เหตุผลของพระปาลิตเป็นเหตุผลที่น่าเชื่อถือ เพราะตอนที่พระปาลิตลาบ่าวและนางอรพิมพ์ไปยกขันหมาก

มาจากเมืองนครนั้น คงเป็นช่วงหลังจากที่พระปาลิตช่วยยายมัวหำนาเสร็จแล้ว คือประมาณเดือนสามหรือเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งระยะเวลาจากเดือนกุมภาพันธ์ (เดือนสาม) ถึงเดือนพฤษภาคม (เดือนหก) เป็นช่วงที่ชาววังกาใหญ่วางแผนจากการทำนา และท่องเที่ยวไปค้าขายยังต่างถิ่นทางไกล เหตุผลของพระปาลิตที่สอคล้องกับสภาพที่เป็นจริงนี้ เป็นเหตุผลที่ทำให้ชาวพรหมทัตหลงเชื่อ พระปาลิตจึงสามารถเอาชนะชาวพรหมทัต และไถ่นางอรพิมพิณมาเป็นของตน

นิทานเรื่อง "นายฮ้อย* พระโพธิสัตว์" สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปค้าขายทางไกล เป็นกลุ่ม ๆ แบบกองเกวียน ซึ่งในอดีตบรรพบุรุษของชาววังกาใหญ่เคยเดินทางไปค้าขายถึงเมืองพระตะบองในประเทศกัมพูชา การจัดกองเกวียนต้องมีหัวหน้าผู้ควบคุม เรียกว่า นายฮ้อย ผู้ที่จะเป็นนายฮ้อยจะต้องมีไหวพริบ สติปัญญา และมีประสบการณ์จริงในเส้นทาง ผู้รวมขบวนกองเกวียนจะต้องมีวินัย เชื้อฟังนายฮ้อย ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่เล่น ไม่หลอกล่อกัน เวลาพักกลางคืนมีการอยู่เวรยามระวังอันตราย ภัยในการเดินทางนอกจากภัยธรรมชาติแล้ว ยังมีภัยจากสัตว์ร้าย จากไข้มาลาเรียจากโรคภัยไข้เจ็บ และภัยจากกองโจรอีกด้วย การเดินทางที่ต้องเผชิญกับอันตรายนานับการเช่นนี้ คุณธรรมในด้านความสามัคคี และการเชื้อฟังนายฮ้อย จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การเดินทางถึงที่หมายโดยสวัสดิภาพ ในเรื่อง "นายฮ้อยพระโพธิสัตว์" นี้ เปรียบเทียบให้เห็นถึง กองเกวียนสินค้าสองกอง กองหนึ่งมีพระเทวทัตเป็นนายฮ้อย เป็นกองที่ไม่มีวินัย นายฮ้อยไม่มีไหวพริบ จึงไปไม่ถึงที่หมาย กองที่มีพระโพธิสัตว์เป็นนายฮ้อย เป็นกองที่มีวินัย นายฮ้อยเฉลียวฉลาด จึงสามารถไปถึงที่หมายได้ และค้าขายได้กำไรงามกลับมา

ในนิทานเรื่อง "ชายหมุ่ซากุน" และนิทานเรื่อง "ยังไม่เสร็จ" ก็สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบอาชีพค้าขายต่างถิ่นของชาววังกาใหญ่เช่นกัน

✓ ๒.๓ อาชีพทำไร่

อาชีพทำไร่เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ชาววังกาใหญ่จะทำความคุ้นเคยไปกับการทำนา พืช

* นายฮ้อย หมายถึงผู้เป็นหัวหน้าในการค้าขาย ผู้รวมขบวนกองเกวียนเรียกว่า ลูกแหล่ง หรือ ลูกแหล่ง

ไร่ที่นิยมปลูกกันมากในปัจจุบันคือ มันสำปะหลัง จนอาจกล่าวได้ว่า การทำไร่ก็เป็นอาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่งที่หารายได้ให้แก่ชาววังกาใหญ่เป็นจำนวนมาก ในปีหนึ่ง ๆ จะทำไร่มันสำปะหลังได้ ๒ ครั้ง

ในสมัยก่อนการทำไร่ คงทำเพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น ไร่ยาสูบ ไร่ผัก ดังในนิทานเรื่อง "หัวล้านจ้วงาม" และ "หลวงพ่อดีดกระหน่ำ"

นิทานเรื่อง "ข้าวเม้าไม่เป็นสามัคคี" สะท้อนให้เห็นว่าชาววังกาใหญ่ เริ่มเตรียมทำไร่พร้อม ๆ กับการทำนา ตัวละครในเรื่องนี้ต่างไปเพื่อเตรียมทำไร่ในเดือนหา

เมื่อประมาณสิบปีก่อนนี้ ถั่วลิสงเป็นพืชไร่ที่ชาววังกาใหญ่นิยมปลูกกันมาก เนื่องจากได้กำไรงาม^๑ นิทานเรื่อง "ยายแก่กับโจรหารอย" ตัวละครเอกเป็นหญิงพยายที่ออกไปทำไร่ถั่วในที่ทางไกลหมยวน

ในปัจจุบันชาววังกาใหญ่นิยมปลูกมันสำปะหลังมากกว่าถั่วลิสง เพราะได้กำไรงามกว่ามันสำปะหลัง ๑ ไร่ ลงทุนประมาณ ๔๐๐ บาท จะขายได้ประมาณไร่ละ ๑๐๐๐ บาท^๒ ดังนั้นชาวบ้านจึงนิยมปลูกมันสำปะหลังกันมาก จะเห็นได้จากในชุมชนบ้านวังกา ซึ่งเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุด มีลานปูนสำหรับตากมันถึง ๘ แห่ง ชาววังกาใหญ่แต่ละครัวเรือน มักจะมีไร่มันสำปะหลังของตนเองมากบางน้อยบ้างตามฐานะ คนที่มีไร่น้อย เมื่อเสร็จงานในไร่ของตน ก็จะออกมารับจ้างทำงานในไร่มันของคนอื่นต่อไป โดยรับค่าจ้างเป็นรายวัน

✓ ๒.๔ การทำมาหากินอย่างอื่น

นอกเหนือจากอาชีพหลักที่ชาววังกาใหญ่ประกอบในรอบปีหนึ่ง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ถ้าพิจารณาในรอบวันจะพบว่า ในระหว่างวันซึ่งมีเวลาว่างจากงานอาชีพหลัก ชาววังกาใหญ่จะไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ พวกเขาจะทำมาหากินอย่างอื่นเพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัว การทำมาหากินดังกล่าว มิได้ทำเป็นประจำ เพราะขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคล

^๑ สัมภาษณ์ นางเปล่ง สัมครกล้า

^๒ สัมภาษณ์ นายพรหม กาจก่อง เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๕

และฤดูกาลเป็นสำคัญ ที่มักกล่าวถึงในวรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้มี ๒ ประการ คือ

๒.๔.๑ การออกปลาล้ำสัตว์ นิทานเรื่อง "นายพรานกับผีป่า" "นายพราน
ยิงหมู" และ "ปิ่นวิเศษ" กล่าวถึงการไปนั่งทางยิงสัตว์ นิทานเรื่อง "พ่อตากับลูกเขย" เอยถึงยาม
ลานหนานาวคชาเวลากลางวัน ซึ่งว่างจากการนวดข้าวชาวนาจะพากันไปไล่เนื้อเป็นกลุ่ม ๆ ใน
"ประวัติบ้านคยบ้น" ก็กล่าวว่าเดิมเป็นที่อยู่ของพรานป่าชื่อ คาปาน เพราะแตกออกทองหังกล่าวเคย
เป็นป่าและมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก

๒.๔.๒ การจับสัตว์น้ำ ลำนน้ำเค็มและลำคลองหลวงที่ไหลผ่านตำบลรังกาใหญ่
นั้น นอกจากจะเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคม และเป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงพืชพันธุ์ธัญญาหารในไร่นาแล้ว
ยังเป็นแหล่งอาหารจำพวกปลาของชาวรังกาใหญ่อีกด้วย วิธีการจับปลามักกล่าวถึงในวรรณกรรม ๒ วิธี
คือ การใช้อุปกรณ์ดักจับ และการวิดน้ำออกจากแหล่งน้ำ

อุปกรณ์สำหรับจับสัตว์น้ำมักกล่าวถึง ๒ ชนิด คือ สลัดทำขึ้นสำหรับดักปลา ซึ่งเคย
ถึงในนิทานเรื่อง "นายกับบ่าว" และลอบซึ่งเป็นอุปกรณ์จับสัตว์น้ำอีกชนิดหนึ่ง ก็มาอ้างถึงในนิทานเรื่อง
"ศาลายจอมเขม" นิทานเรื่อง "ของพ่อใส่แหวน" ก็บรรยายให้เห็นถึงหอบานคนหนึ่งใช้เวลาว่างจาก
งานประจำเหลาไม้ลอบเพื่อเตรียมไว้สำหรับดักปลา

การจับปลาอีกวิธีหนึ่ง คือการวิดน้ำออกจากแหล่งน้ำ ในนิทานเรื่อง "ไอ้
กรานตูกเอว" กล่าวถึงวิธีนี้ไว้ว่า จะเริ่มด้วยการแบ่งน้ำออกเป็นสามทาง วิดน้ำออกที่ละทาง เมื่อ
จับปลาในทางหน้าแห้งแล้ว ก็จะปล่อยน้ำจากทางที่เหลืออยู่ไปยังทางที่วิดแล้ว เพื่อจะจับปลาในทางที่
ยังไม่ได้วิดน้ำ ทำเช่นนั้นครบสามทาง ในนิทานเรื่องนี้ตัวละครเอกคือ ไอ้กราน ไปคอยจับปลาซึ่ง
ชาวนาเรียกว่า ปลาดอกหนอ หมายถึง ปลาที่มุกโคลนเลนอยู่เมื่อน้ำแห้ง สักพักหนึ่งจะโคลนโคลนเลน
ขึ้นมาหายใจ

นอกจากปลาแล้วชาวนายังนิยมรับประทานอื่น ซึ่งเป็นสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก ในนิทาน
เรื่อง "ไผ่สับเขย" เล่าถึงฤดูฝนในคืนฝนตก อึ่งจะออกมาส่งเสียงร้องระงม ชาวนาต่างเตรียม
หาของ มีด และไค้ ออกไปจับอึ่งตามหนองในนา เพื่อนำไปประกอบอาหารรับประทาน

เมื่อมองเสริมธุรกิจซึ่งปรากฏในวรรณกรรมที่รวบรวมได้ อาจสรุปได้ว่า คำบาล

รงกาใหญ่ เป็นคำบลที่ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ผลเช่นนี้ย่อมมาจากเหตุสำคัญ 2 ประการ คือทำเลที่ตั้งอุดมสมบูรณ์ประการหนึ่ง และความขยันขันแข็งของชาวรงกาใหญ่ดังกล่าวแล้ว อีกประการหนึ่งซึ่งสาเหตุประการหลังนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งที่มีอยู่ในหมู่ชาวชนบทโดยทั่วไป

วรรณกรรมในฐานะสะท้อน ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม

วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของสังคม ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพราะนอกจากเห็นจากความบันเทิง ซึ่งเป็นความมุ่งหมายหลักของมันแล้ว วรรณกรรมพื้นบ้านยังเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ ความนึกคิด ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมอีกด้วย

วรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้มีอยู่หลายเรื่อง ที่สะท้อนให้เห็นถึง ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของชาววังกาใหญ่ ดังนี้

๑.๑ ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่จะมีตัวตนหรือไม่ก็ตามว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง การยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้ ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบั้งกาใหญ่ แบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคุณ นิสางเทวดา และความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์

๑.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา

ชาววังกาใหญ่นับถือพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ พวกเขา มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยมากเป็นพิเศษ เมื่อเทียบกับชาวอีสานส่วนอื่น ๆ^๑ ในคำบั้งกาใหญ่ มีวัด ๓ วัด และสำนักสงฆ์อีก ๓ แห่ง ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ ทั้ง ๖ แห่ง

^๑กรมศิลปากร นิทานชาวบ้านภาค ๑ - ๔ หน้า คำนำ

^๒ประสาธ อิศรปริศา และคณะ ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน

ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาที่ผู้วิจัยพบจากวรรณกรรมคือ ชาววังกาใหญ่มีความเชื่อว่า บุคคล
ทำกรรมเช่นใดย่อมได้รับผลกรรมเช่นนั้น ถ้าทำกรรมดีก็จะได้ผลกรรมตอบแทนในทางที่ดี ถ้าทำกรรม
ชั่วก็จะได้รับผลตอบแทนในทางชั่ว ผลกรรมอาจตอบสนองในชาตินี้หรือชาติหน้าก็ได้ ไม่มีใครที่หลีกเลี่ยง
ได้เลยกฎแห่งกรรมนี้ได้ ทั้งนี้หาเรื่อง "พระปาจิตนางอรพิมพ์" เพราะพระปาจิตสาท้าวพรหมทัต
กรรมนั้นจึงส่งผลให้พระปาจิตถูกพรานนกเอี้ยงยิงตาย

เรื่อง "ศุภมิตรเกศินี" วิทยากรเน้นให้เห็นความเชื่อในเรื่องกรรมและผลแห่งกรรม
อย่างแจ่มชัด แม่แก่พระโพธิสัตว์ภูมิตรกตองชดไชกรรมที่ก่อขึ้น เมื่อพระศุภมิตรจับลูกนกแขกเต้าให้ลูก
ทั้งสองเล่น ผลกรรมนั้นทำให้ตองพลัดพรากจากนางเกศินีและลูกทั้งสอง กรรมที่ชยเสนและชยทัต
เขียนตูลูกนกส่งผลให้ทั้งสองถูกโมยตีเพราะความเข้าใจผิดในตอนท้ายเรื่อง

เรื่อง "แรงรากะ" จะเห็นว่า ผลกรรมที่นายควาญช้างสั่งให้พญาช้างเผือก ไขวงจับ
ก่อนเหล็กขณะเผาไฟจนร้อนแดง เป็นผลให้พญาช้างล้ม นายควาญช้างจึงตองชดไชกรรมในชาติต่อ
มา กล่าวคือ พญาช้างกลับชาติมาเกิดเป็นพระมหากัสสปะ ผู้เป็นประธานในการทำปฐมสังคายนาพระ
ธรรมวินัย ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระมหากัสสปะดับขันธปรินิพพาน เทพดาทั้งหลาย
ได้บรรจุพระศพไว้ที่ยอดเขาทุกขสถัมปาตะบรรพต เมื่อถึงยุคพระศรีอารย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นยุคที่คนมี
ความเพาเพียมากขึ้น มีต้นกล้วยงอกอยู่กลางเมือง ใครต้องการอะไรไปก็อยู่โคนต้นกล้วยงอกได้สม
ความปรารถนาทุกอย่าง ในยุคนั้น นายควาญช้างซึ่งทำกรรมไว้แต่ชาติก่อน จะกลับชาติมาเกิดเป็น
พระศรีอารยเมตไตร หลังจากตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เมื่อจะดับขันธปรินิพพาน จะเอื้อมมือไป
จับซากศพของพระมหากัสสปะ ทำให้เกิดเตโชธาตุลูกใหม่ เมื่อนายควาญช้างของพระมหากัสสปะ
พระศรีอารยเมตไตรก็จะมื้อมันเน่าเปื่อย และเสกดับขันธปรินิพพาน เป็นการชดไชกรรมซึ่งก่อไว้
เมื่อชาติก่อน นิทานเรื่องนี้ได้ช่วยให้เห็นว่า กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ แม่แก่พระ
ศรีอารยเมตไตร ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้มีบุญบารมีสูงสุดเทียมเท่าพระพุทธเจ้า

ความเชื่อทางศาสนาอีกประการหนึ่งคือ ความเชื่อเรื่องการทำบุญ ชาววังกาใหญ่เชื่อ
ว่า การทำบุญเป็นการสร้างกรรมคืออย่างหนึ่ง คนที่สร้างกรรมดีไว้มากย่อมมีบุญมาก คนมีบุญมาก
ย่อมไม่มีใครทำอันตรายได้ ในเรื่อง "แก้วกำพรา" วิทยากรอ้างว่า แก้วกำพราเป็นคนมีบุญมาก
เมื่อพบอุปสรรคก็มีผู้คอยช่วยเหลือ ไม่มีใครสามารถทำอันตรายได้

การทำบุญที่โกลนบุญมากคือการทำบุญกับพระ เพราะถือว่าพระเป็นผู้มีผลบริสุทธิ เช่น นิทานเรื่อง "เจ้ายอกทอง" ซึ่งเล่าว่า การทำบุญกับพระ แม้วัยทองเท่าปิกริน แต่ถาทำด้วยจิตศรัทธาแล้ว ย่อมส่งผลถึงผู้ทำอย่างแน่นอน ไม่น่าคิดกับชาติหน้า ในนิทานเรื่องนี้ เจมเจ้ายอกทองเป็นคนยากจนเข็ญใจ เมื่อเห็นชาวบ้านช่วยกันซุกหลุมสร้างส้วมให้พระ ก็มีจิตศรัทธา นำทองคำที่ตนมีอยู่เท่าปิกรินไปใส่ไว้ในหลุมนั้น แล้วอธิษฐาน เพราะคนโบราณเมื่อสร้างส้วมให้พระแล้วจะทำงานฉลองพวกเขาเชื่อว่า การนำทรัพย์สินเงินทองมาแรงศรัทธาไปใส่ไว้ในหลุมส้วมก่อนที่พระจะใช้ส้วมนั้นได้บุญเหมือนกับเอาไปใส่ไว้ในหลุมโบสถ์มาอุโบสถ แรงบุญซึ่งเจ้ายอกทองกระทำในคราวนั้นส่งผลถึงชาติต่อมา เจ้ายอกทองเกิดเป็นคนร่ำรวยและไค่อภิเษกกับธิดาของเจ้าผู้ครองนครตามแรงอธิษฐาน

เรื่อง "ตาสึงสามตา" สะท้อนให้เห็นศรัทธาของชาวบ้าน ที่สละเวลางานของตนมาช่วยพระลากไม้จากคองเพื่อนำมาสร้างกุฏิหลังใหม่ นอกจากจะมองเห็นศรัทธาของชาวบ้านในคานคังกลาวแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำชาวบ้านในด้านการพัฒนาอีกด้วย

ความเชื่อทางศาสนาอีกเรื่องหนึ่งคือความเชื่อเกี่ยวกับ พระบรมสารีริกธาตุ ที่ชาวบ้านเรียกสั้น ๆ ว่าพระธาตุ เขาเชื่อว่าที่เจดีย์วัดสระเพลงในตำบลอำเภอนิคมาย เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุจะปรากฏเป็นดวงไฟลอยลอยไปยังที่ต่าง ๆ ผู้มีบุญเท่านั้นจึงจะมีโอกาสได้พบเห็น ดังในนิทานเรื่อง "พระธาตุเหาะ"

บทบาทของพระสงฆ์ในตำบลรังกาใหญ่ที่ปรากฏในวรรณกรรมคือ เป็นผู้สั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ดังเรื่อง "หลวงพ่ोज้ำชู" เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ดังเรื่อง "เจ้าภาพขีเม่า" "พระขั้ตระหน" "หลวงพ่ोज้ำชู" ในบางครั้งก็เป็นผู้นำในการพัฒนาคังเรื่อง "ตาสึงสามตา"

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในวรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้มีอยู่หลายเรื่อง ที่เป็นเรื่องประเภทมุขตลกนักบวช มีตัวละครเป็นพระสงฆ์หรือนักบวชที่ประพฤติผิดหรือหย่อนพระธรรมวินัย ทั้ง ๆ ที่ชาว

รังกาใหญ่ให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การสร้างรูปตัวละครในนิทานให้บิดเบี้ยวไปจากรูปในประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างอารมณ์ขัน เกี่ยวกับนิทานประเภทมุขตลก นักบวช วิลเลียม เกลาสเนอร์^๒ ให้ความเห็นว่า ชาวบ้านมิได้มีเจตนาจะลบหลู่พระ นิทานประเภทนี้นอกจากจะให้ความบันเทิง แล้วยังให้แง่คิดถึงการประพฤติที่ชอบนั้นควรทำอย่างไร และเป็นบทสอนใจพระให้รู้จักสำรวมและเคร่งครัดอีกด้วย

อาจสรุปความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาของชาวรังกาใหญ่ ที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมได้ว่า ชาวรังกาใหญ่มีความเข้าใจและสนใจในเรื่อง กรรมและผลของกรรม ชาตีก่อนและชาติหน้า และบุญบาปมากเป็นพิเศษ เขาเชื่อว่าถ้าทำกรรมดีก็จะได้รับผลดี ถ้าทำกรรมร้ายก็จะได้รับผลในทางร้าย กรรมอาจตอบสนองในชาตินี้หรือชาติหน้าก็ได้ ถ้าหวังความสุขต้องทำแต่กรรมดี การทำบุญเป็นการทำกรรมดีอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการทำบุญกับพระจะได้บุญมากเป็นพิเศษ ความสุขของเขามีได้หมายถึงความหลุดพ้นหรือนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายของพุทธศาสนา หากหมายถึงความร่ำรวยในทรัพย์สินตุงการยศฐานบรรดาศักดิ์ ลูกครองที่ก็ จะเห็นได้จากคำอธิบายของเจ้ายอดทอง ในเรื่อง "เจ้ายอดทอง"

๑.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคมและนิสาบเหวคา

ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคมและนิสาบเหวคา เป็นความเชื่อที่เนื่องด้วยสิ่งลึกลับอยู่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถจะทราบและพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์^๓ ในวรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ มีกล่าวถึงความเชื่อในสิ่งเหล่านี้อยู่บ้าง คือ

๑.๒.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม เป็นความ

เชื่อในเรื่องเวทย์มนต์คาถา ไตแก้อักขระหรือข้อความที่ผูกขึ้น ถือว่ามีอำนาจลึกลับเร้นอยู่ เมื่อนำเอาไปใช้ตามลัทธิที่ที่กำหนดไว้เช่น บริกรรมเสกเป่าหรือสวดขับ ก็เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้เป็นประโยชน์ในทางบำบัดเป่าหรือป้องกันสิ่งร้ายได้ ผู้มีเวทย์มนต์คาถามักเป็นผู้เคยบวชเรียนมาหลาย

^๑ กิ่งแก้ว อัครถาวร "นิทานพื้นเมือง" คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย

หน้า ๒๕๐.

^๒ วิลเลียม เกลาสเนอร์ "พุทธศาสนาตามแบบชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ"

สังคมวิทยาของหมานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หน้า ๑๗๗ - ๑๗๘

^๓ เสรีบุรโกเศศ วิชาชาวไทยสมัยก่อน หน้า ๑๕๑

พรรษา เช่นนิทานเรื่อง "เต่ากับกระรอก" เต่าเป็นผู้มีวิชาคมเพราะเคยบวชเรียนมาหลายพรรษา วิชาคมที่กล่าวถึงในเรื่องนี้ เป็นวิชาคมที่ช่วยให้คล่องตัว

เรื่อง "อาจารย์บวชนาน" เมื่ออาจารย์ที่เคยบวชนานสึกออกมาจากสมณะเพศ เวลาจะไปเที่ยวสาว ต้องทำพิธีเสกขันธ์ แล้วท่องคาถาเมตตามหานิยม "นะ โม พุท ธา ยะ"

เรื่อง "นายพรานกับผีป่า" เมื่อนายพรานออกไปล่าสัตว์ในเวลากลางคืน ต้องร้ายคาถาเบิกป่าบังไพร ป้องกันไม่ให้มีร้ายมารบกวน

ความเชื่อในอำนาจเวทย์มนต์คาถาและสิ่งที่มีอำนาจลึกลับเช่นนี้ของมนุษย์ ทฤษฎีของ มาลินโนลส์^๑ อธิบายว่า เป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เมื่อรู้สึกตัวว่าไม่มั่นคงและปลอดภัย จากสิ่งหรือเหตุการณ์ที่มนุษย์มีความรู้และความเข้าใจในสิ่งนั้นหรือเหตุการณ์นั้นน้อย จึงต้องหาเครื่องยึดเหนี่ยว เช่น เวทย์มนต์คาถา เพื่อเป็นกำลังใจที่จะแก้ปัญหา และเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ความเชื่อจะมากหรือน้อยเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับระดับความรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ที่มีอยู่

๑.๒.๒ ผีसांगเทวดา หมายถึงสิ่งที่ลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่เรารู้หรือเข้าใจเอาว่ามีฤทธิ์และอำนาจอยู่เหนือคน อาจให้ดีหรือให้ร้าย คือให้คุณและให้โทษแก่เราได้^๒ การที่ในวรรณกรรมพื้นบ้านมีเรื่องของผีसांगเทวดาเข้าไปเกี่ยวข้องกับควยเสมอนั้น อาจสันนิษฐานได้ว่าคนไทยสมัยก่อนเมื่อยังไม่ได้นับถือศาสนา คงมีความเชื่อผีसांगเทวดากันมาก่อน^๓

ถ้าจำแนกผีตามเกณฑ์การให้คุณให้โทษ อาจแบ่งได้เป็นสองพวกใหญ่ ๆ คือ ผีดี และผีร้าย^๔ ผีดีเป็นผีที่ให้คุณแก่มนุษย์ ได้แก่ เทวดา ผีเรือน ผีศาลา ฯลฯ ผีร้ายเป็นผีที่ให้โทษแก่มนุษย์ เช่น กองกอย ปอบ โขมก ฯลฯ

ในวรรณกรรมที่รวบรวมได้ พระอินทร์ เป็นเทวดาที่ได้รับการเชิดถึงมากที่สุด ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องจาก พระอินทร์เป็นเทวดาที่มหัศจรรย์ปรากฏอยู่ในนิทานชาดกมากกว่าเทวดาองค์อื่น ๆ จึง

^๑ อ้างจาก ประสาท อิศรปริดาและคณะ ล.ก. หน้า ๓

^๒ เสฐียรโกเศศ ผีसांगเทวดา หน้า ๓๐๗.

^๓ เสฐียรโกเศศ จิตวิทยาไทยสมัยก่อน หน้า ๑๕๕.

^๔ ก หน้า ๓๐๘

เป็นทูลจักษ์ของชาวบ้านโดยทั่วไป บทบาทของพระอินทร์ในวรรณกรรม คือเป็นผู้คอยช่วยเหลือตัวเอก ในยามตกทุกข์ได้ยาก ดังนิทานเรื่อง "พระปาลิตนางอรพินท์" ซึ่งกล่าวถึงบทบาทของพระอินทร์สอง ตอน ตอนแรกเมื่อพระปาลิตถูกพรานนกเอี้ยงยิงตาย พระอินทร์มีบทบาทร่วมกับพระวิสุกรรม โดยแปลงร่างเป็นพิงพอนกบินมาตอคู่กัน เพื่อช่วยให้นางอรพินท์รู้จักสมุนไพร่ที่จะใช้ขับวิเศษพระปาลิต ตอนที่สองเมื่อพระปาลิตและนางอรพินท์พลัดพรากกันเพราะหลงอุบายของเงร เวีรลอบย พระอินทร์ลงมามอบแหวนวิเศษให้นางอรพินท์ เมื่อสวมแหวนแล้วจะกลายร่างเป็นชาย เพื่อสะดวกในการตามหาพระปาลิต

ในนิทานเรื่อง "ขั้วเมียไม่เป็นสามัคคี" พระอินทร์แปลงร่างเป็นลิงเผือก นำของวิเศษมาให้ตาเจ้าของไร่ เพราะสงสารที่ตาต้องทำงานหนัก เรื่อง "ผู้ใหญ่ข่มเหงเด็กน้อย" พระอินทร์ต้องตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับไก่

พระอิศวรเป็นเทวดาอีกองค์หนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงในนิทานเรื่อง "ฝันไม่ฝัน" พระอิศวรเป็นเทวดาเจ้าโลก ผู้มีวาจาประกาศิต แต่ในเรื่องนี้พระอิศวรมีฐานะตกต่ำมาก เพราะแพ้ปัญญาของพญาสิงหนิ์คจนต้องคืนคำประกาศิต

ผีอีกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านให้ความนับถือมากคือ ผีพ่อเฒ่าเจ้าบ้านหรือผีตาปู่เจ้าบ้าน จะเห็นได้จากในตำบลรังกาใหญ่มีศาลพ่อเฒ่าเจ้าบ้านถึง ๙ ศาล ทุกชุมชนจะมีศาลพ่อเฒ่าเจ้าบ้านอย่างน้อยศาลหนึ่ง เฉพาะชุมชนบ้านตะบัน - รังกา มีศาลพ่อเฒ่าเจ้าบ้านถึง ๓ ศาล

ผีพ่อเฒ่าเจ้าบ้าน คือผีบรรพบุรุษ เป็นผีที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านทั้งหมด ชาวบ้านทั้งศาล เพื่อเชิญให้มาสิ่งสูง เพื่อคุ้มครองและเป็นพิทักษ์ของหมู่บ้าน

ประมาณเดือนพฤษภาคม หรือเดือนหกของทุก ๆ ปี ซึ่งเป็นระยะก่อนฤดูทำนา ชาวบ้านจะมีพิธีเลี้ยงพ่อเฒ่าเจ้าบ้าน ซึ่งจะทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน พิธีเลี้ยงจะเริ่มจากการแห่เครื่องเซ่นสังเวยอันประกอบด้วย ไก่ เหล้า และขนมหวาน ไปยังศาลพ่อเฒ่าเจ้าบ้าน เมื่อไปถึงศาลพ่อเฒ่า

สัมภาษณ์ นายพรหม กาจทอง, นายชน สัมครคำ, นางเปล่ง สัมครคำ, และชาวบ้านรังกาใหญ่คนอื่น ๆ

เจ้านาน จะมีพิธีเซ่นสังเวยแล้วเชิญพญาเจ้านานเข้าทรงชาวบานที่พอเขาเจ้านานพอใจ ก็พอเขา
เจ้านานของชาววังกาใหญ่มี ๒ คน มีทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีชื่อเรียกเฉพาะคน คือ เขาโคตร
เลี้ยงช้าง เขาคงพันมา ทาวเพี้ยแก้ว เป็นเพศชาย พญารมขาว พญารมเขียว และทาวตะลุมทุมทอง
ซึ่งเป็นเพศหญิง มีทั้งหกคนจะผลัดเปลี่ยนกันเข้าทรงคนทรงคนเดียวกัน เมื่อมาเข้าทรงก็จะกิน
เครื่องเซ่นสังเวย ถ้าเป็นเพศชายคนทรงจะสวมกางเกง ถ้าเป็นเพศหญิงจะสวมผาดุง เมื่อมี
เขาแล้วจะส่งสอนชาวบ้าน ชาวบานจะซักถามเรื่องราวต่าง ๆ เรื่องที่ถามส่วนมากจะเกี่ยวกับการ
ทำมาหากิน เขามีน้ำจะคึกไหม ฝนจะมากหรือน้อย ถามถึงคนไปค้าขายทางไกลที่ยังไม่กลับมา
ถามเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ พอเขาเจ้านานจะตอบคำถามและแนะนำให้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเสาะ
เคราะห์ในกรณีที่เกิดภัยต่าง ๆ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม หรือโรคระบาด เป็นต้น วิทยาการให้ความเห็น
ว่า คำทำนายของพญาเจ้านานส่วนมากมักจะเป็นจริง พวกเขาเชื่อว่าพญาเจ้านานของเขา
ศักดิ์สิทธิ์กว่าของท่อน เมื่อพวกเขาจะย้ายถิ่นที่อยู่ หรือจำเป็นต้องออกไปนอกหมู่บ้านนาน ๆ เช่น ไป
ค้าขาย หรือเมื่อขอข่าวความมาใหม่ จะต้องทำพิธีบอกกล่าวพญาเจ้านาน เพื่อจะได้อวยพรคุ้มครอง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในวรรณกรรมที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ ไม่มีเรื่องใดเลยที่กล่าวถึงพญา
เจ้านาน อาจสันนิษฐานได้ว่า ความเชื่อเรื่องพญาเจ้านาน เป็นความเชื่อที่จริงจังเกินกว่าที่จะนำ
มากล่าวไว้ในวรรณกรรม นี่ถือว่าเป็นเรื่อง "เล่น" ที่คิดประดิษฐ์ขึ้นให้สมจริงเท่านั้น

มีราย เช่นนี้ทำให้ไทยแก่นมุษย์ เป็นที่ชื่นคำ อยู่ตามป่าเขา ถ้ามีวิทยาคมหรือของวิเศษ
ก็อาจเรียกมาเป็นบริวารได้ วรรณกรรมพื้นเมืองเรื่องกล่าวถึงมีราย คือ

ในนิทานเรื่อง "อินทปัตถา" นางอินทปัตถามีชาวสาละวินที่มักกลิ่นหอมและรสอร่อย เป็น
ที่ปรารถนาของพวกผีทั้งหลาย พวกผีต่าง ๆ จึงยอมทำเป็นบริวารของนาง นำของวิเศษต่าง ๆ มาให้
นางและช่วยนางสร้างเมือง มีทกลาวถึงในเรื่องนี้คือ นางไม ซึ่งสิ่งสถูตามต้นไม้ใหญ่ ถ้าใครไปตัด
โคนต้นไม้ที่นางไมสถูอยู่ จะถูกนางไมลงโทษให้มันอันจะเป็นไปใดต่าง ๆ ถ้าจำเป็นจะต้องโค่นจริง ๆ
จะต้องทำบัตรพลสังเวยบอกกล่าวขออนุญาตนางไมเสียก่อน มีโสมคเป็นผอักษณิกตพทททานเรือน
กลาวถึง มีโสมคมีลักษณะเป็นดวงไฟแวม ๆ เป็นดวงโคในเวลากลางคืน ในที่พื้นน้ำขังแฉะ ไม่ทำ

อันตรายใจ นอกจากดวงคนเดินทางให้หลงผิด นี้ก็มีคนถือไฟหรือจุดไฟอยู่ข้างหน้า มีมะเร็งควน ซึ่งนิทานเรื่องนี้กล่าวถึง หมายถึง ไม้ที่สิ่งอยู่กับสัตว์ที่เคยมามนุษย์

นิทานเรื่อง "นายพรานกับไม้ป่า" ไม้ป่าที่คอยรบกวนนายพรานในเรื่องนี้ คือ มะเร็งควน และผีแสงคางคก ซึ่งเป็นผีชนิดเดียวกัน

ผีอีกชนิดหนึ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมคือ ผีน้อย เป็นผีที่ชอบอยู่ตามป่าและหนองน้ำ ในเรื่อง "แก้วกัพร้า" ผีน้อยมาติดดวงของแก้วกัพร้า จึงยอมตัวเป็นบริวาร คอยรับใช้และช่วยเหลือแก้วกัพร้าให้ชนะอุปสรรคและรอดพ้นอันตรายต่าง ๆ

๑.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์

โหราศาสตร์หมายถึง คำว่าว่าด้วยวิชาโหร^๒ คำรากถูกใช้โดยการพิเคราะห์ดวงดาว^๓ Encyclopedia Britanica อธิบายว่า โหราศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการพยากรณ์ชะตาของชีวิตมนุษย์ โดยอาศัยตำแหน่งของดวงดาว และสิ่งอื่นในท้องฟ้าเป็นเครื่องชี้^๔

ในนิทานเรื่อง "ไอ้บอดกับไอ้คึก" วิทยากรให้ความเห็นว่า ดวงดาวมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาก คนตามบอดกับคนขาดิกหายจากพิการ เพราะอิทธิพลของดวงดาว มีส่วนช่วยให้ประสบเหตุการณ์ที่ทำให้หายจากตามบอด ขาที่คึกคึกออกจากกันจนเดินได้เป็นปกติ

นิทานเรื่อง "พระปาดิจนางอรพิมพ์" จะเห็นถึงอิทธิพลของโหราศาสตร์ ซึ่งโหราจารย์เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่พระปาดิจว่า ถ้าพระปาดิจเดินทางไปทางทิศพายัพ เมื่อถึงเมืองพินายแล้วจะพบเนื้อคู่ ซึ่งกำลังอยู่ในครรภ์ของมารดา และด้วยบุญญาธิการของนางนั้น จะบันดาลให้มีเงาคลอทั้งแสงแดดให้กับมารดาเสมอ พระปาดิจเชื่อคำแนะนำและออกเดินทางไปตามคำแนะนำ

^๑ สัมภาษณ์ พระครูอรุณโกศล (ทองดี โกสโล)

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม หน้า ๔๙๗

^๓ เบื้อง ณ นคร พจนะ - สารานุกรมฉบับทันสมัย หน้า ๔๑๖

^๔ อ้างจาก สุพัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย หน้า ๑๖๕

ของโหราจารย์ จนพยายามบ่งชี้ถึงตามลักษณะที่โหรบอกไว้ จึงขออาศัยอยู่ด้วยจนเกินนางอรพินท์ และได้แต่งงานกันในที่สุด

ความเชื่อของชาววังกาใหญ่ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมที่รวบรวมได้ อันได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับวิชาคมและผีสิงเทวดา ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์นี้ แม้ว่าจะไม่มีลักษณะที่เป็นเอกภาพกัน แต่ก็มีได้ชัดแย้งกัน ดังจะพบว่านิทานบางเรื่อง ใช้ความเชื่อทั้งสามช่วยในการดำเนินเรื่อง เช่น เรื่อง "พระปาดิจนางอรพินท์" ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ช่วยให้พระปาดิจพบกับนางอรพินท์ รักของทั้งสองพบกับอุปสรรค บางครั้งก็พลัดพรากกัน เพราะกฎแห่งกรรมที่ทั้งสองได้ทำไว้ และในบางตอนนางอรพินท์พบปัญหาอะไรที่มนุษย์ไม่สามารถแก้ไขได้ ก็ได้รับความช่วยเหลือจากเทวดาคือ พระอินทร์ เป็นต้น

(๒) ประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรม

ประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบต่อมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็ผิดประเพณี หรือผิดจารีตประเพณี

ประเพณีไทยโดยทั่วไปแบ่งกว้าง ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว และประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม^๑

ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว มีประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน และการตาย เป็นต้น ประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวมเนื่องด้วยเทศกาล เช่น ตรุษ สงกรานต์ เข้าพรรษา และออกพรรษา เป็นต้น^๒

ในวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบรรยายกาใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมได้นั้น มีกล่าวถึงประเพณี ทั้ง ๒ ประเภท คือ

^๑ พระยาอนุมานราชธน วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย หน้า ๓๗.

^๒ เสฐียรโกเศศ ประเพณีเบ็ดเตล็ด หน้า ๑

^๓ ก.

๒.๑ ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว

๒.๑.๑ ประเพณีโกนจุก ผู้ใหญ่สมัยก่อนนิยมให้เด็กไว้ผมจุก เมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยรุ่นจึงทำพิธีโกน การทำพิธีโกนจุก จะทำเป็นการใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของงาน ในนิทานเรื่อง "หลวงพ่อดีดตะลัน" กล่าวถึงการเตรียมงานพิธีโกนจุกว่า เจ้าภาพจะเตรียม พริก ผัก มะเขือ ฯลฯ ไว้ทำอาหารเลี้ยงพระและแขกที่มาร่วมงาน เตรียมสร้างโรงมหรสพซึ่งจะมีสมโภช

ในนิทานเรื่อง "พระหาสวก" เล่าถึงพิธีกรรมตอนหนึ่งว่า มีการนิมนต์พระมาสวดมนต์เย็น เจ้าภาพอาราธนาพระปริต พระตั้งนโมสามทนต์แล้วสวดมนต์ พระในเรื่อนั้นจำบทสวดมนต์ไม่ได้ จึงแต่งบทสวดขึ้นใหม่ โดยนำเอาประสบการณ์ที่พบเห็นจากสิ่งแวดล้อมมาร้อยกรองขึ้นเป็นบทสวด

๒.๑.๒ ประเพณีบวชพระ เมื่อชายหนุ่มอายุครบบรรพชาคือ ๒๐ ปีบริบูรณ์ บิดามารดาจะมีพิธีบวชให้ เพื่อให้มีโอกาสศึกษาพระธรรมและทดแทนคุณบิดามารดา

ในนิทานเรื่อง "เจ้าภาพขี่เมา" กล่าวถึงพิธีกรรมส่วนหนึ่งว่า มีการสวดมนต์แล้วนิมนต์พระเทศน์ เจ้าภาพในเรื่อนั้นเมาเหล้า และถวายภัตตา์เทศน์ด้วยเงินเพียง ๑๐ บาท พระที่เทศน์ไม่พอใจ จึงยุติการเทศน์ลงกลางคัน นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานตลก

๒.๑.๓ ประเพณีงานศพ ในนิทานเรื่อง "เจ๊กโอ" เล่าถึงงานศพเมียเจ๊กโอว่า มีการนิมนต์พระไปสวดมนต์ที่บ้าน ในนิทานเรื่อง "หลวงพ่อดีดตะลัน" ก็กล่าวถึงงานศพว่า มีการนิมนต์พระไปเทศน์หน้าศพ เรื่องที่เทศน์เป็นเรื่องเกี่ยวกับสามัญญลักษณะ ๓ ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่อเตือนสติญาติผู้ตายให้ถอนคลายความเศร้าโศก

ในนิทานเรื่อง "พระดีดตะลัน" กล่าวถึงการฝังศพว่า เมื่อนำศพไปยังที่ป่าช้า จะต้องนิมนต์พระมาทำพิธีสวดบังสุกุลก่อนที่จะฝัง

๒.๒ ประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม

ประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวมที่ปรากฏในวรรณกรรมคือ

๒.๒.๑ ประเพณีลงแขก ในกรณีที่ชาวบ้านมีงานที่ต้องใช้คนจำนวนมากทำ เพื่อเร่งให้เสร็จในวันเดียว ซึ่งลำพังสมาชิกในครอบครัวไม่อาจทำได้ เจ้าของงานก็จะขอแรงเพื่อนบ้านมาช่วย วิธีการเช่นนี้เรียกว่า ลงแขก งานลงแขกเป็นงานที่สนุก เพราะชาวบ้านจะไปรวมกันช่วยโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ทำงานช่วยกันไม่ว่าเป็นงานส่วนตัวหรือส่วนรวม เช่นงานสร้างโบสถ์ สร้างวัด หรือเกี่ยวข้าว^๑

ประเพณีลงแขกสะท้อนให้เห็นถึงสภาพวัฒนธรรมของสังคมในชนบท ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความสนิทสนมเห็นอกเห็นใจกัน ประเพณีลงแขกโดยทั่วไปมี ๓ วิธี คือ^๒

๒.๒.๑.๑ แขกขอแรง คือก่อนสมัครใจมาช่วยตามขอรอง เมื่อช่วยเสร็จแล้วก็กลับไป ไม่มีอะไรจะต้องตอบแทนกัน เจ้าของงานเป็นเพียงต้องเลี้ยงดูแขกอย่างมากสองเวลาเท่านั้น

๒.๒.๑.๒ แขกลงแรง คือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน เมื่อถึงคราวงานของคนที่มาช่วย ตนก็จะต้องไปช่วยเขาบ้าง เป็นการตอบแทนกันไปในตัว

๒.๒.๑.๓ แขกอาสา เป็นเรื่องของชายหนุ่มที่คอยหาโอกาสขันอาสาไปทำงานให้แม่ของหญิงที่ตนรัก ถ้าบ้านฝ่ายหญิงมีงานอะไรที่ต้องใช้แรงคนมาก ก็ขันอาสา โดยชักชวนเพื่อนฝูงรุ่นราวคราวเดียวกันให้มาช่วย งานที่อาสาช่วยมักเป็นงานที่ต้องใช้ช่างผู้ชำนาญเป็นพิเศษ เจ้าของงานอาจต้องเสียค่าตอบแทนเป็นค่าก่านบ้าง คือเงินค่าค่าแถมครูเล็ก ๆ น้อย ๆ พร้อมกับของอื่น ๆ เช่น ดอกไม้ ฐูป เทียน หมากพลู และกล้วยเป็นต้น ซึ่งใส่ไว้ในขันหรือพาน

ในนิทานเรื่อง "ตาสีหสามตา" มีกล่าวถึงประเพณีลงแขก ๒ ครั้ง ก็อุปมาตัวละครตัวหนึ่งขอแรงชาวบ้านให้ช่วยกรองหมอนู่งหลังคาบ้าน ครั้งหนึ่ง และเจ้าอาวาสวัดตะบัน

^๑ เสฐียรโกเศศ ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน, หน้า ๗๕.

^๒ วิมลพรรณ ปิณฑวัณย์ อีสานสอง หน้า ๑๑๖.

^๓ เสฐียรโกเศศ ด.ก. หน้า ๗๕ - ๘๐.

ขอแรงชาวบ้านให้ช่วยชักลากไม้จากป่า เพื่อนำมาสร้างกุฏิ อีกครั้งหนึ่ง

ในสมัยก่อน เมื่อวัดในหมู่บ้านจะสร้างกุฏิหรือศาลาการเปรียญ ชาวบ้านจะช่วยกันตัดไม้จากป่า และชักลากมาที่วัด การชักลากไม้ต้องใช้คนเป็นจำนวนมาก เริ่มจากช่วยกันหามไม้ขึ้นใส่ตะเข้หรือเชือกหรือหนังสามเกลียว ตั้งในนิทานเรื่องนี้ ชันชะเนาะให้แน่นแล้วช่วยกันลากมา เมื่อเหนื่อยก็จะหยุดพัก ในระหว่างพักอาจมีการรื่นเริง เช่น เล่นเพลงโคราช^๒ และในบางท้องที่ เช่น อำเภอเมืองนครราชสีมา จะมีการร้องเพลงลากไม้ ซึ่งขุนสุนงกษัตริย์ภราดร ได้บันทึกเนื้อเพลงไว้ดังนี้

เพลงลากไม้

(ลูกคู่) ข้าเจ้าเอ๋ย โกรกเอ๋ย

(แม่คู่) ล่วงถึงเดือนหก ยังไม่ได้ชักกลา ทางวัดเกาะพม่า ลากไม้ ลากมาไต่
ถึงหนองจะบก มันให้อ่อนอก อ่อนใจ

(ลูกคู่รับ) ข้าเจ้าเอ๋ย โกรกเอ๋ย

(ลูกคู่) ข้าเจ้าเอ๋ย โกรกเอ๋ย

(แม่คู่) น้องกับพี่ เอาแรงทำบุญ แม่เฒ่าเจือจุน ในชาติต่อไป เอาช่วยกันชัก
เชือกให้ถึง ๆ อีกหนอยกถึง วัดทองพระทราย

(ลูกคู่รับ) ข้าเจ้าเอ๋ย โกรกเอ๋ย

(ลูกคู่) ข้าเจ้าเอ๋ย โกรกเอ๋ย

(แม่คู่) อีกสักพักหนึ่ง ก็จะถึงหลักร้อย เอาช่วยกันค่อย ๆ ลากไป พอถึงปลายทาง
เราก็กางแขนกัน รุ่งขึ้นอีกวัน ค่อยไปลากกันใหม่

(ลูกคู่รับ) ข้าเจ้าเอ๋ย โกรกเอ๋ย

^๑ ขุนสุนงกษัตริย์ภราดร เพลงพื้นเมืองโคราช หน้า ๕

^๒ สัมภาษณ์ พระครูอรุณโกศล (ทองคำ โกสโล)

^๓ ขุนสุนงกษัตริย์ภราดร ล.ก. หน้า ๔

๒.๒.๒ ประเพณีปิดทองพระ ในรอบปีหนึ่ง ๆ วัดในชนบทจะมีประเพณีปิดทองพระพุทธรูป ซึ่งมักจะทำในหน้าแล้ง ภายหลังจากชาวนาเสร็จสิ้นภารกิจในท้องนาแล้ว และกำลังมีรายได้จากการขายผลผลิตของตน จุดมุ่งหมายของประเพณีปิดทองพระคือ ชาวนาได้มีโอกาสทำบุญทำทาน และสนุกสนานกับมหรสพที่มีในงาน นอกจากนี้ยังเป็นการหารายได้เข้าวัดสำหรับเป็นทุนในการสร้างหรือปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในวัดอีกด้วย ในนิทานเรื่อง "แม่ปากว่า" เล่าถึงงานเทศกาลปิดทองพระพุทธรูปในวัด ๆ หนึ่งว่า กลางวันมีการฟังเทศน์ กลางคืนมีมหรสพ ชาวนาจะพากันมาฟังเทศน์ และปิดทองพระ กรรมการวัดจะเป็นผู้ชายทองอยู่หน้าโบสถ์ มหรสพที่ชาวนานิยมคือ เพลงโคราช ลิเก และภาพยนตร์

๒.๒.๓ ประเพณีแห่ผึ้งไฟ ประเพณีนี้มีในตำบลวังกาใหญ่ เป็นประเพณีของชาวอีสานในแถบนั้น เหตุที่นำมากล่าวในที่นี้ เพราะในวรรณกรรมที่รวบรวมได้ มีอยู่เรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงประเพณีแห่ผึ้งไฟ คือเรื่อง "ลูกเขยกับเมียรายเรื่องที่ ๑" เล่าถึงตัวละครที่เป็นชาวอีสานซึ่งวิทยากรเรียกว่า ชาวลาว ในนิทานเรื่องนี้ กล่าวถึงประเพณีการแห่ผึ้งไฟว่า ในวัด ๆ หนึ่งมีงานฉลองวัด ในงานนี้มีการแห่ผึ้งไฟ แห่ผึ้งไฟ หมู่สาวพากันไปเที่ยวดู มีการเลี้ยงสุราสาโท วิทยากรเล่าว่า การแห่ผึ้งไฟนี้ทำติดต่อกันถึงสามวันเจ็ดคืน

เกี่ยวกับประเพณีแห่ผึ้งไฟ วัฒนพรณ ปิติวัชรชัย* เล่าไว้ใน "อีสานสอง" ว่า บุญผึ้งไฟเป็นบุญเดือน ๖ ทำเพื่อบูชาอารักษ์มเหศักดิ์หลักเมือง เป็นประเพณีทำบุญขอฝน เพื่อให้ฝนตกทองตามฤดูกาล

เมื่อชาวนาตกลงว่าจะทำบุญผึ้งไฟวันใดแล้ว ก็จะซื้อกินประสิมอบให้กับทางวัด เพื่อให้เจ้าอาวาสประชุมภิกษุสามเณรจัดทำขี้ผึ้งไฟขึ้น เมื่อจัดการในหมู่บ้านของตนเรียบร้อยแล้ว เจ้าบ้านนั้นก็ออกฎีกาแก่ผู้สวามิภักดิ์ไปยังบ้านที่ใกล้เคียงกันอีก เพื่อให้ชาวนาอันจกขบวนผึ้งไฟและเข้มาประชันกัน เมื่อจวนจะถึงวันกำหนดทำงานนี้ พวกผู้ใหญ่จะจัดการปลุกเพ็งที่ปักไว้รอบศาลาวัดในมานของตน เพื่อให้สงฆ์และคนบ้านอื่นที่มาร่วมงานพักอาศัย ชาวนาที่เป็นเจ้าของ

งานก็จะเตรียมอาหารคาวหวานและสุราสาโทไว้สำหรับแขกที่มาจากต่างถิ่น

ครั้นถึงวันทำบุญ เจ้าบ้านก็ชักลอมรวบรวมคนแห่บั้งไฟ พวกหญิงสาวในย่านนั้นเมื่อไร
 ต้องไปหมด โดยถือกันว่าถ้าพวกสาว ๆ บ้านใดไม่ไป ก็เท่ากับมีเชื้ออยู่แต่ในบ้านนั้นไม่ยินดีทำบุญ
 ร่วมกัน ถ้าหากพ่อแม่คนใดขัดข้องเกียจจนไม่ไห้บุตรสาวไปในงานบุญนี้ โดยไม่มีเหตุจำเป็นจริง ๆ
 จะเป็นบาปตกนรกแสนกัปแสนกัลป์ และจะเป็นบ้านที่เป็นคนเหตุไฉนเมืองเกิดเคืองกรอน ผนฟ้า
 ไม่ดี ทำไรไฉนมาไม่ไฉนผล ทำให้เกิดชวายุมากแพ่ง ส่วนพวกหนุ่ม ๆ มักจะไม่พลาดงานนี้ ครั้น
 บั้งไฟ ไปถึงพร้อมกันแล้ว ก็จะไปรวมกันทั่ววัด เวียนรอบศาลาวัดนั้น ๓ รอบ แล้วต่างคนต่างไป
 เชิงตามบ้าน เพื่อขอเหล้าและสาโทกินเรื่อยไป พวกหญิงสาวบ้านอื่นที่ไปในงานนี้ บางคนก็ขอพัก
 ตามบ้านหรือจักกัน บางคนก็พักอยู่ที่เพิงในวัด กับพระสงฆ์สามเณรและคนอื่น ๆ ตอนกลางคืนมีการ
 เล่นกลอง เล่นกลอง คือการแข่งกันตีกลองนั่นเอง โดยใช้ธนูจันทะและความคังของเสียงเป็น
 เกณฑ์ในการตัดสิน บางแห่งเล่นกันจนสว่างก็มี

วันรุ่งขึ้น จะแห่บั้งไฟไปจุกยังที่ที่จัดไว้ มักเป็นกลางทุ่ง ที่ทางไกลหมู่บ้าน เพื่อป้องกัน
 อันตรายจากบั้งไฟเวลาตกลงมา ถ้าบั้งไฟของใครขึ้นก็ ถิ่นหนามตา ถ้าของใครไม่ขึ้นหรือขึ้นไม่สูง
 เจ้าของจะถูกหม่อมหรือถูกจับโยนน้ำ

เมื่อเสร็จการจุดบั้งไฟแล้ว ฝ่ายสงฆ์และพวกผู้หญิงพากันกลับบ้าน ฝ่ายชายก็ไปเชิง
 เพื่อดมเหล้าและสาโทต่อไปอีก ๓ วัน ทั้งกลางวันและกลางคืน เรียกว่า การตามรอยไฟ จึงเป็น
 เสร็จการทำบุญนี้

๓) ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรม

เราอาจให้ความหมายของค่านิยมอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า หมายถึง "วิถีชีวิต
 พฤติกรรมของมนุษย์ ที่ฝังแน่นอยู่ในตัวคน และเป็นสิ่งที่คนเรายึดถือปฏิบัติอยู่ ๆ กันมา"^๑

หรืออาจหมายถึง สิ่งที่เป็นคุณก็ดี เป็นโทษก็ดี ที่เราถือกันเป็นสิ่งดีของเรา

สิ่งที่เราชอบไม่ชอบ เพลิดเพลินหรือเหินห่าง เป็นเกียรติหรือพอใจ รวมทั้งเจตนาทั้งหลายด้วย^๑

ส่วนในทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยานั้น ค่านิยมมีความหมายในคำ "วัฒนธรรมที่แสดงออก ซึ่งได้แก่ศีลธรรม ความมั่งคั่ง และความรู้อย่างเข้าใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เราสามารถเปรียบเทียบและตัดสินใจได้ว่า สิ่งนั้น ๆ ทำให้เกิดความต้องการ ความปรารถนา หรือเจตนาได้อย่างไร^๒

เราอาจสังเกตค่านิยมของสังคมได้หลายทาง คือ

๑. จากสิ่งที่คนในสังคมนั้นเลือกในชีวิตประจำวัน ถือว่าโดยทั่ว ๆ ไปคนในสังคมนั้นเลือกทำอะไร เชื่ออะไร และเลือกไปทางไหน

๒. คุณลักษณะของความสนใจ ถือว่า โดยทั่ว ๆ ไปคนในสังคมนั้นสนใจอะไร ในทางไหน หรือสนใจทำอะไรในชีวิตสังคมส่วนใหญ่ ชีวิตการงาน ชีวิตครอบครัว หรือแม้ชีวิตส่วนตัว

๓. จากคำพูดที่แสดงออกโดยทั่ว ๆ ไป คนเรามักจะพูดว่า สิ่งนี้ดี สิ่งนั้นไม่ดี ความประพฤติอย่างนั้นดี อย่างนั้นไม่ดีน่าเกลียด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เอง เป็นสิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของคนในสังคมนั้น ๆ

๔. จากคำพูดที่ไรสนทนา สังเกตจากคำพูดและแนวความคิดบางอย่าง ซึ่งทำให้คู่สนทนาพอใจ หรือโกรธจนเห็นได้ชัด คำพูดที่โต้ตอบกลับไปกลับมาเป็นแนวทางช่วยให้เราทราบค่านิยมของคนนั้นได้บ้าง

๕. จากการคิด การเขียน คนเรามักแสดงออกในหลักการ อุดมการณ์ แนวความคิด ความเห็น และสนิยมของตนออกมาปะปนกับการเขียนเสมอ วรรณคดีต่าง ๆ ช่วยส่องให้เราเห็นค่านิยมของสังคมในระบุนั้นได้มาก^๓

^๑ ภิญญ บัวทอง คำบรรยายและอภิปรายเกี่ยวกับวิชาสังคม หน้า ๓๐ - ๓๑.

^๒ ไพฑูรย์ ช่างเรือน ล.ค. หน้า ๑๔.

^๓ อ.

วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบั้งกาใหญ่ ไคสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของชาวตำบลวังกาใหญ่ คือ

๓.๑ ความเชื่อเพื่อเนื้อคู่ สังคมของตำบลวังกาใหญ่ เป็นสังคมชนบทที่มรดกวัฒนธรรมเป็นอาชีพหลัก คนในสังคมเกษตรกรรมย่อมมีความผูกพันสามัคคีกลมเกลียวกันมากกว่าสังคมอุตสาหกรรม ความเชื่อเพื่อเนื้อคู่ เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของความสามัคคีกลมเกลียว นิทานที่แสดงออกถึงความเชื่อเพื่อเนื้อคู่ของชาววังกาใหญ่ คือ เรื่อง "ตาสีงห์สามตา" และเรื่อง "นายพรานยิงหมู"

นิทานเรื่อง "ตาสีงห์สามตา" จะเห็นถึงความเชื่อเพื่อในค่านางงานของชาวบ้านในประเพณีสงกรานต์ เมื่อชาวบ้านคนหนึ่งขอแรงคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านให้ช่วยกรองหยาดเพื่อมองหลังคาบ้าน นิทานเรื่อง "นายพรานยิงหมู" เมื่อนายพรานยิงหมูป่าโคหลายตัวก็แบ่งให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ควบ

๓.๒ ความออกกลืน โดยเหตุที่วิถีความเป็นอยู่ในชนบทจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันประการหนึ่ง และอิทธิพลของพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง ที่มีส่วนหล่อหลอมให้ชาววังกาใหญ่มีความออกกลืน ไม่นิยมแสดงอารมณ์รุนแรงออกมาง่าย ๆ ในนิทานเรื่อง "ตาสีงห์สามตา" จะเห็นว่าเมื่อเพื่อนบ้านสองคนเกิดความขัดแย้งกัน ฝ่ายหนึ่งจะเดินหนีไป แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มี ความออกกลืนสูง นิทานเรื่อง "ไอเกลอโหม้เอาหิน" ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มี ความออกกลืนของเพื่อนเกลอสองคน เมื่อคนหนึ่งเสียรู้เพื่อนอีกคนหนึ่ง ก็ไม่ได้แสดงความโกรธออกมา ยังคงยิ้มแย้ม และแสดงความเป็นมิตรเช่นเคย และเมื่อมีโอกาสก็แกล้งเพื่อนเป็นการตอบแทน

๓.๓ การเชื่อฟัง อาจกล่าวได้ว่าการเชื่อฟังผู้อาวุโส เป็นคุณธรรมอันหนึ่งที่พึงปฏิบัติ ในนิทานเรื่อง "แรงวาคะ" ชี้ให้เห็นว่าพญาช้างเผือก จะต้องเชื่อฟังคำสั่งของควาญช้าง แม้ว่าตัวจะตายเพราะทำตามคำสั่งนั้นก็ตาม และอันสืบแห่งการเชื่อฟัง ก็ทำให้พญาช้างเผือกกลับชาติมาเกิดเป็นมนุษย์

ในนิทานเรื่อง "หัวล้านเก็นครู" ชี้ให้เห็นว่าการทำอะไรเกินคำสั่งนั้นไม่เป็นผลดี ชายหัวล้านในเรื่องนี้ปรารถนาที่จะมีเมียตก ถูกให้กินน้ำ ๓ ครั้ง แต่ชายหัวล้านกินน้ำถึง ๔ ครั้ง เกิน

วิเคราะห์โครงสร้างและเปรียบเทียบวรรณกรรม

๑. วิเคราะห์โครงสร้างวรรณกรรม

การวิเคราะห์โครงสร้างวรรณกรรมจากคำพลั้งปากใหญ่นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยใช้กฎ
ศึกษาคำรพรของวรรณกรรมพื้นบ้านของ Axel Olrik นักคิดชนวิทยาชาวเดนมาร์ก เป็นหลักในการ
วิเคราะห์

ออลริก เสนอบทความเกี่ยวกับกฎศึกษาคำรพรของวรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นครั้งแรกต่อสภา
สหวิทยาการ (interdisciplinary congress) ในกรุงเบอร์ลิน เมื่อปี ค.ศ.๑๙๐๘
(๒๔๕๑) เขาให้ความเห็นว่า วรรณกรรมพื้นบ้านประกอบด้วย นิทานประเภทต่าง ๆ กับทั้งเทพกร-
ณณ์ นิยาย และเพลงพื้นบ้าน กฎดังกล่าวไม่จำกัดอยู่ในรูปแบบของวรรณกรรมชนิดใดแต่เพียงชนิด
เดียว ฉะนั้น กฎของนิยายก็อาจใช้ได้กับวรรณกรรมรูปแบบอื่นด้วย นอกจากนี้ ออลริก ยังให้ความ
เห็นอีกว่า กฎทั้งหลายของวรรณกรรมพื้นบ้านนั้น มักจะอยู่เหนือกฎแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน
ดังนั้นการที่จะวัดวรรณกรรมพื้นบ้าน จึงจะต้องวัดด้วยกฎของมันเอง ไม่ใช่กฎแห่งความเป็นจริงในชีวิต
ประจำวัน เขาเน้นว่าวรรณกรรมพื้นบ้านไม่จำเป็นต้องถือตามกฎอื่นใด นอกจากกฎของมันเองเท่านั้น

แนวความคิดของออลริกในเรื่องกฎเหล่านี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ นักมานุษยวิทยาบาง
คนที่ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องเหนืออินทรีย์ (Superorganic) เพราะถือว่าวัฒนธรรมมีชีวิตของ
ตนเอง โดยอธิบายว่า "วัฒนธรรมเป็นขบวนการนามธรรมอิสระ เป็นสิ่งที่อยู่เฉพาะ ซึ่งไม่ต้องใช้
ปรากฏการณ์ประเภทหรือระดับอื่นมาอธิบายจุดกำเนิด พัฒนาการ และวิถีทางปฏิบัติของมัน ถ้าหาก
ระดับอินทรีย์รวมถึงมนุษย์ สิ่งเหนืออินทรีย์ก็จะต้องเหนือกว่ามนุษย์ และจะต้องเป็นอิสระ ไม่อาจนำมา

° Alan Dundes, บทกล่าวนำบทความของออลริก เรื่อง "Epic Laws of Folk Narrative"

ทุกคนในรอบของมนุษย์แต่เพียงส่วนเดียวได้ เหตุผลก็คือ ในฐานะที่มนุษย์เองได้รับการพิจารณาว่า ใหญ่กว่ามวลธาตุอินทรีย์ (เคมี) ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์ ดังนั้นส่วนที่อยู่เหนืออินทรีย์ จึงน่าจะยิ่งใหญ่มากกว่าธาตุอินทรีย์ ซึ่งรองรับมันอยู่ ผู้เชี่ยวชาญทางเรื่องเหนืออินทรีย์ในวิชามานุษยวิทยาเชื่อในกระสวน หรือหลักเกณฑ์เป็นนามธรรม เช่น การวิวัฒนาการซึ่งเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติ "๑

การที่พิจารณาว่ากฎเกณฑ์คำบรรพของอดริคเป็นสิ่งที่เหนืออินทรีย์นั้น ย่อมหมายถึงการยอมรับว่า กฎดังกล่าวจะต้องมีมหาควบคุมนักเล่านิทานแต่ละบุคคลด้วย และถามความเห็นนั้นนักเล่านิทานพื้นบ้าน ย่อมต้องคล้อยตามกฎเกณฑ์คำบรรพของอดริคอย่างไม่มีสัติศั เพราะกฎเหนืออินทรีย์ ย่อมอยู่นอกเหนือการควบคุมใด ๆ ของใครคนหนึ่ง ความเห็นเช่นนั้นเท่ากับเป็นการแยกวรรกรรมออกจากผู้ถ่ายทอด แยกชาวบ้านออกจากกคิชน เพราะกฎเกณฑ์เหนืออินทรีย์ จะให้ความสำคัญแก่ข้อมูลหรือวรรกรรม มากกว่าผู้ถ่ายทอด บทบาทของผู้ถ่ายทอดจะเป็นเพียงเครื่องมืออันหนึ่ง ซึ่งถูกควบคุมโดยสิ่งเหนืออินทรีย์ ให้มีหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลเท่านั้น จึงเป็นเรื่องน่าทึ่งและชวนให้ไตร่ตรองว่า เราจะสามารถแยกผู้ถ่ายทอดออกจากวรรกรรม แยกชาวบ้านออกจากกคิชนได้อย่างเด็ดขาดจริงหรือ และในฐานะที่ผู้ถ่ายทอดก็มีวิญญาณและความคิดอยู่ในวงรอบของวัฒนธรรม เราจะปฏิเสธได้อย่างไรว่า สิ่งที่เขาถ่ายทอดออกมาแล้ว ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับตัวตนของเขาเลย เขามีได้มีอิทธิพลต่อสิ่งที่เขาถ่ายทอดเลย

จะอย่างไรก็ตาม อดริคมิใช่เป็นนักคติชนวิทยาเพียงคนเดียว ที่สนับสนุนกฎเหนืออินทรีย์ กฎ "การปรับตนเอง" ของวอลเตอร์ แอนเดอร์สัน (Walter Anderson's law of self-correction) ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สนับสนุนกฎเหนืออินทรีย์ ความเห็นของกฎนี้ คือเรื่องราวต่าง ๆ จำเป็นต้องแก้ไขตัวมันเอง และคงส่วนดีไว้ให้พ้นจากข้อผิดพลาด หรือการเปลี่ยนแปลงโดยบังเอิญของนักเล่านิทาน ซึ่งอาจจำผิดพลาดไปได้ อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ มโนทัศน์ (concept) แห่งการแพร่ขยายด้วยตัวของมันเอง (automigration) ซึ่งเรื่องเล่าต่าง ๆ

๑ Ibid.

๘๙
สามารถเคลื่อนที่ไต่ควายตัวของตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการอพยพ หรือการโยกย้ายเปลี่ยนที่
อยู่ของคน (มีโน้ตนั้นสามารถแสดงให้เห็นได้จากเกมของเด็ก ๆ ซึ่งเด็กคนหนึ่งนั่งอยู่ในวง
กระซิบเรื่องราวให้คนที่นั่งถัดไปทราบ คำบอกกล่าวสามารถเคลื่อนที่ไป โดยคนไม่ต้องเคลื่อนไหวไป
ไหน)°

บทความของออลริก เกี่ยวกับกฎกติกาบรรพของวรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นที่ถกเถียงกันมาก
ในการที่จะนำเอาสิ่งเห็นอิมปริมาไรเป็นวิธีการศึกษาคติชนวิทยาอย่างมีแบบแผน กฎต่าง ๆ ใน
บทความของออลริก ได้จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านในทวีปยุโรป ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้เขียนได้นำ
ข้อสรุปเกี่ยวกับกฎกติกาบรรพของวรรณกรรมพื้นบ้านของเขา มาใช้วิเคราะห์กับวรรณกรรมพื้นบ้านที่
รวบรวมได้จากคำบรรยายใหญ่ เพื่อความถูกต้องของออลริก จะมีส่วนสัมพันธ์กับวรรณกรรมพื้นบ้านทั้ง
ใหญ่หรือไม่เพียงใด

ออลริก อธิบายถึงกฎกติกาบรรพของเขาว่า^๒ ถ้าเราพยายามประมวลความเหมือนคล้าย
ทั้งหลายที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านเขาค่อยกัน นอกจากเราจะได้ทราบรูปแบบต่าง ๆ ของเทพนิยาย
(Märchen) กับ เทพนิยาย (myth) แล้ว เรายังจะได้ศาสตร์ที่มีระบบแบบแผน
เกี่ยวกับวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ อย่างกว้างขวางด้วย กฎรวมกันสำหรับการแต่งวรรณกรรมท้องถิ่น
ทุกประเภทเรียกได้ว่า เป็นกฎกติกาบรรพของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic laws of Folk
Narrative) มีสาระสำคัญดังนี้

✓ ๑.๑ กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (The Law of Opening
and the Law of Closing) วรรณกรรมพื้นบ้านจะไม่นำเข้าสู่เหตุการณ์สำคัญในทันที และไม่จบ
อย่างกะทันหัน เนื้อเรื่องจะเริ่มจากภาวะที่สงบไปสู่เหตุการณ์ตื่นเต้น และในตอนจบเรื่องนั้น
เหตุการณ์จะคลี่คลายไปสู่ภาวะปรกติอันจึงยุติ

° Ibid.

๒ Axel Olrik, "Epic laws of Folk Narrative."

๓ สรุปจาก Axel Olrik, "Epic Laws of Folk Narrative," The Study
of Folklore, p.131-132.

กฎข้อนี้สอดคล้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านของตำบลรางกาใหญ่ คือ

เรื่อง "พระปาดิชนางอรพิมพ์" เปิดเรื่องด้วยภาวะที่สงบ โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ในเมืองนครธม คือ "ประเทศเขมรมีเมืองหลวงชื่อ นครธม เจ้าแผ่นดินชื่อพระเจ้าอุทุมพร ครอบครองเขมรอยู่ พระโอรส..." จากนั้นจะดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ จนพระปาดิไปเมืองพินาย พยายามหานางอรพิมพ์เกิด พระปาดิชนางอรพิมพ์จากยายมัว พระปาดิกลับนครธมแต่ขี้หนามาก เนื้อเรื่องเริ่มเข้าสู่เหตุการณ์เด่น เมื่อรักของพระปาดิและนางอรพิมพ์เกิดอุปสรรคหลายครั้งหลายหน และทั้งสองก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคนั้น ๆ ไปได้ อุปสรรคทั้งหลายนั้นคือ พรหมทัต เจ้าเมืองพินาย ใช้อำนาจชิงนางอรพิมพ์ไป แต่พระปาดิใช้อุบายชิงนางคืนมาได้ ทั้งสองไปพบพรานนกเอี้ยง พระปาดิถูกพรานนกเอี้ยงยิงตาย นางอรพิมพ์รวบรวมชีวิตใหม่ขึ้น ไปพบเณรเรือลอย ถูกอุบายของเณรเรือลอย จนทั้งสองต้องพลัดพรากจากกัน อุปสรรคแต่ละครั้งถือเป็นจุดกั้นตอน (rest point) หนึ่ง ๆ จนเมื่อทั้งสองมาพบกันอีกครั้งหนึ่ง เรื่องก็มีไฉจบลงแต่ "ต่างคนต่างก็...กอดรักกันร้องไห้สลับสลับไปกาลครั้งนั้น" หากยังดำเนินเรื่องคลี่คลายต่อไป ทั้งสองไปเอาอวัยวะที่นางอรพิมพ์ฝากไว้กับตนมาแล้วจึงจบลงด้วย "พระปาดิและนางอรพิมพ์มาอยู่เมืองนครวัดนครธม พระบิดาก็ทรงโสมนัสยินดี จึงพระราชภิเษกให้เป็นกษัตริย์ครองเมืองนครวัดนครธมต่อมา" ซึ่งเป็นภาวะที่สงบ เพราะตัวเอกได้ผ่านพ้นอุปสรรคทั้งหลายแล้ว ไฉกลับมามีความสุขกัน ไฉอ่านจบ และสมบัติ เรื่องจึงปิดลง

เรื่อง "มณีสัจจา" เปิดเรื่องด้วย "มีเมือง ๆ หนึ่ง มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่งอยู่ในเมืองนั้น..." จากเหตุการณ์ที่ปกติธรรมดา เริ่มเข้าสู่ภาวะที่ผิดปกติ เป็นสัญญาณเตือนว่าเหตุการณ์ไม่สงบกำลังจะตามมาด้วย "เกิดเหตุพิภพขึ้นที่รภัย ชาวแพ่ง ฝนฟ้าก่ดแล้งเหลือขนาด" แล้วผู้เล่าก็ปูเรื่องให้เห็นถึงความรักใคร่สนิทสนมของสองพี่น้อง คือ เจ้ามณีและนางสัจจา จนกระทั่งทั้งสองต้องพลัดพรากจากกัน และมาพบกันอีกครั้งเมื่อใกล้จบ เรื่องมีไฉจบลงที่เจ้ามณีถึงกลายเป็นงู "กลับคืนร่างเป็นคน" เช่นเดิม หากยังกล่าวถึง "พระมหากษัตริย์ก็นำมายังราชวัง ตั้งให้เป็นมหาอุปราช ก็อยู่กับกัน อยู่เย็นเป็นสุขมาเป็นนิรันดร์กาล" เพื่อย้ำถึงความมั่นคง ความสุข และความมั่นคงในชีวิตของทั้งสองพี่น้อง แล้วเรื่องจึงยุติ

เรื่อง "เจ้คณน" "มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง..." คือประโยคแรกที่เขาเปิดเรื่องขึ้น จากนั้น ก็แนะนำให้รู้จักกับลักษณะเด่นของตัวเอกที่ "มีกำลังแรงมาก แรงมากจนถึงว่า จับช้างเหมือนจับไก่ได้เดียว แรง แต่ว่ากินอาหารวันละเจ้คณน..." แล้วดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ และเริ่มเขียนเมื่อเจ้คณนออกมาจตุภักย์ ไก่พบเพื่อนใหม่ รับประทานอาหาร และไ้ครองเมืองในที่สุด การไ้ครองเมืองของเจ้คณน หมายถึงการไ้มาซึ่ง อำนาจและทรัพย์สินบริวาร ซึ่งถือเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของชีวิต แต่เรื่องก็ไ้จบลงเพียงแค่นั้น หากยังดำเนินต่อไป ให้เจ้คณนและเพื่อน ๆ กลับไปรับพ่อแม่ของตนมาอยู่ด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่า เจ้คณนและเพื่อน ๆ เป็นผู้มีกตัญญูทดแทนเวทียากรรม และกรรมอันเนื่องทำให้ เจ้คณนและเพื่อนพบความสำเร็จ แล้วเรื่องจึงยุติลงด้วยความสุขสมบูรณ์ของตัวละครฝ่ายธรรม

✓ เรื่อง "ศุภมิตรเกศิน" เปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึง พระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระศุภมิตร พระศุภมิตรครองเมืองจึงมากด้วยความสุข เรื่องเขาสุภาพะคนแทนเมื่อ "...พระอนุชาของพระศุภมิตรคิดการใหญ่หลวงจะชิงราชสมบัติ..." พระศุภมิตรและนางเกศินต้องพาไพร่พลทั้งสองหนีออกจากเมือง และต้องพลัดพรากจากกัน ในตอนท้ายเรื่องทั้งสองจึงได้กลับมาพบกัน แต่เรื่องก็ไ้จบลงเพียงแค่นั้น ยังกล่าวถึงการยอมรับผิดของนายสำเภา การราชาภิเษกพระศุภมิตรและนางเกศิน การแต่งตั้งไพร่พลทั้งสองให้เป็นมหาอุปราช กล่าวย้าให้เห็นถึงการ "อยู่เย็นเป็นสุข" ของคนทั้งสอง และปิดเรื่องด้วยการกลับชาติเกิดตามแบบของนิทานชาดก

เรื่อง "อินทปัตถา" ในจำนวนนิทานหลายเรื่องที่มีผู้วิจารณ์รวมได้ เรื่อง "อินทปัตถา" นี้จะเป็นนิทานที่มีวิธีการเปิดเรื่องที่น่าสนใจมากเรื่องหนึ่ง การกล่าวถึงภาวะบ้านเมืองในปฐมกับปีที่ "...มีจักรพรรดิครองโลกเพียงองค์เดียว...ทรงอยู่ในทิศพิชราชธรรม พลเมืองมีศีลสัตย์ บ้านเมืองอยู่สุขสบาย ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล...คนอายุแปดหมื่นปีจึงตาย หญิงชายอายุห้าพันปีจึงแต่งงานกัน" นอกจากจะทำให้ผู้อ่านสนใจแล้ว ภาวะของบ้านเมืองดังกล่าวคงจะไม่แตกต่างจากภาวะบ้านเมืองในอุดมคติของชาวสยามมากนัก

จากภาวะที่สงบเริ่มเข้าสู่เหตุการณ์ที่สับสนอลหม่าน เมื่อมีการแบ่งทวีปกันปกครอง เกิด

มหาสงครามขึ้น "รบกันอยู่ตั้งพันปี...ทหารก็ตายมาก ตายทั้งสองฝ่าย ที่คนไม่ตายก็เห็นเหนื่อยปลิ้น
สะคม" ประชาชนอดอยาก ใจราษฎรทุกข์ เป็นผลให้ครอบครัวของ นางอินทปัตตา ต้องพลัดพราก
กัน จากนั้นก็กล่าวถึงการผจญภัยของขุนวงศ์ และนางอินทปัตตา ในตอนท้ายเรื่องทั้งสองได้มาพบ
กันอีก จน "....รักกันไถ่กันเป็นคู่ครอง...." แล้ว เรื่องก็ยังดำเนินต่อไปโดยกล่าวถึงการจัดการ
ปกครองบ้านเมือง การจัดงานฉลอง และการรับแม่ของนางอินทปัตตามาอยู่ด้วย เรื่องจึงปิดลง

เรื่อง "พญาสุวรรณภังค์" เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีลักษณะการเปิดเรื่องและปิดเรื่องสอดคล้องกับกฎกติกามารยาทของวรรณกรรมพื้นบ้าน กล่าวคือเรื่องนี้เปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงเต่าตัวหนึ่ง
ว่า "ยังมีเต่านาตัวหนึ่ง ตัวผู้กลานมากับกับ ๆ ๆ " เต่าตัวนี้อาศัยอยู่บนตายายคนเฒ่าส่วน แล้ว
เริ่มแสดงอิทธิฤทธิ์เนรมิตของต่าง ๆ จนกระทั่งได้แต่งงานกับพระราชาธิกา ในตอนท้ายเรื่อง เต่า
ก็กลายเป็นมนุษย์ "...คงมาป่วนเทพเจ้า อยู่บนสวรรค์" และไครทองเมืองตอจากพระเจ้า
แผ่นดินองค์ก่อน ผู้เล่ายังกล่าวถึงกิจวัตรของพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ว่า "พระองค์เจ้าไปในกระตอง
บาง มีเขาไปในกระตองบาง" เมื่อเรื่องเขาสู่ภาวะปกติ ตัวละครสำคัญมีความสุข ความสำเร็จ
เรื่องจึงยุติ

นิทานเรื่อง "แก้วกัฬา" ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นไปตามกฎแห่งการเปิดเรื่องและปิด
เรื่อง "แก้วกัฬา" เปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึง "ยังมีครอบครัวหนึ่ง มีเมืองอันหนึ่ง"
จากนั้นก็แนะนำให้รู้จักตัวละครที่สำคัญ คือ แก้วกัฬา กล่าวถึงการหาพรรคพวกของตัวละครเอก
ซึ่งเป็นการหาด้วยวิธีง่าย ๆ ไม่สู้ตื่นเต้นเหมือนเรื่อง "เจ๊กะนน" แก้วกัฬาได้พรรคพวกมาโดยเอา
บวงไปกัณฑ์ที่ริมหนองน้ำ แล้วพรรคพวกของแก้วกัฬา อันมีโกฬิ โสภณราช ควายโกรธ และเนียบ
ต่างก็พากันมาติดบวงนั้น แล้วยอมตัวเป็นสมิครพรรคพวก คอยช่วยเหลือแก้วกัฬาเมื่อยามทุกข์ยาก
เรื่องเริ่มตื่นเต้นเมื่อแก้วกัฬาตกไถ่ นางฟามาเป็นภรรยา ความงามของนางฟาเป็นทนายปองของ
ผู้ชายหลายคน รวมถึงพระเจ้าแผ่นดินด้วย พระเจ้าแผ่นดินจึงคิดกลอุบายที่จะแย่งชิงนางฟามาเป็น
ของตน หลายครั้งหลายหน แต่แก้วกัฬาสามารถเอาชนะได้ โดยความช่วยเหลือของพรรคพวกที่
กล่าวแล้ว เหตุการณ์ช่วงนี้เป็นเหตุการณ์ช่วงสำคัญของเรื่อง เมื่อเหตุการณ์ผ่านช่วงนี้ไปแล้ว

เรื่องก็เริ่มเข้าสู่ภาวะสงบอีกครั้งหนึ่ง วิทยากรเล่าถึงการชิงไหวชิงพริบกันระหว่างตนกับนกอุล
แล้วจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของนกอุล ซึ่งเป็นฝ่ายธรรม ก่อนปิดเรื่อง วิทยากรได้แสดงความเห็น
เกี่ยวกับนิทานเรื่องนี้ไว้ว่า "เรื่องนี้สันนิษฐานเอาตามธรรมะว่า คนมีบุญมาก ใจจะไม่ร้ายยิ่งงี้ก็
ไม่ตาย ไม่โดนกลลวงหรือพิษอะไรก็ไม่ได้ จะเอาเมียก็ไม่ได้ จะเอาลูกก็ไม่ได้ เพราะเวลานายแก้ว
กำพร้ามีบุญมาก ใจสร้างมามากมาย เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลาย ผู้ฟังจงหมั่นทำเพื่อกุศลเถิดท่านใน
พระพุทธศาสนานี้เถอญ เกิดมาจะได้บุญมาก ใจซมเหงไม่ได้อ"

✓ แดกฏของออลริคข้อนี้ก็มีไว้ว่า จะไม่มีข้อยกเว้นเสียเลย ในวรรณกรรมประเภทมุขกล
ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้น ๆ มักจะอยู่นอกเหนือกฎข้อนี้ เพราะเมื่อเรื่องถึงจุดสำคัญที่ทำให้เกิดอารมณ์
ขึ้น เรื่องจะยุติลงทันที

✓ ๑.๒ กฎแห่งการซ้ำ (The Law of Repetition) การซ้ำในเรื่อง เช่น
ซ้ำตัวละคร ซ้ำสิ่งของหรือเหตุการณ์ ออลริคให้ข้อสังเกตว่าจำนวนที่ซ้ำมีตั้งแต่ ๒ ถึง ๓ ถึง ๔ ครั้ง^๑

ออลริค อธิบายถึงกฎแห่งการซ้ำไว้ว่า^๒ ในวรรณคดีมีวิธีเน้นหลายวิธีนอกเหนือจากการ
กล่าวซ้ำ ตัวอย่างเช่น มิติและความสำคัญของบางสิ่ง สามารถบรรยายใส่รายละเอียดในระบับที่ต้อง
การตามลักษณะของวัตถุ หรือเหตุการณ์เฉพาะอย่างได้ แต่นิทานพื้นบ้านไม่สามารถทำได้เช่นนั้น
เพราะขาดรายละเอียดในสิ่งดังกล่าว การพรรณาก็มักจะทำอย่างขมยอ เกินกว่าที่จะถือว่าเป็นการ
เน้นที่เป็นผลได้ สำหรับเรื่องราวพื้นบ้านที่เล่ากันต่อมาแบบดั้งเดิม นั้น มีทางเลือกอยู่ทางเดียว คือ
การซ้ำ เช่น เด็กหนุ่มเขาไปในเขตอบยักเป็นเวลาคือสองวัน ๓ วัน และในแต่ละวันก็ฆ่ายักษ์ตนหนึ่ง
วีรบุรุษพยายามฆ่าเขากลับถึง ๓ ครั้ง คนที่จะเป็นคู่รักในอนาคต ๓ คนถูกสาวใช้สะกดด้วยเวท
มนต์ให้สงบนิ่งในคืนวันหนึ่ง การซ้ำไม่จำเป็นเฉพาะเพื่อสร้างความเข้มข้นเท่านั้น บางครั้ง

^๑ สรุปรจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.132 - 134.

^๒ Ibid. p.132.

ยังเป็นการทำให้เนื้อเรื่องสมบูรณ์ขึ้นด้วย ออลริกกล่าวอย่างมั่นใจว่า หากปราศจากการเข้าแล้ว นิทานพื้นบ้านก็จะไม่สามารถบรรจุรูปแบบที่สมบูรณ์ของมันได้^๑

ในวรรณกรรมพื้นบ้านจากรังกาใหญ่ เรื่อง "พระปาดิจนางอรพิมพ์" มีการเข้าเหตุการณ์ คือ ความรักของพระปาดิจและนางอรพิมพ์ พบอุปสรรคถึง ๓ ครั้ง แต่ละครั้งทำให้วิถีชีวิตของทั้งสองต้องผันแปรไปต่าง ๆ นานา ครั้งแรกท้าวพรหมทัตชิงนางอรพิมพ์ไปไว้ในเมืองพินาย พระปาดิจไปชิงนางคืนมาและฆ่าท้าวพรหมทัตเสีย ครั้งที่สอง พระปาดิจถูกพรานนกเอย่งยิงตาย พระอินทร์ลงมาช่วย ครั้งที่สามถูกเถรเรือลอยโซบมายะชิงนางอรพิมพ์ เป็นเหตุให้ทั้งสองต้องพลัดพรากกัน อุปสรรคทั้ง ๓ ครั้งนี้นอกจากจะทำให้เนื้อเรื่องสนุกสนานยาวขึ้นและสมบูรณ์ขึ้นแล้ว ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นการเน้นให้เห็นถึงความรักอันยิ่งใหญ่ของทั้งสอง ที่สามารถไขพลังแห่งความรักเอาชนะอุปสรรคทั้ง ๓ ครั้งนั้นได้

การเข้าเหตุการณ์อีกตอนหนึ่งของนิทานเรื่องนี้ก็คือ การให้พระอินทร์แสดงบทบาทลงมาช่วยตัวเอกถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกแปลงร่างเป็นสัตว์มาแนะนำให้นางอรพิมพ์รู้จักยาชุบชีวิต เพื่อใช้ชุบชีวิตพระปาดิจ ครั้งที่สองนำแหวนวิเศษมาให้นางอรพิมพ์ เพื่อให้นางสวมแล้วแปลงร่างเป็นชายตามหาพระปาดิจ การเข้าบทบาทของพระอินทร์เป็นการเข้าเพื่อ "ไข" เรื่องให้ดำเนินต่อไปมากกว่า เพื่อจะเน้นให้เห็นความสำคัญของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

การเข้าจำนวน ๒ มีพบมากในนิทานเรื่อง "มณีสีจจา" การกล่าวถึง "พี่น้องสองคน" ไปพบ "ไข่งูสองไข" หรือเมื่อนางสีจจาทราบข่าวว่าพระราชาเป็นสวามี ถูกขังแห่งสิ้นพระชนม์ วันแรกนางยังไม่แสดงปฏิกิริยาอันใด จน "ล่วงมาวันที่สอง" นางจึงแสดงความเศร้าในใจออกมาทางเพลงกล่อมลูก จำนวน ๒ ใน ๑ นิทานเรื่องนี้คงไม่เกี่ยวข้องกับจำนวนในกาสนาหรือในความเชื่ออันใด นอกจากกฎแห่งการเข้าของ ออลริก

การเข้าตัวละครมีปรากฏอยู่ในเรื่อง "เจ็ดคนน" เรื่องนมตัวละครที่มีลักษณะพิเศษ

^๑ Ibid. p.133.

คล้าย ๆ กัน ๔ คน คือ ไอ้เจ๊กะแนน ไอ้ก๊วยนร่อยเลม ไอ้ไม้ไผ่ร่อยกอ และไอ้หัวตอกดี แต่
ละคนมีพลังกำลังมหาศาล ทั้ง ๔ คนเป็นเพื่อนกัน เมื่อรวมพลังกำลังของทั้ง ๔ คนแล้ว สามารถรบ
ชนะกองทัพยักษ์ได้

✓จำนวน ๓ จะเป็นจำนวนที่ดูเลวใ้มากที่สุด ในการซ้ำเพื่อการเน้น เพราะจำนวน
๒ ก็ออกจะน้อยไป จำนวน ๔ ก็มากเกินไป ในเรื่อง "ศุภมิตร เกศิน" ในตอนท้ายเรื่อง เมื่อตัวละคร
ทั้ง ๔ คือ ศุภมิตร เกศิน ชัยเสน ชัยทัต กลับมาพบกันอีกครั้งหนึ่งก็สลับแล้วฟันแล้วสลับถึง ๓ ครั้ง
เป็นการเน้นให้เห็นถึงความเศร้าจากการพลัดพราก และความสุขที่เ้กลับมากพบกันได้เป็นอย่างดี

เรื่อง "ตัวเมียไม่เป็นสามีภักดี" ของวิเศษของพระอินทร์ใช้คำได้ ๓ ครั้ง เมื่อปรารภนา
สิ่งใด ก็ให้คำของโคครั้งหนึ่ง แล้วจะไ้สิ่งทีปรารภนา

เรื่อง "หัวล้านเกินครู" ฤาษีแนะนำให้ชายหัวล้านคว้าน้ำในสระ ๓ ครั้ง เพื่อจะได้หาย
จากหัวล้าน

✓๑.๓ กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวต่อ ๑ ฉาก (The Law of two to a Scene)
ในฉากหนึ่ง ๆ ของวรรณกรรมพยาน มักจะมีตัวละครที่มีบทบาทสำคัญอยู่เพียง ๒ ตัว ออริคคาลา
วากซ์สันเป็นกฎที่เข้มงวดมากกฎหนึ่งในวรรณกรรมพยาน*

ในเรื่อง "มณีสีจจา" ฉากที่มีตัวละครมากกว่าสอง คือ ฉากที่พระราชากับนางสีจจา
ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือพระราชากับเสนา ส่วนนางสีจจานั้นเป็นใบ้จึงไม่มีบทบาทอื่นใด อีกตอนหนึ่ง
คือ ฉากเรียกงูเจ้ามืดขึ้นจากทะเล เพื่อช่วยให้เปลี่ยนร่างคืนเป็นคนเช่นเดิม หลังจากงูเจ้ามืด
ขึ้นจากทะเลแล้ว ผู้ที่มีบทบาทเจรจาโต้ตอบกัน คือ พระราชากับงูเจ้ามืด เท่านั้น ส่วนคนอื่น ๆ
คือนางสีจจา หมองู และคนอื่น ๆ เป็นเพียงผู้มองเหตุการณ์

เรื่อง "พญาสุวรรณภักฉะ" ฉากในห้องพระราชธิดา หลังจากพญาเฝ้าอภิเษกกับพระ
ราชธิดาแล้ว ฉากนี้มีตัวละคร ๓ ตัว คือ พญาเฝ้า พระราชธิดา และนางสนม ผู้มีบทบาทเจรจา

* สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.134-135.

โตตอบกันมีเพียง ๒ คน คือพญาเฒ่าและพระราชธิดา ส่วนนางสนมเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวถึงเท่านั้น ไม่มีบทบาทอื่นใด

อลลริคกล่าวว่า กฎข้อนี้เป็นกฎที่เข้มงวดกฎหนึ่ง แต่เมื่อนำมาใช้กับนิทานเรื่อง "พระปาจิตนางอรพิมพ์" ก็ดูจะคลายความเข้มงวดลง เพราะฉากในเมืองพิมาย ซึ่งมีตัวละครอยู่ ๓ ตัว คือ พระปาจิต นางอรพิมพ์ และท้าวพรหมทัต นั้น ตัวละครทั้ง ๓ ต่างมีบทบาทสำคัญทั้งสิ้น คือ เมื่อพระปาจิตเข้าเฝ้า ท้าวพรหมทัต "นางอรพิมพ์ทักท้วงว่า อ้อ พมारी พรหมทัตถามว่า ใครละ นางอรพิมพ์ พืชชายของหมอมันเพคะ อ้อเป็นไง ทำไร ไฉนา คำชาย มีอาชีพอย่างไร ก็ไปตามพระปาจิต พระปาจิตก็ตอบโกหกไป คัดสำเนียงให้ถูกชาวพิมาย" หรือตอนกินเลี้ยงกันในวังจะเห็นถึงกิริยาอาการของทั้ง ๓ คน ที่ "นางอรพิมพ์ยืมตาใส่พระปาจิต พระปาจิตยืมตาใส่นางอรพิมพ์ ...พระเจ้าพรหมทัตเฝ้าไม่เป็นสับประคตเลย" กฎของอลลริคเริ่มเข้มงวดขึ้นเมื่อพระปาจิตและนางอรพิมพ์หนีออกจากเมืองพิมาย ไปพบพรานนกเอี้ยง พระปาจิตถูกพรานนกเอี้ยงยิงตาย ผู้มีบทบาทในฉากนี้คือ นางอรพิมพ์และพรานนกเอี้ยง กับอีกตอนหนึ่งที่พระปาจิตกับนางอรพิมพ์มาถึงชายฝั่งน้ำพบเถรเรือลอย พระปาจิตกับเถรเรือลอยมีบทเจรจาโต้ตอบกัน นางอรพิมพ์เป็นเพียงผู้มองดูเหตุการณ์เท่านั้นไม่มีการแสดงปฏิกิริยาอื่นใด

เรื่อง "ศุภมิตรเกศินี" ฉากที่พระศุภมิตรและนางเกศินีพาโอรสทั้งสองหนีออกจากเมืองพมรังนกแขกเต้ามีลูกนกอยู่ โอรสทั้งสองอ่อนวอนขอเล่นลูกนกนั้น ตัวละครทั้งสี่ตัวต่างก็แสดงบทบาทของตน หากใครเป็นไปตามกฎของอลลริคไม่ คือ "เจ้าชายทั้งสองเห็นนก...จึงอ่อนวอนพระราชบิดาขอให้ไปเอาลูกนกกลางมาให้เล่นเถิด ฝ่ายพระบิดาจึงห้ามว่า นี่แหละเวลาเรากดทุกข์ไถยากมาอย่าเอาเขามาเล่นเลยลูกเอ๋ย มันจะบาปจะกรรม ฝ่ายนางเกศินีจึงว่า ก็เห็นว่าอย่าเล่นเลยลูก" แต่ฉากที่พรานมณีบุโรหิตสอยสวนชัยเสนชัยทัตนั้น ผู้มีบทบาทที่แท้จริงมีอยู่เพียง ๒ คน คือพรานมณีบุโรหิตกับชัยเสน ชัยทัตเป็นเพียงผู้ฟังและรวมอยู่ในเหตุการณ์เท่านั้น

เรื่อง "เจ็ดคน" นิทานเรื่องนี้มีตัวละครสำคัญ ๔ ตัว คือ ไอ้เจ็ดคน ไอ้เกวียน รอยเค็ม ไอ้ไม้ไผ่รอยกอ และไอ้หัวคอกลิ ทั้ง ๔ คนเป็นเพื่อนกัน ออกผจญภัยด้วยกัน ฉากที่

ทั้ง ๔ คนต่อสู้กับจิ้งหรีดในเมืองยัคนั้น ทั้ง ๔ คนจะผลัดกันต่อสู้ คนหนึ่งต่อสู้ อีก ๓ คนยืนดู คือ "ไอหัวตอกลิ...มุดพริบเขาไปโนรู จัมซาจิ้งหรีด จิ้งหรีดก็คืนลิคปรีบ ตกขึ้นมาจากรู...ไอไม้ไผ่รอยกอกกัหมุดพริบเขาไปกระซากซาจิ้งหรีดก็บ...ไอเกวียนร่อยเลมลงไปก็(ถูก)ถีบออกมา ไอเจ้คะนน จิงว่า...กูเอง" ฉากนี้สอดคล้องกับกฎตัวละคร ๒ ตัวใน ๑ ฉากของฮอลริค เพราะตัวละครที่บทบาทในฉากคือ ไอหัวตอกลิกับจิ้งหรีด ไอไม้ไผ่รอยกอกกับจิ้งหรีด ไอเกวียนร่อยเลมกับจิ้งหรีด และ ไอเจ้คะนนกับจิ้งหรีด แต่ฉากหลังสี่คนรบกับกองทัพยักษ์ ผู้เลากล่าวรวม ๆ ว่า "ทั้งสี่คน" เมื่อยกขอมแพยกเมืองให้ "ทั้งสี่คน"

/ กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวใน ๑ ฉาก มีบทบาทในวรรณกรรมพื้นบ้านของวังกาใหญ่ แต่ไม่สู้เข้มงวดเหมือนกับฮอลริคพบในวรรณกรรมพื้นบ้านของทวีปยุโรป ทั้งนี้จะเป็นเพราะผู้เลาได้พัฒนา กลวิธีให้มันซับซ้อนขึ้นตามวิธีการแสดงละครของยุคปัจจุบัน ประกอบกับวิธีการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยที่ระมัดระวัง หมายกับวิทยาการไวดวงหน้า อาจทำให้วิทยากรมีเวลาเตรียมตัวคิดพหวน และพัฒนากลวิธีในการเล่าให้มันซับซ้อนขึ้น

๑.๔ กฎแห่งความแตกต่างแบบตรงข้าม (The Law of Contrast) วรรณกรรมพื้นบ้านมักสร้างตัวละครที่มีลักษณะแตกต่างกัน ให้มีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดแบบตรงกันข้าม เช่น มีบทบาทของคนใจดีและบทบาทของคนใจร้าย หรือมีคนแข็งแรงกับคนอ่อนแอ เป็นต้น

✓ เรื่อง "พระปาดิจนางอรพิมพ" พระปาดิจและท้าวพรหมทัตเป็นผู้มีลักษณะแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม กล่าวคือ พระปาดิจรูปงามงดงาม มีสติปัญญา รู้จักการรอกอยและมีเหตุผล ส่วนท้าวพรหมทัตมีรูปงามอัปลักษณ์ ไม่รู้จักใช้สติปัญญาและเอาแต่ใจตนเอง ทั้งสองเป็นคู่แข่งของกันและกันในเรื่องนางอรพิมพ ฉากที่สอดคล้องกับกฎแห่งความแตกต่างแบบตรงข้ามอีกฉากหนึ่งของนิทานเรื่องนี้ คือ ฉากที่พระปาดิจซึ่งเป็นพระเอก ถูกพรานนกเอียง ซึ่งเป็นผู้ร้ายยิงตาย

๑ สรุปลักษณะจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.135.

เรื่อง "อินทปัตตา" ตัวละครที่มีลักษณะตรงข้ามกันคือ แม่เลี้ยงของนางอินทปัตตาที่เป็น "ผู้ใหญ่" มีนิสัยไม่เอื้อเฟื้อ ชี้อะไรและ "ทำเป็นรัก" (นางอินทปัตตา) แตะหน้าผาก ลับหลังผาก ทำการต่าง ๆ "ตรงข้ามกับนางอินทปัตตาซึ่งเป็น "เด็ก" มีนิสัยเอื้อเฟื้อ เมตตากรุณา ด้วยคุณลักษณะของนางอินทปัตตาเช่นนี้เอง ทำให้นางได้รับของขวัญจากพวกปีศาจทั้งหลาย ซึ่งเคยได้รับความเมตตาจากนาง และมีศาลเหล่านี้นักยอมตัวเป็นบริวารของนางด้วย

เรื่อง "นกแขกเต้า" นกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง มีลักษณะนิสัยตรงข้ามกัน เพราะได้รับการอบรมและอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน ตัวหนึ่งอยู่กับพระดาบส์ กับอุปนิสัยเคร่งในศีลธรรม เช่นนกบวช ตัวน้องอยู่ในหมู่โจรก็มีอุปนิสัยปลิ้นปล้อนเยี่ยงโจร

เรื่อง "นายฮ้อยพระโพธิสัตว์" จะเห็นถึงความแตกต่างอย่างตรงข้ามในขบวนกองเกวียนสองขบวน ซึ่งมีผู้นำแตกต่างกัน เข้าลักษณะของกฎข้อนี้ของอลริค ขบวนหนึ่งซึ่งมีพระโพธิสัตว์เป็นนายฮ้อย สมาชิกของขบวนมีวินัย นายฮ้อยมีสติปัญญา ไหวพริบดี อีกขบวนหนึ่งซึ่งมีพระเทวทัตเป็นนายฮ้อย สมาชิกของขบวนไม่มีวินัย นายฮ้อยไม่มีไหวพริบ ขบวนกองเกวียนของนายฮ้อยพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นตัวแทนของความถูกต้อง จึงสามารถไปค้าขายและกลับมามีบ้านความสำเร็จ ตรงข้ามกับขบวนกองเกวียนของนายฮ้อยพระเทวทัต ซึ่งเป็นตัวแทนของความไม่ถูกต้อง จึงถูกฉ้อโกงทำลายสูญสลายไป

ความแตกต่างอย่างตรงข้ามที่เห็นได้เด่นชัดอีกเรื่องหนึ่ง คือในนิทานเรื่อง "แก้วกัณฑ์" ความแตกต่างระหว่างตัวละครสองตัว คือ ระหว่างแก้วกัณฑ์ซึ่งมีฐานะยากจน "พอกคายแมกคายก็เลยอยู่กะยา" กับ พระเจ้าแผ่นดินซึ่งมีฐานะร่ำรวยมากมีบริวารมากมาย ตัวละครทั้งสองเป็นคู่แข่งกันแย่งชิงนางฟ้า ซึ่งเป็นภรรยาของแก้วกัณฑ์ การดำเนินเรื่องให้พระเจ้าแผ่นดินเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในการแข่งขันแต่ละครั้งนั้น นอกเหนือจากจะเน้นให้เห็นถึงความเป็นผู้มีบุญมากของแก้วกัณฑ์แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ผู้เล่าได้ใช้กฎแห่งความแตกต่างแบบตรงข้ามนี้ สร้างความสำคัญให้กับตัวละครเอก คือ แก้วกัณฑ์ โดยให้พระเจ้าแผ่นดินผู้มากด้วยอำนาจและทรัพย์สินต้องพ่ายแพ้แก่แก้วกัณฑ์สามัญชนผู้ยากไร้

๑.๕ กฎของฝาแฝด (Law of Twins) ถ้าฝาแฝดหรือพี่น้องสองคนประสบความทุกข์ยากอยู่ ก็มักจะปรองดองกันดี ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้คืบขึ้น ก็จะเป็นศัตรูกัน บางทีนอกจากจะเป็นฝาแฝดหรือพี่น้องกัน กฎข้อนี้ยังครอบคลุมไปถึงตัวละครที่มีบทบาทใกล้ชิดกัน เช่นเป็นเพื่อนกันก็ได้ด้วย^๑

ชัยเสนและชัยทัตในเรื่อง "ศุภมิตรเกศินี" คือตัวอย่างของการเป็นคู่ฝาแฝด ชัยเสนและชัยทัตเป็นพี่น้องกันที่ปรากฏตัวในแต่ละฉากพร้อมกันและมีบทบาทเช่นเดียวกันโดยตลอด ผู้เล่าจะเรียกว่า "โอรสทั้งสอง" หรือไม่กี่ "ชัยเสนและชัยทัต" คู่กันไป เมื่อจะกล่าวถึงบทบาทของทั้งสองนิทานเรื่องนี้ ทั้งสองต้องพลัดพรากจากบิดามารดา ทั้งสองรักใคร่ปรองดอง ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันตลอดเรื่อง เมื่อพบบิดามารดาที่มีความสุข เรื่องก็ยุติลงแค่นั้น

สิงหะและไกรภพ ในเรื่อง "สิงหะไกรภพ" เป็นพี่น้องอีกคู่หนึ่ง ที่สามารถอ้างเป็นตัวอย่างของคู่ฝาแฝดได้ สิงหะและไกรภพเป็นลูกของพญาราชสีห์และนางมนุษย์ ในเรื่องกล่าวความเพียงว่า ทั้งคู่พาแม่หนีจากพ่อ บทบาทของทั้งสองคล้ายกับบทบาทของชัยเสนและชัยทัตในเรื่อง "ศุภมิตรเกศินี" กล่าวคือ มีความกลมเกลียวกัน พุคและคิดเหมือนกัน มีบทบาทร่วมกันเหมือนกับว่าเป็นคน ๆ เดียวกัน เมื่อผู้เล่าเอ่ยถึงบทบาทของคนทั้งสอง จะเรียกว่า "ทั้งคู่" "ลูกทั้งสอง" "บุตรทั้งสอง" และสิงหะไกรภพ คู่กันไปทุกครั้ง

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า วรรณกรรมจากรังกาใหญ่ นั้น มีอยู่เพียงเรื่องเดียวที่กล่าวถึง การทะเลาะวิวาท การสงครามระหว่างพี่น้อง คือเรื่อง "อินทปัตถา" ในตอนต้นเรื่องที่กล่าวถึงกษัตริย์สองพี่น้องผิวดำกัน จนยกทหารเข้าทำสงครามกัน นอกจากนิทานเรื่องนี้แล้ว ตัวละครที่เข้าลักษณะกฎของฝาแฝด ที่พบในวรรณกรรมจากรังกาใหญ่ ส่วนมากจะรักใคร่กลมเกลียวกัน ทั้งในยามทุกข์ยากและในยามไค้ก็มีสุข พี่น้องที่เป็นศัตรูกันเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้คืบขึ้น ไม่ค่อยพบในวรรณกรรมจากรังกาใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลทางพุทธศาสนา และความใกล้ชิดในระบบเครือญาติ

^๑ สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.135-136.

ประกบกับค่านิยมในการเล่าการผจญภัยของชาววังกาใหญ่ ที่ไม่ชอบเล่าและฟังเรื่องราวที่ตนเองเป็น
 ตัวจริง มีส่วนทำให้ไม่ค่อยพบโครงสร้างแบบดังกล่าวนั้นในวรรณกรรมพื้นบ้านของพวกเขา

๑.๖ ความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (The Importance of Initial and Final Position) ถ้าตัวละครเป็นพ้องหลาย ๆ คน วรรณกรรมพื้นบ้านมักจะกล่าวถึงผู้อาวุโสมากที่สุดก่อน แล้วจึงสนใจหรือความสำคัญมากขึ้นของคนสุดท้าย*

วรรณกรรมพื้นบ้านของตำบलगาใหญ่ ไม่มีเรื่องใดที่กล่าวถึงตัวละครสำคัญที่เป็นพี่น้องหลาย ๆ คน มีแต่กล่าวถึงตัวละครที่พ้องเพียง ๒ คน คือเรื่อง "อินทปัตตา" และเรื่อง "มณีสังจา" ซึ่งอาจกล่าวได้แต่เพียงว่า คนหนึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความสนใจเห็นใจมากกว่าคนหนึ่ง

เรื่อง "อินทปัตตา" พ้องสองคนคือ กุณวงศ์เป็นพี่ และนางอินทปัตตา เป็นน้อง เมื่อครอบครัวของทั้งสองถูกโจรเขาปล้นทางฝ่ายทางหนึ่งโจรกระจัดพลัดพรากกัน นิตานกล่าวถึงกุณวงศ์ผู้พี่ก่อน โดยกล่าวว่าหนีไปกับแม่ "ไปอาศัยอยู่ในสวน.." และเล่าสั้น ๆ ว่าได้พบกับพวกโจร -
 "...พวกโจรสู้ไม่ได้...กุณวงศ์จึงตั้งบ้านเมืองอยู่ที่นั่น ต่อมาพวกประจักษ์ที่หนีโจรพากันมาอาศัยอยู่ด้วย จึงตั้งเจ้ากุณวงศ์เป็นพระราชา ปกครองเมืองนั้นอยู่เย็นเป็นสุขเรื่อยมา....." จากนั้นผู้เล่าจึงกล่าวถึงนางอินทปัตตาเป็นน้องซึ่งหนีไปกับพ่อ ต้องเผชิญทุกข์ยากต่าง ๆ ผู้เล่ากล่าวถึงนางอย่างจริงจังที่จะเน้นให้เห็นว่า นางเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องนี้ นางถูกแม่เลี้ยงข่มขู่บีบคั้นจนต้องหนีออกจากร้าน ไปไต่ของวิเศษต่าง ๆ ไต่บริวารที่มีฤทธิ์เดชและสร้างเมืองใหม่ขึ้นกลางป่า มณฑลของนางเหล่านี้ได้รับการกล่าวถึงอย่างละเอียด จนกระทั่งนางได้พบกับกุณวงศ์ผู้พี่

เรื่อง "มณีสังจา" มณีและสังจา พ้องสองคนในนิทานเรื่องนี้ มณีเป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวถึงก่อน เมื่อพาน้องคือนางสังจาหนีออกจากร้าน มณีเป็นพี่รักและรับผิดชอบในระดากรรมของน้องจนต้องกลานเป็นงูหายไปในทะเล เพราะไปกินไขงูเขา จากนั้นผู้เล่าก็กล่าวถึงชีวิตของนางสังจา ที่

* สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.136-137.

เสียใจที่พลายเป็นงู นางร้องไห้จนน้ำตากลายเป็นปลวกเกาะคลุมร่างนาง ต่อมาพระราชมารพ
เขา จึงพานางไปอภิเษกเป็นมเหสีอยู่ในวัง ในตอนท้ายเรื่อง พระราชมารพเป็นสวามีของนางได้ช่วยให้
มณี คือนางเป็นคน ในนิทานเรื่องนี้ถ้าเทียบบทบาทของมณีกับนางสัจจาแล้ว บทบาทของมณีผู้ได้รับ
การกล่าวถึงก่อน แต่ตัวละครที่เป็นจุดสนใจหรือมีความสำคัญ คือ นางสัจจาผู้นอง

✕ การที่ไม่มีนิทานเรื่องใดจากคำพลั้งคำใหญ่ ที่กล่าวถึงตัวละครสำคัญที่เป็นพี่น้องกัน
หลาย ๆ คน จึงไม่อาจสรุปได้ว่า กฎความสำคัญของตำแหน่งคนและตำแหน่งทายัน มีความสอดคล้อง
กับวรรณกรรมจากคำพลั้งคำใหญ่ หรือไม่เพียงใด

✓ ๑.๓ เรื่องเชิงเดี่ยว (Single Stranded) โดยมากโครงเรื่องของวรรณ-
กรรมพื้นบ้านไม่มีลักษณะซับซ้อน คำเนินเรื่องไม่เรื่อย ๆ ไม่มีการละทิ้งตัวแกนเดิมทำหน้าที่ดำเนิน
เรื่อง ไม่มีการย้อนกลับไปต่อเติมรายละเอียดที่ยังไม่ได้กล่าวไว้ก่อน ถ้าหากจำเป็นต้องให้ความรู้
ภูมิหลังที่มาก่อนจะใช้ในรูปบทสนทนา ° / เช่นในนิทานเรื่อง "มณีสัจจา" หลังจากมณีกลายเป็น
งูแล้ว "ก็เลื้อยลงไปในมหาสมุทรที่เขียว" ต่อจากนั้นก็มิได้กล่าวถึงมณีอีก การดำเนินเรื่องพุ่งความ
สนใจอยู่ที่นางสัจจาโดยตลอด ในตอนท้ายเรื่องเมื่อมีพี่ช่วยมณีให้คืนร่างเป็นคน จึงกล่าวถึงมณีอีกครั้ง
หนึ่ง แต่มิได้กล่าวแบบย้อนกลับไปต่อเติมรายละเอียดถึงชีวิตของมณี ในขณะที่กลายเป็นงูอยู่ในมหาสมุทร
แต่ผู้ฟังก็ทราบได้จากคำพูดของมณีที่พูดกับนางสัจจาว่า ชีวิตของเขาเมื่อเป็นงูอยู่ในทะเลนั้น "สุดแสนจะ
ทรมาน กินสัตว์เป็น ทำบาป กินปลาเป็นอยู่เสมอ"

เรื่อง "พญาสุวรรณหงส์" พญาเต่าเป็นตัวละครสำคัญซึ่งผู้เล่าใช้เป็นตัวดำเนินเรื่อง
ตั้งแต่เปิดเรื่องจนถึงปิดเรื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ "ยังมีเต่านาคัวหนึ่ง ตัวผู้ คลานมากับกบ ๆ ๆ ๆ "
เต่าตัวนี้มาอาศัยอยู่กับยาย พญาเต่าสร้างความสำคัญให้กับตัวเอง ถวญการแสดงความสามารถ
เนรมิตอาหารให้กับยาย จนกระทั่งอ่อนวอนให้ยายไปขอพระราชธิดาให้กับตน ในที่สุดก็ได้แต่ง-

° สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.137.

งานกับพระราชธิดา เพราะสามารถทำตามเงื่อนไขของพระเจ้าแผ่นดิน

เรื่อง "พระปาลิตนางอรพิมพ์" เรื่องนี้โครงเรื่องไม่ซับซ้อน ซึ่งเป็นลักษณะของวรรณกรรมพื้นบ้านโดยทั่วไป แต่มีความน่าสนใจเรื่องน่าจะได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีลายลักษณ์อักษรมาบ้าง เพราะมีลักษณะบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกับกฎกติกาของวรรณคดีในข้อนี้ กล่าวคือ มีตัวละครซึ่งใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องสองตัว คือ พระปาลิตและนางอรพิมพ์ และมีการเล่าย้อนกลับไปมา วิทยากรผู้เล่าเรื่องทั้งสองท่านก็กล่าวไว้ในตอนแรกในเรื่องว่า เรื่องนี้เคยมีผู้แต่งเป็นหนังสือ โดยท่านหนึ่ง คือ พระครูอรุณโกศล อ้างถึงว่า "ในหนังสือที่ราชการแต่ง" อีกท่านหนึ่งคือ นายชนม์ศรีศร สามารถอาจขอยุติงานเรื่องนี้เป็นลายลักษณ์อักษรได้ว่า ผู้แต่งเคยเป็นนายอำเภอ "ชื่อ หลวงบำรุง เมื่อทราบเล่าประวัติ...จึงได้แต่งเรื่องเทียบเคียง"

ตัวละครสำคัญที่ผู้เล่าใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องของนิทานเรื่องนี้คือ พระปาลิตและนางอรพิมพ์ ในตอนเริ่มต้น พระปาลิตเป็นผู้ทำหน้าที่ในการดำเนินเรื่อง จนกระทั่งถึงตอนที่พระปาลิตกับนางอรพิมพ์พลัดพรากกันเพราะต้องอุปายของเงรเรือลอย จากนั้นแกนของการดำเนินเรื่อง จะอยู่ที่นางอรพิมพ์ไปจนจบเรื่อง

ในการดำเนินเรื่องมีการย้อนกล่าว คือ เมื่อพระปาลิตลาบวชกลับนครมเพื่อไปแต่งขันหมาก เรื่องยังคงดำเนินอยู่ในเมืองพิมายจนกระทั่งท้าวพรหมทัตไถ่ นางอรพิมพ์ไป จึงกล่าวถึงพระปาลิตอีกครั้งหนึ่ง โดยวิทยากรเล่าว่า "จะกล่าวถึงขันหมาก กระบวนขันหมากก็มา" อีกตอนหนึ่งเมื่อนางอรพิมพ์แปลงร่างเป็นชายตามหาพระปาลิต วิทยากรได้กล่าวถึงเมืองอีกเมืองหนึ่ง โดยถึงนางอรพิมพ์ไว้เพื่อ "ที่จะเล่ามาบรรจบเรื่องนี้" ลักษณะของการดำเนินเรื่องทุกถลานั้นคือ ลักษณะที่เรื่องเล่าพื้นบ้านเริ่มได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีลายลักษณ์อักษร

เรื่อง "อินทปัตถา" เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของเรื่องเล่าพื้นบ้าน ที่ได้รับอิทธิพลในการดำเนินเรื่องจากวรรณคดีลายลักษณ์อักษร เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในตำบลรังกาใหญ่ ถามหาานิทานเรื่องนี้ มีบางคนกล่าวว่า เคยได้ยินนิทานเรื่องนี้ เพราะปู่ย่าตายายเคยเล่าให้ฟัง บางคนเคยอ่านนิทานเรื่องนี้ ซึ่งแต่งเป็นกลอนจากสมุดข่อย และหลายคนยังจำเนื้อเรื่องบางตอนที่ประทับใจได้ แม้ว่าจะไม่

สามารถเล่าได้จบทั้งเรื่องก็ตาม การที่กล่าวว่านิทานเรื่องนี้ได้รับอิทธิพลในการดำเนินเรื่องจากวรรณคดีลายลักษณ์อักษรเนื่องจาก นิทานเรื่องนี้มีตัวละครสำคัญที่เป็นแกนในการดำเนินเรื่องมากกว่าหนึ่ง และมีการเล่าย้อนไปมา หลังจากเปิดเรื่องแล้ว นิทานกล่าวถึงครอบครัวของนางอินทปัตตาที่ถูกโจรปล้น จนต้องพลัดพรากกัน โดยกล่าวถึงกุนวงส์กับแม่ก่อน นิทานเล่าถึงการผจญภัยของกุนวงส์จนถึงบ้านเมืองใดแล้ว จึงย้อนกลับมากล่าวถึงนางอินทปัตตาว่า "ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงพบกับนางอินทปัตตาบ้าง" จากนั้นก็กล่าวถึงนางอินทปัตตา จนนางสร้างเมืองใหม่ขึ้น เพื่อจะให้พี่น้องพบกัน วิทยากรก็กล่าวถึงกุนวงส์อีกครั้งหนึ่งว่า "นี่ จะกล่าวต่ออีกเรื่องหนึ่งให้มาบรรจบเรื่องนี้ คงจะกล่าวต่อไป.. เมืองเจ้ากุนวงส์นั้น...จะกล่าวถึงพระเจ้ากุนวงส์" ตัวละครสำคัญที่ใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องคือ กุนวงส์และอินทปัตตา

เรื่อง "ศุภมิตร เกศิน" เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เคยมีกวีทองถิ่นนำไปเขียนเป็นนิทานคำกลอน^๑ การดำเนินเรื่องของนิทานเรื่องนี้ แม้ว่าจะได้อิทธิพลของวรรณคดีลายลักษณ์อักษรบ้างแต่ก็น้อยกว่า^๒ เรื่องที่กล่าวมาแล้ว ตัวละครสำคัญที่ใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องคือ ศุภมิตร อาจมีบางครั้งกล่าวถึงเหตุการณ์หรือตัวละครอื่นบางเรื่อง เมื่อศุภมิตรนอนหลับอยู่ในอุทยาน มีการกล่าวถึงเหตุการณ์ในเมืองคักกะลีลา หรือการย้อนกลับมาถึงชาวประมง ถึงเหตุการณ์ในเรือสำเภของพ่อค้า แต่การกล่าวถึงเหตุการณ์หรือตัวละครอื่นทุกครั้ง ล้วนกล่าวเพื่อที่จะโยงเข้าหาศุภมิตร ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญทั้งสิ้น

✓ ๑.๔ กระสวน (Patterning) ในวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องหนึ่ง ๆ มักมีวิธีการดำเนินบทบาทของตัวละครหรือคำพูดที่เป็นแบบเดียวกันซ้ำกันอยู่ในเรื่อง^๒

ในเรื่อง "เจ๊กะเนม" หลังจากเจ๊กะเนมเดินทางออกจากบ้านแล้ว ทุกครั้งที่เจ๊กะเนม

^๑ ดู เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ ๑๔๓ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู

^๒ สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.137-138.

พบเพื่อนใหม่คือ ไอ้เกวียนร่อยเลม ไอ้ไม้ไผ่ร่อยกอ และไอ้หัวตอกด้ เจ็ดคะแนนจะต้อง ตอสูบลองกำลัง กับเพื่อนใหม่แต่ละคนเสมอ เมื่อสู้กันไม่แพ้ไม่ชนะแล้วสมัครใจเป็นเพื่อนร่วมเดินทางผจญภัยด้วยกัน การทำให้เจ็ดคะแนนต่อสู้กับเพื่อนใหม่ทุกคนซ้ำ ๆ กันเช่นนั้น นอกจากจะเป็นการเปิดตัวละครใหม่ที่น่าสนใจแล้ว ยังเป็นวิธีการอันชาญฉลาดของเรื่องเล่าพจนาน ที่จะแนะนำให้ผู้ฟังได้ทราบถึงคุณลักษณะพิเศษของตัวละครใหม่ตัวนั้น ๆ อีกด้วย ในนิทานเรื่องนี้ยังมีการดำเนินบทบาทของตัวละครซ้ำกันอยู่อีกตอนหนึ่ง คือ ตอนที่เพื่อนของเจ็ดคะแนนต้องอุปมาของยักษ์แล้วถูกยักษ์จับได้ ทั้ง ๓ ถูกอุปมาอย่างเดียวกันด้วยวิธีซ้ำ ๆ กัน ไอ้หัวตอกด้เป็นคนแรกที่ถูกยักษ์จับ เพราะถูกยักษ์หลอกให้ไปเอาต้นไม้ที่โคนบาน และในขณะที่ไอ้หัวตอกด้กำลังเป่าไฟอยู่นั้นก็ถูกสุมเหล็กของยักษ์กรอบและถูกจับได้ คนต่อมาคือ ไอ้ไม้ไผ่ร่อยกอและไอ้เกวียนร่อยเลม ก็เป็นแบบเดียวกัน วิทยาการเล่าอย่างสรุปว่า วิธีการทั้งสองถูกจับเป็น "แบบเดียวกันเลย" และ "ก็ถูกคือกัน" เมื่อเจ็ดคะแนนเข้าไปช่วยเพื่อนทั้งสามคนก็ถูกอุปมาแบบเดียวกัน แลหาภัยที่เจ็ดคะแนนเป็นคนฉลาด และมีผลกำลังมหาศาลจึงสามารถเอาชนะยักษ์และช่วยเหลือเพื่อนทั้งสามไว้ได้

นิทานเรื่อง "ทำไมพ่อตารักลูกเขยคนเล็ก" กลวิธีที่พอที่จะทดสอบความมีปัญญาและไหวพริบของลูกเขยคนใหญ่และลูกเขยคนเล็ก คือการถามปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยถามคำถามที่ซ้ำกันในสถานการณ์เหมือนกัน โดยวันแรกทดสอบกับลูกเขยคนใหญ่ พาไปตุนนกกระสา ถามว่า "นกกระสาทำไมยังร้องดัง" พาไปตุนหน่อไม้และถามว่า "...ทำไมมันทำไมยังงอกได้" วันรุ่งขึ้นก็ทดสอบกับลูกเขยคนเล็ก ในสถานการณ์เช่นเดียวกัน ด้วยคำถามที่เป็นกระสวนของคำพูดที่ซ้ำกัน คือ "นกกระสาทำไมยังร้องดัง" และ "ทำไมมันทำไมยังงอกได้" คำตอบที่แตกต่างกันของเขยทั้งสองคือสิ่งชี้ให้เห็นถึงระดับของความมีปัญญาและไหวพริบของแต่ละคน

นิทานเรื่อง "หัวล้านจ้วงาม" เป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่มีกระสวนคำพูดของตัวละครซ้ำ ๆ กัน คำพูดของชายหนุ่มผู้มาขอขวักจากเจ้าหัวล้านจ้วงาม ทั้งสองครั้งเป็นคำพูดยกย่องเกินจริงที่มีกระสวนซ้ำกันคือ ยกย่องเจ้าหัวล้านจ้วงามว่าเป็นผู้มี "ผมคอก" โดยครั้งแรกกล่าวว่า "ผมรอกปอกหู" เจ้าหัวล้านยกวักทั้งคู่ให้โดยไม่คิดเงิน ครั้งที่สองก็พูดว่า "ผมคอกปอกหลัง" เจ้าหัวล้านก็แถมปลุกให้อีกอันหนึ่ง คำกล่าวเต็ม ๆ ทั้งสองครั้ง วิทยาการเล่าเป็นเพลงโคราช ชายหนุ่มกล่าวว่า "อ้อผมรอก

ปทุม: จั้วพองทั้งคู่นั้นว่าจะชาย ฉันเห็นก็รักราคาเท่าไร สมควรก็ขายไปเด็กพอกัน" และ "พอเอ๋ย
อ้อพอมะคอกปอกหลัง วิ่งระเลีกระสังคูกอกเห่งอไหล เห็นจะเห็นอบจริงหนอพอสักใจ หนอพอวิ่งมาอะไร
หนอพอนอนอารมณ์"

✓ ๑.๕ ฉากประทับใจ (Tableaux Scenes) มีการพรรณนาภาพพจน์ที่แสดง
อารมณ์สะเทือนใจ เช่นสถานท่อนสวยงาม หรือฉากการต่อสู้ทกลาหาญ เช่นวีรบุรุษต่อสู้กับมังกร เป็นต้น

ในเรื่อง "มณีสำจา" ฉากที่วิทยากรบรรยายภาพพจน์ที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจมากที่สุด
ในเรื่องคือฉากที่มณีกลายเป็นงู ก่อนหน้านั้นวิทยากรได้ปูเรื่องให้เห็นถึงความรัก ความเสียสละของสอง
พี่น้องคือมณีและสำจา โดยเมื่อทั้งสองพบไข่มุกสองพอง มณีเป็นพี่เลี้ยงก่อนเพราะ "ถ้าพี่เป็นงูหรือพี่
เมาตาย ก็ขอให้น้องไป" เมื่อมณีกินไข่มุกแล้วก็กลายเป็นงู วิทยากรเล่าอย่างเกิดภาพพจน์ว่า "พอ
กินไข่มุกแล้ว ไม่ช้าไม่นาน ก็บังเกิดเป็นงูบึกตัวเกรียว หัวคนก็หายไป ไปเป็นหัวพญานาคราช มีงอน
มีหู มีตา เหมือนพญานาค" เมื่อพี่ชายกลายเป็นงูลงทะเลไป นางสำจาผู้เป็นน้องก็เสียใจร้องไห้
"นางกรอง... ร้องจน... ไม่รู้ว่าพี่ก็เกิดในวัน ร้องจนที่ตาน้ำท่วมตัวหมด... มีน้ำตาไหลออกมาของ
หนึ่ง คลาย ๆ กับปลวกหมี่" ความประทับใจของฉากนี้อยู่ที่ วิทยากรสามารถเล่าให้เห็นถึงความรัก
และความผูกพันของสองพี่น้องได้อย่างมีภาพพจน์

ฉากประทับใจในเรื่อง "เจ็ดคน" คือฉากที่แสดงความกล้าหาญของเจ็ดคนและ
เพื่อนทั้งสามที่สามารถรบชนะกองทัพยักษ์หมื่นทหารยักษ์ "หลายร้อย หลายพัน หลายหมื่น หลายแสน"
ด้วยกำลังคนเพียง ๔ คน ซึ่งใช้ท่อนขึงแทนกระบอง "ฟาดยักษ์ตายที่ละหมื่นที่ละแสน"

เรื่อง "พญาสุวรรณภังค์" ฉากที่งดงามชวนประทับใจในเรื่องนี้ คือ ฉากที่พญาเต่า
เนรมิตรสะพานเงินสะพานทองจากกระท่อมของยายไปถึงพระราชวัง และเนรมิตขบวนขันหมาก

มีเทพบุตรเทพธิดารวมในขบวนแห่ ประกอบด้วยทิพยคนตรี แตรสังข์ มโหรี ฉากขบวนชั้นหมากเนรมิต เป็นฉากสนุกสนานงดงามน่าประทับใจ

เรื่อง "อินทปัตถา" ฉากเมืองอินทปัตถา ซึ่งนิทานกล่าวว่าสร้างด้วยศิลาทั้งเมือง ปรากฏปราสาท ถนน และบ้านเรือน "ถูกลักษณะของการสร้างเมืองทุกประการ" เป็นระเบียบงดงาม ความมั่งคั่งของเมืองนี้เป็นแรงกระตุ้นให้ชาวเมืองอื่นซึ่งอยู่ใกล้เคียง ประารถนาที่จะไต่เต้าและไต่อยู่ และความมั่งคั่งอันน่าประทับใจนี้เองที่โน้มน้าวให้ พระกุนวณต์เดินทางมาและไต่พนางอินทปัตถาในที่สุด

เรื่อง "ศุภมิตรเกศิน" ฉากที่ประทับใจคือ ฉากที่ตัวละครทั้งสองคือ พระศุภมิตร นางเกศิน รัชเสน รัชทัต ไต่พนกันอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ถูกพรากกันเป็นเวลานาน เมื่อพบกันแล้วตัวละครทั้งสองก็สลับไปถึงสามครั้งเพราะความสะเทือนใจ

เรื่อง "พระปาจิตนางอรพิมพ์" ฉากที่พระปาจิตดูภาพเขียนประวัติของตนเองในโบสถ์ ที่นางอรพิมพ์สร้างขึ้น แล้วพบกับนางอรพิมพ์หลังจากที่ถูกพรากกันเป็นเวลานาน ทั้งสองทอดรักกัน รัวไต่และสลับไปนั้น เป็นภาพที่ชวนให้สะเทือนใจภาพหนึ่ง

๑.๑๐ เรื่องของความสมเหตุสมผล (Logic) เหตุการณ์ในวรรณกรรมพื้นบ้าน มีความสมเหตุสมผลอยู่ในตัวเอง ตามสภาพของเรื่องแต่ละเรื่อง เช่นเรื่องของความซึ้ง ความประหลาดมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้น เรื่องการถือผีสงฆ์ หลักเหตุผลของวรรณกรรมพื้นบ้านนั้นไม่สามารถเทียบได้กับเหตุผลของโลกแห่งความจริง

ในเรื่อง "พระปาจิตนางอรพิมพ์" การที่นางอรพิมพ์แต่งให้ยายบัว โดยที่ในเรื่องไม่มีใครทางกลใดให้ยายบัวก็ได้ การชุบชีวิตพระปาจิตซึ่งถูกพรานนกเอี้ยงยิงตายให้ฟื้นขึ้นก็ได้อีก การที่พระอินทร์ลงมาช่วยตัวเอกในยามคับขันก็ได้อีก สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสมเหตุสมผลอยู่ในโครงเรื่อง ซึ่งจะนำมาเทียบ

* สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative" p.138.

กับหลักเหตุผลในโลกที่เป็นจริงไม่ได้ การที่ต้องมีเงาคลงกันมายาวก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงบุญญาธิการของทารกในครรภ และเพื่อเป็นเครื่องหมายให้พระปาลิตหาเนื้อคู่ของตนได้ง่ายขึ้น การชุบชีวิตของพระปาลิตให้ฟื้นขึ้นก็เพราะเรื่องจะต้องดำเนินต่อไป ตัวเอกจึงยังไม่ควรตาย และที่สำคัญไม่ควรตายควายนามือของบุรุษซึ่งเป็นตัวแทนของธรรม การที่ตัวเอกได้รับความช่วยเหลือจากพระอินทร์ในยามที่ประสบเหตุการณ์คับขันนั้น ก็หมายถึงคติเหลวกายอมคุ้มครอง เพราะตัวละครเอกในเรื่องนี้เป็นตัวแทนของความดี

เรื่อง "พญาสุวรรณภังค์" การที่เตากลายเป็นคนและสามารถเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนใจนึก ล้วนเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลอยู่ในโครงเรื่องของมันเอง

เรื่อง "อินทปัตถา" ชาวสาส์ตที่กลืนหอมบุรุษประทานจะมีอายุยืนยาว หรือของวิเศษต่าง ๆ ที่นางอินทปัตถาได้จากปิตาภ คนหนึ่งคนและบริวารที่เป็นปิศาจสามารถสร้างเมืองทั้งเมืองถวายได้ เหล่านี้ปรากฏอยู่ในเรื่องอินทปัตถา ซึ่งเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลอยู่ในเรื่องนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีสิ่งช่วยสร้างให้นางอินทปัตถาจากเด็กหญิงจน ๆ ธรรมดาคนหนึ่ง กลายเป็นหญิงงามที่มีฤทธาบุภาพ มีบริวารแวดล้อม ถ้าปราศจากของวิเศษเหล่านี้เสียแล้ว นางอินทปัตถาซึ่งเป็นตัวละครสำคัญก็จะหมดความสำคัญลง

ไอเจ้าคะนน ไอเกวียนร้อยเล่ม ไอไม้ไผ่ร้อยกอ ไอหัวตอกดี ทั้งสี่กลายเป็นผู้พลก้างมหาศาล สามารถรบชนะกับกองทัพ กองทัพ ก็คือความเป็นไปได้ก็อย่างหนึ่งในนิทานเรื่อง "ไอเจ้าคะนน" ในตอนต้นเรื่องวิथाกรได้เล่าปูพื้นให้เห็นถึงความเก่งกล้าของตัวละครทั้งสี่ ที่มีคุณลักษณะบางอย่างพิเศษไปจากคนธรรมดา ดังนั้นการที่คนเพียงสี่คนสามารถรบชนะกองทัพยักษ์ ซึ่งมีพลเป็นหมื่นเป็นแสน จึงเป็นสิ่งที่ควรถือได้ว่า มีความสมเหตุสมผลอยู่ในตัวของมันเอง

เป็นที่น่าสังเกตว่าความสมเหตุสมผลในตัวเองของวรรณกรรมพื้นบ้าน แต่ละเรื่องก็กล่าวมานั้น เมื่อไรก็ตามที่เราดึงสิ่งเหล่านี้ออกมาจากเนื้อเรื่อง และเอาหลักเหตุผลของโลกที่เป็นจริงเข้าไปเทียบ ความสมเหตุสมผลในวรรณกรรมพื้นบ้าน จะกลายเป็นเรื่องไร้สาระไปทันที

๑.๑๑ เรื่องของเอกภาพ (Unity of Plot) อนาคตหรือเหตุการณ์เข้ามา
เล่า มีส่วนสนับสนุนโครงเรื่องใหญ่อย่างเห็นได้ชัด

เรื่อง "พระปาลิตนางอรพินท์" โครงเรื่องใหญ่ คือ ความรักและการพลัดพราก
เหตุการณ์อื่น ๆ ล้วนเพื่อสนับสนุนโครงเรื่องนิตยสาร เช่น ท้าวพรหมทัตซึ่งนางอรพินท์ พระราชนัดดา
เจ้าพระปาลิต นางอรพินท์พระธิดาพระปาลิต เกรงเรือลอยหลอกลวงนางอรพินท์หนีพระปาลิต แต่ละเหตุ
การณทกล้วนต่างเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความรัก และการพลัดพรากระหว่าง พระปาลิตและ
นางอรพินท์ทั้งสิ้น

เรื่อง "มณีสำจา" โครงเรื่องใหญ่คือการกลายร่างจากคนเป็นงู และกลายร่างจาก
งูคืนเป็นคน หลังจากหมันกลายร่างเป็นงูแล้ว การที่นางสำจาต้องทำเป็นคนใบ และพระราชาคิดทำ
อุบายให้นางสำจาผูกคอตาย ล้วนเพื่อชักจูงเรื่องเข้าสู่โครงเรื่องใหญ่คือ หาทางช่วยให้งูเจ้ามณีคืนร่าง
เป็นคนทั้งนั้น

เรื่อง "อินทปัตถา" โครงเรื่องใหญ่เป็นเรื่องของการพลัดพรากและวัตถุวิเศษ
อนาคตอื่น ๆ เช่น ความโศกเศร้าของแม่เลี้ยงที่กระทำทารุณต่อนางอินทปัตถา ก็เพื่อเป็นเหตุให้นาง
อินทปัตถาหนีออกจากบ้าน จะได้พบวัตถุวิเศษ มีปัสจาเป็นบริวาร อนาคตเหล่านั้นนอกจากจะทำให้
เนื้อเรื่องสนุกสนานชวนติดตามแล้ว ยังสนับสนุนโครงเรื่องของการพลัดพรากและวัตถุวิเศษอีกด้วย

เรื่อง "เจ็ดกระแสม" โครงเรื่องใหญ่เป็นเรื่องของการทดสอบความกล้าหาญโดยการ
ผจญภัย อนาคตอื่น ๆ ต่างก็มีส่วนร่วมให้โครงเรื่องใหญ่ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายได้เร็วขึ้น เช่น
อนาคต พอคึกมาตุล เป็นตัวเร่งให้ตัวเอกต้องออกจากบ้านไปผจญภัย การพบเพื่อนที่มีความสามารถ
พิเศษต่าง ๆ การต่อสู้กับสัตว์ประหลาด ต่างก็ล้วนมีส่วนช่วยให้เห็นถึงความกล้าหาญของตัวเอก เมื่อ
เผชิญภัยก็สามารถต่อสู้จนเอาชนะได้

เรื่อง "ศุภมิตรเกศินี" โครงเรื่องใหญ่คือ การพลัดพรากและการชกใช้กรรมที่ก่อขึ้น โดยมีอนุภาค การหนีออกจากเมืองของพระศุภมิตรนางเกศินี การก่อกกรรมโดยพระภานุฉกนก การพลัดพรากจากกัน และการชกใช้กรรม เป็นสิ่งสนับสนุนโครงเรื่องใหญ่

๑.๑๖ การเพ่งจุดสนใจอยู่ที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว (Concentration on a Leading Character) วรรณกรรมพื้นบ้านมักจะมีการบรรยายถึงตัวละครเอกและพฤติกรรมของตัวละครเอก เน้นมากกว่าตัวอื่น ๆ อย่างมากมาย^๑ เช่น

ในเรื่อง "มณีสำจา" มีนางสำจาเป็นตัวละครเอก ชีวิตของนางที่หนักหน่วงกล่าวถึงต้องประสบเคราะห์กรรมตั้งแต่เยาว์วัย พ่อแม่ไม่นำพาเลี้ยงดู ต้องออกจากร้านระหกระเหินไปกับเจ้ามดด้วเป็นพี่ชาย นางต้องได้รับทุกขหนักขึ้น เมื่อเจ้ามดด้วกลายร่างเป็นงู แม่เมื่อนางได้เป็นมเหสีของพระราช ความสำเร็จทุกอย่างยังไม่อาจคลายได้ นางทำตนประหนึ่งเป็นหญิงโง่ เพื่อรักษาสัญญาที่ให้ไว้กับพี่ชาย จนกระทั่งสามารถช่วยพี่ชายให้กลายร่างจากงูคืนเป็นคนได้ ชีวิตของนางจึงมีความสุข

เรื่อง "พระปาดิณนางอรพิมพ์" ตัวละครสำคัญคือพระปาดิณ ไอรสของกษัตริย์แห่งเมืองนครธม พฤติกรรมของพระปาดิณได้รับการเอ่ยถึงอย่างละเอียด ตั้งแต่เกิดออกเดินทางจากนครธมเพื่อไปหาเนอคูยังเมืองพิมาย จนกระทั่งพานางอรพิมพ์หนีออกจากเมืองพิมาย และสามารถหนีฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนถึงนครธม จุดสนใจของเรื่องอยู่ที่การหาคุณของพระปาดิณ เมื่อพระปาดิณได้คุณและสามารถพาคุณกลับมาถึงเมืองนครธมเรื่องก็ยุติลง

เรื่อง "อินทปัตตา" ชีวิตที่หวาดเหวเพราะขาดแม่ และต้องเผชิญกับความทารุณโหดร้ายของแม่เลี้ยง ทำให้นางอินทปัตตาซึ่งเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องนี้ ได้รับความเห็นใจจากผู้อ่านและผู้ฟัง จะเห็นจากชาวบานมางคนที่เคยฟังนิทานเรื่องนี้จากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษของตน และสามารถจำได้เพียงบางตอน /หนึ่งในบางตอนนั้น คือตอนที่นางอินทปัตตาถูกแม่เลี้ยงทำทารุณกรรม โดยเหตุที่

^๑ สรุปความจาก "Epic Laws of Folk Narrative," p.139.

นางอินทิตาเป็นตัวละครสำคัญของนิทานเรื่องนี้ พฤติกรรมของนางจึงได้รับการเน้นมากเป็นพิเศษมากกว่าตัวละครอื่น ๆ การที่นางหนีออกจากบ้านไปพบชาวสลวิเศษ โค้ชของวิเศษจากภูคมีพิสาจนึกคมีพิสาจะเป็นวีรवार และสร้างเมืองอินทิตาขึ้น ล้วนเป็นไปเพื่อเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของนางทั้งนั้น

เรื่อง "ศุภมิตรเกตุ" พระศุภมิตร ซึ่งวิทยากรเล่าว่าเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ชาตของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาเสวยพระชาติเป็นพระพุทธเจ้า พฤติกรรมของพระศุภมิตรในค่านที่ทรงทศพิธราชธรรม เมตตากรุณา และปรารภนาสันติ ได้รับการเน้นเป็นพิเศษ

เรื่อง "เจ๊กะน" ตัวละครที่ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษในเรื่องนี้ คือเจ๊กะน วิทยากรกล่าวถึงพฤติกรรมของเจ๊กะนและสหาย ในค่านความกล้าหาญ และความมีพลกำลังมหาศาล และเห็นว่าในทั้งสี่คนนั้น เจ๊กะนเก่งที่สุด มีสติปัญญาและไหวพริบมากกว่าเพื่อน จึงมีบทบาทเป็นประหนึ่งหัวหน้าของเพื่อนอีกสามคน

เรื่อง "พญาสุวรรณกัจฉะ" พญาเต้านอกจากจะเป็นตัวละครที่ทำหน้าที่ดำเนินเรื่องแล้ว พฤติกรรมของพญาเตายังชวนให้น่าสนใจและน่าติดตาม ตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง ตัวละครอื่น ๆ เป็นเพียงตัวประกอบให้เรื่องสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น

สรุปแล้ว กฎกติกามรรยาทของวรรณกรรมพื้นบ้านของ ออลริค ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ว่า จะเป็น กฎแห่งการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง กฎแห่งการซ้ำ กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวใน ๑ ฉาก กฎแห่งการแตกต่างแบบตรงข้าม กฎของปาแปก ความสำคัญของตำแหน่งคนและตำแหน่งหาย เรื่องเชิงเคียว กฎการสร้างกระสวน การใช้ฉากประทับใจ เรื่องของความสมเหตุสมผล เรื่องของเอกภาพ และการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียวก็ดี เมื่อนำมาใช้วิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบลั้งกาใหญ่แล้วจะพบว่า กฎกติกามรรยาทของวรรณกรรมพื้นบ้านของออลริค และวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบลั้งกาใหญ่ มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ มีกฎของออลริคเพียง ๒ ข้อเท่านั้นที่มีลักษณะสอดคล้องกับวรรณกรรมจากคำบลั้งกาใหญ่น้อยกว่าเท่าที่ควร คือ กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวใน ๑ ฉาก และกฎของปาแปก ที่เป็นเช่นนี้สันนิษฐานว่าน่าจะเนื่องมาจาก อิทธิพลของวรรณคดีสายลักษณะอักษรที่มีต่อวรรณกรรมพื้นบ้านและค่านิยมเกี่ยวกับการเล่าการฟังนิทานของชาวรังกาใหญ่ เป็นองค์ประกอบสำคัญ

ที่หาใหญ่ทั้งสองซอด้วงกลารของอลริค กลายความเข้มงวดลง

๒. เปรียบเทียบวรรณกรรม

มีวรรณกรรมพัฒนามาจากคำบลั้งกาใหญ่หลายเรื่องที่มี เนื้อหาคล้ายคลึงกับวรรณกรรมพัฒนามาในท้องถิ่นอื่น ซึ่งมีผู้รวบรวมไว้แล้ว และคล้ายคลึงกับวรรณคดีแบบฉบับ คือ

เรื่อง "พระปาริชาตินางอรพิมพ์" มีเนื้อเรื่องคล้ายกับนิทานชาดกเรื่อง "ปาริชาติกุมารชาดก" ในปัญจาสชาดก* ซึ่งภิกษุชาวลังกาได้รวบรวมไว้ มีแตกต่างกันเฉพาะรายละเอียดปลีกย่อยบางประการเท่านั้น คือ ชื่อเมืองที่หมายถึงใน "พระปาริชาตินางอรพิมพ์" เป็นเมืองพาราณสีใน "ปาริชาติกุมารชาดก" ใน "ปาริชาติกุมารชาดก" นางอรพิมพ์เป็นผู้สังหารท้าวพรหมทัต แต่ในนิทานเรื่อง "พระปาริชาตินางอรพิมพ์" พระปาริชาติเป็นผู้สังหาร และในนิทาน "พระปาริชาตินางอรพิมพ์" เมื่อนางอรพิมพ์สวมแหวนของพระอินทร์แปลงร่างเป็นชายออกตามหาพระปาริชาตินั้น ในนิทานกล่าวถึงการฝากอวัยวะต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องบังเพศของนางอรพิมพ์ไว้ตามที่ต่าง ๆ คือ ฝากถันไว้กับต้นถันนาง ฝากโยนไว้กับต้นสำโรงและต้นโยนมีตำรา ฝากแก้มไว้กับต้นแกม่อน แต่ในนิทานชาดก "ปาริชาติกุมารชาดก" ไม่มีการกล่าวถึง

นอกจากนี้ในนิทานเรื่อง "พระปาริชาตินางอรพิมพ์" ยังมีอนุภาคบางอนุภาคคล้ายคลึงกับนิทานพัฒนามาในท้องถิ่นอื่น และวรรณคดีแบบฉบับคือ อนุภาคที่เทวดาลงมาช่วยชีวิตตัวเอก โดยแปลงเป็นงูและพันพอนคอสู้กัน เมื่อใดที่ตัวใดตัวหนึ่งตาย ตัวที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะไปกัดครากไม้มาพันใส่ตัวที่ตายให้ฟื้นคืนชีวิต เป็นแบบให้ตัวละครอีกตัวหนึ่งสามารถช่วยชีวิตตัวเอกได้ โดยใช้วิธีการเดียวกัน อนุภาคนี้ปรากฏในนิทานเรื่อง จันทกราส ในวรรณกรรมจากคำบลั้งกริรีมาถ จังหวัดสุโขทัย^๒ และนิทานชาวมานของจังหวัดกาฬสินธุ์^๓ เรื่อง กบกินเคียน (จันทกราส) ซึ่งนิทานทั้งสองเรื่องมีส่วน

* กรมศิลปากร ปัญจาสชาดก หน้า ๒๕๔ - ๓๑๕

๒ ประจักษ์ สายแสง ล.ก. หน้า ๑๓๑ - ๑๓๔

๓ กรมศิลปากร นิทานชาวมาน หน้า ๓๕ - ๓๘

คล้ายคลึงเรื่อง "พระปาลิตมางอรพิมพ์" ก็เฉพาะในอุณากันเท่านั้น

อีกอุณากหนึ่งคือ ตอนที่พระเอกและนางเอกพลัดพรากกันริมฝั่งน้ำ แล้วได้พบกันเพราะ
 ถ้วนางเอก สร้างศาลาพักแล้วเขียนภาพเหตุการณ์ในอดีตของทั้งสองไว้ที่ศาลานั้น เมื่อพระเอกมาพัก
 ที่ศาลาและเห็นภาพก็เกิดอารมณ์สะเทือนใจ แสดงปฏิกิริยาเศร้าโศก จึงได้พบกับนางเอก สถานการณ์
 พบกันในตอนท้ายเรื่องของพระปาลิตและนางอรพิมพ์คล้ายคลึงกับการพบกันของพระสมุทโฆษและนาง
 พิมพ์ดี ในวรรณคดีแบบฉบับเรื่อง สมุทโฆษคำฉันท์^๑ วรรณคดีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และ
 คล้ายคลึงกับเรื่อง บรรพทในวรรณกรรมไทยลือ^๒

อุณากศนกลายเป็นสัตว์ในเรื่อง "มณีสังจา" กลายกับเรื่อง นางแดงออน ของตำบล
 ศรีทรีมาศ^๓ กล่าวคือเรื่อง "มณีสังจา" ตอนเปิดเรื่องกล่าวถึงพี่น้องสองคนคือ เจ้ามณีและนางสังจา
 หันจากพ่อแม่เพราะความอศอยาก เจ้ามณีกินไข่มุ แล้วกลายเป็นงู นางสังจาเสียใจร้องไห้จนน้ำตา
 พอลงกลายเป็นจอมปลวก ต่อมาพระราชโอรสไปพบและพาไปเป็นพระมเหสี เนื้อเรื่องตั้งแต่ตอนต้น
 เรื่อง ถึงตอนนั้นส่วนคล้ายกับเรื่อง นางแดงออน คือ ในเรื่องนางแดงออน เจ้าเกตุทองและนางแดง
 ออน หันจากพ่อแม่ เจ้าเกตุทองกินน้ำในบ่อแล้วกลายเป็นจระเข้ นางแดงออนเสียใจร้องไห้จนน้ำตา
 เป็นสายน้ำ พระราชโอรสจึงพาไปอยู่ในวัง ต่อจากนั้นนิทานทั้งสองเรื่องนี้ก็นำมาแต่งเรื่องแตกต่าง
 กัน คือเรื่อง มณีสังจา พระราชาและนางสังจาหาทางช่วยให้เจ้ามณีกลายร่างคืนเป็นคน เมื่อสำเร็จ
 เรื่องก็ยุติ แต่เรื่องนางแดงออน ตอนต่อไปเป็นเรื่องของการชิงรักหักสวาทกันระหว่างนางแดงออน
 กับชายาของคอน ๆ ของพระราชโอรสไปอีกกี่ยก

นิทานเรื่อง "เจ็ดคน" มีเค้าเรื่องและวิธีดำเนินเรื่องคล้ายกับเรื่อง "เจ็ดคนใน" ^๔
 นิทานพื้นบ้านจากตำบลศรีทรีมาศ จังหวัดสุโขทัย^๕ มาก แต่เรื่องเจ็ดคนในดำเนินเรื่องถึงตอน ...

^๑ พระมหาราชครู สมุทโฆษคำฉันท์ ๒๔๖ หน้า

^๒ ชำนาญ รอดเหตุภัย ล.ก. หน้า ๑๑๐ - ๑๓๗

^๓ ประจักษ์ สายแสง ล.ก. หน้า ๑๕๑ - ๑๕๒

^๔ ประจักษ์ สายแสง ล.ก. หน้า ๑๓๔

เจ้าอินทรีไปพบนายแก้วนรย เล่มและต่อสู้กับจิ้งหรีดยักษ์ที่นั่นกียุติ

นิทานเรื่อง "ปู้ยายต่ายเล็ก" ของจังหวัดเชียงใหม่ มีตัวละครชื่อ ไอ้สาวเจ๊กไห มีคุณลักษณะเหมือนไอ้เจ๊กคนน ในนิทานเรื่อง "ไอ้เจ๊กคนน" คือกินข้าวจุและมีกำลังมาก แต่โครงเรื่องของนิทานทั้งสองเรื่องไม่เหมือนกัน

เรื่อง "สุกมิตเรณีน" มีเค้าโครงเรื่อง วิธีการดำเนินเรื่องและชื่อตัวละครเหมือนกับ สุกมิตชราค ใน ปญญาสชาค^๑ และนิทานคำกลอนเรื่อง สุกมิต - เณรี^๒ เป็นส่วนใหญ่ มีที่ต่างกันก็เฉพาะตอนที่กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ พระสุกมิต นางเณรี ชัยเสน ชัยทัต พลักพราจากกัน ในนิทานพื้นบ้านของวังการใหญ่กล่าวว่า เกิดจากผลกรรมในชาติปัจจุบันที่ไปจับลูกนกแขกเต้ามาเล่น แต่ในนิทานชาคและนิทานคำกลอนบอกว่า เหตุการณ์ที่ไปจับลูกนกแขกเต้ามาเล่นนั้นเกิดขึ้นในชาติปางก่อน

เรื่อง "พญาสุวรรณภังค์" มีอนุภาคการชอนตัวและเนรมิตสะพานเงินสะพานทอง เพื่อขอหญิงที่ตนรัก คล้ายกับเรื่อง แดงเขียว ของชาวไทยลื้อ^๓ แต่เรื่องแดงเขียว ตัวเอกชอนตัวอยู่ในรูปของลูกแดงเขียว ส่วนนิทานเรื่อง "พญาสุวรรณภังค์" นั้น ตัวเอกชอนตัวอยู่ในรูปของพญาเก่านา

เรื่อง "นิ้วเมียไม่เป็นสามัคคี" เล่าถึงสองนิ้วเมียโคของวิเศษ เมื่อคิดแล้วจะได้สิ่งปรารถนา ของนั้นสามารถทำได้ ๓ ครั้ง แต่เพราะความที่สองนิ้วเมียนั้นขาดความสามัคคีกลมเกลียวกัน จึงทำให้การได้ทั้ง ๓ ครั้งไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เหมือนกับนิทานเรื่อง "ไก่อพร" ของจังหวัดสุโขทัย^๔

^๑ กุหลาบ มัลลิกะมาส ล.ก. หน้า ๒๒๒ - ๒๒๕

^๒ กรมศิลปากร ล.ก. หน้า ๒๒๕ - ๒๕๐

^๓ ธวัช ปุณโณทก สุกมิต เณรี ๑๒๕ หน้า

^๔ ชำนาญ รอดเหตุภัย ล.ก. หน้า ๑๔๔ - ๑๕๐

^๕ ประจักษ์ สายแสง ล.ก. หน้า ๘๔

นิทานเรื่อง "ฝันไม่ฝัน" ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับโลกในยุคหนึ่ง ที่ถือกันว่าความฝันเป็นจริงทุกอย่าง เป็นเหตุให้ชาวโลกเกิดครุ่น วันหนึ่งเสื่อฝันว่าไคกินช้าง จึงจะกินช้าง ช้างไม่ยอมจึงไปหาพญาลิงเผือก และพากันไปเฝ้าพระอิศวร และด้วยปัญญาของพญาลิงเผือก ช้างจึงรอดจากการถูกเสือกิน และต่อจากนั้นมา ความฝันก็ไม่เป็นจริงอีกเลย เนื้อเรื่องของนิทานเรื่องนี้ เหมือนกับนิทานเรื่อง "ความฝัน" ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์ มีต่างกันเฉพาะตัวละครบางตัว คือ พญาลิงเผือกและพระอิศวรใน "ฝันไม่ฝัน" เป็น นกยูง และพระอินทร์ ใน "ความฝัน"

เรื่อง "ผู้ใหญ่ข่มเหงเด็กน้อย" เล่าถึงสาเหตุความเป็นมา และความหมายของเสียงโก่งขัน มีเนื้อเรื่องคล้ายกับเรื่อง "โก่ง เป็ด และโก่งแจ" จากบ้านใน^๒

เรื่อง "ไต่อกับไต่คิด" เป็นเรื่องเกี่ยวกับชายพิการ ๒ คน คนหนึ่งตาบอด อีกคนหนึ่งขาพิการ ทั้งสองเป็นเพื่อนกัน ไปไหนไปด้วยกัน วันหนึ่งพบเหตุการณ์ยังเอิญให้ทั้งสองหายจากพิการ คือ คนตาบอดไปจับงูเพราะนึกว่านก งูพิษพิษใส่ตาทำให้ตาดี จึงขว้างงูไปที่คนขาพิการ คนขาพิการใจโคดหนี ขาที่พิการก็ออกจากกันกลายเป็นขาดี เนื้อเรื่องของนิทานเรื่องนี้ เหมือนกับนิทานของไทยลือเรื่อง "ความซื่อสัตย์"^๓ และเหมือนกับนิทานชาวบ้านจังหวัดสระบุรี เรื่อง "คนตาบอดกับคนขาพิการ"^๔

เรื่อง "หัวล้านเกินครู" ซึ่งเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงโทษของการไม่เชื่อฟังครู มีเนื้อเรื่องเหมือนกับนิทานชาวบ้านเรื่อง "หัวล้านนอกครู" ซึ่งเป็นนิทานชาวบ้านของจังหวัดลพบุรี^๕ และจังหวัดเพชรบูรณ์^๖

^๑ กรมศิลปากร ล.ก. หน้า ๓๐๐

^๒ กิ่งแก้ว อัครการ วรรณกรรมจากบ้านใน หน้า ๓๒๗

^๓ ชำนาญ รอดเหตุภัย ล.ก.... หน้า ๒๐๘

^๔ กรมศิลปากร ล.ก. หน้า ๙๑๖

^๕ กุหลาบ มัลลิกะมาส คติชาวบ้าน หน้า ๒๕๗

^๖ กรมศิลปากร ล.ก. หน้า ๕๓๘

เรื่อง "หัวล้านจ้วงาม" มีเนื้อเรื่องกล่าวถึง คนปากหวาน สามารถใช้ลมปากของ
ตนให้เป็นประโยชน์ ได้ทั้งหัวและปากของเจ้าหัวล้านจ้วงาม โดยไม่ต้องเสียอะไรเลย เนื้อเรื่อง
ของนิทานเรื่องนี้ คล้ายกับนิทานเรื่อง "ปากเป็นเอก" ซึ่งเป็นนิทานชาวนานของจังหวัดตราด^๑ มีแตก
ต่างกันเฉพาะรายละเอียดในคำพูดของตัวละครเท่านั้น

เรื่อง "นกแขกเต้า" เป็นเรื่องเกี่ยวกับนกแขกเต้าพองสองตัว พลัดไปอยู่ในสิ่งแวดล้อม
ที่แตกต่างกัน และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมนั้นได้มีส่วนอย่างสำคัญ ที่ทำให้อุปนิสัยของนกแขกเต้าทั้ง
สองแตกต่างกันอย่างตรงกันข้าม นิทานเรื่องนกแขกเต้า นี้เป็นหลักฐานแพร่หลายในท้องถิ่นต่าง ๆ
เช่นที่ ชอนแก่น ซึ่ง จารุณี กองพลพรหม^๒ ได้รวบรวมไว้ และที่สระบุรี ซึ่งกรมศิลปากร^๓ ได้รวบรวม
ไว้

อาจสรุปได้ว่า มีวรรณกรรมพื้นบ้านของตำบลรางกาใหญ่บางเรื่อง ที่มีโครงเรื่องหรือ
เหตุการณ์บางตอนคล้ายคลึงกับวรรณคดีแบบฉบับ และคล้ายคลึงกับวรรณกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นอื่น
แต่ก็คล้ายคลึงกันเฉพาะโครงเรื่องใหญ่ หรือเหตุการณ์บางตอนเท่านั้น ในส่วนรายละเอียดแล้วย่อม
แตกต่างกันไปตามสภาพวัฒนธรรมที่แวดล้อมไว้ หรืออยู่ละแวกนั้นอยู่

^๑ ๑ หน้า ๑๒๕

^๒ จารุณี กองพลพรหม ล.ค. หน้า ๓๓๐

^๓ กรมศิลปากร ล.ค. หน้า ๒๔๑

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

๑. วรรณกรรมพื้นบ้านของตำบลวังกาใหญ่ ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้มี ๔๔ เรื่อง จำแนกประเภทตามรูปแบบ (Form) ของเรื่องได้ดังนี้

๑.๑	นิทานทรงเครื่อง	๔	เรื่อง
๑.๒	ประวัติ	๓	เรื่อง
๑.๓	นิยาย		
	นิยายอธิบายเหตุ	๒	เรื่อง
	นิยายมุกกล	๓	เรื่อง
	นิยายเรื่องผี	๑	เรื่อง
	นิยายสถานที่	๑	เรื่อง
๑.๔	นิทานคติ	๑๑	เรื่อง
๑.๕	นิทานเรื่องสัตว์	๕	เรื่อง
๑.๖	มุขตลก		
	มุขตลกนักบวช	๑๖	เรื่อง
	มุขตลกเรื่องไม้	๕	เรื่อง
	มุขตลกเครือญาติ	๑๔	เรื่อง
	มุขตลกชาวชนบท	๑๔	เรื่อง

๒. เมื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลวังกาใหญ่แล้วพบว่า วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลวังกาใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ทำให้ทราบว่าก่อนที่พินายจะเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองของไทยในสมัยอยุธยา นั้น พินายเคยอยู่ใต้อาณาเขตมาก่อน ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีที่ผู้วิจัยได้พบ ส่วนสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์นั้น วรรณกรรมพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึง สถานที่ตั้งหมู่บ้านซึ่งอยู่บนเนินสูง ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มก่อนลักษณะบ้านเป็นบ้านใต้ถุนสูง มีลำน้ำไหลผ่าน ๒ สาย คือ ลำน้ำเค็ม และลำทองหลวง ลำน้ำทั้งสอง

สายน นอกจากจะเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรกรรมและการบริโภคแล้ว ในอดีตชาววังกาใหญ่ยังเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคมอีกด้วย

๓. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบลั้งกาใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงระบบครอบครัวและเศรษฐกิจของชาววังกาใหญ่ ชาววังกาใหญ่ จะให้เสรีภาพในการเลือกคู่ครองแก่บุตรหลานของตน โดยผ่านธรรมเนียมการลงกระเดื่อง คำนิยมในการเลือกคู่ครองของสาวชาววังกาใหญ่ ส่วนมากจะให้ความสำคัญของความขยันขันแข็งในการทำงานของฝ่ายชายมากกว่าฐานะที่ร่ำรวย ภายหลังการแต่งงานฝ่ายชายจะไปอาศัยอยู่บ้านของภรรยา ชายพอตาเมยายห้ามมาหากินไปสักกระยะหนึ่งจึงแยกเรือนออกมา ระบบการสืบทอดมรดกบ้านและที่ดิน จะสืบทอดมาทางภรรยา เศรษฐกิจของชาววังกาใหญ่ส่วนมากอยู่ในเกณฑ์ เมื่อเทียบกับชาวอีสานถิ่นอื่น ๆ เนื่องจากคำบลั้งกาใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มลำน่าน ซึ่งเหมาะแก่การเกษตรกรรม องค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชาววังกาใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจคือ ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ อาชีพหลักของพวกเขาคือ อาชีพทำนา ทำไร่ และค้าขาย ซึ่งจะทำเมื่อย่างจากหนานา โดยเป็นคนกลางนำสินค้าไปขายยังที่ต่าง ๆ

๔. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบลั้งกาใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของชาววังกาใหญ่ คือ ในค่านิยมที่เชื่อกันว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนามีปรากฏในวรรณกรรมมากกว่าความเชื่ออื่นใด โดยทั่วไปชาววังกาใหญ่มีความเข้าใจและสนใจในเรื่อง กรรม ชาติก่อน ชาติหน้า และบุญบาป มากกว่านิพพาน ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม มีสาธเวทคา และโหราศาสตร์มีสะท้อนอยู่ในวรรณกรรมบ้างเหมือนกันแต่ไม่มากนัก ในค่านิยม ประเพณี ประเพณีการกล่าวถึงในวรรณกรรมคือ ประเพณีโกนจุก บวชพระ งานศพ ลงแขก ปิดทองพระ และแห้วไฟ ในค่านิยมที่มีสะท้อนอยู่ในวรรณกรรมคือ ค่านิยมเกี่ยวกับ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความอดกลั้น การเชื่อฟัง การยกย่องผู้มีความกตัญญู และค่านิยมเกี่ยวกับคนกลุ่มอื่น

๕. เมื่อนำเอากฎกติกาบรรพของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) ของ Axel Olrik มาวิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบลั้งกาใหญ่แล้วพบว่า กฎกติกาบรรพของวรรณกรรมพื้นบ้านของ Axel Olrik ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องและมีลักษณะร่วมกับวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบลั้งกาใหญ่อย่างเห็นได้ชัด จะมีก็แต่เพียงกฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวใน

๑ ฉาก และกฎของฉากแตกต่างกันไม่เห็นเด่นชัดเหมือนกฎข้ออื่น ๆ ของ Olrik

๒. วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบรรยายใหญ่บางเรื่อง มีโครงเรื่องหรือเหตุการณ์ข้างตอน คล้ายคลึงกับวรรณคดีแบบฉบับ หรือคล้ายคลึงกับวรรณกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นอื่น ทั้งนี้เป็นผลจากการได้รับอิทธิพลของกันและกัน ระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านกับวรรณคดีแบบฉบับ และระหว่างวรรณกรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นหนึ่ง กับวรรณกรรมพื้นบ้านของอีกท้องถิ่นหนึ่ง อย่างไรก็ตามความคล้ายคลึงดังกล่าวเป็นเพียงความคล้ายคลึงกันเฉพาะในส่วนโครงเรื่องใหญ่หรือเหตุการณ์ข้างตอนเท่านั้น ในส่วนรายละเอียดแยกแยะต่างกันไปตามสภาพวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

อภิปรายผล

วรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบรรยายใหญ่สะท้อนให้เห็นถึง ประวัติ และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัว เศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของชาววังกาใหญ่ ในขอบเขตหนึ่งเท่าที่วรรณกรรมพื้นบ้านจะทำได้ หรืออีกนัยหนึ่งเท่าที่วิทยากรผู้เล่านิทานแต่ละคน จะสามารถสอดแทรกความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคมของท้องถิ่นตน ลงไปในเรื่องที่ตนเล่า ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ แม้ว่าการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจจนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่อาจทำให้เห็นชัดอย่างรอบคอบได้ ควบข้อมูลทางคติชนวิทยาเพียงอย่างเดียว ต้องอาศัยข้อมูลทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ควบแต่ข้อมูลทางคติชนวิทยาก็มีความสำคัญจนไม่อาจละเลยได้ เนื่องจากในบางครั้งพฤติกรรมบางอย่างของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่อาจอธิบายให้เห็นได้โดยข้อมูลทางสังคมวิทยา หรือมานุษยวิทยา แต่ข้อมูลทางคติชนวิทยาสามารถทำได้ เนื้อหาในบทความควยสิ่งสะท้อนอยู่ในวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบรรยายใหญ่ (บทที่ ๒, ๓ และ ๔) น่าจะเป็นข้อสนับสนุนคำกล่าวข้างต้นได้

การนำเอากฎเกณฑ์การของวรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative)

ของ Axel Olrik ซึ่งเป็นกฎทางสาขามานุษยวิทยาที่โครงสร้างของวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบรรยายใหญ่ นั้น นอกจากจะทำให้กฎเกณฑ์การของวรรณกรรมพื้นบ้านของออลริก มีความเป็นสากลยิ่งขึ้นแล้ว ในมุมมองยังทำให้เรามองเห็นลักษณะโครงสร้างที่เป็นสากลของวรรณกรรมพื้นบ้านจากคำบรรยายใหญ่อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้รวบรวมและศึกษาวรรณกรรมพื้นฐานจากตำราลังกาใหญ่แล้ว ผู้วิจัยขอ
เสนอแนะดังนี้

๑. ควรได้มีการรวบรวมและศึกษาข้อมูลทางคติชนวิทยาแขนงอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก
วรรณกรรมพื้นฐานของชาวตำราลังกาใหญ่อีก เพราะชาวไทยโคราชที่ตำราลังกาใหญ่ เป็นกลุ่มชนที่
น่าสนใจกลุ่มหนึ่ง ทั้งในด้านคติการดำเนินชีวิต และสภาพความเป็นอยู่

๒. น่าจะได้มีการรวบรวมและศึกษาวรรณกรรมพื้นฐานในท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัด
นครราชสีมาอีก เพื่อเปรียบเทียบกับวรรณกรรมพื้นฐานจากตำราลังกาใหญ่

๓. ควรมีการนำเอากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีอื่น ๆ ที่ใช้วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นฐานของ
ชาวตะวันตก มาใช้วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นฐานในตำราลังกาใหญ่ หรือวรรณกรรมของท้องถิ่นอื่นอีก
เพื่อจะได้เปรียบเทียบและขยายแวงของของการศึกษาวรรณกรรมพื้นฐานของไทยให้กว้างขวางขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อัคราการ คติชนวิทยา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กรุงเทพมหานคร ๒๕๑๕,
๓๖๖ หน้า
- กิ่งแก้ว อัคราการ "คติชนวิทยา" วารสารรวมคำแหง ๒ : ๙ - ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔.
- กิ่งแก้ว อัคราการ "นิทานพื้นเมือง" คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย หน้า ๒๔๕ -
๒๔๘ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กรุงเทพมหานคร ๒๕๑๔
- กิ่งแก้ว อัคราการ วรรณกรรมจากบ้านใน กรุงเทพมหานคร ๒๕๑๔, ๔๔๔ หน้า
- กุหลาบ มัลลิกะมาส คติชาวบ้าน วิทยานิพนธ์ โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ สารานุกรม ๒๕๐๕, ๒๖๕ หน้า
- คำสิงห์ ศรีนคร "หมู่บ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๑ : ๓๐ - ๓๖
มิถุนายน - สิงหาคม ๒๕๐๕
- จันทร์ศรี สุปัญญากร วรรณกรรมไทยรามัญ จากตำบลดงตอทอง อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ ปริญฐานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ๒๕๑๗, ๒๖๕ หน้า
- จารุณี กองพลพรหม คุณค่าคติชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๕๑๖, ๒๔๗ หน้า
- จิตร ภูมิศักดิ์ รวมบทความและงานวิจารณ์ศิลปวรรณคดีของกวีการเมือง กวีการเมือง (นามแฝง)
แนวร่วมนักศึกษาเจียวกิม ม.ท.ป. ม.ป.ป. ๒๐๖ หน้า
- ชำนาญ รอดเหตุภัย วรรณกรรมไทยลื้อ เอกสารนิเทศการศึกษามัธยมศึกษา ๑๕๘ หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู กรุงเทพมหานคร ๒๕๑๔, ๓๖๓ หน้า
- คำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมราชา เที่ยวทาง ๆ ภาค ๔ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพของอำมาตย์เอกหลวงพิทักษ์พนมเชตร (สีห์ จันทรสาขา) ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖,
๖๕ หน้า
- เจิม วิชาลย์พจนกิจ ประวัติศาสตร์อีสาน เล่ม ๑ - ๒ สมาคมสังคมนักประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๕,
๒ เล่ม
- ขวัญ ปุณโณทก สุกมิต-เกสสิน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู โรงพิมพ์กรมตำรวจ ๒๕๑๕,
๑๖๕ หน้า

นครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัด นครราชสีมา ๒๕๑๕ (อัดสำเนา) ๒๕๑๕, ๒๐ หน้า

นครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัด ราชสีมาปัจจุบัน กิริยการพิมพ์ ม.ป.บ. ๓๓ หน้า

บรรพต วีระชัย สังคมวิทยามานุษยวิทยา ครุสภาลาดพร้าว ๒๕๑๔, ๒๔ หน้า

ประจักษ์ ประภาพิตยากร ประเพณีและไสยเวทวิทยาในชนชาวจีนแถบ โรงพิมพ์เจริญธรรม
๒๕๑๕, ๒๕๖ หน้า

ประจักษ์ สายแสง วรรณกรรมจากคำบลั๊วศรีภูมิมาศ จังหวัดสุโขทัย ปริญญาโท กศ.ม.
วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ๒๕๑๖, ๒๗๓ หน้า

ประสาธ อิศรปริศา และคนอื่น ๆ ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน เอกสาร
การวิจัย มศว.สารคาม จินตนาการการพิมพ์ ๒๕๑๔, ๒๕ หน้า

เปลื้อง ณ นคร พจนะ - สารานุกรม ฉบับทันสมัย ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๖, ๓๖๕ หน้า

พทยา สายหนู "การใช้แบบความคิดเรื่อง "วัฒนธรรม" ในการพัฒนาประเทศ" ประวัติศาสตร์
และวัฒนธรรม วารณไวทยาการ ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔, ๒๒ หน้า

ไพฑูริย์ ขางเรียน สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา เอกสารการศึกษาศาสนาฯ ปรเทศาสถาสร
สถามันันจิตพัฒนบริหารศาสตร ๒๕๑๕, ๔๖ หน้า

ไพโรธ เลิศพิริยกุลมล คหิชาวบ้านลานนาไทย มิตรนการพิมพ์ ๒๕๑๖, ๒๒๕ หน้า

มหาวิรวงศ์ (พิมพ์ - ชุมพรโร) สมเด็จพระ และคนอื่น ๆ พจนานุกรมภาคอีสาน ภาคกลาง
ฉบับปณิธาน สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ทิศสมหาเถระ) ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๕, ๕๒๕ หน้า

มานิต วลสิโกคม นำเที่ยวพินายและโบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา กิพร ๒๕๐๔, ๑๒๔ หน้า

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๙๓ ราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๙๔, ๑๐๓๕ หน้า

เรไรคำ (นามแฝง) เพลงโคราช อักษรกิจการพิมพ์ ๒๕๑๕, ๔๓ หน้า

วารุณี โอสการมย์ และ อัญชลี สุสาณันท์ "กบฏไพร่สมัยพระเพทราชา" วารสารธรรมศาสตร์

๑ . ๕๖ - ๓๐ มิถุนายน - กันยายน ๒๕๑๕

วิมลพรรณ ปัทมวิชัย อิทธิพลสอง โรงพิมพ์มหาชน ๒๕๑๖, ๑๑๖ หน้า

วิสุทธิ บุญกุล "วรรณคดีอีสาน" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ๑ . ๓๔ - ๔๕ มิถุนายน - สิงหาคม
๒๕๐๘

- ศิลปากร กรม นิทานชาดก ภาคที่ ๑ - ภาคที่ ๔ บรรณาการ ๒๕๐๔, ๓๘๖ หน้า
- ศิลปากร กรม ปัญญาสชาดก เล่ม ๑ - เล่ม ๒ ศิลปากรบรรณาการ ๒๕๐๕, ๒ เล่ม
- ศิลปากร กรม ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ เล่ม ๑ บรรณาการ ๒๕๐๕, ๓๔๔ หน้า
- ศิลปากร กรม ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ เล่ม ๒ บรรณาการ ๒๕๐๕, ๔๖๔ หน้า
- ศิลปากร กรม รวมเรื่องเมืองนครราชสีมา พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉนปณกิจศพ นางบุญเหลือ พลราชบุตรบำรุง (บุญเหลือ อุเทนสุด) ๓ เมษายน ๒๕๑๑, ๒๐๓ หน้า
- ศิลปากร มหาวิทยาลัย โบราณคดีนครราชสีมา กรุงเทพมหานครพิมพ์ ๒๕๑๑, ๒๑๖ หน้า
- สงขลา วิทยาลัยวิชาการศึกษา กติชาวนาอำเภอสะทิงพระ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โรงพิมพ์เมืองสงขลา ๒๕๑๔, ๒๔๕ หน้า
- สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร ประเพณีไทยโบราณ แพร่พิทยา ๒๕๑๕, ๓๑๑ หน้า
- สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ คติชาวนาปากีสถาน กาวหนาการพิมพ์ ๒๕๑๒, ๒๑๐ หน้า
- สุเทพ สุนทรเกสัช สังคมวิทยาหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๑, ๔๒๕ หน้า
- สุพัทรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔, ๑๔๓ หน้า
- สุมงกษศึกษากร ชุน เพลงพื้นเมืองโคราช (อัครสำเนา) ม.ป.ป. ๑๔ หน้า
- สุมงกษศึกษากร ชุน ภาษาสำเนียงโคราช (อัครสำเนา) ม.ป.ป. ๒๔ หน้า
- สุมิตร ปิติพัฒน์ และ ปรีชา กาญจนาคม บ้านเชียงอดีตและปัจจุบัน โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย - ธรรมศาสตร์ ๒๕๑๔, ๕๓ หน้า
- อนุมานราชชน พระยา ชีวชาชาวไทยสมัยก่อน บรรณาการ ๒๕๑๒, ๒๓๕ หน้า
- อนุมานราชชน พระยา ประเพณีเนื่องในการเกิด และประเพณีเนื่องในการตาย เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ม.ป.ป. ๒๕๒๒ หน้า
- อนุมานราชชน พระยา ประเพณีปลูกเรือนแต่งงาน เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) บรรณาการ ๒๕๑๒, ๔๒๔ หน้า
- อนุมานราชชน พระยา พื้นความหลัง เล่ม ๔ เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ศึกนิคสยาม ๒๕๑๓, ๒๔๓ หน้า

ขุมากราชชน พระยา เมืองสวรรค์ ผาสาง เทวคา เสรีบุรโกเศศ. (นามแฝง) บรรณาการ
๒๕๑๕, ๔๔๔ หน้า

อรุณอุษา พรหมนอก การศึกษาหมอลำหมิ่นเป็นละครประกอบเพลงพื้นเมืองของภาคอีสาน วิทยานิพนธ์
ศศ.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๓, ๔๔ หน้า

Dundes, Alan, The study of Folk-lore, Prentice-Hall, Inc., Englewood
Cliffs, N.J., 1965, 418 pp.

Thompson, Stith, The Folktale, Hail Rinehart and Winston, Inc.,
New York, 510 pp.

ภาคผนวก

ก.วรรณกรรมจากตำลึงกาใหญ่

๑. การถ่ายทอดวรรณกรรมจากแถบบันทึกเสียงออกเป็นตัวอักษร ผู้วิจัยใช้วิธีถ่ายทอดออกมาคำต่อคำ โดยพยายามรักษาสำนวนไว้ให้ใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด ดังนั้นจะพบว่าภาษาที่ใช้ในวรรณกรรมจะแตกต่างจากภาษาเขียนโดยทั่วไป คำบางคำที่เขียนตามสำเนียงพูด จะแตกต่างกับที่ปรากฏในพจนานุกรม อนึ่ง ภาษาที่ใช้ในตำลึงกาใหญ่นั้น คำส่วนมากใช้เหมือนกับคำในภาษากลาง จะต่างกันก็แต่เพียงสำเนียงที่เพี้ยนหรือแปร่งไป และมีคำบางคำที่แตกต่างไปจากภาษากลาง ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก คำเหล่านี้ผู้เห็นได้ทำคำอธิบายศัพท์ไว้แล้ว

๒. วรรณกรรมที่รวบรวมได้มี ๔๔ เรื่อง จำแนกได้ดังนี้ *

๒.๑ นิทานทรงเครื่อง ได้แก่ นิทานที่มีขนาดของเรื่องค่อนข้างยาว ประกอบด้วยหลายตอน หลายตอน ฉากมักจะบ่งสถานที่และเวลาเกินชัด โครงเรื่องจะกล่าวถึงการต่อสู้และการครองรัก วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำลึงกาใหญ่ ที่จัดอยู่ในประเภทนิทานทรงเครื่อง มี ๔ เรื่อง

๒.๒ ประวัติ หมายถึง เรื่องที่มุ่งแสดงความเป็นมาของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่วิพากษ์เชื่อนั้นว่าเกิดขึ้นจริง มี ๓ เรื่อง

๒.๓ นิยาย หมายถึง วรรณกรรมที่มีขนาดของเรื่องไม่จำกัด อาจยาวหรือสั้นก็ได้แล้วแต่กรณี ฉากเป็นดินแดนในชีวิตจริง ตัวละครอาจเป็น มนุษย์ ปี เทวดา หรือสัตว์ก็ได้ โครงเรื่องมักแสดงให้เห็นถึงการกระทำและความสำคัญของบุคคลในท้องถิ่น อำนาจนี้สงเทวดา ในทัศนะของผู้เล่า เชื่อว่า เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์จะเกิดขึ้นจริง นิยายที่รวบรวมได้มี ๙ เรื่อง จำแนกย่อยได้เป็น นิยายอธิบายเหตุ ๒ เรื่อง นิยายบุคคล ๓ เรื่อง นิยายสถานที่ ๑ เรื่อง นิยายเรื่องผี ๑ เรื่อง

๒.๔ นิทานคติ หมายถึง นิทานที่มีขนาดของเรื่องไม่จำกัดตัวละคร อาจเป็นมนุษย์ หรือสัตว์ก็ได้ จุดมุ่งหมายของผู้เล่าคือ การสอดแทรกคติธรรมและข้อคิดบางอย่าง นิทานคติที่รวบรวมได้ มี ๑๑ เรื่อง

* ความหมายและขอบข่ายของวรรณกรรมแต่ละประเภท อ้างจาก กิ่งแก้ว อัทธการ

๒.๕ นิทานเรื่องสัตว์ เป็นนิทานที่มีสัตว์เป็นตัวละครเอก โครงเรื่องกล่าวถึงพฤติกรรมของสัตว์ มี ๕ เรื่อง

๒.๖ นิทานมุขตลก ขนาดของเรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน มีอนุภาคที่เป็นแกนของโครงเรื่องเพียงอนุภาคเดียว ตัวละครเป็นคนทุกประเภท โครงเรื่องมักกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ขัดแย้ง ทำให้ผู้ฟังมองควยอารมณ์ขันไม่ถือโทษ นิทานตลกที่รวบรวมได้มี ๕๔ เรื่อง จำแนกย่อยได้เป็นมุขตลกเรื่องไม่ ๕ เรื่อง มุขตลกนักบวช ๑๖ เรื่อง มุขตลกเควีรญาติ ๑๔ เรื่อง และมุขตลกชาวชนบท ๑๙ เรื่อง

วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลดงกาดใหญ่ ทั้ง ๔๔ เรื่อง ที่จำแนกประเภทต่าง ๆ แล้ว มีดังต่อไปนี้

นิทานทรงเครื่อง

๑. พระปาจิตนางอรพินท์ เรื่องที่ ๑

พระกรรณรตโกศล

ฉันจะเล่าเรื่องพระปาจิตนางอรพินท์ให้ท่านทั้งหลายฟัง แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ชาวพินายรุกันดี แ่จะรู้กันดีเจน หรือว่าไม่รู้ก็ดีเป็นลักษณะของแต่ละคน ส่วนที่ข้าพเจ้าจะเล่านี้เล่าตามที่น่าตายายท่านเล่ามา เล่ากันเกร่อ เพราะว่านี่เป็นนิทานประจำพื้นเมืองพินาย กันนี้

ในหนังสือที่ราชการแต่ง ท่านให้นามว่าพระปาจิต นางอรพิน แต่ชาวพินายไม่ได้ยั้งจนชาวพินายพูดว่า พระปาจิตนางอรพินท์ทั้งนี้ ท่านทั้งหลายจงพิจารณาดูเถิด เรื่องเป็นอย่างนี้

ประเทศเขมร มีเมืองหลวงชื่อ นครธม เจ้าแผ่นดินชื่อพระเจ้าอุทุมพรราช ครองเมืองเขมรอยู่ มีโอรสพระองค์หนึ่ง ทรงนามว่าพระปาจิต ทรงหนุ่มแน่นขึ้น สมควรจะราชาภิเษกได้แล้ว พระบิดาจึงได้ป่าวร้องให้ข้าราชการเสนาอำมาตย์หรือพ่อค้าชาวนา ให้นำลูกสาวมายังพระราชฐานจะมีรางวัลให้ ไม่ให้เสียเวลาเกิน จะให้พระราชโอรสเลือกคู่ครั้งนี้ กราวนั้นไม่ว่าแต่ใครเลยมีลูกสาวงามบ้างไม่งามบ้าง ก็แต่งตัวอย่างสวยสดงดงาม ที่ตนเห็นว่างามของตนก็มา นั้งที่พระดานที่มณฑลวิชัยเจ้านั้น ชาวพินายนั้นก็จัดแจงเลี้ยงดู ไม่ให้อดให้อยากแล้ว พระเจ้าอุทุมพรราชจึงตรัสแก่พระราชโอรสพระปาจิตว่า ลูกเจ้าเป็นที่รักของบิดา เธอจงไปเลือกคู่ เราจะคอยแก่เธอชราแล้ว จะไต่ถามจากราชสมบัติให้เจ้าสืบสันตติวงศ์ ฝ่ายพระปาจิตก็ไม่รีรอ รีบทั่วไพร่มาลัยไปสวมคอนางที่ตนรัก เกินถึงสามรอบ ลูกอำมาตย์ราชเสนีย์ ลูกพระยา ลูกขุน ลูกหมื่นทั้งหลายก็ไม่พอใจ ก็ไปถึงลูกเสนา ลูกพ่อค้า ไปลูกนักชกเจนนึกไม่พอใจ ไปลูกลูกสาวชาวนาไม่พอใจ พระปาจิตก็เดินเส้ามาหาบิดาว่า หม่อมฉันไม่พอใจนางใดเลยพระเจ้าคะ พระบิดาก็ไล่ เสร้าไปถามกรรมตา แล้วกับบอกให้พวกสาว ๆ หมั่นกลับไป พระปาจิตจึงมาคิดอ่อนใจว่า เราจะไม่มีเนื้อคู่แล้วหรือไหน ชย้าเลยเราจะไปหาทานโหราจารย์ผู้เฒ่าเฒ่า ถามคุณดวงดู แล้วปาจิตก็มาหาโหร ก็ท่านอาจารย์หรือคุณลุงดวงดูจะการาคีให้กระแหม่นวบ ว่ากระแหม่นจะมีเนื้อคู่หรือไม่จะมีเป็นประการใด ฝ่ายโหรก็เอาวันเดือนปีที่พระเจ้าปาจิต เจ้าปาจิตทรงราชสมบัตินั้นมา มาชั่งเขียนลงเลขยันต์ต่าง ๆ แล้วก็ดูเวลาเกิด พร้อมทั้งนวางค์ พร้อมทั้งตรียางค์ และฤกษ์ทุกสิ่งทุก

ประการเสร็จสรรพ ดวงโหราศาสตร์อย่างบริบูรณ์แล้ว ท่านโหราจารย์ก็ทำนายทันทีว่า ขอพระ
 พระอาญาไม่พบเกล้า พระราชกุมาร เจ้าฟ้าปาวจิดไม่ไร้คู่เลยพระยะคะ คู่ของพระองค์ก็ไม่ได้อยู่ที่นี้ อยู่
 ไกล อยู่เมืองพินายโนน แต่ว่าจะคู่ไม่ยากเลย ผิวพรรณ ผิวขาว ไคนารีลักษณะเป็นศุภลักษณะก็อยู่
 ไปทางทิศพายัพเมืองเขมรเรานี้ พระองค์ไปก็จะเจอ จะเจอเนื้อคู่ แต่ว่าวิธีคู่ก็ไม่ยาก คຸຍັງ
 ท่านอาจารย์ จะอยู่ที่บ้านไหน เมืองไหน จะมิหาไปหลายเดือนหลายปีหรือ ไม่ยากพระยะคะ ไปทิศ
 นี้แหละ ทิศพายัพนี้เอง เป็นลูกชานา ทานา แล้ว นี่เวลานี้ แม่ทรงครรภ์แล้ว คืออยู่ในครรภ์ มิได้
 เป็นสาวเป็นแสะอะไรเลย เมื่อเดินไปทางไหน มารดาของนางอรพิมพาท่านเดินไปทางไหน ก็จะมีกลด
 กัน มีสีปนกัน กันเวลาแตกอยู่ทุกขณะ เราสังเกตได้ง่าย พระปาวจิดก็พระทัยนัก จึงอาไหรยกมือ
 ไหว้แล้วก็อาไหรมา มากกราบทูลแก่พระบิดา พระบิดาก็อนุญาต พระปาวจิดก็ออกรอนแรมมา เพราะ
 ว่าสำเร็จศิลปศาสตร์นานานึกแล้ว มีโลกด้วยโผยภัยอันตรายสักแต่ไหน มากี่มา เอาเร็ว ๆ เอา
 เร็ว ๆ เข้า มาถึงบ้านสัมฤทธิ์ปรากฏว่า ยายบัวที่เกี้ยว เป็นแม่ของนางอรพิมพ แต่ว่ายาวนั้นตาย
 แล้ว ไม่เห็นกล่าวถึง จะตายหรือไม่ตายก็ไม่รู้ กล่าวแต่ยายบัวว่ากำลังค่านาอยู่ ปาวจิดไม่เห็น
 ก็ดูเหมือนว่าพบเพลิงนิवासจะให้ไปพบกันเร็ว ๆ นั้นเอง แล้วก็เห็นกลดกันอยู่ ข้างบนบริเวณยายบัวนั้น
 พระปาวจิดก็ไถการ จึงพักอยู่ก่อนที่กระโจม พอยายบัวเห็นคนแปลกหน้ามา ครุปร่างสวยสงงดงาม
 ยายบัวขึ้นมา จะไปไหนพวว่า พระปาวจิดยกมือไหว้ แล้วก็ชี้แจงว่า กระผมมิใช่ลูกชานา พ่อค้า
 มิใช่ลูกอำมาตย์ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอุทุมมาร เป็นลูกกษัตริย์มาหาคู่ แล้วก็มาเห็นแม่
 เห็นคุณแม่ ก็มาเห็นคุณแม่ทรงครรภ์ ก็มีทองอยู่ ก็มีความสมัครรักใคร่ อยากจะสัญญาว่า จะขออยู่
 ทำการงานเลี้ยงชีพโดยสุจริต เพราะชอบบุตรในท้องนั้น ถ้าเป็นชายจะยกเอาเป็นน้อง ถ้าเป็นหญิง
 จะขอเอาเป็นภรรยา หรือเอาเป็นแม่เลี้ยง ยายบัวก็ยอม แล้วพระปาวจิดอยู่ ถึงแม่เป็นลูกกษัตริย์
 ก็ทำไร่ไถนา เลี้ยงโค เลี้ยงกระบือ เกี้ยวข้าว ที่ข้าวไร่ทุกอย่าง อยู่มาสามปีมาน ยายบัวก็ถวน
 พศมาส เก้าเดือนสิบเดือนแล้ว ปากทอง เจ็บท้องจะคลอดลูก ท้ายังงังก็ไม่ออก คนในบ้านนั้นช่วย
 กันค้ำ ช่วยกันทุกประการ จึงไปตามหมอตำแยมาจากบ้านคำแย จึงชื่อว่าบ้านคำแยมาจนทุกวันนี้
 จะชื่ออะไรไม่ทราบ ยายหมอตำแยนั้น ไม่ไคยายหมอตำแยบ้านคำแยมา มากนั้นกคนี้ประเดี๋ยวใจ
 ก็คลอด คลอดแล้วมีรูปพรรณ ผิวพรรณผ่องใส จึงชื่อว่านางอรพิมพ อยู่มา ๆ ก็ใหญ่กล้า เป็นสาวเป็น
 แสะ ที่นี่ยายบัวนั้นอยู่บ้านสัมฤทธิ์ จากสัมฤทธิ์ไปคำแย จากคำแยไปสัมฤทธิ์ก็ไม่ไกลไม่ไกล อยู่ในเขต
 พินายโนนเอง อ้า - นางอรพิมพก็เป็นสาว มีความสมัครรักใคร่ เกี้ยวพาราสีกันตามธรรมดาหนุ่มสาว

แล้วพระปาลิตก็ไม่รอช้า จึงได้เรียกนางอรพินพมาหา ไปหาแม่ แม่บัว แล้วก็เรียนให้ทราบว่า
 เณจะไปจัดแจงขันหมากมาจากเมืองนครธม มาอา - ราชภิกษุเสกสมรสกันให้สมเกียรติยศ ขอ
 พระแม่และนางอรพินพอย่าไค้มีความ โศกเศร้าเลย คอยอยู่ประเดี้ยวเดี้ยว ก็จะได้กลับมา (เมื่อ)
 พระปาลิตลาแล้ว ลาเจ้าเรือนและนางอรพินพแล้ว ลาแม่บัวแล้วก็ออกเดินรอนแรมมา ถึงพระราช
 บิศา กราบทูลให้พระองค์ทรงทราบ ฝ่ายพระเจ้าอุทุมพรราช จึงจัดแจงขันหมากประกอบไปด้วย
 พริกพร้อมไปด้วย กล้วยสกลโยธยา พลาง พลมา พลดร ราชรด พลเคินเท้า ทั้งหญิงทั้งชาย พวกนั้นมา
 ในกระบวนขันหมากนั้น แต่ว่ายังไม่ถึงเมืองพินาย เหตุการณ์ก็บังเกิดขึ้นอย่างสำคัญ คือพระเจ้า
 พรหมทัต เจ้าแผ่นดินเมืองพินายนนั้น รู้ข่าวว่าแม่บัว ยายบัวนี้มีลูกสาวงาม จึงให้พระยารามนั้นไป
 เหาหมา พยายามว่า ร้องขอเท่าไรก็ไม่ฟัง พยายามว่า ไม่ให้คัดลอกชาติ ตกลงก็ไค้นาง
 อรพินพมาราชภิกษุเสกกัน แล้วนางอรพินพก็ตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าไม่ไร้พระปาลิตแล้ว ไครเข้ามา
 สมสู่จะรอนเหมือนไฟ อย่าไค้ทำอันตรายไค้ ก็คงจะเป็นเช่นนั้นกระมังตามนิทานว่า

จะกล่าวถึงขันหมาก กระบวนขันหมากก็มา หลายคืนหลายวันเพราะว่าไกล มาถึง
 แม่บัวเล่าหนึ่ง พระองค์ไค้กองทัพยกไกลล่าน้ำนั้น เพราะจะให้สัตว์พาหะทั้งหลายและกองทหาร
 นั้นไค้บริโภคน้ำ ไร่สอย ในเวลานั้น ก็หยุดกองทัพอยู่ เป็นเวลากลางวัน ชาวบ้านก็เข้าไปชม
 กองทัพ ไปดูกองทหาร กระบวนขันหมาก หญิงชาย แล้วก็ถามว่า กองขันหมากนี้จะไปไหน ฝ่าย
 พวกชาวนครธมจึงบอกว่า จะไปราชภิกษุเสกสมรสพระเจ้าแผ่นดินเมืองนครธม กับลูกสาวของทาง
 พินายโน้น ชื่ออะไรว่า ชื่อนางอรพินพ ลูกไครว่า ลูกแม่บัว อ้อ ก็แล้ว เหลวแล้ว ไค้มดอย
 แล้ว ว่าไค้ ยังว่า ไค้มดอย น่าจะไม่เป็นเรื่องชะแล้ว คือว่า เมื่อเจ้าพุ่มน้อย คนนั้นไปไม่
 นาน ท้าวพรหมทัตก็มาชมเพเหื่อนางอรพินพไปบอญ่อยู่ในปราศรัยปราสาทชะแล้ว ทหารทั้งหลาย
 ก็มีความศกใจ จึงเข้าไปกราบทูลพระเจ้าอุทุมพรราชและพระปาลิต พระเจ้าอุทุมพรราชก็ศกพระทัย
 พระปาลิตถึงแก่ควักพระขรรค์ควัก ไครหา มาเอาดวงยี่หวากุหา คงไค้เห็นก็ แน่หรือไม่ว่าไค้ไป
 ตามธวายนมา ชาวบ้านก็กราบทูลเพื่อนว่า เขาแน่อนแล้ว ให้พระยารามแม่ทัพเจริญไปเป็นมเหสี
 ของกษัตริย์พรหมทัต สมโภชกันเจ็ดวัน เล่นสนุกสนานกัน ขอพระองค์จงทราบ เมื่อรู้เช่นนั้นแล้ว
 พระปาลิตก็ทรงพระโกรธมาก จึงถีบขันหมากลงนาม ฉะนั้นจึงเรียกวาดามาศ ไค้ไปสู่ดามมาจน
 ทุกวันนี้ ที่นี้กรด รัชชัตถิ์ก็ดอดและคุมกองมั่งก็เรียกรวดสาเกต ชาวบ้านก็เอามาไว้ที่บ้านหนึ่ง จึง

เรียกว่านางรณมาจนทุกวันนี้ แม่...ยังนี่ก็เจ็บ คอไปพระปาดิจก็กราบทูลพระรณบิคาว่า ขอพระ
องค์จึงดำรินำรีพล^{๑๒} กลับเกิด เกิดากระหม่อมนี้จะสันโคขไปคนเจ็บปวด ปลอมแปลงไปจึงจะเข้าที่
ถ้าหากว่าไปด้วยกองทัพอ ย่างกองทัพนั้ เจ้าพรหมทัตเจ้าทิมาย ก็จะไม่เอากองทัพบารบกัน รีพลโยธาจะ
คายลงด้วยกันทั้งสองฝ่าย พระเจ้าอุทุมพร รณบิคาถ้าไม่ว่าอะไร จึงต้องปลอมแปลงมาอยู่เดียว
มาหาขายบัว พอยขายบัวเห็นเข้าก็สลับสไลไป เอาบาทมอหรือยาลมให้ไปกินแล้วก็ว่า^{๑๓}ว่า
เขามาชมเหงเอาแล้วลูกเอ๋ย เขามาชมเหงเอาแล้ว พระเมื่อยมาเป็นทุกข์เลย บัญญา^{๑๔}นี้ประเสริฐ
กว่าสิ่งทั้งหลาย เหมือนพระจิตต์ประเสริฐกว่าดวงดาวทั้งด้านดวง ขอคุณเมื่อยมาเสียใจเลย แต่
ว่าแล้วแต่บุญวาสนาของลูกเกิด ฝ่ายพระปาดิจก็ปลอมแปลงเป็นชาวบ้านนอก เหมือนคนเขตนาน
สัมฤทธิ์ บ้านเดิมของเมียและแม่ยายนั้นเองคอด ไปก็ไป ไปตามหานายประตุ นายประตุก็บอกว่า
ตามนายประตุว่า เราจะเข้าไปหาน้องสาว จะได้อะไรมิได้ประการใด ใครเป็นน้องสาววะ นาง
อรพิมพ์พิราธากิเชกเป็นมเหสีของพระเจ้าแผ่นดินนี้เป็นน้องของกระผม เขาก็เชื่อ นายทวารก็นำไป
เฝ้าพระเจ้าพรหมทัต พระเจ้าพรหมทัตทรงสถิตย์อยู่บนบัลลังก์ เป็นกษัตริย์ มีนางอรพิมพ์เป็นมเหสี
เป็นสมเด็จพระบรมราชินี นั่งใกล้เคียงกัน พระปาดิจเข้าไป นางอรพิมพ์ก็ท้วง^{๑๕}ว่า อ้อ พี่มารี
ก็เคยชื่อว่าเมืองพิมายมาจนทุกวันนี้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าบุพเพสันนิวาสแน่ เพราะว่ารู้อันแล้ว รู้กัน
เมื่อว่าพระเจ้าพรหมทัตถามว่า ใครวะ นางอรพิมพ์ก็ พยายามของกระหม่อมฉันเพคะ อ้อ เป็นใจ
หาไรไถนา คำชาย มีอาธิพออย่างไร ก็ไต่ถามพระปาดิจ พระปาดิจก็ตอบโกหกไป คัดสำเนียงให้ถูก
ชาวพิมายโดยบริบูรณ์ แล้วก็พระเจ้าพรหมทัตก็มีความดีใจว่า เมื่อเวลาธรรมาภิเษกสมรสทำไมเจ้า
ไม่มา กระหม่อมฉันไปคำชายทางไกล เสียใจยิ่งนักหนาพระเจ้าคะ จึงมาเฝ้าพระองค์ มาให้พระองค์
รู้จัก กระหม่อมฉันก็อยากรู้จักพระองค์ เพราะว่ากระหม่อมฉันเป็นพี่ชายของนางอรพิมพ์จริง ๆ พรหมทัต
ก็เชื่อจึงว่า อ้ออย่างงั้นเลย เราเลี้ยงเถอะ เลี้ยงคุณลุงที่เอาให้สนุกสนาน เลี้ยงพี่เลี้ยงลุงที่ จิง
วิธีเลี้ยงมันก็จะมิอะไรเล่า มันก็มีของควาของหวาน สุรายาเมากับแก้วนานาชนิดแล้ว นางอรพิมพ์
ก็ขยับตาใส่พระปาดิจ พระปาดิจก็ขยับตาใส่นางอรพิมพ์ ในเมื่อพระเจ้าพรหมทัตเผลอ เมื่อคุยกันไป
รินเหล้ากันไป แพร่ง^{๑๖}กันไป นางอรพิมพ์ก็ให้เข้า ให้พระเจ้าพรหมทัตนั้นมากมาย ให้พระปาดิจแต่
น้อย ๆ พระเจ้าพรหมทัตเฝ้าไม่เป็นสับปะรดเลย เมาจนนอนแ่นกระจาด ได้ที่พระปาดิจก็หัน^{๑๗}คอ
ประหารชีวิตพระเจ้าพรหมทัต แล้วก็นางอรพิมพ์ออกจากเมืองเร็วไว มิได้ช่วยประการฉะนี้
พระปาดิจก็นำนางอรพิมพ์มาสั่งเสียขายบัว ให้แก้วแหวนเงินทองไว้พอประมาณ จึงว่า ฌมอยู่ไม่ได้

ผมจะต้องไป แล้วก็พากันมา มาจนพบเขตอบ่าเภอพิมาย มาจนถึงป่าใหญ่ รุ่งสว่างแล้ว^{๑๓} แด
 ก็พากันเดินทางมาในราวป่านั้น จะกล่าวถึงนายพรานคนหนึ่ง มีนามชื่อว่า นายพรานนกเอี้ยง ไป
 เทียวล่าเนื้อ ไปเทียวยิงเนื้ออยู่เสมอมิได้ขาด วันนั้นนายพรานนกเอี้ยงก็ออกจากบ้าน แล้วไปหวัง
 จะยิงเนื้อ มาเจอพระปาดิจและนางอรพิมพะเข้า เห็นรูปโฉมโฉมพรรณของนางอรพิมพะงาม
 นายพรานนกเอี้ยงจึงยิงเอาพระปาดิจตาย แล้วก็พานางเดินไป จะมายังบ้านของตน ฝ่ายนางก็ทำ
 เล่ห์กล พู่ว่า อีฉันนี้มีกำลังน้อย มีแรงน้อย ไม่สามารถจะเดินได้ ถ้ามีรถรัศหัตถิ หรือมีเกวียนมีม้า
 มีธนูขี ก็จะได้บ้าง พรานนกเอี้ยงแก่ก็ไม่มีอะไร แก่ก็จับควายไค้ตัวหนึ่ง แล้วก็พานางขึ้นมา ต่อมา
 ธรรมดาที่ขีที่ขึ้นควายนั้น นายพรานก็อยู่ข้างหน้า นางอรพิมพาก็อยู่ข้างหลัง นางอรพิมพาก็ไค้ที่
 เอาพระขรรค์ของพระปาดิจที่ซ่อนไว้ แหงนายพรานตกควายตาย แล้วนางก็กลับมาหาพระสามี
 มารองให้พิริพโร ตามธรรมดาโลกวิสัย ตัวตายก็ยอม โศกเศร้า ร้องถึงอาสน์อัมรินทร์อินทราธิราช
 สมเด็จพระอินทร์ก็มากับพระวิสุกรรม มาแปลงร่างองค์หนึ่งเป็นงูเห่า องค์หนึ่งเป็นพังพอน กัดกัน
 ตัวหนึ่งตาย เป็นคนว่าพังพอนตาย งูไปกัดเอาตนยามาเบียดอกยานั้นมาพัน พังพอนก็พินขึ้น ต่อมากิ่งูตาย
 พังพอนก็ไปกัดเอาตนยานั้นมาพัน งูก็พินขึ้น ผัดกันเป็นผัดกันตายเช่นนั้น นางอรพิมพาก็อยู่
 แลดูกับพังพอนก็หายไป นางก็กลัวใจ จึงไปกัดเอายานั้นมาพันพระปาดิจ พระปาดิจก็พินขึ้นดังเก่า
 มีความกลัวใจโสมนัสยิ่งนักหนา นางอรพิมพากับพระปาดิจจึงตัดเอายามา เอาตนยามา พอประมาณ
 พอที่จะเอาไปได้ แล้วก็พากันสัจจรไป หวังจะไปยังนครวัด นครธม บ้านเมืองของพระปาดิจนั่นเอง
 พารอนแรมไปหลายวันหลายวัน บรรลุถึงถ้ำนามอันหนึ่ง ไม่มีเรือแพหรือขอนไม้อาศัยอย่างใดเลย
 น้ำนั้นก็กว้างขวาง^{๑๔} พระปาดิจและนางอรพิมพาก็เกรงกลัวจระเข้เหราปลาร้ายก็นั่งอยู่ที่ฝั่งน้ำ และยังมี
 เกรณหนึ่ง คือเกรน้เขาเรียกว่าเกรน้เรือลอย คือเหี่ยวมีขนาดตามน้ำ เขาใส่ปากแล้วก็กลับมาถึง
 วัด แล้วก็ซมกันเป็นธรรมดาปรกติของเกรน้เรือลอยไปนั้นทีเดียว ต่อมาพายเรือมากเห็นทั้งสองนั่ง
 อยู่ พระปาดิจจึงพวว่า ท่านครับ โปรดกรุณาส่งผมให้ถึงฝั่งด้วยเถิด อ้า ตาเกรน้จึงออกเล็ด
 เพบายว่า เรือขึ้นไค้แต่เพียงสองคน ถ้าขึ้นสามคนแล้วก็จม เพราะตาเกรน้เห็นนางอรพิมพาม
 จะเอาเมียเขายังไงเล่า ตาเกรน้ยังว่า เขาเรียกว่าเสือเข้าจำศีล ล่อกินคนอื่น สัตว์อื่น คงนิทาน
 เล่ามานั้น แน่นนอนแล้ว มือถือสาปปากถือศีล จมเป็นพิรุณขึ้นมาจนทุกวันนี้ ธรรมดาเรื่อนั้นขึ้นก็คน
 ก็ไค้ แต่ว่าโลกทุกกลมไปยังงั้น แล้วก็พระปาดิจก็ตกลงให้นางอรพิมพาก็ไปก่อน ตาเกรน้ก็พาย พายก็
 ไม่พายไปฝั่ง พายเล็ดพายก่ พายใหญ่ลงไค้เลย พระปาดิจจะร้องกู้เท่าไค้ก็ไม่กลับเลย ตกลงก็

เลยพลัดพรากจากกันอีก ไม่รู้ว่า เป็นเวรเป็นกรรมอย่างไร พระปาลิตและนางอรพินทน์หาความสุข
 ใต้อยที่สุดเลย ฝ่ายนางอรพินทน์เห็นว่า ถูกกลดวงของสามเณรแล้ว ก็หาอุบายที่จะหนีอยู่เสมอ
 แล้วมาเจอตนมะเคื่อตนหนึ่ง มีหน่วยกั มีลูกคักยั้ง นางอรพินทน์ก็พูดเป็นเล่ห์กลว่า พี่เถระ
 ถึงอย่างไรอิชั้นก็ต้องเป็นของพี่เถระวันยังค่ำ จอดที่นี้เถอะ อิชั้นอยากกินมะเคื่อเหลือประมาณ
 ฝ่ายตาเถรหลงกลนางอรพินทน์ก็จอดเรือที่นั่น แล้วก็ขึ้นมะเคื่อ ขึ้นยังไม่ถึงที่หน่วยงาม ๆ หน่วยอรอย
 ที่สูงกินะมันอยู่บนยอดโน้น ตาเถรก็ขึ้นอย่างสูงที่สุดทีเดียว ขึ้นอย่างสูงเท่าที่จะสูงได้ แล้วก็นาง
 อรพินทน์ก็เตรียมเรือเตรียมพาย แล้วก็ไปกัศหนามมาชะ^{๒๐}ตน แล้วก็พายเรือหนีไปจึงร้องว่า อยู่
 แหะตาเถร ตาเถรอยู่ที่นั่นอย่าไปไหนมาไหน อยู่ที่นี่เถิด ทั้งนี้เป็นตน ตาเถรก็ตายอยู่บนต้นมะเคื่อ
 เมื่อใจจะขาด จึงสาปสัพพรณาว่า ให้มีแมลงห้อยอยู่ในหน่วยของกู แล้วเมื่อแมลงห้อยหน่วยแตกออก
 มาแล้วตกลงมากิน ก็มาแตกแล้ว จงให้ไปตอมอวัยวะสืบพันธุ์ของกูหญิงทุกคนที่เกี่ยว นั่นปะไรเล่า
 นางอรพินทน์ก็พายเรือมาหาพระปาลิต ก็ไม่เจอพระปาลิต ยัวเมียทั้งสองก็เลยต่างคนต่างไป นาง
 อรพินทน์จอดเรือที่งั้น แล้วก็มาไปตามเรื่องว่าเถอะ ไป ไป สมเด็จพระอัมรินทร์ราชิราสก็มีความ
 สงสารเหลือที่สุด เห็นนางอรพินทน์เปล่งกายทีเดียว จึงเอาคำราชาชาว่าอย่างไรก็ว่าอย่างนั้น นาง
 อรพินทน์จึงเอาโยนนี้เหวี่ยงเข้าไปที่ต้นสำโรง ผาตต้นสำโรงไว้ หน่วยสำโรงนั้นเมื่อเวลามีหน่วยแล้ว
 ก็ ห่านผู้ฟังทั้งหลายก็เห็นแล้ว ก็คล้ายคลึงจริง คล้ายกับอวัยวะสืบพันธุ์ของกูหญิงจริง แต่อาจารย์
 หนึ่งแย้งว่า นางอรพินทน์จับอวัยวะสืบพันธุ์ จับโยนนี้เหวี่ยงไปในป่า จึงไปเกิดเป็นตนไม้ชนิดหนึ่งเรียก
 ความภาษาที่พอฟังได้ว่า ต้นโยนนี้ปัสจา เรียกตามปากตลาดว่า ต้นหิย แล้วก็ยังมีหน่วยก็คล้าย ๆ เหมือน
 กัน แล้วแต่ท่านผู้ฟังจะเชื่ออย่างไร จึงจับมันนั้นเหวี่ยงเข้าไปใส่ต้นถันนาง อาจารย์หนึ่งว่า ต้นถันนาง
 หรือต้นนมนาง อาจารย์หนึ่งนั้นเหวี่ยงไปใส่ต้นหนามจิ้ง ก็คล้าย ๆ หนามจิ้ง อา - ขาพเจ้าว่า
 ต้นถันนางนั้นงามกว่า นางอรพินทน์จึงจับเอาแก่นนั้นเพราะว่า ผู้หญิงนั้นงาม แก่นพวง จึงจับเอาแก่น
 เหวี่ยงเข้าไปใส่ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชาวอีสานชื่อว่าต้นแก่นอัน เป็นยา เอามาต้มแล้วก็กรอกมา อวนที่
 สูง ยิงมาแข่ง ยิงคี่ทีเดียว ต้นแก่นอันนี้ คำราชาชาว่าอย่างนั้น นางอรพินทน์จึงก็้วสามแหวนนิ้วชี้
 แล้วก็เดิน ไอ้แก่นเคยเจงคักก็เคยอม ก็เคยเป็นแก่นแพะ ๆ เป็นธายโคยกรง ถ้าจะเรียกในเวลา
 นี้ก็ นายอรพินทน์เหียว แล้วก็สัญญาไว้ในนิคมคามนิคมน้อยใหญ่ ก็เจอบ้านใครเรือนใครก็ได้ถาม
 เห็นคนรูปพรรณเช่นนั้นหรือไม่ จะเอาชื่ออะไรว่าพระปาลิต เขาก็ว่าไม่รู้ไม่เห็น นางก็คอยสัญญาไป
 ในนครน้อยใหญ่ ยังมีเมือง ๆ หนึ่งที่เจ้าเล่านามบรรจบเรื่องนี้ เจ้าเมืองนั้นมีพระราชบิดารูปสวยสด

งความ ก็มาบังเกิดสวรรคตขึ้น หากมอสต์วิสัยแล้ว ชาวเมืองก็ร้องไห้อยู่ โศกเศร้าอยู่ นาย
 อรพิมพไปถึงก็ไต่ถามว่าร้องอะไร เขาก็เล่า ชาวเมืองก็เล่าไปตามเรื่อง แล้วนายอรพิมพคิดว่า
 ฉันรักษาได้ ขอให้พาฉันไปเถิด เขาก็พากันดีใจ แล้วก็พากันไปหาพระมหากษัตริย์ กราบทูลพระ
 มหากษัตริย์ก็ไต่ถามว่า รักษาคนตายได้หรือ กระหม่อมฉันจะลองรักษาดู ก็เคยดี เคยฟื้น แต่ว่าจะ
 เป็นอย่างไรก็ขออาญาไม่พบเถิดลา อ้อ ไม่เป็นไร หากการรักษาเถิด ฝ่ายพระอรพิมพจึงเอายา
 ออกมาฝนเขา ฝนแล้วก็กรอกไปในปากของพระราชาธิศา พระราชาธิศาก็นอนฟื้นขึ้น พระราช
 วงศ์ทั้งหลายก็ทรงโสมนัสอย่างสำคัญ คือคดีก็จริง ปรีักษากันหลายวันแล้วก็ว่า จะราชาภิเษก
 ราชาธิศานันกับเจ้าอรพิมพนี้ ฝ่ายเจ้าอรพิมพนั้นก็ไม่มีวาระสืบพันธุ์จึงพูดเบี่ยงบายว่า เวลานี้ฤกษ์
 ยามยังไม่ค่อยดีผมจะขอ กระหม่อมฉันจะขอรักใคร่ตัวนางนี้เป็นคู่กันที่เดียว แต่กระหม่อมฉันยังไม่
 สำเร็จศิลปศาสตร์ ขออีกปีสองปีจึงค่อยเถิด ฝ่ายพระมหากษัตริย์ก็ไม่รู้จะหาอย่างไร ก็ตามใจ อยู่
 ที่เมืองนั้นไม่ช้าไม่นาน ไม่ไต่ชุลยวันเลย ก็ลาพระมหากษัตริย์ พระราชาธิศา มาติดตามหาพระปาลิต
 หนีไป เจ้าอรพิมพก็เดินไป เดินไป แล้วจินตนาการในใจว่า หมกหวังแล้วเราบวชเรียนเสียเถอะ
 แล้วจึงมาบวชที่วัดหนึ่ง เวลานั้นเป็นพระอรพิมพเสียแล้ว พระอาจารย์อรพิมพก็อยู่กับลูกสงฆ์มาด้วย
 ความสุขสำราญ มีความรู้แตกฉานในนิยายทานเล่าว่า เขายกให้เป็นพระสังฆราช แล้วพระสังฆราช
 อรพิมพจึงมาจินตนาการในใจว่า เราที่จะไต่พบปะกับพระปาลิตนั้นด้วยเล่ห์กลของเราเอง จึง
 สร้างโบสถ์ขึ้นหลังหนึ่งใหญ่โตโรฐาน งามแล้วจึงเขียนรูปภาพ ความเป็นมาของพระนางนั้นกับ
 พระปาลิต เริ่มตั้งแต่ไปเจอยายบัว กำนานอนั้นจนกระทั่ง มาบวชอยู่ที่วัดนี้ เป็นรูปภาพตลอดผาผนัง
 ของโบสถ์อยู่ที่เดียว ต่อมาพระปาลิตก็รอนแรมมา เขาเรียกว่ามณเฑาะที่เดียว เหนื่อยนักพัก
 ใหญ่ก็เข้ามาอนอนอยู่ในโบสถ์ นอนไปหลับไป แล้วก็ตื่นขึ้นก็ดูรูปภาพ แลดูคราวแรกก็ไม่สนใจ ต่อมา
 จึงลุกขึ้นดูอย่างเต็มตา แลดูยายบัวค่านาจนกระทั่งมาบวชเป็นพระสังฆราช ก็คือคดีใจจึงนึกหนาที่
 เดียว พระปาลิตจึงเข้าไปกราบไหว้พระอาจารย์อรพิมพว่า ไต่ถามว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ
 ไปยังใญ่มายังใญ่ครับ พระอาจารย์อรพิมพก็เล่าให้ฟัง พระอาจารย์อรพิมพก็เล่าว่า เธอมาจากไหน
 เธอมาอย่างไร เล่าก่อน ผมมีลูกชื่อน้องนักร้องหนา แล้วก็เล่าเรื่องที่ยศจุมาแต่ความทุกข์กับนาง
 อรพิมพมา นางอรพิมพก็ดีใจจึงว่าไป เที่ยวนาแล้วก็ไม่เจอ ไม่เจอเมื่อยยังงั้นหรือ พระปาลิตขอรับ
 ไม่เห็นเลย แต่ว่ามาเห็นรูปภาพที่อยู่ในโบสถ์นะ ใครมาเขียน ทำไมมารู้เรื่องของผมนี้เล่าครับ
 ขอพระคุณเจ้าจงเล่าให้ผมฟังเถิด พระอาจารย์อรพิมพจึงว่า เวลานี้จะปิดบังกันไม่ได้แล้ว -

อาตมานี้เป็นนางอรพิมพ์ ก็เล่าให้ฟังมาทุกประการ พระอินทร์ให้แหวนมายังนี้ ก็เล่ามาจนหมดเรื่อง
 ราว คางคกต่างเล่า พระอาจารย์ก็เอาแหวนออกจากนิ้วนี้ ไปใส่ที่นาง ก็เลยกลายเป็นนางอรพิมพ์
 ก็กอดรัดกันร้องไห้สลับสลับไปกาลช้านั้น ทกลงก็ลาสิกขา บอกชาวบ้านชาววัด ก็ไม่ทราบเรื่องแล้ว
 ก็ เขาก็ไม่ทำอะไร นางอรพิมพ์ก็จึงทูลพระปาดิศาว่า จำเป็นจะต้องเอาอวัยวะที่ฝากไว้กับตนไม้
 แล้วยกกันรอนแรมมา มาถึงนางอรพิมพ์ก็เรียกอวัยวะสืบพันธุ์จากต้นสำโรง แล้วไปเรียกเอานมจาก
 ต้นต้นนาง ไปเรียกเอาแก่นจากต้นแก่นอื่น อาจารย์หนึ่งเผยว่า ถ้วยไม้หนวดฤๅษีหรือถ้วยไม้เหม็น
 พรายที่อยู่ทางตนไม้เป็นเส้น ๆ ถ้วยเส้นนั้น ก็ว่าเป็นเส้นนมของนางอรพิมพ์ จึงให้พระการโค
 ก็ฟังถูกเถิด แล้วพระปาดิศานางอรพิมพ์ก็มายังเมืองนครวัดนครธม พระบิดาก็ทรงโสมนัสยินดี จึง
 ราชานิเชกให้เป็นกษัตริย์ครองเมือง นครวัดนครธมต่อมา นิทานเรื่องนี้ก็จบแต่เพียงนี้

คำศัพท์

๑	เลียง	=	เลียง
๒	คว	=	ควา
๓	พอกา	=	พอกา
๔	แลว	=	แลว
๕	ทอง	=	ทอง
๖	คำ	=	คำ
๗	รอน	=	รอน
๘	นาม	=	นำ
๙	ไรสอย	=	ไรสอย
๑๐	ย้งว่า	=	ถึงว่า
๑๑	นอย	=	นอย
๑๒	วิพล	=	วิพล
๑๓	เวา	=	พด
๑๔	ทวง	=	ทวง
๑๕	แพรง	=	วินเหลาแจก
๑๖	พัน	=	พัน
๑๗	แฉ	=	แฉ, สว่างแจ
๑๘	กว้างขวาง	=	กว้างขวาง
๑๙	หน่วยกก	=	ผลกก
๒๐	ชะ	=	สะ, สุ่ม

๒. พระปาจิตนางอรพิมพ์ เรื่องที่ ๒

นายจีน สัมครดา

เมื่อไทยเข้ามาอยู่ในดินแดนถิ่นพินายนั้น อยู่ใต้อำนาจของขอมจึงไปถึงหลักฐานอยู่ที่นครธม ระหว่างนั้นหรือเขาเรียกว่า เมืองจำปาก ตามเรื่องราวว่าเมืองจำปาก ใต้เมฆจำ ๆ เขามานะ แต่อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นแดนถิ่นพินาย และพระเจ้าขอมซึ่งปกครองในเวลานั้น มีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ ปาจิต ซึ่งเป็นตัวแทนของบิดา บิดาจะต้องไต่ถามดูเสมอว่า ชาวพินายหรือแดนถิ่นพินายของขอมเขานะ ซึ่งอยู่ใต้อำนาจเขานั้น ยังปกติดีหรือ มีใครกระด้างกระเดื่องอะไรหรือไม่ เห็นจะเป็นท่านองนี้มากกว่า นี่เป็นสาเหตุ....ไทย....เออ...แห่งประวัติศาสตร์ว่า ไทยพินายหรือแดนถิ่นอื่นที่เรียกว่า ประเทศไทย เนี่ยะ ระหว่างนั้นขอมยังมีอำนาจอยู่ และก็ส่งคนมาดูแล พอคิดต่อมาอีกประมาณร้อยปีเศษ มีนายอำเภอคนหนึ่งมาปกครองพินาย ซึ่งในระบายนั้น ย้ายจากเมืองพินาย มาเป็นอำเภอพินายแล้ว ชื่อว่า หลวงบำรุง เมื่อทราบเค้าประวัติว่า ชาวพินายอยู่ใต้อำนาจของขอม ตามประวัติศาสตร์ก็เลยมาแล้ว จึงได้แต่งเรื่องเทียบเคียง เรียกว่า พรหมพิศตรพินท์ แต่งประมาณร้อยกว่าปีเศษ เขาจะกลับไปร่ายไปถึงเรื่องพรหมพิศตรพินท์ ทางเจ้าเมืองเขมรผู้ปกครองแคว้นเขมรนั้น ที่ส่งลูกชายมานะ ชื่อปาจิตนั้น ในหนังสือเรื่องที่หลวงบำรุงท่านแต่งนั้น ท่านว่ามาเสี่ยงบุญคุณ มาหาบุญคุณ หาได้ความมาตรวจกิจการบ้านเรือนหรือไต่ถามความเป็นอยู่ หรือไต่ถาม...อา...เกี่ยวกับการปกครองไม่ เมื่อได้รับคำสั่งจากบิดา ปาจิตก็เดินทางออกมาเรื่อย แต่ก่อนที่จะมานั้นจะได้โทรทนายแล้วว่าจะมาหาบุญคุณ บุญคุณอยู่ทางทิศนี้และบุญคุณยังไม่เกิด เมื่อปาจิตออกจากประเทศเขมรมาตามคำสั่งของพ่อ พอมาถึงบ้านกวางคำรา จึงได้ถามคำร่าว่า เอ...นี่มันเข้าเขตพินายหรือยัง เขาว่าบุญคุณอยู่ทางทิศนี้ บ้านกวางคำรานั้นก็ยังไม่ถึงอยู่ เลยเรียกเพี้ยนไปว่าบ้านจาร์คำรา เมื่อถามแผนที่ดูว่ามาทิศทิศทาง ก็เลยเดินตามถนนมา ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียกว่าถนน ออกจากบ้านถนนมาบ้านสนุน เพราะว่ามีย่านสนุนอยู่ในหนองปาจิตก็แวะเข้าไป พอมาถึงบ้านอีกบ้านหนึ่งเรียกว่า บ้านท่าหลวง ท่าน้ำอันใหญ่กว้าง นึกว่าเป็นตัวอำเภอพินาย หรือว่าเป็นถิ่นที่กำเนิดของบุญคุณ เมื่อถามคำร่าแจ้งว่า รู้ว่าท่าน้ำนี้มันไม่ใช่อำเภอพินายและไม่ใช่ถิ่นที่ ไม่ถูกตามที่โทรทนายมา เลยเรียกว่าบ้านท่าหลวง คือคลองกัน -

(ปริชา - บ้านทางตำรา บ้านสนุน บ้านท่าหลวงนี้อยู่ในอำเภอยะมาลหรือเปล้ากรับ) อยู่ใน
 อำเภอยะมาลเดี๋ยวนี้อะ เรียงลำดับมาเลยอะ (ปริชา - เข้ามาทางไหนกรับ) เข้ามาทางนี้กรับ
 ผ่านมาทางเขาพนมรุ้ง ตอนนั้นก็ยังมีทางเดินอยู่ เขาเรียกว่าถนนปาลิตกรับ ทางปาลิต แต่เราจะ
 วิเคราะห์กันในแง่ประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่งว่า จะเป็นทางปาลิตแท้ขึ้นหมากมา หรือจะเป็นทางด่าน
 รางอะไรก็ มันลงมากินน้ำก็ได้ เพราะแต่ก่อนมันเป็นป่าดงพงเขานะอะ ไม่นั่นก็มาก เมื่อออก
 จากบ้านท่าหลวง เห็นว่าล่อลวง ก็ไม่เข้ามาทางนี้ละอะ ก็เข้าไปอำเภอยะมาล ทางตำราอีก ยัง
 ไม่รู้จุดที่หมาย ไปถึงบ้าน ๆ หนึ่ง เรียกว่าบ้านนา ไป - ไปเห็นผู้หญิงแก่ ๆ คนหนึ่ง แก้มท้อง
 และขณะที่แก่คานาอยู่มัน คล้าย ๆ ว่ามีกลลั่นแก ไม่ให้แกรอน ปาลิตจึงเกิดการงอนสนเท่ห์
 ใจ จึงทางตำราดู ไรแล้ว บ้านนี้ละ ไรละ จึงเข้าไปหายายบัว กราบเท้า แล้วก็เชิญมาสนทนา
 ปราศรัยกันและขอฝากตัวเป็นลูก ปาลิตอยู่กับยายบัวเป็นเวลานานพอสมควร แกลลคลุกออกมา
 เป็นหญิง ปาลิตตั้งชื่อให้ว่าอรพินท์ จวบจนกระทั่งอรพินท์อายุได้ ๑๕ ปี เป็นสาว ก็จึงได้ลายายบัว
 และอรพินท์กลับไปบ้านเมือง เพื่อจะไปจัดขันหมากกราบทูล มาแต่งงานตามประเพณี (กระแอม)

กล่าวถึงท้าวพรหมทัตซึ่งปกครองอำเภอยะมาลนี้ เป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ คล้าย ๆ ว่า
 เป็นเจ้าเมืองหรือมีอำนาจอยู่ในเวลานั้น เป็นผู้มีรูปร่างไม่สะสวย ตรงกันข้ามกับปาลิต ซึ่งมีรูป
 ร้างสะสวย ท้าวพรหมทัตรูปร่างขี้เหร่ครึบแต่ไม่มีภรรยา เป็นผู้มีอำนาจวาสนา และก็ไม่ไ้
 วาสนาอย่างเดี๋ยวนะ เห็นจะมีบุตรใหญ่ด้วย อำนาจบาตรใหญ่ก็สืบรู้ได้ว่า ยายบัวนี่จะมีลูกสาว
 สวยงามมาก ว่าคือ ก็จัดคนไปล่อลวง แต่ยายบัวบอกไม่ให้ไม่ได้ เพราะมีคนเขามาขอไว้แล้ว แล้ว
 ก็จะได้จัดขันหมากกราบทูลมาแต่งงานตามประเพณี พรหมทัตเห็นว่ามิใช่อำนาจบาตรใหญ่ ไม่พึงอิจฉา
 คำอื่นก็ให้พวกสมนไปนำของมาให้ เอาแห้วเข้ามาไว้ในอำเภอยะมาล แต่ว่าในเรื่องที่เล่านี้ว่า
 เขาไปล่อลวงไม่ได้ จะจริงหรือเท็จอย่างไรก็เป็นเรื่องของกาเขียน แต่อรพินท์ก็ไหวก็เหมือน
 กันมากกว่าไม่เป็นไรหรอก ขอให้พี่ชายมาเสียก่อนและจะยอมทุกอย่าง พี่ชายยังไม่ยอม เพราะ
 ฉะนั้นก็เป็นอันว่าเข้าไปอยู่กับพรหมทัตอยู่เฉย ๆ พรหมทัตก็หมกมุ่นอยู่ที่จะเอานางอรพินท์เป็น
 ภรรยาได้ กล่าวถึงปาลิตเมื่อไปถึงก็ยกขันหมากมา ขันหมากนี้ออกจากประเทศเขมรนี้ เขาเรียก
 ว่าเมืองจำปาศ ในหนังสือนั้น และนครมนครใหญ่ จักก็พอมายัง อ้า..เข้าไปว่าจะมา
 ทางเขาพระวิหาร ผ่านจังหวัดปรีณัมมะ เชียงออกมาในเขตตำบลจัว อำเภอยะมาลสมัยนั้น มาพบ

คนตัดไม้สองคน ตามข่าวในบ้านในเมือง ว่าบ้านเมืองสงบก็หรือ คนที่ตัดไม้อยู่ที่ตำบลจั่ว บ้านกงรถ
 เกี้ยว ๆ อะ ตำบลจั่วซึ่งเดิมนี่เป็นตำบลจั่วเหมือนกัน ขึ้นอำเภอห้วยแถลง ห้วยแถลงนี้ก็เพิ่งแยก
 ไปจากอำเภอพิมาย (โฮ) บอกว่าเวลานั้นะ เจ้านายในพิมายนะ ท่านท้าวพรหมทัตนะ ท่านมีวาสนา
 คือ ท่านได้ภรรยาแล้ว นำนางไว้ในปราสาทอย่างงั้น เมื่อท้าวปาลิตไค้ทราบเรื่องเช่นนั้น ชักไข
 เห็นว่าเป็นเรื่องจริง ก็รู้สึกไม่พอใจ และโกรธแค้นเป็นอย่างมาก อยากจะทราบความจริง จึงให้
 เจ้าแถมแม่หมื่นที่นำขันหมากมานะกลับไป แล้วแทน - อ้า - เทเงิน เททองซึ่งเป็นเครื่องขันหมาก
 นะ ลงในลำนํ้า ลำนํ้า นั้นจึงเรียกว่าลำนํ้าศ อำเภอลำปลายมาศตั้งอยู่ มาศแปลว่าทองไข่มุข
 ไรต์ที่เอามาก็ทำลายทิ้งหมด เหลือไว้ เอ้อ ยังมีงคงเหลืออยู่ ก็เลยเรียกที่นั่นว่า บ้านกงรถ
 ขึ้นตำบลจั่ว ซึ่งแยกขึ้นอำเภอพิมาย เวลานั้นขึ้นในอำเภอห้วยแถลง เมื่อปาลิตสั่งเจ้าแถมแม่หมื่น
 กลับประเทศเขมรแล้ว ตัวเองก็เลิกคอกปลอมแปลงเข้ามา เมื่อมาถึงพวกนั้นเขาไม่ให้เข้าไปหา
 ท่านท้าวพรหมทัต จึงบอกว่าจะไปหานางสาวหรือ พวกทหารจึงอนุญาตให้เข้าไปได้ เมื่อเข้าไป
 แล้ว จนถึงประตูชั้นใน นางอรพินท์ เห็นท้าวปาลิต ซึ่งตัวครุ่นคิดทุกเช้าค่ำด้วยความปลื้มใจ หลังปาก
 พูดออกมาว่า พี่มา เพราะฉะนั้นพิมายนี้ เมื่อก่อนเขาเรียกว่า เมืองพี่มา ไข่มุขนะ แต่ความจริง
 นั้นตามที่ผมเรียนมา คณมา นี่มันเป็นจะว่าประวัติศาสตร์เชิงนิยาย หรือว่าเป็นนิยายหรืออะไรก็แล้ว
 แต่ท่านอาจารย์นะอะ ความจริงเท่าที่ผมทราบ พิมายนี้มาจาก วิมายะ หรือวิมาน ซึ่งเป็นที่อยู่ของ
 เทวดา ที่นี้พอไปถึง ท้าวพรหมทัตเห็นว่า ปาลิตแสดงตนว่าเป็นพี่ของอรพินท์ ก็ดีอกดีใจ ก็เลี้ยงเหล้า
 เลี้ยงยากันเป็นการใหญ่ ผลลงนะอะ เมื่อพรหมทัตและปาลิตได้รับทานได้ดื่มเหล้าร่วมกัน รับทาน
 อาหารร่วมกัน แต่ปาลิตรู้ตัวแล้วว่า วันนี้จะต้องสังหารพรหมทัตจึงดื่มเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือบางครั้ง
 ก็เพ็งบาง ให้พรหมทัตซึ่งจะเป็นน้องเขยนะดื่มมาก ๆ พรหมทัตหาได้รู้เท่าถึงไม่ จึงดื่มเอาน
 เมามาย ผลที่สุดปาลิตก็ฆ่าพรหมทัตตาย แล้วอุ้มอรพินท์หนีไป ออกจากปราสาทชั้นในทางทิศอีสาน
 ออกไปถึงบ้านพนเขตอำเภอพิมายประมาณซักสองกิโลเมตร ก็เลยไ้ที่อุ้มก็เมื่อยเต็มที่ จึงปล่อย
 ให้นางเดิน บ้านนั้นจึงเรียกว่า บ้านนางเดิน แล้วเพี้ยนมาเป็นนางเหริญ พอไปอีกหน่อย ไม่มี
 คนติดตามแล้ว ไปถึงนางก็ใจเลยไปว่า ไอ้เรื่องอย่างนี้นักวณ ถึงเล่าไปไม่รู้เมื่อไหร่จะเดิน
 กันไปถึงประเทศเขมรซักที มาถึงในที่แห่งหนึ่ง ไปจนถึงว่าพนไปไกลแล้วละ เขาเขตบุรีรัมย์แล้ว
 ก็ก็ใจก็รู้ว่าอีกละ นางว่า บุรีรัมย์ บ้านนางว่าอยู่นี่อะ แล้ว ๆ ก็ไปทางโน้นอีก พนเขตแล้ว

ทางนี้ไปหมายความว่า ไม่ใช่ราชนาถยานะละ ที่นี้ไป ๆ อีก เอ...มันเมื่อไหร่ มันจะถึงเมืองนคร
 รม ไอ้เมืองจำปากนี่ละซักที ไปก็ร้องไห้อีกนะแหละ เลยเป็นอำเภอนางรอง นางร้องไห้ แล้ว
 ต่อไปนั้นก็เลยเป็นอันว่า....ถ้าจะให้ทีอาจารย์ไปคนดูเถอะ แต่ว่าอย่างไรก็ดี ปาจิตกับอรพินทนะ
 ได้กันแน่ แต่พรหมทัตนั้นตาย ต่อไปนั้นเรื่องมันยาวครับ พากันข้ามน้ำ ข้ามห้วย ข้ามเหว ไปพบ
 เกรวเรือลอย เกรวพาไปยังใจไอ้ตอนนั้นก็รักดื่ม ๆ ครับ กะทั้งมีพรานนกองนกเอี้ยงอะไรเนี่ยะ แต่ไอ้
 ผมมันก็ไม่ชอบ ไอ้เรื่องท่านองลีเถไปเล่นอะไรนั่นละ ผมก็เลยไปคอยเอาใจได้

๓. พญาสุวรรณภังคะ

พระครูอรุณโกศล

ข้าพเจ้าจะเล่านิทานอีกต่อไป ยังมีนิทานเก่าเล่ากันมาแต่ยายเล่ามาอย่างไร
 ข้าพเจ้าก็จะเล่าไปอย่างนั้น ยังมีเต้านาอยู่ตัวหนึ่ง ตัวผู้ คลานมากับกับ ๆ ๆ ๆ ที่เคียว มาอยู่ใน
 สวนอุทยานของพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง มียายกะต่าเป็นคนเฝ้าอุทยาน เป็นนายอุทยาน เต่าตัวนั้น
 คลานมา ๆ ก็มาอยู่ในใต้ถุนกระท่อมของตายาย หมากก็เห่า ฮง ๆ ๆ ตายาย ก็ลงไปดู ก็เห็นเต่า
 มาจึงเลี้ยงไว้ เต่านั้นเป็นเต่าพิเศษ เมื่อยายกะต่าจะฆ่า จึงพูดได้ว่า อยะฆ่า อยะฆ่า ฆมเลย
 ฉันจะมาอยู่ด้วย ฉันไม่มีที่อยู่ ยายกะต่าจึงว่า เอ เต่าพิเศษพูดได้vey ก็เลี้ยงไว้ ไม่มีอะไร
 ใครจะทำร้าย เวลาทำไมอยู่ยายไม่อยู่ไปหาพระรุ่มสวนอุทยาน เต่า พระยาเต่าก็เนรมิตอาหาร
 เอาไว้อร่อย อาหารทิพย์อย่างคึกคึกเกี้ยว ตากะยายมา ก็มาเห็นอาหารก็ไม่กล้ากิน ถามเต่าก็ไม่
 ได้ความ เต่าปัดเอาไว้ ต่อมาอีก เอาไปทิ้งชะหลายวัน ตาจึงว่าถ้ามันจะมาทำเบือเรา ใครจะ
 มาเบือเรา มันจะมาทำเอาไว้อย่างนี้อะไร ตายก็ตายเหอะก็เถาแล้ว ตาก็กิน กินก็ไม่ตาย
 อร่อย ยายก็กินตามไป จึงปรึกษากันหลายวันหลายวัน ได้กินอร่อยมาแล้ว จะคอยดูกันที่นี่ ว่าใครมัน
 ทำเอาไว้ ต่อมาตากะยายก็ไปหา รุ่ม ร่าย พอบ่าย ๆ แรกก็มาเห็นเต่าชูหัวปะงก ๆ แ่งไอนั้นจะมี
 เข้าไอนั้นจะมี อาหารทิพย์จึงมีมาเกิด เข้าแกงก็มีขึ้นมาพริบ ตากะยายก็กะโศกเข้ามาจับ โอ
 เจ้านี้คอกหรือมาเนรมิตอาหารให้เรา ก็ฉันนี่แล้ว ก็ทำไมไม่บอกที่แรกเล่า ฉันไม่ชอบบอก
 ฉันชอบปิดเป็นความลับ เวลานั้น ตากะยายก็รักเต่าเหลือขนาดที่เคียว จึงเอาไปนอนไว้บนเหยา
 บนเรือนให้นอนบนพุกบนเมาะ บนหมอนอย่างคึกคึกเกี้ยว อยู่มาไม่ช้าไม่นาน บ้างวันไปเดือนหนึ่งนั้น
 เจ้าแผ่นดินเคยมาสวนอุทยาน ลูกสาวก็เคยมาด้วย พระราชธิดาของพระมหาภักตริยนั้นงดงาม
 นึกหนา จะทรงพระนามชื่อว่ายังก็ห้ามมิได้ จำไม่ได้เลย แล้วยายกะต่าจึงบอกเต่าว่า พงุนนี้เจ้า
 แผ่นดิน จะมาชมสวน บางทีตัวเจ้าแผ่นดินก็มา บางทีก็ลูกสาวเจ้าก็มา พระราชธิดานั้น ไอนาย
 อย่ายออกไปทางนอกเนอ เต่าจึงว่าผมจะมอง ๆ คูจี้โคเบ็งใหม่^๒ ลูกเจ้าแผ่นดินจึงถามเป็นไรเออ
 มอง ๆ อยู่เอยจ้แล้วต่อมาเช้าขึ้น เจ้าก็เสด็จมาชมสวน ชมดอกไม้ต้นนั้น ชมดอกไม้ต้นนี้ เต่าก็
 แอบดูอยู่ เห็นพระราชธิดาถึงงดงามเหลือขนาด พระยาเต่าก็มีความรักอย่างมากมายที่เคียว พอ

เจ้ากลับแล้ว พ่อเจ้ากลับแล้ว เค้าจึงว่าคุณยาย ๆ อะไร แม่ แม่แอบดูลูกเจ้าแผ่นดินงามสำคัญ
ทำไมแม่จึงได้ โอ / โอเถาเอ๋ย ยังทำอุบายอุบาย มันจะไปเอาดวงแก้ว เอาดวงเอาดาวโอได้ แม่
อยากได้กะนางนี้สำคัญ อ่อนนวยยังใจก็ไม่พอง ถ้าไม่ได้แม่จึงตั้งใจตาย ขอให้ยายกะคำไปหาพระ
เจ้าแผ่นดิน ก็สุहाพาพัก ขอพระราชทานกำเนิด ถ้ากะยายจึงว่า ลูกตายเมื่อก่อนนั้นแล้ว เขาก็ฆ่า
เท่านั้นแล้ว เขาก็ว่าไม่เสียดายเจ็บตัว เอะหนา ลงไปเอะหนา ถ้าเขาขานใจช่วยเอาไว้
ยายกะคำจึงว่าเค้าเรานี้ไม่ใช่เค้าเหอน ๆ นา เค้ามีฤทธิ์ชิตชักไปที่ว่า ถ้ากะยายกราบพระเจ้า
แผ่นดิน กราบแล้วกว้าโอโย อัจฉริยะลูกชายอยู่คนหนึ่งมีชื่อว่าโอเต่า แล้วมันอยากได้กะพระราชทาน
พระองค์จะว่ายังงี้ แม่ / ยาย ๆ ไม่น่าจะพูดยังงี้เลยหมิ่นประมาทชาลกลสาวชาครกับเจ้า
ประเทศเมืองหนึ่งเมืองใดสุहाพาพัก แล้วก็ราชานิกให้ครองราชสมบัติแทนเรา นี่จะเอาเค้า
มาเป็นลูกเขยมันไม่ยอมมาพากลลออก กูจะเอามันไปเขียนชะก็ได้อีก แต่กูเวทนาว่ามันเฒ่าแก่แล้ว
แล้วเวลาที่มีมาสุहाพาพักลูกสาวลูกก็จะมีเอา แล้วทำไมจึงสร้างสะพานเงินสะพานทอง สองสาย
คล้องกัน จึงแก้กระหม่อมมาถึงพระราชวังนี้ แล้วก็ให้พระราชทานนี้ เอาใหม่แล้ว ไม่รู้
แล้วพระเจ้ายะ อัจฉริยะจะไปบอกเจ้าเค้าลูกเอน เอะไปบอกซิ ถ้ากะยายก็มา มากี่ร้องให้ดินล้ม
ดินตาย โอโย ตายแล้วที่นี้ ถ้าไม่ได้เราก็ตายแน่นอนเค้า เค้าจึงว่าลูกตาคุณยายเป็นยังงี้ ถึง
เสียใจ ก็ไปสุहाพาพัก ทานก็ให้พระราชทานคืบคืบ ละแหม แล้วท่านให้สะพานเงิน สะพานทองคำ
จึงแก้กระหม่อมเราไปถึงพระราชวัง แล้วก็แก้ แหวน เงิน ทอง แสนสัตว์ รัศมี ชันหมากเงิน ชัน
หมากทอง อย่างละมาก ๆ ตายายจึงไปโคกะไหน มาฆ่าโดยเลือกเย็นแล้วโอเต่าเอ๋ย เค้าจึง
ว่าไม่เป็นไรคอกคุณยายคุณตา นอนให้ชนตาอ้วน เรื่องเท่านั้นซีเสียดายเท่านั้น เรื่องง่ายนิดเดียว ปอก
กล้วยกินมันจียากกว่า ย่างมันจียากกว่า ตาไม่มีปัญญาว่า เอ/ ไม่ใช่เล่น แล้วก็ไม่บอกเจ้าก่อน
ไปว่า ในวันต่อแต่นี้ ๓ วัน จะทำสะพานเงินสะพานทอง ขอพระราชทาน จงทำอาหารไว้เลี้ยงแขก
แขกของเจ้าพระยาเท่านั้นมากมายเหลือเกิน พระมหากษัตริย์ก็ว่าเรื่องนี้แปลกประหลาดจริงหนอ
เอาเหอะ แก่ถึงงี้ก็จะทำ พระมหากษัตริย์ จึงทำว่าอะมกถ ทาพราหมณ์มาทำนายสิริ เจ้า
ทำพิธีวิวาอะเข้าตามธรรมเนียมเจ้า พ่อกำหนดวันที่ต้องการ วันที่พระยาเท่านั้น รู้จักขึ้นว่า
สะพานเงินสะพานทองไค้อย่างมาก พระยาเขาก็ไปเรียกตายนายมาก ๆ ถ้ากะยายก็เออ /
ก็ปลานขึ้นมาทีเดียวแล้ว ที่นี้แขกก็มาอย่างมาจิกไปโคกะไหน เทพบุตร เทพธิดา แปลงเป็น

คนทั้งหญิงชายมาถึงกันมาก เสียงทิพย์ เสียงดนตรี แกร์ สังข์ อย่างไพเราะเพราะพริ้ง แห่ขึ้น
 มากมาทีเดียว พระยาเต้านั้นเขาก็เอาใส่พานทองคำไปตั้งพวกพานทองคำ พวกเทพดาที่แปลงมา
 นั้นเอง เอาพระยาเต้าวาง เอาแนวอย่างดี เอาผ้าอย่างดีวางแล้วเอาพระยาเต้าวางบนนั้นแล้ว
 ก็แห่ หุย หุย ปัง นา ปัง ทิ้ง ปุง เทิ้งปุง เท่ง หุย รุย รุย เสียงตะโพน เสียง
 เป็งหมาง ยักพลบ ก่ทองโป่ง ทองโป่ง ยักพลบก็ทองโป่ง ทองโป่ง เสียงซอก็ว่า สูลี สูลี นะเมื่อคำ
 สูลี สูลีกันชา ก็สูลีกันชาน้อ แห่ไป หุย รุย ๆ ๆ ๆ ๆ ไป ไปถึงพระราชวังแล้ว พระมหากษัตริย์
 ก็ทำรับแซ่ซัม ทีเดียว ก็ก้มองดู มิ่งก้มองดู ไทน์เต่า ๆ ๆ อยู่ไทน์ พานมี เต่าก็ชูหัวปะงก ๆ อยู่
 พูจ้อ ทีนี้เขาก็เอาไปราชาภิเษก พระราชธิดานั่งข้างหนึ่ง พระยาพานเต่าก็นั่งอีกทางหนึ่ง แต่งงาน
 กันแล้ว ราชาภิเษกกันแล้ว ก็ส่งตัวเจ้าสาว พระยาเต่า เข้าไปในห้องพระราชธิดา หอมตลบอบอวล
 ไปด้วยสุคันธชาติ สารพัด ตามประเพณี กะจัดแล้ว เรื่องต่อ ๆ ไป ก็คือว่า ราตรีในคืนวันนั้น
 นางก็เอาสาวสนมไปนอนเพื่อน เพราะกลัวเค้าจะกัด เเฮ เกิดมาไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น เกิดมา
 ยัวเต๋มันจะเป็นยังงี้ มันจะมีเรื่องมีราว โอ๊ะโอเต๋นอโอเต๋เอ๋ย จะเอาสาวสนมไปนอนเพื่อน
 ประมาณสามทุ่มแล้ว พระยาเต่าจึงลุกขึ้นไค้ทีเดียว พุกไค้เต๋นแล้ว แต่แกไม่อยากจะลุก ลูกก่อนพระ
 น้องนาง ขอให้พระน้องนางอยู่พระองค์เดียว ตัวพี่นี่มิไค้ทำอันตรายแต่ประการใดเลย ถ้าพระน้อง
 นางไม่เชื่อแล้ว ก็ขอเอามิดเอาชวน คอยพันทีไจ้เกิด พี่มิไค้ทำอะไรเลย ถ้าเอนางสนมมา
 นอนด้วย มันก็ไม่งามหน่าก้ ขอให้พระน้องนางนั้นให้สาวสนมไปเสีย แล้วคอยดูการกระทำของพี่
 ต่อไป นางนั้นเห็นเต่าพุกไค้ พุกไค้ก็คักเจ็น พุกเสียงหวาน เสียงเพราะแล้วกะทีใจ เอ เรื่อง
 ราวมันจะเป็นยังงี้ต่อไปน้อ แล้วก็ให้สาวสนมออกไปเมื่อกแล้ว กาลครั้งหนึ่ง ตักสมิง ละเนในกาล
 ครั้งนั้น พระยาเต่าทองจาแปลงร่างออกจากกระต๋องนั้นลงมาก ปานเทพเจ้าอยู่บนสรวงสวรรค์
 เข้ามาเคล้าคลึงนางสุวรรณาดี พระราชธิดาเห็นก็มีความโสมนัสยินดียิ่งนักยิ่งหนา เวลารุ่งเช้า
 ขึ้น พระราชธิดาก็ไปทูลพระมหากษัตริย์ว่า คุณพ่อเพคะ ไฉนไฉนพระยาเต่าหรือคะ แปลงร่างมาเป็น
 ชายบุรุษมาปานเทพธิดา พระมหากษัตริย์ก็โสมนัสศรัทธา เมื่อสิ้นพระชนม์ของพระบิดาแล้ว ก็
 ราชาภิเษก พระยาสุวรรณาดีเจ็นนั้น ขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์ก็เข้าไปในกระต๋องบ้าง มีเข้าไป
 ในกระต๋องบ้าง ราษฎรทั้งหลาย...อำมาตย์ทั้งหลาย.....

คำศัพท์

๑	ชำระ	ส่วน	-	ทาง	เข้า	ใน	สวน
๒	เบ้ง	ไหม	=	บ้าง	ไหม		
๓	กั้ว		=	กว่า			
๔	ขวน		=	ขวน			

๔. มณีสัจจา

พระครูอรุณโกศล

ยังมีเมือง ๆ หนึ่งไม่ปรากฏนาม เป็นแต่นิทานเก่าเขาเล่ากันมา นิทานที่จะเล่าต่อไปนี้ชื่อว่า นิทานเรื่อง เจ้ามณี นางสัจจา พุทฺธยอ ๆ ว่า มณีสัจจา

มีเมือง ๆ หนึ่ง มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่งในเมืองนั้น ขณะนั้นเกิดทุกข์ขึ้นทรภียาขาวแพง ฟ่าฝนก็แห้งแล้งเหลือขนาด ชาวนครซุกเขือกซุกเข็กมากินอยู่เสมอ อีกครอบครัวหนึ่งนั้นมีลูกสองคน คนที่ชื่อว่า เจ้ามณี พอ ๆ กำลังสอนหนังสือ คนน้องชื่อ นางสัจจา รักใคร่กันหนักหนา แคว้นไม่รู้ว่าควยเหตุผลกลไล นิทานเขาเล่ามาอย่างนี้ ชาวเพจก็จะเล่าตามเรื่องที่เขาเล่ามา บิคารมารคาไปซุกเขือกซุกเข็กมาได้ เมื่อซุกเข็กแล้ว ก็ไปซุกกินไม่ให้ลูกเห็น ลูกก็ไปเล่นไป ก็คิดว่าซุกแล้ว ขึ้นไปกินอยู่บนชื่อ ที่สูง ๆ โนน ชื่อเรือน ลูกเล่นเหนื่อยแล้วก็มา มาทักว่า แม่ฉันซอกินควย แม่ทักว่าขอพอมึงนั่นห๊ะ พอมึงฉันซอกินควย ขอแม่มึงนั่นห๊ะ อยู่แต่อย่างนั้นเสมอ แต่พอกินอิ่มแล้วก็เอาเปลือกมันนั้นไปทิ้ง เอาเปลือกมันไปทิ้งในสวน ฝ่ายลูกทั้งสองก็พอจะรู้เรื่องอะไรบางอย่างว่า พ่อแม่ไม่รักเราแล้ว พ่อแม่ทั้งสองไม่รักเราแล้ว เราจะอยู่ไปก็หาประโยชน์มิได้ เราไปตายเอาดาบหน้ากันเถอะน้องเอ๋ย นางสัจจาก็แล้วแต่พี่นะกะ พวกกันไป แต่ก่อนจะไปก็แวะเข้าไปในสวนนั้น ไปกินเปลือกมันที่พ่อแม่ไปทิ้ง ซึ่งมีเนื้อติดอยู่บ้างเป็นธรรมดา ก็ปอกเปลือกปอกมันกิน กินจนไม้ค้ำเคียว ก็ไปเจอมิคเล่มหนึ่ง มีค้ำคามาก เจอมิคค้ำคามากเล่มหนึ่ง เราถือไปด้วย ไปเลย พ่อแม่ไม้ค้ำคางต่างคนต่างไม่หวง ไปค้าไหนดอน คอนไหนอยู่เรื่อยไป นิทานเขาเล่าว่า ในเวลาวันหนึ่งเป็นเวลากลางวัน พี่น้องทั้งสองไปเจอไข่มูเขา ไม่รู้ว่าไข่มู เป็นไข่มูพญานาคราชที่เคียวแล้วก็หิวเหลือขนาดที่เคียว จึงมกไข่มูนั้นกิน ไข่มูสองไข่มู แต่ว่าพี่นั้นเป็นคนเจ้าบุญญาภามากกว่า ขอให้พี่กินก่อนเถิด ถ้าพี่เป็นงูหรือพี่เมาศาย ก็ขอโทษองไป ไป ซึ่งว่าจะไปตายที่ไหนก็ตาม ให้มันตายช้าวันออกไป บริภาษกันแล้ว พี่ก็กินไข่มู พอกินไข่มูแล้ว ไม่ช้าไม่นาน ก็บังเกิดเป็นงู บิดตัวเกรียว หัวคนก็หายไปเป็นหัวพญานาคราช มีหงอน มีหู มีตา เหมือนพญานาค รูปพญานาคที่เขาทำนี่เอง น้องก็ไม่รู้ว่าจะทำยังงี้ ก็ร้องไห้ไปพี่ก็ว่าไม่เป็นไรคอกน้อง ในที่นั้นเป็นที่ใกล้ฝั่งมหาสมุทรที่เคียว พญานูนั้นก็ทราวย เจ้ามณีเป็นงู แล้วก็สั่งน้องว่า ถ้าเราตายไปจากกันทั้งสองก็แล้วไป

ถ้าเรายังไม่ตายเจ้าก็จะเป็นสาวแล้วไปได้หัว อย่าพูดหาหัว ให้เป็นคนโงะ บ้านนอกก็ให้เป็น
 กิ๊ก^๓ ชาวบ้านในธาวล่างว่าเป็นโง่ไม่ได้ น้องก็จำไว้ แล้วพญาก็ร้องไห้หน้าตาไหล สิ่งน้องแล้ว
 ก็เลื้อยลงไปในมหาสมุทรทีเดียว เรื่องมานะมานางก็ร้อง นางก็ร้องร้องจน ร้องไม่รู้ก็มีก็เดือนก็วัน
 ไม่รู้ว่าไปได้ข่าวไต่ปลาที่ไหนมากิน ขาพเจ้าก็เล่าไปอย่างนี้ ร้องจนขี้ตานั้นถวมตัวมด คอยร้องหลาย
 วันเช้า ขี้ตาดวมตัวมดทีเดียว มีน้ำตาไหลออกมาของหนึ่ง คล้าย ๆ กับปลวกหมูสี^๔ มีน้ำตาไหลออก
 มา เรื่องนี้จะยุติไว้ก่อน จะบอกกล่าวถึง พระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินเที่ยวหาความเรืองรมย์
 หาสมบัติ ล่าสัตว์บ้าง เที่ยวต่อโกป่า ตอนเช้า นกกระทา นกขมิ้นไปตามเรื่องของพระเจ้าแผ่นดินแต่
 เก่า ต่อมาโก มาถึงปลวกหมูสีนั้น มันจะมีนางอยู่ในนั้น ก็มักขายรอบแล้วโกก็ขึ้น พระเจ้าแผ่นดิน
 กับเสนาอำมาตย์ก็ไปชุกอยู่ทางอื่น คอยระวังฟังหาที่เมื่อไรโกจะมาติดขายนั้น โกมันก็เริ่มขึ้นทีเดียว
 เออ อี เออ เออ / เอออีเอกอง เอาเข้าลอบลงจะให้นางงกงาม โกก็ขึ้นต่อไป ขึ้นทีนี้ว่า เออ
 อีเอกอง เอาเข้าลอบลงจะให้นางงกงาม พระเจ้าแผ่นดินกับเสนาอำมาตย์ก็ไต่ขึ้น พระเจ้าแผ่นดิน
 จึงว่า อำมาตย์เธอไต่ขึ้นไหม ไต่ขึ้นพระเจ้ายะ แหมโกตัวนี้มันเป็นโกแก้วโกชวน^๕ สงสัย สงสัย
 จริงว่า นางอยู่ในปลวกหมูสี ฟังเอา ฟังเอา เคี้ยวจะไปให้ชาวกินเคี้ยวนี้ ฮ่า / ไปคุกเถอะ
 อ้อมโกแล้วก็ไปแสวงหา นางอยู่ในปลวกนั้นทีเดียว พระเจ้าแผ่นดินก็ฟังอีกก่อน เอออีเอกอง
 นางเอกลอยู่ในปลวกหมูสี พระเจ้าแผ่นดินรู้ทีเดียว มาเราเลยเรารับ ๆ เข้าไป เข้าไปอ้อมโกเอา
 ขาวให้กิน เอามาผูกไว้ทางอื่น แล้วก็แสวงหาคุไป คุมาไม่เห็นนาง มีที่ไหน อำมาตย์ก็ว่า ปลวก
 หมูสีพะยะคะ ปลวกหมูสี ก็เที่ยวไปเที่ยวมา ไปเห็นปลวกหมูสี เอ / ปลวกนี้แปลกประหลาดจริง ๆ
 มีน้ำพุไหลริน ๆ ออกมา จำเป็นจะต้องชุกคุ ผลที่สุดก็ชุกคุ ก็ไปเจอนาง ไปเจอแข่งก่อน ชุกคุ
 แข่ง พอชุกคุแข่งแล้วก็ โอ / นางจริง ๆ นี่ชาคน แข่งคน ที่นี้ค้อยแกะออก ค้อย ๆ ผลที่สุดก็เจอ
 นาง แม่ / สาวสนมในพระราชวังหาเทียบไม่ได้เลย สวยชุกนี้กระไร ใครถามก็ไม่บอกเลย
 ว่านางมาจากไหน บ้านใดเมืองใด เป็นไรจึงมาอยู่ ร้องไห้ขุ่น^๖ ขี้หูขี้ตามากมายอย่างนี้ แก่ง
 หัวงัก ๆ เออ นางโง่ เอาไปตี พาไป อ้อมไปที่เคี้ยว อ้อมมางจูงบ้าง เยาะเย้ยตามมรรคา พอถึง
 พระพารา ก็มาบ่ารุงเข้า แหม/ มันช่างงามยิ่งกว่าเก่าทีเดียว พระองค์ก็เอาเป็นพระอัครมเหสี
 รักใคร่ยิ่งหนักหนา สมสู่กับพระชายา มาไม่ช้าไม่นาน ก็เกิดพระราชโอรสขึ้นมาองค์หนึ่ง พระราช
 โอรสนั้น พอช่างพอกหลาน นางก็เอื้อใส่อุโถว โถวไปโถวมา อยู่อย่างนั้นเสมอทีเดียว อยู่กันจำเนียร

กาลนานมา พระมหากษัตริย์ทรงพระสโนหา รักใคร่ยิ่งหนักยิ่งหนา ในกาลเวลาอื่นพระมหากษัตริย์
จึงปรึกษาอำมาตย์โดยไม่ใหนางไฉนว่า คุณอนอำมาตย์ เราจะคิดอย่างไรดี จึงจะรู้ว่านางนี้ ทำ
เป็นพูดไม่ได้ หรือว่านางจะแกล้งทำ หรือว่านางจะจริง ๆ อย่างไร หาแพทย์หาหมอมารักษาก็ไม่
รู้เรื่อง รักษาอีกหลายวันแล้ว ฝ่ายอำมาตย์จึงออกบัญญัติว่า ไม่ยากเลย พระองค์ไปต่อร่างเถอะ
พระองค์ก็ไปต่อร่าง ทำเป็นไปต่อร่างที่เคียว แล้วกระหม่อมฉันก็จะออกเล่ห่ออกกลเอง แล้วก็พระ
มหากษัตริย์จึงสั่งพระมเหสีว่า เราจะไปต่อร่าง จะไปเส่ถื่อนช่วง^๗ เขาชื่อว่าช่วงเผือกมีอยู่เราจะ
ไปจัดหาธำรงหาหนึ่งปะกำสัปะคัย รัตคน เตรียมเสมียงอาหาร ช่วงเต็มหน้าพระลานที่เคียว ออก
ไปพระองค์ก็ออกไป อยู่คั้นพระนงรัก ไม่พูดหา เท้าแค้นแก้งหัว แล้วพระองค์ก็ไปได้สามวันนั้นเที่ยว
แต่ที่แท้ก็ไม่ได้ คือว่าไปวนเวียนอยู่นอกเมืองนั่นเอง ที่ไหนมีหญ้าให้ช่วงกิน พระมหากษัตริย์จึงแต่ง
คนมาบอกนาง ไปสามวันแล้วจึงแต่งคนมาบอกนาง พระมหากษัตริย์ก็แอบบั้งฟังอยู่ ซึ่งไม่ไกลไม่
ไกลกันนัก สามวันแล้ว อำมาตย์จึงกระหึกระหอบเข้ามา ร้องไห้อย่างลั่นที่เคียว สามคนสี่คน
ที่เคียว มากี่หุคช่วงที่หน้าพระลาน ขึ้นกราบกรานวันทา ขอพระแม่เจ้า จงทราบเถิด พระจะกะ
พระราชสามี พระมหากษัตริย์พระสามี ลีนพระธนมแล้ว เพราะว่า ช่วงพลายใหญ่ ซึ่งเป็นจำเริญแม่
แปรง เห็นช่วงพวกฉม กระหม่อมฉันไปลอม มันก็แทง ตัวนั้นแทงตัวนี้ ที่เคียวถูกเอาช่วงพระมหา
กษัตริย์ พระมหากษัตริย์ก็ตกลงจากสัปะเค็น และช่วงกระหึบเลย พระแม่เจ้าข้าเจ้ากระหม่อม
ขอกราบบังคมทูล ถวายเรื่องราวดังนี้ แล้วอำมาตย์ทั้งหลายก็กลับมา ทำเป็นร้องคั้นร้องเสือก
แล้วก็กลับมา อยู่มานางนั้นจะแสดงกิริยาสะทึงสะเทือนอย่างไรไม่มีเลย จะว่า อ้อ / ทราบแล้ว
หรือว่าอย่างไรไม่รู้ ไม่ทำเลยไม่ทำอะไรซักอย่าง ล่วงมาวันที่สองนี้ นางก็อยู่เป็นปกติ ต่อมาอีก
วันที่สองเวลากลางวัน นางก็เอาลูก เอาพระราชนโอรส ใส่พระอุ แล้วก็ไกว ยังงัย ยังพุกกล่อมขึ้น
มาได้ กลัณว่าดังนี้

เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ

เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ เอ

อ้าย เขาชื่อว่าัวไปต่กร่างตาย ไม่เสียตายเท่าพี่ชาย เป็นพญานาคราช อยู่ในลำทะเลใหญ่

- ง่า (สรอย)

พระมหากษัตริย์ซ่อนพระองค์อยู่ใกล้ ๆ ไฉนเมียพูดได้ กล่อมพระราชนโอรส กระโคต

ออกมากอดพระนางยกอุ้มยกชู จูบซ้ายจูบขวา พระนอกรักของพี่ไม่เป็นไบนอน ไม่อายเขาแล้ว
 ไม่อายชานานาประเทศเขาแล้ว ตั้งแต่บัดนั้นมา พระนางสัจจา นางสัจจาราชเทวีก็ทรงจำนรรจา
 ไฟเพราะเพราะพริ้งหนักหนา ฝ่ายว่าพระมหากษัตริย์ ก็กรัสในคำกล่อม โอรสของพระนางนั้น
 ว่าพี่ชายเป็นนาคราชอยู่ในทะเลใหญ่ เล่าไปขี้มันเป็นยังงี้ จะช่วยอย่างสุดฝีมือเลย แล้วพระนาง
 ก็เล่าตั้งแต่เป็นมาแล้วนั้น พระมหากษัตริย์จึงตรัสหาหมอ ดูของร่องป่าว กระจ่องจ่อง กระจ่องจ่อง
 จ่อง ร่องว่า เจ้าชายเอ๋ย ใครเคยทำหัว โค งู คนกลายเป็นงู ให้เป็นคนได้ดังกล่าว สมเด็จพระเจ้า
 ก็จะยกราชสมบัติให้ทั้งหนึ่ง แล้วก็จะให้รางวัลอย่างมากทีเดียว ฝ่ายอำมาตย์ทั้งหลาย ไปทั้งสี่ทิศ
 ก็ไม่มีใครพบพานใคร หมอคนใดหรือ เป็นยังงี้เลย แต่อำมาตย์ไปทางทิศตะวันออก ไปเจอหมอ
 วิเศษอาจารย์ใหญ่อยู่ ที่ถ้ำใหญ่นั่น ไปเชิญเอามาได้ มาหาพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ก็ว่า
 ท่านอาจารย์ พอจะกระทำได้รึ เกล็ดกระหม่อมกระทำไ้พระเจ้าคะ ที่เคยทำมาแล้วนั้นเป็นผล
 สำเร็จ เอายังงั้น พวกกันไปพระมหากษัตริย์ก็จับบริวาร ตลอดจนพากันไปถึงฝั่งทะเล อาจารย์นั้นก็
 ตั้งบัลลังก์ พลีการ ตามวิธีของอาจารย์นั้น แล้วอาจารย์ก็ร้ายมนต์ขึ้นร้ายเวทย์ ร้ายมนต์ คาถา
 เรียกพญางูนั้นต่อไป เสนาอำมาตย์ราชบริพาร มหากษัตริย์ก็เฝ้าอยู่ที่นั่น ออกกะทักครึกโครมกัน
 เดียว พระมเหสีนั้นเองก็พากันรู้ว่าอยู่กรงนั้นกรงนี้ ก็พากันไป อาจารย์นั้นก็ร้ายเวทย์ร้ายมนต์
 อยู่ สามวันไม่ได้ความอะไรเลย เพียงแต่น้ำทะเลเค็มคพล่าน ๆ ขึ้นบ้าง เป็นบางแห่งเท่านั้น พระ
 มหากษัตริย์ก็ถามว่า จะเป็นผลสำเร็จไหมท่านอาจารย์ แท้จริง ๆ พระเจ้าคะ คงสำเร็จ แต่ว่า
 ต้องเฝ้าซัก อาจารย์นั่งภาวนาสีวัน ก็ไม่มีงูขึ้นมาเลย ไม่มีพญานาคราชขึ้นมา อาจารย์นั้นจึง
 ใช้วิธีภาวนาบ้าง ร่ายคาถาจากหัวใจ หัวใจพญานาค แล้วชักยกลงไป ชักยกลงไปด้วยฤทธิ์ เวทย์
 มนต์กับยา กระสับยา กระสับกับยานั่นก็เป็นประโยชน์ ไปแผ่ฐานไปห้ามหาสมุทร งูทั้งหลายก็ขึ้น พระ
 อาจารย์ไม่ไหวกลับไป บังคับให้ขึ้นไต่ลงได้ พญานาคราชตัวหนึ่งขึ้นมา ออ / ขาพเจ้าก็ลืมนไป
 ลืมสนิท คือเมื่อจะเลื้อยลงลำแม่น้ำนั้น บุญมีค้ำมาจนไวที่คอ ลืมไปไป เอ้า / เล่าตอนนั้นก็ไม่มี
 ไรคอก ขอภัยด้วย งูพญานาคตัวหนึ่ง ไต่ขึ้นมา ก็ถามนางว่าไรไหม พระนางสัจจะก็ว่า "ไม่มีไร"
 พี่ชายของฉันนั้นมีคูกูหอยอยู่ที่คอ พญาอาจารย์บอกไต่ลง ก็ลง แหมว่ากันจนกว่าจะหมดงูในมหา-
 สมุทร พญานาคราชในมหาสมุทรนั้นก็หลายวันอยู่ คราวนี้มาถึงตัวที่เจ็ดมณี เจ็ดมณีเป็นงูโผล่ขึ้นมา
 ปรากฏว่าโคใหญ่คงงาม มีรัศมีเป็นสีทอง พอขึ้นมามีคอ ไกลฝั่งน้ำมาแล้ว นางก็ร้องว่า ตัวนี้แหละเจ้า
 คะ ตัวนี้แม่ ° พี่ แล้วนางก็วิ่งไปจะไปกอดเอานู่นั้น พระมหากษัตริย์ก็จับไว้ แล้วหมอมงูก็เรียกคาถา

เชิญให้ขึ้นมาบนบัลลังก์ปรากฏว่าพญางู ภูษาทุกอย่าง จึงว่าเมื่อน้องไปดี ไ้พระสามเป็นแม่หากษัตริย์
 แล้วก็ให้พญางูไปตามลำพัง ในทะเลนี้ จะไม่กลัวหรือ แต่พี่สุดแสนจะทรมาณ ก็นิสักเป็นท้าวป ก็นิสัก
 เป็นอยู่เสมอ พระมหากษัตริย์ จึงกรี๊ด ทุกอันคุณลง คือว่า เหม่หมองูมาจะไหวยได้ ถ้ายังงั้นก็ดี
 แล้ว งูเจามนี้ว่า คืแล้วพระเจ้าคะ แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด ในนิทานเรื่องนี้เล่าว่า โบราณ
 เล่ามาว่า งูนั้นกินคนลงเอาขวน^{๑๑} ถ้าสะเกิด เอาขวนถากเกล็ด เอาขวนถากเกล็ดออก เกล็ดออก
 ถากออกไม้แล้ว ถากออก ถากออกไม้ที่เกี้ยว นี้ นิทานเดิมเล่าอย่างนี้ หลายวันมา เกล็ดหมด
 แล้ว งูนั้นหายกลายเป็นคน แต่ว่า โดยผู้มีปัญญาจะพิจารณาแล้ว ก็พิจารณาว่า มักกลายจากไขมาเป็น
 งู ก็ยังเป็นไป ไม่เห็นหลายวันหลายวันอะไร ด้วยฤทธิศาตาเวทย์มนต์คดคานันซัด ลงไปอาบนํม
 มนต์เข้าไป พนยาเข้าก็กลายเป็นคน ร่างงูนั้นก็หายไป แล้วก็พระมหากษัตริย์ ก็นำมายังพระราชวัง
 ตั้งให้เป็นมหาอุปราช ตั้งให้เป็นมหาอุปราช ก็อยู่กินอยู่เย็นเป็นสุขเป็นนิรันดร์กาล ก็พอจบนิทานเรื่อง
 นี้พอคื

คำศัพท์

๑ สอนหม่ม	= รุนกระพง
๒ มาก	= เมา
๓ กีก	= ไ้
๔ ปลวกหมูสี	= ปลวกเคี้ย ๆ
๕ ขวน	= ขวัญ
๖ เจน	= จน
๗ เส็ก่อนขวาง	= คอขวาง
๘ เทาแต่	= ไ้แต่
๙ ขัว	= ขวา
๑๐ แม่น	= ไร่
๑๑ ขวน	= ขวาน

๕. เจ๊กะน

พระครูอรุณโกศล

เรื่องนี้เป็นเรื่องอัศจรรย์มาก คือมีเรื่องอยู่ว่า มีครอบครัวหนึ่ง มีลูกด้วยกันหลายคน แต่ลูกชายคนหนึ่ง มีกำลังแรงมาก แรงมากจนถึงว่า จับช้างเหมือนจับไก่ที่เดี๋ยวแรง แต่ว่ากินอาหารวันละเจ๊กะน" จึงมีนามว่าไอเจ๊กะน แต่ในมาลีท่านกล่าวว่า สัตกุนา มาณพ สัตต แปลว่า เจ๊ก กุนา ก็แปลว่า หมอหรือคะน มาณพก็กินข้าวได้วันละเจ๊กะน จึงพออิ่มพออยู่ได้ ที่นี้เรื่องมันเมื่ออยู่ว่า บิคารมารคาเกิดคอกอยาก จะหาให้ลูกพอได้กินอยู่ ก็คอกอยาก ยากจนมา ในที่นี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่า บิคารมารคานั้นไปเอง เมื่อลูกเค้า เมื่อลูกแรงถึงขนาดนั้น ทางงานให้ทำก็จะเกิดประโยชน์ขึ้นมา แต่หากคิดเช่นนั้นไม่ บิคารมารคาพ่อแม่ แล้วก็คิดไปทาง ๆ นา ๆ บ้างว่า สองตัวเมียก็ปรึกษากันว่า ลูกคนนี้เกิดมาแรงเราฉันทายาวยาวอด แต่เราที่จะกินก็ไม่เต็มปาก จะหาให้มันกินก็ไม่ค่อยเต็มปาก อยากกระนั้นเลย จำเป็นจะต้องฆ่าลูกชะเถาะ ฝ่ายนางเมียบ่อกยอม แล้วก็แล้วแต่ ตัวจะจัดไปหาอย่างไร สงสารก็สงสาร น้ำตาไหล ตัวจึงคิดว่าไม่ยาก ไม่ยาก รุ่งเช้าขึ้น จึงให้กินข้าวหมกเจ๊กะน ถ้าจะเทียบก็ว่าเจ๊กะนบุง เรื่องกับไม่พูดถึง ขอแต่ชาวบริบูรณ์ แล้วพอจะพาไปพักเสาวเรือนเรามีเรือนอยู่ไม่ดี เราจะไปทำเรือนใหม่ ไป พอให้ไปก็ไป ถือขวานถือมีดฆ่าจำข่วนไป พอไปถึงต้นไม้ใหญ่ ใหญ่ถึงขนาดที่เดี๋ยว ใหญ่จนว่า ยังใจก็ตายแหละ ทับลูกเห็นจะตาย ที่นี้ก็พากันคอนหัน พอกัฟันชะพักหนึ่ง ลูกก็ฟันชะพักหนึ่ง ไม่นาน ต้นไม้นั้นกำลังเอน กำลังเอนเห็นโคถนัดว่า เอนแน่แล้ว จึงพอจึงบอกไอเจ๊กะนว่า เวลาที่ถาปล่อยไม่ล้ม ไม่นั่นก็อาจเสีย จะชักกลางต้นบ้าง จะไม่ได้เรียบสวย จะไม่ได้กระดานสวย เจ้าคอยหะดวงแบกที่ พอจะคอนเอง ลูกก็ว่าไม่เป็นไร ฉันจะแบกเอง แต่ว่า คือว่าให้แบกไว้ แล้วเจ้าคอยหะลงดิน ครบไรได้ เกรียม พอกัฟัน ป็อก ป็อก ป็อก พอไม่โชน โอด พอกัเร็ว ๆ ลูก เจ๊กะนก็วิ่ง ะ ะไป ไม่ก็ถ่มถ่ม ที่นี้ตัวเจ๊กะนนั่งคั่นลงไป ไม่ยังคาอยู่บนบ่าสะลบไป ฝ่ายพอกัร้องไห้มาดลูก มาดลูกก็ดูไม่เห็น เพราะในไม่ มันปากคลุมมดแล้ว พอกัก็กลับไปบ้านสงสาร ก็สงสาร ไม่รู้จะหาอย่างไร แต่พอกัยังไม่ถึงบ้าน เพราะคนแบกคอก ๆ เกิน ๆ ไป เจ๊กะนก็สะลบไปนิดเดียวเท่านั้นเอง จึงรู้ตัวว่าไม่ทัมเราแล้ว แล้วเจ๊กะนมีกำลังแรงมาก จึงแก้งข้อเม็กแก้งเนื้อแก้งตัวเม็ก กระโศกพริบ โดดโผนขึ้นมา ไม่ก็ตกลงไปข้างหนึ่ง ไม่มัวพุกพัว

ทำเพลงเลย เจ้คะนนก็เข้ามาก็เอาชวนตากสะเก็ดว่อน ปราว^๒ เฒ่าพี่เดียว พ่อแถมาเห็นแรง^๓
 ว่อน แรงโอมามากินไว้นักหนา ลุกต่ายแล้ว หมอกก็ตากอยู่ที่เดียว ตากเรียบพอกก็ไม่เห็น ไม่เห็นก็ช่าง
 มุ่งจะเอาไปมุ่งจะตากให้สำเร็จ คัดกิ่งคัดก้านรานกิ่ง พันก้านรานกิ่ง แล้วก็ตาก ตากเป็นสี่เหลี่ยม
 แม่ใหญ่ถึงขนาดเท่กลองใหญ่ ๆ นี่ที่เดียว แล้วก็แยกมา แยกมาก็ก่อนได้ แต่ว่าเดินไม่ไว กว่าจะแยก
 มาถึงเรือนมาถึงบ้าน ก็ค่ำแล้วเย็นแล้ว ประมาณทุ่มหนึ่ง โอ้เจ้าเจ้คะนนก็มาถึงบ้าน มาถึงบ้านก็มา
 หิ้ว มายลงอิม ชัก^๔ ทั้งหลายเป็นต้นว่า โศควาย ช่างมา เป็นหมู เห็นเปิดโกศกใจ แยกตื่นเข้าป่า
 ก็เลยเป็นโกป่า ควายป่า โศป่า ช่างป่า ม่าป่า มาแต่ครั้งนั้น เมื่อไต่ย็นเสียงอย่างนั้นแล้ว พ่อแม่
 ทั้งสองก็เข้าใจว่า ผิดคายโพงหลอก ผิดคายโพงลูกหลอก เจ้คะนนจึงเข้าไปเปิดประตู ไปเคาะประตู
 กุดพ่อกับ พ่อแม่กับ แม่ก็ เธอไปเกิดไปชานไปเถอะ ลูกเอ๋ยยามาหลอกมาหลอนแม่เลย ไป
 เกิดไปชานยังงั้นอ ชันออกมาแล้ว เจ้คะนนมีแรงมาก เอามือเคาะ ๆ บ้านประตูก็เปิดออกมา แม่
 เห็นก็ โอ - ไม่คายคอกนี้หลอก ผิดแล้วมีเข้ากินไหม ไม่มีแล้ว มีอยู่นิด ๆ หน่อย ๆ ที่นี้เจ้คะนน
 ก็ไปกินไปกินเข้าแล้ว ชันบอกว่าพ่อแม่ไม่รักฉัน หรือถึงรักฉันก็ตาม ทิวาหาของให้กินไม่ได้ฉันก็จะไป
 ไปตามเรื่องคอก แทะพ่อชั่วชัณ หมอกก็กราบลาพ่อแม่ เป็นสุภาพบุรุษอันประเสริฐที่เดียว พ่อแม่อยู่ให้
 มีชัย หนีไปให้มีโรคเกิด หนีจะไปหาอาหารกินเท่านั้นเอง ยังงั้นมันจะกินพอ เจ้คะนนก็ไป เรานี้จะ
 หากินเขื่อนกันประการใด ก็เห็นจะไม่ได้ความหรอก อย่างนั้นเลยว่ายังงั้น จับข้างกิน จับมากิน
 จับโคกระหิงมพิงสาได้มาแล้วก็ฉีก ไม่มีผิดพราจ่าชวนอันใดเลย ฉีกออกมาแล้ว ก็ย่างก็กินตามทางไป
 สี่ไฟเข้า คอमारณแรมมาแม่แถมอนในป่า เสือโคร่งเสือเหลืองอะไรจะคิดจะทำอะไรหมอมไม่ได้
 ชักประการเลย อย่างนี้เอา เรื่องนี้จะยุติไว่ก่อน ไ่ว่ก่อน แก่กรอนแรมไปของแก จะกล่าวถึงคน ๆ
 หนึ่งมีกำลังวังชามาก ชื่อเจ้า สะกะตะ เจ้าสะกะตะนี้ มีกำลังวังชามาก คือว่าเอาเกวียนมาร้อยเล่ม
 แล้วใส่ธนูใส่ปืนใส่ไม้ ใส่กรวด ใส่ทรายอะไรก็ตาม ทั้งร้อยเล่ม แล้วผูกเกวียนติดกัน แกลกไป
 ได้ทั้งร้อยเล่ม อัสจรรย คนคนนี้ คนนี้คืออัสจรรยคือกัน แกรับจ้างเขาคอนซางจะมั่งมี รับจ้างเขากิน
 ที่เดียว ที่นี้นายเจ้คะนนเดิน เดินไป ก็ไปเจอเข้าที่ว่า แม่คน ๆ นี้เก่งจริง ๆ ลากเกวียนได้ทั้งร้อย
 เล่มแล้วก็มีแรงแรงแค่นั้น กูจะลองสู้กันที่ นายเจ้คะนนจึงย่องเข้าไปทางหลัง เกวียนเล่มหลัง
 แล้วก็จับโหนดึงเอาไว่ปรากฏว่าอยู่ โอ้เจ้คะนนแรงกว่าอยู่บิ่ที่เดียว นายเกวียนร้อยเล่มนั้น นาย
 สะกะตะ นายเกวียนร้อยเล่มเห็นว่าลากยังงี้ก็ไม่ได้จึงมาทุ มาทุเกวียนเล่มหลังว่าคงจะติดคอไม่

หรือดีอะไรแน่นอนแล้ว

มา มา มาที่ไหนได้ มาเจอไอ้เจ็ทคนเนเข้า จึงว่าใครจับเกียนกู กูนั้นแหล้ว จับทำไม
ว่า อยากลองดูว่าใครจะแรงกว่าไม่แรง ใครจะแรงกว่ากัน หรือจะดีกว่ากัน เอา / ยิงงันก็ชกกัน
ซี แล้วก็ชกแม่เอ๋ย ทันทังหลายเอ๋ย ไอ้มวยโลก ไอ้มวยเอกเหล่านี้ มันจะไปสู้ได้ไอ้เหล่า ไม่ไหล
ชักพังวินาศ เตะถีบกัน ตันเต็งตันรังราบพนาสุรไปทีเดียว ว่ากันครูใหญ่ หมอเขาชกหนึ่ง หมากจิก
คำหนึ่ง ไม่แพ้ไม่ชนะกันเลย แถจึงยี้ด พัก ไอ้เกียนร่อยแหล่มจึงถามว่า มึงชื่ออะไร กูชื่อ สัตตกุมภ
ขาวโลกเขาเรียกกว่า ไอ้เจ็ทคนเน เจ้าคนเน ก็ถามว่า มึงชื่ออะไร กูชื่อไอ้เกียนร่อยแหล่ม
ตามบาลีว่า สะกะตะ เออ / หายเหนื่อย ว่ากันอีกเถาะว่า ชกปั๊บ ๆ ๆ ๆ พลุ พละ ๆ พลุ โปะ
โปะ ชกกันใหญ่ ชกกันน้อยต่อไปอีก ไอ้เจ้าเกียนร่อยแหล่มว่า เพื่อนเอ๋ย เราไม่มีใครสู้กันได้ ถ้า
จะชกกันไปอีกก็หาประโยชน์ไม่ได้ เราเป็นเกลอกันเถาะ นายเกียนร่อยแหล่ม ก็ว่า กันยั้งว่าเหว
เค้นไปทางไหนก็คนเดียว คนเดียวอยู่ แล้วนายเกียนร่อยแหล่มก็พานายเจ็ทคนเนไปตามเรื่อง
ไม่แะเข้าบ้านเขาร้องไปเลย เรื่องนี้จะยุติไว้ออน

จะกล่าวย้อนถึงคนหนึ่งอีก ชื่อว่านาย เวพูกะ ไอนี้ทำร้าย ทำเอามังมี เมื่อกองพระยา
ไพน้มันักทำได้คนเดียว คือมันไปฟันไม้ไผ่ร่อยก้อ แล้วก็ชกติดกัน แล้วก็ลากไป ชื่อว่าไอ้ไม้ไผ่ร่อยก้อ
ลากมา ลากไปทำรั้ว เป็นปรกคิรรมภาของหมออยู่เรื่อย ที่นี้ไอ้เจ็ทคนเน ก็เอาไอ้เกียนร่อยแหล่ม
มาเจอเข้าก็ ป่า ป่า ป่า ป่า เราเก่งแล้วเกลอเอ๋ย มันยังเก่ง ไปทั่ว เอ็ง อีกนอว่า ออ /
ไอ้เก,เอเอ๋ย ไอ้ไม้ไผ่ร่อยก้อ ไอ้ ไอ้เกียนร่อยแหล่ม ลองจับลำไม้ไผ่ของมันดูกันชุกท้าย ไอ้เกียน
ร่อยแหล่ม ก็จับสองลำเข้าไป พอไปใกล้ลงมาก แถก่อนไปได้ หุ่ย ตอนนี้ไปตอก ๆ เม็ดแรง
เท่านั้นเองที่นี้ ไอ้เจ็ทคนเนมึงลองที่ เจ็ทคนเนเข้าจับไม้ อยู่เลย ไม่ไปได้เลย ไอนั้น ไอ้ไม้ไผ่
ร่อยก้อว่า เห็นจะไปพานตอไม้ พานอะไรนอจึงมาดู มาดูเห็นไอ้สองคนนี้ คำรามอึม ๆ ฮ่า เก่ง
หรือวิเศษจริงหรือ ใครจับ ใครจับนี้ กูจับเอง มึงคิดแคไทน ผลที่สุดก็ชกกัน รบกัน ไอ้ไม้ไผ่ร่อยก้อจะ
ไอ้เกียนร่อยแหล่ม ว่ากัน มุนเม โปะปะ ๆ ๆ เตะถีบ กันสารพัด ชกกันอีก ๆ ๆ เสียงตบตีตบตี
ปานแรงว้าวแรงควาย ตีว้าวตีควาย ว่ากันไป ที่นี้ เจ็ทคนเนก็เป็นคนหามว่า ออย่า ๆ ๆ เพื่อนแรงเกิน
ถึงปานนี้ สมมติว่ากะเตะหมื่นตกลงไปเส้นโทรเลขหนึ่ง ไอนี้เส้นโทรเลขก็วิ่งมากะเตะอีก ตักโกถ
เป็นไร ก็วิ่งเข้ามาชนกัน หัวไม้เป็นไร เราเป็นเพื่อนกันเถาะ เพราะว่าไม่มีใครจะสู้เราได้ พวก

เราอยู่ในโลกนี้เขาเกลียดเขารังนกหนา เพราะมันกินเค็มกินจุ ไอ้ไม่ไผ่ร่อยกอกก็เห็นด้วย จึงเกินไป
 อีกแหละ ไปที่นี้ก็ไปถึงแม่น้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ไปหลายคืนหลายวัน ไปถึงแม่น้ำใหญ่แห่งหนึ่ง อาหารต้อง
 เป็นสัควาและผลไม้เท่านั้นเอง เพราะว่าจับอะไรก็ได้หมด แล้วเมื่อจะข้ามก็ไม่มีเรือแพนาวาสั่งโต
 และไม่รู้ว่าจะข้ามไปไหน เป็นแต่จะพาทันไป ที่นี้ก็เดินเลาะมา เลาะแม่น้ำมาว่าจะไปหรือจะหา
 เรือแพนาวาสั่งไหนมีบ้าง เดินเลาะมา เลาะมา มาเจอคนวิเศษเข่าอีกคนหนึ่ง ชื่อว่าไอ้หัวตอกดี
 ไปรบกวนถามว่า ไอ้หัวตอกดี แล้วอธิบายตามวาระพระบาลี ของเก่าว่า คือหัวมันแข็งไม่
 ต้องหาซ่อนเหล็ก หรือสาอะไร สากกะตูดอะไรมาตีเลย แม่น้ำก็กว้าง^๑ เหลือขนาด มันเอาต้นเต็ง
 ต้นรังมาแล้ว ก็มาทำเป็นเรือ แล้วยาวมาท่ามกลาง จะเข้เหราปลายสายสรวัด ชายไก่อ้นละหลาย
 หลายพันหลาย ๆ หมื่นบาททีเดียว มันมีศรีสุทธีด้วย เพราะว่าไม่กินใหญ่ ๆ จะเอาซ่อนเล็ก
 อย่างเราไปตีก็ไม่ได้ เอาสากกะตูดก็ไม่ได้ หัวมันเป็นเล็กเรียงใจไม่ทราบ ที่นี้ไอ้สามเกลอมาเจอ
 เข้า มาก ก็มาอัสจรรยไจว่า ข้า ๆ ๆ แม่เจ้าเอ๋ย เรารู้ว่าแรงอย่างเก่งแล้ว มันยังเอาหัวตอก
 ต้นเต็งต้นรัง เป็นเรือเป็นระมัง เอาที่ มันมุดไปลงที่ ก็ให้ไอ้ไม่ไผ่ร่อยกอมุดพลุดลงไป ตรงนั้น
 แหละ คลำ ๆ ไปแล้วก็ไปจับ ไม่ให้ตอกลง ก็ตอกอยู่บนาน ตอกก็ลงบ้าง ไม่ลงบ้าง ลงแหล่มีลงแหล่
 ไอ้เกียนร่อยแหล่ไป ลงก็ลงแหล่มีลงแหล่ ก็ขึ้นมาขึ้น ไอ้ไม่ไผ่ร่อยกอก ก็บอกกันว่ามันไม่อยู่หรือ
 มันแรงจริง ๆ คืออยู่บางไม่อยู่บาง ไอ้เกลอเจ็ดคนนั้นก็ไปว่า เกลอเจ็ดคนนั้นก็ลงฝั่งน้ำนั้น โดย
 ไม่ให้ไอ้หัวตอกดีเห็นตอก มุดไป ๆ ที่ไอ้หัวตอกดีมันตอกลงมานั้น เจ็ดคนนั้นก็จับปื้ปื้ ก็ไม่เข้าเลยที่นี้
 ปื้ ๆ ๆ ๆ ไอ้หัวตอกดีสงสัยจึงว่า จะมีจรเข้เหราหรือว่าเงือก งู ด้งเจ้าแม่น้ำหรือยังงายมาคงกูงง
 มุด ลงไป มุดไปก็ไปเจอไอ้เจ็ดคนนั้น ชกกันมาแต่ลำนาน โผล่ขึ้นมา ก็หวายดีหวายรถ จนลี้พังไม้
 ไม่แพ้ไม้นะกัน ไอ้หัวตอกดีก็ขึ้นมาฝั่งนี้ มา มารวกันมันฝั่งว่า ไอ้หมู่สองคนนั้นจะรู้ว่า อ้ายรวาย ๆ
 กูเอง ก็ว่ากะไอ้เจ็ดคนนั้น แพ้ แพ้ไอ้เจ็ดคนนั้น มาแต่ยังงาย ไบยังงายมาเป็นเกลอกันเถอะ ไปเรา
 เก่งถึงปานนี้ เราไปช่วยกัน เออ / ไป ๆ พากันไป ชุกวิสัยจนถึงป่าใหญ่ที่ยักษ์อยู่นั้น ป่าใหญ่มีแต่สิ่ง
 ที่ใหญ่ ๆ เหมือนยักษ์ ต้นไม้ก็ใหญ่ ๆ จะว่านกก็ใหญ่เท่าเกวียนนี้ จึงหรีดนี้ใหญ่ที่สุดที่เคียว คะเนา
 ตัวหนึ่งก็เท่าประทุนเกวียน ประทุนเกวียนใหญ่ ๆ นั่นเอง ที่นี้เกลอทั้งสี่ก็ไปเจอรูจึงหรีดเข้า ชาว
 ไครว่าจักหรีด ชาวล่างเรียกว่าจึงหรีด เออ ..จึงหรีดครั้งนี้มันจริงจริง ๆ เราไปเอามาฆ่า
 กินเถอะ ก็เอาแต่ปลายเตยออกมาหาตน คือว่าให้หัวตอกดีลงมาก่อน ไล่อะไรก็เอามาจะ ได้กินน้อย

คืนใหญ่มันยังงักเอาจมาเถะวะ ไอหัวตอกลี้เออ เกลอมักปลับ เข้าไปในรู รูใหญ่เหมือนถ้ำที่
 เคียว ไปถลาจับขาจิกกะหรีด จิกกะหรีดก็กิน คึกปริ่ม ตักขึ้นมาจากรู เล่ง ๆ ผัวะ ทั้งนั้น ไม่ไหว
 คอกเว้ย แรงแท้ ๆ หว่า ไอไม่ไ่ร่อยกอกูเองวะ ไอไ่ร่อยกอกูก็พูนพริบ ๆ เข้าไปกระชากรา
 จิกกะหรีดถึบไคขานิง เล่ง ๆ พริบตักลง ไอเกียนร่อยแหลมลงไปก็ถึบออกมา ไอเจ้คะนนจึงว่า
 มันเป็นยังงิ มันใหญ่แค่นั้น ก็ไม่คอยเห็นหนคอกไอเพื่อนเอ้ย แต่ว่ามันคงจะใหญ่ละมัง ถลาจับไม่
 ไคเลย จีบก็ถึบ กูเองว่างั้น กูเอง เจ้คะนนก็ไป ที่เคียว ปรากฏว่าเป็นพระเอก เป็นแม่ทัพใหญ่
 ก้าวเพื่อนชักหนอย พอไปถึงเจ้คะนนไม่ถึงบับ ก็ถึบบับ ยืนหนึ่งหลัง ไม่ต้องกระเด็น ถึบบับ ปึงห้วง
 ถึบบับ ตักปึก ถึบบับควั๊ว ๐๐ ขาไค กระชากรากมา แม่เอ้ยเท่าสูงใหญ่ ๆ ต้นไม้เต็งรังใหญ่ ๆ ลาก
 มา ๆ ๆ แหม กินชักเจ้ควันก็ไม่หมดหนอเพื่อนหนอ ลากขึ้นมาไค จิงหรีดก็ไม่ตามขึ้นมาหรวก ที่นี้
 ห่าไมเราจะไคไฟ มากิน สี่ไฟเถะ เอ้ย แว่นเห็นหลังคามันเรือนคนอยู่นั้น ไปขอไฟเขาไป
 บ้านที่แลเห็นอยู่นั้น เป็นเมืองยักษ์ แล้วก็ในละหังสี่คนนั้น ก็ในนายหัวตอกดีไป นายหัวตอกดีไปขอไฟเขา
 หัวตอกดีไป ไคไปเห็นคนแก่ อยู่บนเรือน แล้วกอไฟไว้ไคถุน จึงว่า ลุง ๆ ขอไฟหนอย ขอไฟไป
 ชักกันเถะวะ ลุงเอามาให้ฉันด้วย โอ้ย โอ้ยก็เล่หัยกัมล บอกเอาให้ไม่ไคคอก ลุงเอาไฟให้
 มีไคคอก ลุงแก่ตัว ไปเป่าเอาไคถุนเด็ก ไฟไคถุนอยู่นั้น ไอหัวตอกดีก็โอใจชื่อ ไคก็พอเป่าไฟฟุด ๆ ๆ
 กรังเหล็กใหญ่ก็ครอบกรับที่เคียว ไอหัวตอกดีจะกินยังงักก็ไม่แตกไม่หัก จะยกอย่างไรก็ไม่ขึ้น ยัก
 นั้นพอมันขึ้นถูกกรังเหล็กของมันแล้ว ลุ่มเหล็กของมันแล้ว จัก ๐๐ มาแต่ไหน ลุ่ม ๆ ช่วยกันมา มา
 หามลุ่มนั้นขึ้น แล้วก็ชักแซงชักขา ไอหัวตอกดีนั้นไปไว้ในยุ่งใหญ่ ยังไม่มีเขา เอาไว่กินวันหน้าวัน
 หลัง ต่อมาเกลอสามคนเห็นว่า นานนัก จิงไรไอไม่ไ่ร่อยกมาอีก ก็แบบเคียวกันเลย กรับ ถัก
 แซงชักขาเอาไปไว้ในยุ่ง ต่อมาไอเกียนร่อยแหลมก็ไป ก็ถูกคือ ๐๐ กัน หมายความว่าอยู่แต่เจ้คะนน
 เจ้คะนนว่า โอ๊ะ เพื่อนของเราคงจะเกิดอันตราย อย่างกระนั้นเลย เราตามไปเถะ เจ้คะนน
 ก็มาด้วยความโมโห อะไรจะมากิน จิกกะหรีดก็จิงมัน มันไปอย่างไรมัน สงสัยไคถึบไคถึ หรือไปลุ่ม
 ไปตายหนอ ไม่รู้เรื่องรูราวอะไร ก็มาตามรอยมา รอยมา ก็มาเห็นกระท่อมอันหนึ่ง จิงว่ามีคนอยู่
 ไหม อยู่แล้วลูกเอ้ย ยักก็ฟุด เห็นหมู่ฉิม ๓ คนเข้ามานี้ไหม ไม่เห็นคอกวะ แล้วก็ไฟข้างไหนมีบ้าง
 อยู่ไคถุนแล้วละ อยาไคก็เอาเด็ก พอลงไคก็ไคคอก ไอเจ้คะนนมันฉลาด เห็นรอยไคที่ไคถุน
 นั้น รอยหมูมัน มันไคที่เตาไฟ ยังไม่ทันจะกมเป่าคอก ลุ่มเหล็กก็ลงกรับ ไอเจ้คะนนก็หัวร่อ

คำศัพท์

๑	คะแนน	=	หมอนึกหนึ่ง
๒	ปราว	=	กระจาย
๓	แรง	=	แรง
๔	ชัก	=	ลัทธิ
๕	ไอ	=	อะไร
๖	แรงเกิน	=	แรงมาก
๗	กว้าง	=	กว้าง
๘	ยื่นมือหลัง	=	ยื่นเท้า
๙	ชักปาก	=	ไม่ขยับเขยื้อน
๑๐	หัว	=	ควา
๑๑	จัก	=	ไม่รู้
๑๒	คือ	=	เหมือน
๑๓	มน	=	ละเอียด

๖. อินทปัตถา

พระครูอรณโกศล

ในอดีตกาลนานมาแล้ว มีพระราชองค์หนึ่งเกิดในปฐมกษัตริย์ ชื่อพระสมุทราชา พระสมุทราชานี้เป็นจักรพรรดิครองโลกเสียทีเดียว มีทวีปใหญ่ทั้งสี่ ทวีปน้อย ทวีปน้อยสองพันเป็นบริวารครองหมกตลอดชมพูทวีปทีเดียว พระองค์อยู่ในทศพิศราชธรรม พลเมืองมีศีลมีสัจย์ บ้านอยู่สุขสบายฝนฟ้าก็ตกต้องตามฤดูกาล พระองค์ครองเมืองมาพระชนมายุแปดหมื่นปี จึงเสวยวันละคค มีพระโอรสเป็นกษัตริย์สืบต่อกันมาถึงแปดหมื่นสี่พันพระองค์มาแล้ว จึงมาถึงพระราชองค์หนึ่งไม่ปรากฏพระนามในนิทาน กระษัตริย์พระองค์นี้มีพระโอรสสองพระองค์ คนในสมัยนั้นอายุแปดหมื่นสี่พันปีจึงกายหนุ่มสาวอายุห้าพันปีจึงแต่งงานกัน โอรสสองพระองค์นั้น พระบิดาทรงรักใคร่นักหนา จึงแบ่งทวีปให้ครองเท่ากัน แบ่งชมพูทวีปออกเป็นสองส่วน ให้ครองคนละครึ่งทวีป แล้วพระบิดาก็เสวยวันละคคไป พระพี่น้องทั้งสองก็ต่างสมัครรักใคร่ซึ่งกันและกัน ถึงขึ้นมีไหมพระพี่ก็แต่งเครื่องบรรณาการมาให้ของ พระน้องก็แต่งเครื่องบรรณาการไปให้พระพี่ อยู่กันด้วยสุขสำราญนานมาแล้ว อยู่มาวันหนึ่งซึ่งจะเกิดเหตุใหญ่ขึ้น พอถึงเทศกาลปีใหม่ สมเด็จพระน้องก็จัดเครื่องบรรณาการนานาชนิดให้อำมาตย์นำมถวายพระพี่เหมือนดังเก่าแก่ แต่อำมาตย์ของพระน้องนั้น เมื่อมาถึงบ้านเมืองของพระพี่ ก็เห็นจะเลื่องลือเสียกันอย่างขนาดหนักหรืออย่างไร แล้วก็เลยมาวิวาทกัน เหล่าเข้าปากความยากก็ไม่มีก็เลยรบกัน อำมาตย์พระน้องรบกันกะอำมาตย์พระพี่ อำมาตย์พระน้องก็ไปฆ่าเอาอำมาตย์พระพี่ตายเข้าคนหนึ่ง ตายลงคนหนึ่ง พระพี่จึงพิพากษาให้อำมาตย์ทั้งสองฝ่ายนั้นเห็นจริงว่า ใดฆ่าเขาตายก็ต้องตายตามก็เลย พระพี่ฆ่าอำมาตย์พระน้อง แล้วก็สั่งให้กลับเมือง ฝ่ายอำมาตย์ของพระน้องก็นำข่าวมา ก็มาทูลพระน้อง กษัตริย์น้องว่าเป็นอย่างนั้น อย่างนั้น พระน้องก็ไม่พิจารณา เพราะก้อำมาตย์ของแกไปฆ่าเขา เขาก็ฆ่า ต่างคนต่างฆ่าคนละคนตอก มีไร่มากมายมาฆาตย์ พระน้องก็เคืองพระทัย แหม / เรื่องเท่านั้นยังเอาดีเอาชั่วกะพระน้องด้วย ต่อแต่นี้ไปกูจะไม่นับถือมัน ไอ้พี่และเมื่อถึงปีใหม่ก็ไม่ส่งเครื่องบรรณาการไปหาทั้งกันเก่า ฝ่ายสมเด็จพระพี่ก็ประพฤติตามทศพิศราชธรรมเมื่อขึ้นถึงปีใหม่ก็แต่งเครื่องบรรณาการให้อำมาตย์นำมถวายพระน้อง พอมาถึงเมืองพระน้องก็ทรงพระโกรธไล่ฆ่าไอ้พวกอำมาตย์ แดกชะนะโม ตายเป็นหลายคนทีเดียว เพราะไม่ระวังตัว -

แตกฉานขึ้น เห็นมาได้มากกราบทูลพระพี่ พระชัชที่เป็นพระพี่ พระชัชที่เป็นพระพี่ที่ทรงพระโกรธ
อย่างสำคัญ จึงยกกองทัพเข้ารบกันเป็นมหาสงครามอันใหญ่ขึ้นหลายปี เมืองสองเมืองนี้รบกันอยู่
หลายปี หลายสิบปีทีเดียวแต่ในนิทานนั้นว่า รบกันอยู่ถึงพันปี เมื่อรบกันหลายปีทหารก็ตายมาก ตาย
ทั้งสองฝ่าย คนที่ไม่ตายก็หนี เทียวปล้นสะดม แต่สองกระษัตริย์นั้น จักว่าใครแพ้ใครชนะ ที่กะนั้น
นั้นหาย ๆ ไปเลยทีเดียว ในหนังสือนิทานอันที่บันทึกในสมุดใบข่อยนั้น ไม่ปรากฏต่อไปอีกเลย ต่อมา
เมื่ออีกหน้าหนึ่งมา ปรากฏครอบครวัขึ้นมาทีเดียว

ครอบครวัสองครอบครวัขึ้นมา ครอบครวัสองครอบครวันั้นเป็นอย่างนี้ ฝ่ายหนึ่งมีบุ
ธราช ฝ่ายหนึ่งมีบุษหญิง เมื่อถึงคราวเจริญวัยเป็นหนุ่มเป็นสาว ก็ให้แต่งงานกัน ครั้นอยู่มากก็เกิด
บุษราคอง บิดามารดาจึงตั้งชื่อว่า เจ้าสุนวงศ์ หรือเจ้ากุนวงศ์เอง เจ้ากุนวงศ์เคยเจริญ
กรรมฐานมาแต่ชาติก่อน เจริญภาวนาสติสมาธามาแต่ชาติก่อน จึงเป็นคนมีบุญมาก ออกมาจากทองแม่ไก่เค็ม
ได้ เติบโตขึ้นมาในอ่างไค้ มีกายาล้ำสันแข่งแรงดี ครั้นอยู่มานางแม่ก็คลอดบุตรอีกคนหนึ่ง เป็น
หญิง เมื่อจะคลอดบุตรนั้นฝันว่าพระอินทร์เอาดวงแก้วมณีมายื่นให้ มีรัศมีส่องสว่างไสว จึงตั้งชื่อ
บุษที่คลอดออกมาว่า นางอินทปัตธดา จึงจะเป็นเรื่องนิทานในเรื่องนี้ทีเดียว เมื่อบุตรสองคนเจริญวัย
ขึ้นมาโดยลำดับ พระกุนวงศ์ที่รายนั้นพอหย่านม แต่นางอินทปัตธดานั้นยังไม่หย่านม อยู่ด้วยกันมาด้วย
ความสุขสำราญ อยู่มาวันหนึ่ง เกิดโจรปล้นบ้านเมืองทุกบ้านร้อง ที่สุโจรอยู่ก็ไป ที่สุโจรไม่ได้หนี
เข้าป่าคงไปก็มี ฝ่ายสองตัวเมียจึงหนีโจร แต่เวลานั้นโจรกำลังเข้ามาที่บ้านที่สองตัวเมียอยู่นั้น
สองตัวเมียเกิดหนีไปด้วยกันสี่คน พ่อแม่ลูกไปพร้อมกัน แต่พอไปถึงนอกบ้าน โจรก็มาตีอีก คราวนี้
ก็พลัดพรากจากจรรกันไปเลย ครอบครวันี้จึงแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายพ่อได้ลูกหญิง ฝ่ายแม่ได้
ลูกชาย จึงพลัดพรากจากกันแต่คราวนั้น ต่างคนต่างไป จะกล่าวฝ่ายแม่ก่อน แม่มีลูกธรรมาคือ
เจ้ากุนวงศ์ ก็หนีไปหลายวันหลายเดือนหลายปี ไปพบสวนอุทยานของใครไม่ทราบ จึงได้ไปอาศัยอยู่
ในส่วนนั้น พอมีความสบายบ้าง อยู่มาพวกโจรก็มาอาศัยในส่วนนั้น เจ้ากุนวงศ์มีฤทธิ์มาก จึงเอากอง
หินขว้างพวกโจร ขว้างแบบลืมหินขว้างแบบลูกปืนกล เพราะแถมฤทธิ์ก่อนหินขว้างไม่ขึ้นก็ชักออกเป็น
สองท่อน แล้วขว้างพวกโจร พวกโจรก็กลัวไม่ได้นั้นไป เจ้ากุนวงศ์จึงตั้ง บ้านเป็นเมืองอยู่ที่นี่
ต่อมาได้พวกประชาชนที่หนีโจรพากันมาอาศัยอยู่ด้วย จึงตั้งเจ้ากุนวงศ์ เป็นราชาปกครองเมืองนั้น
อยู่เย็นเป็นสุขเรื่อยมา ชื่อพระเจ้ากุนสุริวงศ์ราชกุมาร อยู่เป็นสุขสำราญสืบมา

ข้าพเจ้าจะกล่าวถึง พอกับนางอินทปัตตา ซึ่งพลัดพรากจากกันไปทางหนึ่ง พ่อจึงอุ้มลูก
ไปบ้านเดิมของพ่อ คงจะอยู่ไม่ไกลจากบ้านเมีย อุ้มลูกไปฝากป้าไว้ ป้าก็เลี้ยงดูหลาน หานมิให้กิน
ไปตามเรื่อง ส่วนพ่อนั้นเป็นหม้าย อยู่ไม่นานก็อยากจะทำเมียใหม่ อยู่คนเดียวเปลี่ยวกาย ผลที่สุด
ก็ไปได้เมียแม่หม้ายลูกคิด นางอินทปัตตาไม่เห็นพอกับมา ก็คิดถึงจึงร้องไห้พาไปหาพ่อ ส่วนป้า
ก็ว่าอยู่กับย่าไปเถิด ย่าไปหาเขาเลย คิดถึงพอก็ไปเยี่ยมเป็นครั้งเป็นคราว ถ้าไปอยู่กับเขาแม่เลี้ยง
มันจะดี จะทำทารุณหลานนี้ต่าง ๆ นานาย่าไปเลย นางอินทปัตตาก็อไม่เชื่ออ่อนวอนให้ย่าพาไปหาพ่อ
จนได้ ย่าก็พาไปหาพ่อ คงเป็นเวรกรรมเก่า ที่นางเคยสร้างมาที่จะต้องทนทุกข์ทรมานต่าง ๆ ทั้ง
ต่อไป พ่อย่นำไปฝากพ่อแม่เลี้ยง ทำเป็นรักแค้นต่อหน้าตัว ลับหลังตัวก็ทำทารุณต่าง ๆ กินนม พ่อจะ
กินพลัดหนี ครั้นต่อหน้าพ่อจึงให้กินนม กินเขา ก็ไล่กินสาย ๆ กินหลังเขา พ่อไปทำงาน แม่เลี้ยงมัน
ก็ทำทารุณ พ่อมาก็บอก ก็ไม่รู้จะบอกใครแล้ว เมื่อพอมาก็บอกพ่อว่า แม่เลี้ยงมันทำทารุณอย่างนั้น
อย่างนี้ ฝ่ายพอก็ไปคำเมีย เมียก็ว่า ย่าไปเชื่อมัน นักเขาแท้ ก็เลยเชื่อเมีย มันก็ตีหาว่าพ่อ
พ่อก็ไม่อยู่ดี หาว่าพ่อพ่อกับมา พ่อก็อเชื่อเมีย คำนางอินทปัตตาสารพัน บางทีก็จับโยงลงมาจาก
เรือน นี่มันให้ไปนอนในเล้าไก่ ไก่ขี้ใส่สารพัด นางอินทปัตตาไปขอขาราวบ้านมาหุง เพราะว่า
กินนมเรือน หุงบนเรือนนั้นไม่ได้ แม่เลี้ยงมันไม่ให้กิน ไปขอขาราวบ้านมาแล้ว ไค้ขาว ไค้หม้อ มา
แล้วก็หุง ในเล้าไก่ แล้วก็กิน แม่เลี้ยงมันมาเห็น ก็หาว่าสกปรก ขาวมันมาหุง มาหุงกิน แล้วมันก็เอา
ขาวนั้นไปเลย ก็ตบตีนางอินทปัตตาแล้วก็ตบ ก็โหมกเข้ากลองกิน โหมกเขมกรำกิน บางทีก็ไล่กิน
เกลือบ บางทีก็ไล่กินรำ พ่อกับมาเมื่อก่อนพ่อกับมาว่านางอินทปัตตาขี้ขาว พ่อหลงเมื่อก่อนก็เลี้ยงดู ก็ดีลูกอีก
ก็กลองนางอินทปัตตาก็กิน หนีพ่อ แม่เลี้ยงไป เอาแต่จะไปตายคาบหน้า นางอินทปัตตาก็กินไป หนีไป
กลางคืน พ่อสัคว์นานาชนิดก็ไม่ทำร้ายนาง เห็นก็หนีไป เพราะกุศลที่นางเคยได้เข้าพระกรรมฐาน
มาแต่ชาติก่อน เห็นย่นอนใคร่ไม่ ยักไปไม่ร้องนอน เข้าขึ้นก็เดินไปอีก นางเห็นแน่นกักลูก
ในวังนอน ก็รำพันว่า แตนกเป็นสัตว์เดรัจฉานยังรู้จักรักลูก พ่อของเรานี้เป็นมนุษย์ แต่ไม่รักเรา
พ่อกินไปก็พ่น้ำใหญ่ จึงไปถึงทุ่งนา เห็นหนอง เห็นน้ำ ก็อาบนานชำระกาย

นางอินทปัตตาก็กินนมไม่มากนัก รบสัคว์ รบภูเขา นางเดินไปพ่อกับมา ก็ไปถึงทุ่งนา
ใหญ่ นามไหล นามใสไหลเย็น ไปเห็นเข้าสาธุหนึ่งกอ ยังเป็นกล้ายอยู่ นางจึงถอนเอาตนกล้านั้นไป
คำไว้ แล้วมาพักนอน ไค้ร่มไม้ นอนหลับไปหน่อยหนึ่ง ตื่นขึ้นมาก็เห็นชาวสาธุเป็นรวง เป็นรวงพ่อกับมา

เป็นน่านมกัมี แก่แล้วก็มี นางก็เค็ดเอามากิน ปรากฏว่า ชามชานเข้าไปในร่างกาย หายหิวมาทันที ร่างกายแข็งแรงคงาม เข้าสาธิตนั้นหอมฟุ้งทั่วทวีปมนุษย์ทีเดียว หอมไปถึงมิศานางไม้ นิโสมค มะเร็งควร นิเลื้อเยื่อยักษ์ ลุกรองกินแซว ๆ มังคับให้พ่อแม่ไปเที่ยวค้นหาให้ พ่อแม่ไปเที่ยวค้นหา ก็ไปเจอนางอินทปัตถา เขาจึงเอาของวิเศษต่าง ๆ มาแลกข้าวสาธิต นางก็ให้ข้าวไปทุก ๆ นิ พ่อเค็ดกรวเอาไปแล้ว ถึงอกขึ้นมาแทนที่ เก็บเกี่ยวเท่าไรก็ไม่หมด ของที่พวกนิเอามา แลกข้าวสาธิตนั้น หนึ่งเกือกแก้ว สวมแล้วเอะไค้ ก็จะมีเอาอย่างไรอีกเล่าท่านทั้งหลายเอ๋ย ลงจนเอะไค้แล้วก็หมดเรื่องทุกข์ สองพร้าวิเศษ ไร่ให้ทางปากก็ไค้ ไร่ให้รบกับข้าศึกก็ไค้ ไร่ให้สร้างบ้านสร้างเมืองก็ไค้ สู้กับข้าศึกเป็นหมื่นเป็นแสนไค้หมด สาม แว่นคาพิทย์ ใส่บับเห็นตลอดโลก เห็นเมืองสวรรค์ เห็นเมืองมนุษย์ เห็นเมืองนรก สี่ จมวิเศษ ไร่คุคอะไรก็ไค้ ไร่คุคดินสร้างเมือง คุ หนองนาม ห้าคุคพระทานอะไรไค้หมด พอปานนี้แล้ว แต่ต้องไปบอกมัน ถ้าไม่บอกมันก็คุคใหญ่ไปถึงพื้นพญานาค จะเกิดความรอนรนไปถึงพญานาคอีกแหละ สี่เหล็กไฟพร้อมทั้งหิน เห็นจะเป็นของโบราณ มีกระบอคนุ้ยทีเดียว ดีไค้เองวะ แต่พอว่าจะต้องการไฟ เอาเหล็กไฟยังดี ก็จับ ๆ ๆ ก็คุคคินุ้ยไว้ จ้าพาเข้าไปสู่ฆ่า สุ่มอะไรก็ไค้

ธก ญุ่ยยามวิเศษ ญุ่ยยามนั้นอยากไค้อะไร ใส่อะไร ก็เอาปากว่าเอา ถ้าใส่ลงไปเอาไปไม้ใส่ลงไป มะ จะเอาสิไหนก็ตาม เงิน เงินก็เพิ่มยามใบละร้อยละพัน แหม / จะรู้ยากรู้จันอะไร เมื่อนางอินทปัตถาไค้คี่เช่นนี้แล้ว แยกสองสวมคุ พอสวมก็เหาะลิว ไอ้เจ้ายามนั้นจึงเป็นเจ้าเครื่องวิเศษ แม่เจ้าเอ๋ย ท่านผู้ฟัง มันเครื่องของกัมมัตริย์เองละ นางกะขัดอย่างหยดย้อยทีเดียว สวมที่นี้เหาะไปเหาะไป เหาะไปเที่ยวชมทั่วชมพูทวีป ว่าใหญ่ว่าน้อยไป นางเหาะไปชมสวรรค์สถัน ขึ้นจากชุมหาราชา คาวคิงสา ยามา คุสิต นิमित ปรินิमित แล้วก็ลงมารวมทวีป ทวีปทั่วทวีปทีเดียว ลงมาลงมากก็ไม่อยากอยู่ในเมืองสวรรค์ อยากอยู่ในเมืองมนุษย์ เหาะไปเหาะมากไปเจอรกระห่อมยายตาอยู่แห่งหนึ่ง ตากระยายอยู่ในกระท่อมแห่งหนึ่ง ก็เลยมายูกะตายนั่น การสร้างไรก็ไค้ไม่ยาก ไร่พร้า ภายสิทรีให้ทางปากแทนตนเคียนโล่งไปเลย สุ่มไร่ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ แต่ที่ควรกล่าวก็คือปลูกข้าวสาธิตอีก หอมทั่วทวีป ฝูงมิศาง เทพาอารักขาก็เอายาอายุยืนมาแลก นี่ไม่เอาของวิเศษอะไรมาแลกดอก ไม่เอาเกือกแก้วไม่เอาอะไรมาแลก ที่นี้เอายา เอายาอายุยืนไปกินแล้วอายุยืน เอายามาแลกข้าวสาธิต แล้วก็ไม่ไป นิเหล่านั่นก็ไม่ไปมอบตัวเป็นม่าวไพร่ เป็นทหารอยู่ตั้งแสนโกฏ นาง

อินทปัตถาจึงชวนพวกมีเหล่านั้นสร้างบ้านสร้างเมือง หาชัยภูมิที่มีแหล่งน้ำดี แล้วชวนกันสร้าง การ
สร้างนั้น สร้างด้วยหินทั้งนั้น เพราะว่าพราภยาสีหะ กะพวกนี้มีฤทธิ์ช่วยกันไปหาหินแบกมา ด้วยฤทธิ์
ของตนสร้างเป็นปราสาทปรางดาปราสาท ถนนหนทางป้อมค่าย กำแพงถูกลักษณะของการสร้างเมือง
ทุกประการ แล้วตั้งชื่อเมืองอินทปัตถา महाนคร แล้วจึงตั้งนางอินทปัตถาขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
เป็นพระราชินีของเมืองนั้น อยู่ต่อมาเมืองนี้ชื่อเมือง อินทปัตถามหานคร แต่มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า เมือง
สมุททิลลาชื่อหนึ่ง ข้าพเจ้าคาดว่าไม่ไกลนักกับเมืองพระเจ้ากุนววงศ์พี่ชายของนางอินทปัตถา คงจะกล่าว
ต่อไป เรื่องนางอินทปัตถาก็อายุสุสราอายุมาในเมืองนั้น ความปรกติของพระนางนั้น พระนางเจ้า
อินทปัตถานั้นยังไม่มีพระสามี เวลาเช้าก็ใส่เกือกแก้ว แล้วก็เหาะไป ใส่แว่นศาทิพย์ สวมแว่นศาทิพย์
เที่ยวชุกชุมเมือง เย็นก็กลับ เป็นอย่างนี้เป็นธรรมดาของพระนางอินทปัตถา มีฤทธิ์ มีอำนาจมาก
เพราะพระนางได้เจริญกายสติกรรมฐานมาแต่ชาติก่อน ถึงที่ตายก็ไม่วายชีวาวาตม์ ดังเล่ามาแล้วนั้น
เรื่องนี้ก็จะจบไปยุคหนึ่ง

พินิจจะกล่าวต่ออีกเรื่องหนึ่งให้มาบรรจบเรื่องนี้ คงจะกล่าวต่อไป เมืองของพระพี่
เมืองของเจ้ากุนวงศ์นั้นมีพลเมืองมากมายพอประมาณเหมือนกัน มีความสุขสำราญเหมือนกัน มีพรา
บาสสองคน เป็นธาวเมืองเจ้ากุนวงศ์นั้น ข้าพเจ้าจึงว่าเมืองนี้ไม่ไกลกัน พราบาสสองคนออกจาก
เมืองไปยังสัตว์เสมอมา พี่ของนางอินทปัตถาส่งเมืองนั้น แรกก่อนเป็นปายังสัตว์ของพราบาสสองคน
นั้นทีเดียว แต่ต่อมา คอยฟังต่อไป อยู่มาไม่นานก็เห็นเมือง อินทปัตถา แรกก่อนมาที่สร้างเมืองนี้
เป็นป่าใหญ่ พราบาสทั้งสองก็อาศัยยิงสัตว์เสมอมาแต่ก่อน บัดนี้ได้กับกลายเป็นบ้านเมืองไปเสียแล้ว
แต่ประตูเมืองปักษิณี จะเข้าไปก็ตามเนื้อความอันใดมิได้ จึงขึ้นต้นไม้มองเข้าไปในเมืองก็ไม่เห็น
คน จึงกลับมาเมืองเดิมของตน กลับมาบ้าน หากคนขึ้น แล้วมาปาก ปาว ๆ ๆ มาบอกชาวเมืองทั้ง
หลายก็เชื่อ อยากให้พราบาสนำปศุ ธาวเมืองจึงให้พราบาสทั้งสองพาไปดู พอไปถึงเมืองก็เข้าไม่ได้ดัง
เก่า แต่ว่าพวกนี้ประมาณสามสิบเศษ ถึงเข้าไม่ได้ก็ไม่ยอมมาหาชาวสุกขาวสารไปพุงกิน อยู่นอก
เมืองคอยสังเวยการกุ ในระหว่างสามคืนสามวันนั้นมันจะมีเหตุผลอย่างไรวาง ใจรักที่สองไปสัง-
เวยการอย่างแบบเนียนทีเดียว กล่าวถึงสมเด็จพระนางเจ้าอินทปัตถา เมื่อได้เป็นเจ้าแผ่นดิน
ครองบ้านเมืองเป็นสุขสำราญแล้ว เวลากลางวันก็ทรงเครื่องกษัตริย์สวมเกือกแก้ววิเศษ เที่ยว
เหาะไปชมเมืองสวรรค์ เมืองมนุษย์ทั่วชมพูทวีป พออาทิตย์ตะวันตกเย็นก็กลับมาเมืองของตนอย่างนี้

ทุก ๆ วัน ในนั้นก็ไปชมบ้านเมืองเหมือนกัน พอเย็นก็เฮาะกลับเมือง เฮาะข้ามกำแพงเมืองเข้ามา พวกสังเกตุการณ์ทั้งหลายก็เห็นนางได้ชัดเจน งามเหมือนนางฟ้า ยกมือขึ้นไหว้ ยกไหว้ไปไหว้มา สาธุ ๆ จึงกลับมาเมืองของตน คนทั้งสามสิบคนที่ไปสังเกตุการณ์เมื่อเห็นนางแล้วก็กลับมา มานอกเพื่อนแล้วก็ชวนกันอพยพพากันไปเป็นหมื่นเป็นแสนคน จะไปอยู่เมืองของนางอินทปัตตา พอได้ยินข่าวว่านางวิเศษอยู่เมืองนั้น พวกตามออกพอได้ยินข่าวก็เลยคาดิเงงขึ้นมาทันที พวกขาละเลก็เดินได้ พวกบ้าไม้ก็หายคิดง่เกา อัครรรยไจแต่เพียงได้ยินข่าวเท่านั้น ก็พากันมาอยู่นอกกำแพงเมือง เพราะเข้าไม่ได้ พากันมาแออัดยัดเยียดอยู่นอกกำแพงเมืองเข้าไม่ได้เลย เรื่องนี้จะยุติไว้ก่อน

จะกล่าวถึงพระเจ้ากุนวงศ์ ธรรมดาว่าชาวผู้มั่งคั่งหรือชาวผู้มั่งคั่งย่อมลือกระฉอนไปถึงไหนถึงกัน แต่ลือว่าพระอรหันต์ออกไม่คอยคังเท่าใด จะกล่าวถึงพระเจ้ากุนวงศ์ครองเมืองกุนวงศ์มหานครอยู่ เมืองกุนวงศ์นี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เมืองสุวัณนะภูมิ คือแหลมทองประเทศไทยของเราเอง พอพระราชกุนวงศ์รู้ข่าวก็พาพระมารดาไปกะพวกชาวเมือง ไปพบพวกเก่าแออัดอยู่นอกเมือง เข้าเมืองไม่ได้ พระกุนวงศ์จึงถามว่า ทำไมพวกแกจึงไม่พากันเข้าเมือง เข้าไม่ได้พระเจ้าข้า ประคูนั่นนั้น ไม่มีฤทธิ์เดช พระกุนวงศ์ไปถึงเมือง เอามือผลักหนักไม่ล้ม ท่ายังงัดไม่ล้ม เพราะแรงอธิษฐานของนางอินทปัตตา พระกุนวงศ์จึงว่า เออเมื่อเข้าไม่ได้ก็ไม่เป็นไร เมื่อผลักให้ประตูเปิดออกเข้าไม่ได้ก็ไม่เป็นไร พระกุนวงศ์มีกำลังมาก มีฤทธิ์มากกระโดดข้ามกำแพงสูงปานไหนก็ข้ามพ้น แล้วเหิยเข้าไปในเมืองแล้วก็ไปถล่มประตูออกมา ให้คนทั้งปวงก็ฮือกันเข้าไปในเมือง ไม่รู้จักนึกไม่รู้จักถูกว่าจะมีโทษมีเหตุมีภัยประการใด เห็นว่าบ้านเมืองสนุก เจ้าเมืองเฮาะได้ ก็เลยไปยังงั้นเอง พระกุนวงศ์ก็เดินตามถนนเข้าไป คอยสังเกตุการณ์เข้าไป มีถนนมีบ้านเมืองสองข้างทางเป็นทิวแถว แบบเมืองที่ผู้จัดการสร้างอย่างที่ได้ระเบียบเรียบร้อย คอย ๆ เข้าไป ไปคนดูในปรารภปราสาทก็เห็นนางนาถอินทปัตตานั่งรอยคอกพิศอยู่ นางอินทปัตตาเห็นพระกุนวงศ์มาก็รัก เพราะเป็นเนื้อคู่กันมาแต่ชาติก่อน แต่ก็เอียงอายไปตามประสาหญิง ผลที่สุดก็รักกันได้กัน เป็นคู่ครอง ชาวประชาราษฎร์ก็ขอเข้าเป็นข้าขอบขัณฑสีมาของพระนาง พระเจ้ากุนวงศ์จึงจัดการบ้านเมือง จัดหน้าที่เป็นอำมาตย์ประจำตำแหน่งทุกหน้าที่ อำมาตย์ราชเสนาที่ทำการราชาภิเษกพระเจ้ากุนวงศ์กับนางอินทปัตตาให้ครองเมืองอินทปัตตามหานคร ก็อยู่เย็นเป็นสุขเสมอมา ให้ทำการสมโภชน์ มีมหรสพเจ้จวัน ก็พอจบเรื่องนี้ พระกุนวงศ์กับพระนางอินทปัตตานี้ต่อมาคงจะได้ตามกันขึ้นว่าใครจะไป

ยังงมงายยังง ๑๕๑
 ผลที่สุดคงรู้เรื่องกันตลอด คือพระกุนวรงค์เป็นที่ พระอินทปัตถาเป็นน้อง ได้พลัดพราก
 จากกัน เมื่อโจรมาตีบ้านคราวนั้น พระกุนวรงค์ไปกับพระแม่ พระอินทปัตถาไปกับพ่อ เมื่อโตขึ้นผล
 ที่สุดก็มาด้วยกัน คงจะรับพระมารดามาไว้ในเมืองใหม่ที่นี่ แต่ฝ่ายพ่อที่ทำทารุณแก่นางอินทปัตถา ได้
 หายสาปสูญไปในนิทานมิได้กล่าวไว้

คำศัพท์

๑ จัก = ไม่รู้

๒ ชก = ลัก

๓. ศกมิตรเกศินี

พระครูอรุณโกศล

พระพุทธเจ้าของเราที่ยังสร้างพระบารมีอยู่ ได้เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า ศกมิตร มีพระมเหสีทรงพระนามว่า เกศินี หรือเกศลินี ครองเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า เมืองจัมปาก เป็นสุขทั่วหน้ากัน พระองค์ปกครองประชาราษฎร์ด้วยทศพิธราชธรรม ทานัง คีลมัง บริจาคัง แด่คต อุตตมามหาอุปราชนั้น นับว่าเป็นพระอนุชาของพระศกมิตร คึกการใหญ่หลวงจะชิงราชสมบัติ ชิงราชบัลลังก์ ของสมรวิฬหทารไว้เป็นหลายวัน ข้าวกระแสนี่อุปราชจะชิงราชสมบัตินี้รู้ไปถึงอำมาตย์คนหนึ่ง ที่เป็นผู้นิยมรักศกมิตร อำมาตย์นั้นจึงทูลพระศกมิตรว่า ขอกระเิดฝ่าละอองธุลีพระบาท ปาเกลสาปกระหม่อม ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดอาญาโทษณเกล้า ขาพระพุทธเจ้าได้สดับรับฟังมาเป็นอย่างแน่นอนแล้วว่า มหาอุปราชจะชิงราชสมบัติจะประหารพระองค์ให้สวรรคต แล้วจะชิงราชสมบัติมาอย่างนี้พะยะคะ ฝ่ายท้าวศกมิตรเพราะเป็นทนต์พระบรมโพธิสัตว์ ย่อมเกรงรองคุณานุหลังในอนาคตรว่า การเรื่องนี้ถ้าเราจะต่อสู้เสียก็ได้ เพราะเราเป็นราชา แต่คนอื่นเช่นทหารทั้ง สองฝ่ายก็เป็นชาวเมืองเรา เป็นชาวเมืองจำปาก ต้องล้มตายลงไปเป็นอันมาก ครั้งหนึ่งนั้นที่เคียวอีกประการหนึ่ง การโลกโมโหโหสะเอาของคนอื่นเข้าสมบัติพัสถานเขา ลูกเมียบุตร ภรรยาสามีเด็ก เขานั้นไม่เป็นที่พอใจของพระโพธิสัตว์ ไม่เป็นเรื่องดี ไม่เป็นธรรมะประจำใจของพระโพธิสัตว์ สุจริตนแต่ประการใด เพราะฉะนั้นเราจำเป็นจะต้องหนี เพื่อให้เขาได้สมบัติโดยสมบูรณ์ แล้วก็ราชบุตรก็ไม่ทุกข์ยากแต่อย่างใด พระองค์จึงไ้ยกออกไปสนทนากับข้าวก่พระมเหสีด้วยประการเช่นนี้ พระองค์จึงตรัสว่า คุณร เจ้าผู้มีพักตร์อันเจริญ บัดนี้จะไม่ได้อยู่ครองเมืองจำปากอีกต่อไปแล้ว น้องแก้วจงอยู่ครองเมืองต่อไปเถิด เมื่อกษัตริย์เมืองใดจะมาสู่ขอพระนาง ขอพระนางจงอภิเษกสมรสด้วย กษัตริย์นั้นเถิด ฝ่ายพระนางเกศินีได้สดับพระราชมารยาตดังนี้ ประจักษ์จ้องสู้นิยาตสายฟ้าฟาดมาสู่พระนาง พระนางตกพระทัยเป็นอันมาก จึงทูลถามว่าแต่ก่อนแต่ไรพระองค์ไม่เคยตรัสเช่นนี้เลย จงรักภักดีต่อกระหม่อมมา แล้วพระองค์มาตรัสเช่นนี้มีเหตุผลประการใดเพคะ ท้าวศกมิตรจึงเล่าว่า เวลานี้อุปราชนั้นเขาจะชิงบัลลังก์ เขาจะทำการประหารชีวิตพี่แล้วขึ้นครองราชสมบัติแทน พี่จะหนีไปคนเคียวขอให้พระนางอยู่เถิด ฝ่ายพระเกศินีจึงว่า เมื่อพระองค์ไปอย่างไรกระหม่อมฉัน

ก็จะไปอย่างนั้น ใหน้จากพระองค์ไปเป็นมิได้ เมื่ออ่อนวอนอย่างไพระนางก็ไปอยู่แล้ว ท้าว
 ศุภมิตรมีโอรสอยู่สองพระองค์ พระราชโอรสองค์ใหญ่ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าชัยเสน พระราชโอรส
 องค์น้อยทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าชัยทัต ทั้งสองกษัตริย์นั้นจึงเตรียมสิ่งของ จัดแจงสิ่งของพอจะ
 ถือไปได้ เพราะไม่มีภักดีหัตถ์ อะไรจะใส่ไปมันจะอีกทีกไป จะไปเจียบ ๆ เขาเรียกว่าไปอย่าง
 ไตคิน เมื่อเตรียมของไคเล็กน้อยแล้ว พระศุภมิตรจึงอุ้มเจ้าชายองค์ใหญ่ เกศินีจึงอุ้มเจ้าชายองค์
 เล็ก แล้วก็พาครอบครัวไปด้วย ไปอาศัยอำมาตย์ที่ภูฐานาณูทางใหน้ออกจากพระราชวังไค พอหนี
 ออกจากพระราชวังไค พระมหาอุปราชก็พาทหารมาสนมบัลลังก์ทันที ปรากฏว่าไม่มีใครขัดขวาง
 เลย มหาอุปราชก็ครองสมบัติมา จะกล่าวถึงพระศุภมิตรกับเกศินี อุ้มโอรสทั้งสองแล่มมาในกลางคืน
 นั้น มีลูกนกแขกเต้าอยู่สองตัวในรัง พ่อแม่ไม่อยู่ไปหากินหาเหยื่อกิน ลูกนกทั้งสองก็มาพูดจ้อแจไป
 ตามเรื่อง เจ้าชายทั้งสองเห็นนก ธรรมชาติเด็กเห็นของก็อยากเล่น จึงอ่อนวอนพระราชบิดาว่า ขอ
 ให้ไปเอาลูกนกลงมาเล่นเถิด ฝ่ายพระราชบิดาจึงห้ามว่า นี่แหละเวลาเรดตททุกขไคยากมา อย่า
 เอาเข้ามาเล่นเลยลูกเอ๋ย มันจะบาปจะกรรม ฝ่ายนางเกศินีจึงว่า ก็เห็นควยว่อย่าเล่นเลยลูก
 เราควรจะทำไคคิดกินเพล เราควรออกอกใจ ไม่ควรทำบาปทำกรรม ให้เฝ้าพลัดพ้อพลัดแม่ไปเลย
 เล่นไคไม่ไค ชัยเสน ชัยทัตไคไม่วายที่จจะร้องไห้ จึงว่าทำอย่างไคก็ แม่เกศินีจะทำยังไคไคแม่เกศินี
 แลแล้วแต่พระองค์เถิด ความกลัวบาปก็กลัวบาปกลัวกรรมก็กลัวกรรม แต่ความที่ขัดขลุไคไคขัดเมียบไค
 ไคนี้เอง พยายาม ท้าวศุภมิตรจึงบ่นปายขึ้นตนไคไปเอนามาให้เล่น ธรรมชาติเด็กเล่นก็จจะเล่นเบามือ
 อะไรเล่า ตอนชนเล่นบางจับมิกคลไคอย่าง ชนร่วงจนหลุดไปต่าง ๆ นา นาทพระศุภมิตรเห็นเช่นนั้น
 จึงว่า เออ ยิ่งแต่บาปหนักเข้า อย่างกระนั้นเลย ครองนี้พระองค์ไคตามใจแล้ว จึงนำลูกนกนั้นไปใส่
 รังตามเดิม แล้วก็พากันเดินออก สี่ชีวิตเดินบุกพัสเดินตัดพนม บุกป่าผ่าคดมาถึงฝั่งแม่น้ำใหญ่ พระ
 ศุภมิตรอยากจจะข้ามอยากจจะพาคณะของเราข้ามไปฝั่งโน้น เพราะฝั่งโน้นเป็นเขตของเมืองตักกศิลา
 แต่ไคไม่มีเรือแพนาวาของคนไคผ่านมาเลย พระศุภมิตรจึงว่า เราจจะเป็นจจะตองไปให้เร็วที่สุด เพราะ
 ว่าอุปราชจะนำทหารตามมาหาเรา กำลังวังชาเรายังมีอยู่ ด้วยความคิดเช่นนั้นพระองค์จึงไคปรึกษา
 กับพระเกศินีและบุตรทั้งสองว่า ลูกเรจ เราจจะพาแม่ข้ามไปก่อน และเขทั้งสองจจะอยู่ณะ นี้ขนม
 เอาไคกิน พอแลเห็นกัน นำน้นแม่น้ำพอแลเห็นกัน ในบาลีท่านว่า เห็นแก่งเท่าหนู เห็นงูเท่าสายพาน
 ขนาดแม่น้ำโขงนั้นกระมังหรือไคกลว่านั้นไคทราบ แต่ลูกทั้งสองนั้นกเห็นควยแล้ว พระองค์จึงยกพระ

หัตถ์ขึ้นถึงบารมี แล้วพระองค์ที่ว่าบารมีที่ข้าพเจ้าได้สร้างหวังจะปลูกฝังสัตว์ให้พ้นวัฏสงสาร
 นิพพานนี้ ขอย่ามิ้โดยภัยอันตรายสิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย พระองค์จึงไ้ค้อมพระเกศินี พาวายขามแม่น้ำ
 อันกว้างขวาง สดุดกลูกลูกตานั้น ด้วยความพยายามอย่างเ่งกล้า ด้วยทานศีลบารมีของพระองค์ จระเข้
 เหวรปล้ำรายหนีพระองค์ไปหมด ไม่ไ้กลับมาไ้กลกรายเลย ผลที่สุดพระองค์ไ้นำพระอัคมเหล็กถ้ำถึง
 ผังโนน แล้วไ้ให้หยุดอยู่ไ้ตนสะเคา แล้วก็บอกกล่าวว่ เรารู้กันแล้วว่เราจะไปรับใคร จะเป็น
 เรื่องราวอย่างไ้ ถึงแม้วนางเกศินีรู้ว่พระองค์จะต้งไปรับราชโอรสอีก เพราะยังเป็นเด็กนัก
 พระองค์หวงนักแต่เห็นว่าสามิจะเห็นคเห็น้อยให้หยุดอยู่สักหนอยก่อน พระศุภมิตรก็ไ้ยอมหยุด จึงว่
 ขอพระนางนั่งอยู่ไ้ แล้วเราก้จะพาราชโอรสนามา พระศุภมิตรก็ว่ยากกลับมาสมมติว่มาถึงกลางแม่น้ำ
 ก็เกิดเรื่องใหญ่ขึ้นเป็นสองเรื่องขึ้นเสียแล้ว ท่านผู้ฟังทั้งหลาย เรื่องบุญเรื่องกรรมเรื่องบาปนี้เป็น
 ของเที่ยงแท้เป็นนักหนา สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสเทศนาอย่างไ้ ก็จงถือเอาเข่นนั้นเถิด มิไ้คิด
 แหก เปลี่ยนผันกันไปเลย อะไ้ ๆ ก็ช่วยไ้ไม่ได้ เมื่อบุญช่วยแล้วก็ต้งสุข เมื่อบาปมาถึงก็ต้งทุกข์
 บาปเวรกรรมที่พระทั้งสี่ไ้เล่นลกนกกแซกเตา แล้วเอาไ้ไม่เรียวไ้เล่นกันไ้ก็มิไ้ คราวเล่นนกแซกเตา
 นั้น ก็เกิดพลัดพรากกันไ้คราวนี้ แน่นอนไ้เดียว เพราะว่บาปกรรมอย่างหนึ่งเป็นทิจิธรรมะเวรณีย
 กรรมไ้เห็นหันตามาหันใจ บาปกรรมอย่างหนึ่งไ้ผลชาติหน้าเป็นอัปราปรเวรณียกรรม มันเป็นอย่าง
 นี้ท่านผู้ฟังทั้งหลาย เมื่อพระองค์พระศุภมิตรมหาษัตริย์มาถึงกลางแม่น้ำ นายสำเภาไ้มาพาเอานาง
 เกศินีไปเลย พู้อย่างไ้ไม่ฟัง บอกว่ตัวของฉันก้ต้งไปหับลูก พระราชสามิก้ต้งไปรับราชโอรส
 อย่างไ้นางก้ไม่ฟัง ไม่ฟังหรือ เพราะว่เวรกรรมอยู่ไ้ไม่ฟังเลย จะร้องอย่างไ้ ขอโทษอย่างไ้
 ก้ไม่ฟัง ชายสี่คนออกสามาชาสามศอก มั้มาอุ้มพระนางไปไ้ในสำเภานั้น นายสำเภาสมัครจะสังวาส
 กันธรรมดาบุษสตรีไ้ไม่ได้ เพราะพระนางไ้ตั้งสัตยาธิษฐานว่ นอกจากพระศุภมิตรผู้เป็นหน่อพระองค์
 แล้วใครอย่มาเข้าไ้กลเลย ใครเข้าไ้กลก็ให้รอนเป็นไฟ คล้าย ๆ อยู่ไ้กลก็ลือกินคางนางอยู่ไ้
 สำเภาไป แล้วเมื่อพระศุภมิตรว่ไปว่มายังไ้ไม่ถึงฝั่ง ทางคานโอรสก็มิไ้มายประมงสามสี่ลำเรือด้วย
 กัน พวกหนอดแหพาปลา มาเจอเจ้าทั้งสองก็เอาไปเป็นลูก อุ่มไปจะร้องอย่างไ้ก้ไม่ฟัง ชัยเสน
 คนใหญ่ออก พระบิคาไ้ต้งไปรับพระมารดาไ้ก็ว่ยากกลับมา ขอเท้าไ้ไ้ไม่ฟัง จ้างก้ไม่ฟัง เพราะ
 บาปมีแล้ว เวรมิแล้วจ้างก้ไม่ฟังเลย จึงนำเจ้าทั้งสองไปไ้ใส่เรือไป หายไปลับคาไป พระศุภมิตรมา
 ก็เห็นแฉ่งเปเล่า ๆ พระองค์จึงเรียกหาว่า ชัยทัตชัยเสนลูกเอ๊ย พ่อจะพาไป แล้วพระองค์ก็เรียก

ไปกูไป สิ่งสาราสัตว์ จะเอาไปกิน ไปหาซากหาศพ นึกดูที่นั่นผู้ฟัง คนเราต้องรับ บ้านนอกเรา
 ต้องรับประทานอาหารเขาเป็น คนในเมืองรับประทานอาหาร ๓ เวลา ตอนเที่ยงพระศุภมิตรไม่ได้
 เสวยอันใดเลย ก็หาลูกสุกวิสัยแล้วมาพิจารณา ดูเห็นรอยเรือจอด เห็นแต่รอยขนมมันสำคอยู่กระจาย
 เห็นรอยเรือ พระองค์ก็คิดสันนิษฐานด้วยปัญญาว่า ชาวประมงเอาไปชะแล้ว หรือเต้านำเรือมาพวกใด
 พวกหนึ่ง คนใดคนหนึ่งนำลูกของเราไปชะแล้ว พระองค์ก็สลดลงในที่นั้น ทันทีเมื่อพระองค์ขึ้นขึ้น
 ขึ้นสมประทีแล้ว พระองค์ก็หักห้ามความโศก ว่า ความโศกนั้นมันก็ยอมมี ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โศกจะ
 บริเทวะ ทุกชะ โทมนัส ก็จะต้องถึงเมืองแก้วเราแล้ว คือพระนิพพาน อ่า เราอยู่เต็มหูเต็มตา พระ
 องค์หักห้ามความโศก ก็ว่าอย่าหวังจะว่าลูกเสีย เมียก็ยังอยู่ แทนที่จะเห็นเมียพวดยามาถึงฝั่งแล้ว
 ก็เห็นรอยสำเภาจอด พระองค์ก็รู้แน่ว่า นายสำเภาพวกสำเภาเขามาเอาไปแล้ว ครั้งนี้ทั้งลูกก็
 เสียเมียก็สิ้น แขนคั่นก็สิ้นอีก ราชบัลลังก์ก็สิ้นเหมือนโศกความราหูเข้ามาทับลัดขณา พระเสารชา
 แทรกเข้าไปอีกหนอ อาตมานี้ พระองค์ก็มานั่งที่ใดตนไม่ แล้วยังพิจารณาพระไกรลักษ์ชณญาณ วิสัย
 โภวิสัถว่า สมบัติพลานทั้งหลายทั้งปวงนี้ มันเป็นของนอกกาย แม้แต่ชีวิตของเรา อันตะบะโสสรี-
 รมติ แม้ชีวิตสรีระของเรานี้มันจะตายวันไหน แขนขาเราจะขาดวันไหน เราก็กหักไม่ได้เหมือนกัน
 พระองค์ก็คลายความโศกลงเป็นอันมาก พระองค์จึงรับพระราชดำเนินไปตามบุญตามกรรม อันคนมี
 บุญนั้นก็ยอมเดินไปสู่บุญ ไปสู่สุข คนบาปก็ยอมเดินไปสู่บาป ไม่รู้เนื้อตัวไปเลย ก็เดินไป
 เดินไป เดินไป ทั้งหัวทั้งกระหายสารพัด ยังอยู่แต่ไม่ตาย พระองค์ไปบรรลุถึงเมืองศักดิ์สิทธิ์ มิได้
 ทราบว่าเป็นเมืองใด มิได้รู้เห็นเป็นใจ หรือมีความสุขความสำราญอย่างใดเลย เห็นอยู่แต่ว่าไป
 อยู่ที่ไหน ที่ส่วนนี้ เป็นส่วนของใครก็ตาม เขาฆ่าตายไปก็ตาม มันเย็นดี ไปนอนที่แผ่นผ้าในสวน
 อุทยานนั้น ก็ทรงนิราหดับไปด้วยประการฉะนี้

จะกล่าวถึงเมืองศักดิ์สิทธิ์ เวลานั้น พระเจ้าแผ่นดินไม่มีพระราชโอรส จะสืบสันตติ-
 วงศ์ เป็นกษัตริย์ครองเมืองสืบไป ฝ่ายพราหมณ์ฤๅหิต และเสนาอำมาตย์ ผู้มีศีลธรรม ก็จึงกระทำ
 ตามโบราณราชประเพณี คือจะเลี้ยงบุตรราชรถ คำว่า บุตรราชรถนั้น เอาผ้าขาวมาห่มรดเขา
 เข็มด้วยผ้าสีดอกบัวแดง มีเครื่องราชกกุธภัณฑ์ทั้งห้าใส่ลงไปในรถเป็นต้นว่า เสวกตะกัตรีขาว
 พระมงกุฏ พระขรรค์ เกือกทอง เข็มจามรี สำหรับเป็นราชกกุธภัณฑ์ ประดับยศของกษัตริย์ ใส่ในรถ
 คิมก็แล้ว จึงมีเครื่องบัลลังก์กรรมเป็นของควาหวาน นึกดูไม่ขบขัน เห็น ฝ่ายว่าพราหมณ์ฤๅหิตก็เข้า

ลักเค กาเม จะรูเป เหล่าเทพพะย่ะดาทั้งหลายสันทกัน พำนิบหาอันดิน ว่าข้าพเจ้าเหล่าพวกคักกะ
 สีสานี้มิไ้มีพระ เจ้าแผ่นดินปกครองให้อยู่เย็นเป็นสุขดังแต่ก่อนแล้ว มีแต่พระราชธิดาแล้วข้าพระพุทธเจ้า
 ข้าพระองค์ทั้งหลายนี้จะขออ่อนวอนแก่วงเพไท้ทั้งหลายว่า บุคคลผู้ใดสามารถจะเป็นพระมหากษัตริย์
 ครองเมืองนี้ก็ขอใหรรทด ทลันคาลิหาราทรดที่ไม้มีคนขับขึ้น ไปเกยณั้้น เมื่ออธิฐานแล้วก็เสี่ยง
 ราชรดไป เป็นน้าอัครรัย ท่านผู้ฟังทั้งหลาย เป็นความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนักยิ่งหนา ม้านันก็น้าราชรดนั้
 เคลื่อนไป ๆ ในเวลานั้คงจะมีการอย่างนี้ เสนาอำมาตย์พราหมณ์โรหิต แม่ทัพนายกองเศรษฐี
 พอคาคฤหติ ผู้มั่งคั่งผู้อื่นจะกิน ก็คงจะนึกว่า มาเกยเราเกิดไ้มาเกยเราเกิด จะได้เป็นพระเจ้า
 แผ่นดินเสียที มาเกยเราเกิดไ้ไม้จักจะมาเกยใครเลย อ้า...ควรจะ รดนั้นควรจะมาเกยคนที่อยู่ใน
 เมืองในนครคักกะสีลา นั้นก็เปล่า รดก็แล่นไป ๆ วังไป ๆ ๆ ออกประตูพระทวาร คนก็เปลกประ-
 หลาดใจจะไปเกยใครอีก รดนั้นก็วังไป ม้านันก็พารดวังไป วังไป สวนอุทยาน ประตูสวนนั้น นาย
 อุทยานก็ขัดไว้ แต่ว่าเวลานันก็บิโหมค ไปถึงพระศุภมิตรทรงบรรทมหลับสนิหอยุ่ที่แทนในสวน รดก็
 ออมมากไ้เองอนรตนันไปเกยเข้าใกล้ ๆ กับแท่นหินที่พระศุภมิตรบรรทมอยุ่ณั้ เสนาอำมาตย์บุโรหิต
 มีความคิใจ จึงไ้เปิดคูผ้าพระหัตถ์ ผ้าพระหัตถ์และพระพักตร์ก็เห็นเป็นวงศ์กษัตริย์ เป็นสุขุมาลัย
 ชาติ อันสูงส่งแล้ว จึงพากันมั่งค้ม เครื่องประโคมดนตรี แตรสังข์มะโหรที่กขึ้นก็กกอง ท่านทั้งหลาย
 ที่รู้แล้วก็รูปไป ผู้ที่ไมรู้ันก็จะเล่าให้ฟัง คือที่ปลุกเจ้าให้ตื่นนั้ เขาไมไปจับคันลัน พระบาทลัน
 พระหัตถ์อะไรคอก หรือไมไปปลุกเจ้าครับ ลูกขึ้นเกิด อะไอย่างนี้ ไมรู้คอก เขาประโคมเครื่อง
 ประโคมกัน พระองค์ไ้ยินคัพพสาณียงก็ตื่นบรรทมขึ้นเองเป็นอย่างนี้ แต่โบราณราชประเพณีใน
 ขณะนั้น พระโพธิสัตว์เจ้าก็ตื่นบรรทมกังวานะ แลเห็นเสนามุขมาตย์ทั้งหลายมาแห่หอมล้อมพระองค์ ๆ
 จึงไ้ถามว่า ท่านทั้งหลายเหตุการณ์อะไรเล่าให้ข้าพเจ้าด้วยเกิด พราหมณ์โรหิตทั้งหลาย พราหมณ์
 บุโรหิตทั้งหลายกราบทูลว่า ขอเคระไ้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม บัคนี้ลาภใหญ่มาถึง
 พระองค์แล้ว ปรากฏว่าเมืองนครคักกะสีลานั้ พระเจ้าแผ่นดิน สะหวันนะคตมาไ้แจวันแล้ว ไม้มี
 พระราชโอรสจะสืบสันคิวงศ์ ข้าพระองค์ทั้งหลายจึงกระทำตามโบราณราชประเพณีเสี่ยงบุญราชรด
 ราชรดนั้นมาเกยพระองค์ ก็ยอมจะทราบอยุ่ว่า โบราณราชประเพณีเรากระทำมาอย่างนี้ ขอเชิญ
 พระองค์เสด็จไปครองราชสมบัติ ณ เมืองคักกะสีลาเกิดพระพุทธเจ้าข้า ฝ่ายพระศุภมิตรจึงไ้กล่าว
 ว่า กูกรทามบุโรหิตหรือท่านอำมาตย์ทั้งหลาย เราจะเล่าเรื่องไ้ให้ท่านฟัง บัคนี้เราไ้เป็นเจ้า

๑๕๗

แผ่นดินเหมือนกันมาจากเมืองจัมปาศักดิ์ธานี มีอุปราชขี้นมัยจะหาจึงเอาราชสมบัติเราไม่ต่อสู้ เพราะเราปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต เวลานี้เราเรียกตัวของเร่ว่า พระโพธิสัตว์ หนอ พุทธางกูรราชันที่เคียว แหะเราก็ได้รับทุกข์มา เล่าเรื่องราวพระมเหสี เลียพระราชโอรสมาเป็นหนักเป็นหนาแล้ว เราจะรับครองราชสมบัติช่วยบำเพ็ญทุกข์บำรุงสุขแก่ท่านทั้งหลาย

กาลขณะนี้เสนาอำมาตย์ได้ประโคมดนตรีก็ก้อง ไหร้องขึ้นแล้วก็รับพระองค์เข้าสู่ราชวัง ราชาก็เชกเป็นเอกอัครบรมภักษิราธิราช พระองค์แน่แล้วพระองค์ก็ปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ โดยทศพิธราชธรรมนั้น แน่นนอนแล้วพระองค์ไปอยู่ที่ไหน มิได้เป็นกษัตริย์พระราชเลย เป็นแต่กษัตริย์ฝ่ายดีทั้งนั้น และพระองค์ได้ปฏิญาณตนว่าไม่ต้องการมีมเหสี ไม่ต้องการมีพระสนม นอกจากแม่เกศินี ถ้าแม่เกศินีมีบุญมาก กลับมาหาเรา เราจึงจะมีพระมเหสี ถ้าเกศินีตายลงถึงแก่ห้วงคตแล้วเราก็จะอยู่เป็นโสดตลอดชีวิตของเรา เวลานี้เราได้สมบัติ ก็ยังมีความโศกเศร้าในอันมากอยู่ ข้าพเจ้าจะเล่าต่อไป ให้เรื่องมาบรรจบกัน

จะกล่าวถึงนายประม่งที่พาเจ้าฟ้ารัชย์เสนรัชต์ไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เจ้ารัชย์เสนรัชต์ ก็ใหญ่ขึ้นเป็นหนุ่มรูปร่างสวยสง่างาม แคว้นไหนเขาเล่ามายังใจ ก็เล่าไปยังนั้น ท่านผู้ฟังทั้งหลาย นิศถูกประการใดขอภัย บางถ้อยคำก็ไม่พอเพราะท่านผู้ฟังเสียเลย เพราะว่าข้าพเจ้าเล่าเสียที่เคียวไม่ได้เขียนใส่กระดาษ ถ้าเขียนใส่กระดาษแล้วมาเล่ามันก็จะฟังดีกว่านี้ จะเอาแต่เนื้อความเกิดนะท่านทั้งหลาย ขอภัยด้วย เจ้าทั้งสองนั้นเป็นหนุ่มขึ้นแล้ว ฝ่ายว่านายประม่งจึงมาคำว้า มึงสองคนนี้จะทำไรไฉน ก็เป็นการลำบากมากไม่เห็นสมควรเลย แล้วก็ต้องไปฝากให้หาารการ จะไปฝากกับข้าราชการเล็ก ๆ น้อย ก็ไม่สมควร จะเอาไปฝากพระมหากษัตริย์ก็อะไรเสีย อีกเล่า ก็กรรมนั้นเองมันวนเวียนงกเกียนมันก็เป็นกงเกียน กงรถมันก็เป็นกงรถ ฉันทก็ฉันทนั้น นายประม่งก็จัดแจงของบ้านนอกเห็นว่าดี นำเจ้าทั้งสองนั้นคนมาการมาเฝ้าพระมหากษัตริย์ แล้วก็บอกความประสงค์ให้นายทวารทราบ นายทวารก็นำนายประม่งและเจ้ารัชต์ รัชเสน มาเฝ้า เมื่อมาถึงพระมหากษัตริย์แล้วก็ถวายบังคม แล้วก็กราบทูลว่า ขอเดชะข้าพระพุทธเจ้า จะนำราชโอรสนี้ จะนำบุตรนี้มาฝากเป็นมหาดเล็ก พระองค์จะถือเป็นทหารหรือพระองค์จะให้เป็นอะไรก็ตาม แต่ว่ากุมารทั้งสองยังไม่รู้หนังสือ อยากให้เล่าเรียน หนังสือในเวลานั้น มาปกรมเวรมันก็บังกัน อย่างนี้ท่านผู้ฟัง เจ้ากุมารทั้งสองก็ไม่รู้จักพระบิดา เป็นแต่สงสัยว่ากษัตริย์องค์นี้ คือสมเด็จพระพ่อเราจริง ๆ หนอ

ไม่กล้าพูดเลยแฉว่าอะไร ฝ่ายว่าพระศุภมิตรกรรมก็มาบังอีกว่า คนสองคนนั่งคางนัทหนา รูปร่าง
 ฉะมายคล้ายคลึงกับเจ้าชัยเสนชัยทัตจริง ๆ พระองค์จึงได้ถามว่า นี่เป็นลูกของแกจริง ๆ หรือ
 นายประมง ขอเถอะเป็นลูกของกระหม่อมฉันจริง ๆ พระเจ้าชา อ้อ / ไม่ใช่มัน ตัวแกนี่ก็ดำ
 แลวกี่สีสน วรณ สันฐานนะ มันไม่ใช่^๒ ลูกนี้ ลูกนี้เขางามคางนัทหนา นายประมงตัวลั่นแต่สะก
 ขวัญเอาไว้ดี เขางามไปทั้งแม่เขาพระเทพเจ้าชา ก็เป็นอันแล้วไป ผากแล้วก็กลับบ้าน ฝ่ายกุมาร
 ทั้งสองนั้น พระราชาศุภมิตร พระบิดาก็ให้เล่าเรียนอักษรศาสตร์ อ่านหนังสือ เรียนหนังสือ สำเร็จ
 ได้ความรู้ดีแล้ว แล้วก็มีความรักใคร่เป็นพิเศษ เพราะว่าเป็นสายโลหิตเป็นบุพเพสันนิวาส เคยเป็น
 ลูกเป็นพ่อกันมาแล้ว ให้เป็นมหาดเล็กให้คาบอาญาสิทธิ์ อยู่ใกล้พระแท่นที่ เรียกหางานวานไร
 อยู่เสมอเลยทีเดียว .

เรื่องนี้จะยุติไว้ก่อน จะย้อนกล่าวถึงกรรมเวรมันมาบรรจบกัน ย้อนกล่าวถึงนายสำเภา
 ที่ไปค้า^๓ เอนางเกศินีไปนั้น ก็ไปค้าขายรอยเอ็กเจ็คพระนคร แล้วก็ย้อนมาค้าขายที่เมืองดักสิลา
 เมื่อมาจอกสำเภาอยู่ในเมืองใกล้เมืองแล้ว จึงจัดของบรรณาการไปถวายพระมหากษัตริย์ เป็นต้นว่า
 งาช้างและนอแรด ของสูง ๆ มาถวายกษัตริย์ แล้วก็พากันไปหาว่าถือตามกันมา ตามหลังมา แล้วก็
 เข้ากราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ว่า กระหม่อมฉันขอถวายงาช้าง และนอแรดทั้งหลาย อันเป็นของสูง
 นี้ แล้วก็ทำอะไรอีกหลายอย่าง ผลไม้เผือกมันมากมาย ท้าวศุภมิตรจึงถามว่า เธออยู่ที่บ้านเมืองไหน
 นายสำเภาทูลว่า เกลากระผมอยู่แคว้นมณฑลวิปพระเจ้าคะ อ้อ / แล้วเธอจะอยู่ที่ไหน กระหม่อมฉันจะอยู่
 พอขายสินค้าหมก พอขายสินค้าหมกจึงจะกลับไป พุคที่ไทน์ พุคที่ฝั่งน้ำใกล้เมืองโน้น อ้อ / ไม่เป็น
 ไร ไม่เป็นไร สวัสดิ์นะนายสำเภา ไปพักผ่อนเถอะ แล้วเราจะส่งมหาดเล็กลูกของเราไป มหาด
 เล็กของเราไปรักษาสำเภาให้ไปอยู่ยาม ไปยืนยามให้ แล้วก็เรียกชัยเสน ชัยทัตมาในเวลานั้น
 จะชื่อเรียงเสียงไรก็ได้ หรือว่าจะเปลี่ยนชื่อไปแล้ว เวลานั้นชื่อนายมันนายมี นายสินนายอะไร
 ไปตามประสาพวกชาวประมง ที่นี้ก็จะเรียกเจ้าทั้งสองว่า ไปอยู่ยามให้นายสำเภาอย่าหลับอย่าไหล
 มีโจรผู้ร้ายมาฉกฉกของเขา ฝ่ายเรานี้ก็จะเสียพระเกียรติยศ กุมารทั้งสองถือดาบไปทั้งคู่แล้วก็
 กราบถวายบังคมลา พอสายถึงหมกยามเย็นแล้วก็รับประทานอาหาร สำเร็จแล้วก็ไปยืนยามอยู่ นาย
 สำเภาทูลว่ากระไร เห็นอำมาตย์มากี่ให้ความหวั่นรอง มหาดเล็กมากี่ให้ความหวั่นรอง ว่าอยู่ที่นี่
 จะยืนจะนั่งก็ตาม หากที่นี้มีเสือสาธิตอาสนะ หรือมีเจียงดีให้อยู่เฝ้า เฝ้าอยู่นั้น อยู่มาก็ก็กิ่นมา

ธรรมคาวาน้องยอมจะหิวอนึ่งก็ขึ้นที่ ยัยหัตถ์ของก็เกิดหิวอนึ่งขึ้นมา เรื่องเหล่านี้ล้วนแต่เวรแต่กรรม
 ทั้งนั้น ท่านคิดดูให้ถี่เถอะ ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นมันก็เป็นอย่างนั้น คอยฟังต่อไป พระยัยหัตถ์จึงว่า ลูกอน
 พระพี่ น้องหิวอนจริงยามนี้มันมีธมมิกาลแล้ว มันก็หกล้มเสียแล้ว น้องอยากให้เราเล่านิทานให้ฟัง
 เพื่อว่าจะหายง่วงนอนบ้าง หรือว่าจะเล่าอะไรก็ได้ จะเล่าอะไรก็ได้เล่าไม่ไรนิทานหรือนิทานประจำบ้าน
 อะไรก็ได้เล่าสักสิ่งสักอย่าง พ่อของนี้หายหิวอนเกิด หายง่วงนอนเกิด ฝ่ายว่ายัยเสนจึงตอบน้องว่า
 โอ เกิดมาที่ก็ไม่เคยได้นิทานชาวบ้านเลย เมื่ออยู่ที่เมืองจัมปากนุ่ นั้นแสนสันทาธุส แดเป็นคนก่อน
 ข้างแก่ แดเมารูราแล้วก็ได้เล่าเรื่องไอ้ลูกเห้อย่าง เรื่องคาเถนกินขนมขม เราเป็นราชโอรสก็นั่งฟัง
 อยู่ห่าง ๆ ถ้าใครเห็นแสนสันทาธุสก็หายง่วง ก็ขึ้นเวลานี้ก็ไม่มีใครแล้ว มีแต่เราสองคน เอนำ
 ลับตา ลับหลายหนแล้ว ตั้งแต่นั้นมาก็ดีทั้งนี้ คือสองแล้วก็ขึ้นมา กรรมมันดาล กรรมมันดาลอีก ยัยเสนจึง
 คิดขึ้นใจว่า ลูกน้อง นิทานไม่มีแล้วคนที่เล่านิทานเก่งมันต้องแก่หน่อย ได้ผ่านการสมาคมนามากมาย
 ในขณะหมู่เพื่อนทั้งหลาย เขากำลังหนุ่มแน่น ไม่รู้จะเอานิทานอะไรมา พระเป็นเจ้าฝ่ายมหาเบรียญ
 พอรูจักนิทานในพระธรรมบทบางในมงคลทีปนี้บ้าง เราจะเล่าเรื่องเก่าของเราให้ฟัง เอ้อ ยัยหัต
 ถ์ว่ายอม เล่าไปเรื่องของเราเป็นยังใจบ้าง เขาเล่าไป น้องนี้ยังเล็กไม่รู้เลย เมื่อพระยัยเสน
 พระเชษฐาจะเล่านิทานของตนนั้น ก็บอกน้องว่า เราจงกราบลงไป กราบลงไป กราบจะออกพระนาม
 หรือบ้านเมืองของพระราชนิคาพระรามมารดาของเรานั้น จำเป็นจะต้องกราบพระนิคาพระมารดาอยู่
 ที่ไหนก็ตาม เราตั้งใจไปถึงก็เป็นอันดี พี่น้องทั้งสองก็กราบลงแล้ว ยัยเสนก็เริ่มเล่าทันที ลูกน้อง
 เราทั้งสองนี้เจ้ายังไม่รู้เหตุผล เคียววันนี้เปิดเผยกันที่ เจ้ายังไม่รู้เหตุผลยังเล็กน้อย เราทั้งสองนี้
 ไม่รู้ลูกนายประมณังวานนั้นคอก เราเป็นลูกกษัตริย์ พระนิคา เราก็มีพระมารดาเราก็มี่ ในเวลานั้น
 ครองเมือง ๆ หนึ่ง คอมาพระเจ้าอาทิตย์ของนิคาเป็นอุปราช ตัวพระนิคานั้นเป็นพระเชษฐา
 จิงครองราชสมบัติ อยู่มาพระอนุชานั้นมีความโง่มาก อยากเป็นกษัตริย์ซะเอง รอให้เจ้าพ่อสวรรคต
 ก็เห็นว่าจะแก่จะเสวยสมบัติไม่ไถนานหรือไรก็ไม่ทราบ จึงเกิดกบถว่าเถอะ จะฆ่าพระราชนิคาของ
 เราเสีย พระราชนิคา มารดาจึงพาเราออกมา หนีออกมาบุกป่าฝ่าดง หนีออกมา หนีมากลางคืน
 มาถึงบึงแม่น้ำใหญ่ก็บังเกิดเหตุระแล้ว พระราชนิคาอุ้มพระมารดาข้ามน้ำไปทางฝั่งปากโน้น แล้ว
 เราก็คอยอยู่ ไม่ช้าไม่นาน ชาวประมงที่เราอยู่ด้วยนี้ คุณเถอะมีสารอะไร แต่ละคนอ้วนตะละควาย
 จะจิว พูจากไม่ไผ่เราะ ทำไรไถนาสารพัดตามเรื่องของชาวบ้านว่านั่นเถอะ ซึ่งเราเคยอยู่ปราสาท

ราชวังใหญ่โต เราก็นอนไป ก็ไม่เอื้อมเอื้อม พุทให้ใครรู้ใครเห็น เพราะว่ากลัวเขาจะฆ่าเอา และ
 ตอนมาเรายืนต่อมาเป็นหมู่ก็เอาเราไปฝาก ให้เรียนหนังสือกับพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ก็กรุณา
 เมตตาเราให้เล่าเรียนหนังสือ บัดนี้ เราอยู่เป็นสุขสำราญกับพระมหากษัตริย์ อ้อ ท่านก็ให้เราเป็น
 มหาดเล็กนับว่าบุญหนักศักดิ์ใหญ่ยิ่งนักยิ่งหนา แต่ว่าเรานี้มิได้ในชาตินี้เสรำใจเหลือเกินน้องเอ๋ย
 จะไม่ได้พบพระราชบิดา มารดาอีกแล้ว ที่ให้เราอยู่นี้ คือนายสำเภาชาวเมืองอื่น ไ้มาถวาย
 หน่อและงา แต่พระมหากษัตริย์ ได้เรามาอยู่ยาม เราจะได้อุปถัมภ์โอรสธิดา ไม่ตองให้ลักของ
 นายสำเภา ลักได้พระเจ้าแผ่นดินก็จะเสียเกียรติยศ เราก็จะคงทนอยู่จนสว่าง เราจึงจะพบเวร
 พนกรรม พนภัยพินาศของเรา ฝ่ายรัชกาลก็ฟังก็ร้องไห้ กระซิก กระซิก โอ๊ย เราเป็นเช่นนี้หนอ
 พระพี่เอ๋ยเป็นเช่นนี้หนอ เวระอะไรเราก็ดูรู้เรื่องแล้ว กรรมเวระอะไรเราก็ดูไม่รู้ แล้วยังมีความ
 บกพร่องอยู่เล็กน้อยนะพระพี่ บกพร่องอย่างไร จั๊ยเสนักถามว่า พระบิดามารดาของเราทรงพระนาม
 ว่าอย่างไร ก็พี่จงบอกเถิด อ้อ นี่ก็อีกเหมือนกันเราจกราบลงไป กราบลงไปสามหนแล้วก็ ยกมือ
 พนมว่า ขอพระบิดา มารดา จงพระเจริญเกิด พระบิดาของเราชื่อว่า พระศุภมิตร พระมารดา
 ของเราชื่อว่า พระนางเกศินี ก็มีด้วยประการฉะนี้ พระนางเกศินีฟังอยู่แล้ว ฟังนิทานที่เด็กทั้งสอง
 เล่ามาไม่หลับไม่นอนเลย ปานประหนึ่งว่าพระนางจะไม่หายใจ พอมาถึงตรงที่ออกพระนามว่า ท้าว
 ศุภมิตร เป็นพระนางเกศินี พระนางก็สื้มตัว เลยกระโดดกลาง มากอดลูกทั้งสอง ลูกเอ๋ย ลูกเอ๋ยแม่
 อยู่ที่นี่ ลูกก็แม่อยู่ที่นี่หรือ พระแม่อยู่ที่นี่หรือ ก็เลยสลบไปด้วยกันทั้งสามคน พวกสำเภาที่ร่นวายเอ็ดตะโร
 ขึ้นมาว่า เป็นไร ๆ จิงมาตุ ก็มาเห็นคนทั้งสามนอนกอดกันอยู่ ก็เข้าใจว่าไอ้พวกมหาดเล็กนี่มาเล่น
 เมียนาย มาเป็นชู้กับเมียนาย มาข่มเหงเมียนาย ก็เอาไปตีให้ตื่นขึ้น คนที่ไปกราบทูลเจ้าก็มี คนที่กำลัง
 จั๊มมัดก็มี พระนางเกศินีรู้สึกขึ้นจึงว่า มันไม่ใช่ลูกมาเล่นเราคือก คือลูกของเรา เราพลัดพราก
 เราก็ดูเขาเรามา แล้วลูกนั้นอยู่มั่งโน้น ก็ใครเขาไป นายประมวงคะรับ มันเป็นสองเรื่องสองราวอยู่
 ไม่ใช่เล่นดอก ห้ามเท่าไรก็ไม่ฟังพวกสำเภาไม่ฟังเลย จั๊มมัดแล้วก็เข้าไปทูลเจ้าว่า เด็กสองคนนี้
 มหาดเล็กนี้ พระองค์ให้ไปเฝ้าสำเภา ไปเป็นยามเฝ้านายสำเภา แล้วกลับไปเล่นเมียนาย ไปคบชู้กับ
 เมียนาย ข่มเหงเราเมียนายสำเภา ดังนี้ พระศุภมิตร นั้นมีปัญญาเฉลียวฉลาดอย่างขนาดที่เกี้ยว
 แต่ว่ากรรมมันบังแล้ว ไม่ว่าอะไรใครคอก พระศุภมิตรไม่ไว้วิจารณ์ญาณอันใดเลยจึงว่า เอาทำตาม
 พระราชกฤษฎา ราชกฤษฎีกา กฎหมายเมืองนี้เขาวางังง คือให้เขียนก่อนแล้วก็ลงไปประหารชีวิต

พระเจ้าชา เอาจุไปเขียนไป จูไป เนื้อแตกออกเป็นชิ้น ๆ จินกumar สลบลงก็จูไป เอาไขใส่คอ
 ติดด้วยสังข์มันแพะว่ เลี้ยงสาขาวา ใครจะฆ่าเออ กะจงงอง ร้องว่าใครอย่าเอาเยี่ยงเอาอย่าง
 คนชั่วมันมักกระทำเราเมียนายสำเภ มันทำให้ชายหน้าบรมบาทมุลิกาของพระเจ้าแผ่นดินของเรา
 กุมารทั้งสองก็เดินโซซัดโซเซไป เขาเอาไขใส่คอใส่เองไปแล้วก็ไป ลมบาง คีบ่างก็ไป ๆ ด้วย
 อากการดังนี้ จะกล่าวถึงพราหมณ์โรหิต สามโหมงเข้ก็มาทำราชการในพระราชวัง มาเฝ้าเจ้า
 ทุกวัน ๆ วันนั้นก็คนไขทั้งหลายก็ทามพราหมณ์โรหิตมา พราหมณ์โรหิตมาเห็นเขาคิดกุมารนั้น มหาด
 เล็กก็จำได้ว่า มีโทษมากนักหนาทถึงประการใด ถึงทำกันเป็นเช่นนั้นหนอ จึงถามว่าเป็นยังงัยเหตุก่อน
 กุณรเจ้าพนักงานนายนักการ เรื่องราวเป็นอย่างไรจึงคิดกุมารทั้งสองนี้ จึงกุมารทั้งสองนี้มีโทษ ฝ่ายเจ้า
 พนักงานที่คนนำมา เอาไขใส่คอนั้นก็ดี พามาตี้นนั้นก็ดี จึงเรียนว่า กุณรพระอาจารย์ กระผมไม่รู้เหตุผล
 ทั่นปลายคอก ไคยีนขาวเจ้าว่าว่าเล่นเมียนายสำเภ เป็นธูกับเมียนายสำเภ ไปชมเพงเมียนาย
 สำเภ จะจริงจะเท็จประการใดผมก็ไม่รู้คอก มีพระราชกำหนดกฎหมายให้กระทำอย่างนี้ก็กระทำ
 เขียนบางคีม้างจะไค้นำไปประหารชีวิต ไม่ไค้ ๆ พระบุโรหิตก็ว่า ไม่ไค้ ๆ อย่างค้อย่าทบทต่อไป
 เอาไขออกเสีย เอาไขออกจากคอ เมื่อมันหนีไป ฉันจะเอาคอกฉันแทนเอง เอาจุให้พาสองกุมาร
 พาไปหาพระมหากษัตริย์ ไม่ทรงวิจารณ์ท่าโทษบุคคลผู้ใด ไม่ทรงวิจารณ์นำรั้งยิ่งนัก พราหมณ์โรหิต
 จึงพาคณะทั้งหลายนั้นไปเฝ้าพระมหากษัตริย์ พราหมณ์โรหิตจึงประนมมือขึ้น ขอพระเฝ้าละของขลุ
 พระบาท ให้พาโทษโมยตีถึงขนาดสลบลงไป อยู่แต่ไม่คองตัดหัว ตัดคอกก็จะตายเองอยู่แล้ว กุมาร
 ทั้งสองนี้มีโทษหนักประการใด พระองค์ไค้พิพากษาไค้ถามหรือยัง จึงให้เขาไปทำ สอบสวนสืบสวน
 หรือยัง จึงให้เขาไปทำพระเจ้าชา พระมหากษัตริย์ สุนิครระลึกได้จึงว่า อ้อ เราไม่ได้สอบสวน
 ไม่ได้ซักถาม ไค้หนักชัคเจนคอก เราขออภัยด้วย คือว่าเป็นอย่างไร ขอท่านพราหมณ์โรหิต จงซัก
 ถามเถิด ฝ่ายพราหมณ์โรหิต จึงถามว่า กูกระ เจ้าทั้งสองเวลานี้คอกเจ้าจะหลุดจากบ่า หัวเจ้า
 จะหลุดจากบ่า แล้วเจ้าจงทำสติให้ดี ทำขวัญให้ดี เพื่อราชาของเจ้าจะช่วยชีวิตของเจ้าไว้ เจ้าจงแจ้ง
 เรื่องมา เขาว่าเจ้ากระทำเราปลุกปล้ำเมียนายสำเภานั้น จริงหรือไม่จริง ฉัยเสนจึงว่า ไม่จริง
 คอกพระเจ้าชา ไม่จริงเลย ไอ้เรื่องราวเป็นยังงัยเล่าไปเถิด มันเป็นยังงัยพระเจ้าชา เมื่อพระมหา
 กษัตริย์ให้กระผมไปอยู่ยมนั้น คิกประมาณหกทุ่ม นอังก์หิวนอน ให้กระผมเล่านิทานให้ฟัง แล้วกระผม
 ก็ไม่มีนิทานเท่าไรจะเล่า กระผมจึงเล่านิทานเรื่องที่เคยเป็นมานะของท่านอาจารย์ เล่าอย่างไร
 เล่ายังงัยว่าไป คือว่าเราทั้งสองนี้ มีใจเป็นลูกนายประมงตั้งว่าดังเจ้ารู้นคอก เป็นลูกพระมหา

กษัตริย์ แล้วก็พระอุปราชนั้นจะถึงเอาราชสมบัติ พระพ่อจึงพาเราหนีมา แล้วก็พาแม่ข้ามน้ำก็หายไป
 แล้วนั้นไม่เห็น พระพ่อพระแม่เลย เรานั่งอยู่ นายประมณันท์เอาเราไป เอาเราไปเลี้ยง แล้วก็
 เอาเรามาฝาก นายประมณันท์โกหกอย่างนั้น อย่างนี้ไปตามเรื่องของนายประมณณ์ แล้วเวลานี้ นาย
 สำเภาเอาเรือมาจอดที่เมืองนี้ พระมหากษัตริย์ ให้อยู่ยาม ไปอยู่ยาม แล้วก็เล่าให้ท่านทั้งนี้ เล่าไป ๆ
 เวลานั้นก็สาม ที่สี่แล้ว พระน้องจึงว่า ไฉนเรื่องนี้ก็ร้องไห้โศกเศร้าเหลือชู้ต ยังอยู่บ่พร่องอย่างหนึ่ง
 ว่า พระพ่อพระแม่เราพระนามว่าอย่างไร กระเม็กก็ลงขึ้นว่า พระพ่อชื่อศุภมิตร พระแม่ชื่อเกศินี
 เมื่อเป็นเช่นนี้ เฒ่าไม่รู้ไม่เห็นเลย พระแม่กระโดดออกจากสำเภามากลางกระแสม แล้วก็สลับสไลไป
 คุ้มประการฉะนี้ เมื่อเขาจะเอากระแสมานั้น พระแม่ก็ถอนวอนว่า ไม่ใช่เล่นเมียนายสำเภาอะไรดอก
 ลูกกะพอกะแม่ เขามาปะกัน ลูกกะแม่ เขา มาเจอกัน แล้วก็มีความนิยประการใด เขาก็ไม่ฟัง
 จึงเขา มาเขียนถึงจนถึงกาลบัดนี้ จนถึงเห็นเป็นฉะนี้ พระศุภมิตรนั้นกรรมก็คลายวาย - ออก กระโดด
 จากแท่น โอ้ โอ้ ลูกเอ๋ยลูก แล้วก็สลับไป ทั้งสามคนทั้งนี้ นายเสนามุขมาตยามนตรี พราหมณ์โรหิต
 ก็ยืนคั่นหน้าว่าปัญญาคณเณลยฉลาด เวลานั้นก็จะท้วงใจได้ ในพระบาลีเรื่องนิทานก็ว่า เอาน้ำหอม
 นามสุคนธะหรตมา มา มาประมาพรมมาพัตมาวิ ท่านทั้งสามก็ตื่นตื่น สัมประฤติ แล้วก็เล่าไปอีก
 เล่าเด็กลูกเอ๋ย ครั้งนั้นพ่อวายไปหาเจ้าแล้วไม่เห็น ไปยังใจ เอ๋ย คือว่านายประมณันท์เอาผมไป
 แล้ว พระแม่ไปอยู่ไหน ตัวเราพอกก็กลับมาหาแม่ แม่ก็หาย พอกก็บ่ป่าวารกมา ได้ครองเมืองตั้งกะสิลา
 นี้ก็เล่าเล่าไปอีก ก็เลยสลับอีก สลับถึงสามครั้ง จึงเอาน้ำหอมรดให้ฟื้นคืน ตื่นขึ้นแล้ว พระศุภมิตร
 จึงไต่ถามว่า พระแม่อยู่ที่ไหน อยู่ที่ลำสำเภาพระเจ้าคะ พระราชโอรสกราบทูลเช่นนั้น แล้วพระศุภมิตร
 จึงเขาขอพาไปรับรองพระเกสสนีแหมา มาถึงก็เรื่องใหญ่อีก ฝ่ายนางเกศินีก็พิริโพรว่าไม่ควร
 ให้เขาคิดลูกเลย ก็เลยมาสลับลงอีก สลับแล้วสลับอีก แนนแหละ เหลนลูกนก เหลนแต่เพียงปานนั้น
 ก็ยังบ่มาถึงปานนี้ ถ้าข้ามันนะ โอ้ออย่าไปพูดเลย เรื่องหนักที่สุดเลยครั้งนี้ เรื่องนี้แล้วไปเด็กอย่า
 ซักนิยายใหม่หนักที่ยังจะมีความเศร้าใจอย่างเหลือขนาด ต่างคนต่างเล่ากันปรับทุกข์ว่า ใครไปยังใจ
 มายังใจ แล้วก็โศกเศร้าอยู่ต่อมาอีก นายสำเภาที่เข้ามากราบกราบวันทา ขออภัยโทษอีก ถึงว่า
 พระองค์จะประหารชีวิตกระหม่อมฉันก็ยอม พระพุทธเจ้าโพธิสัตว์ศุภมิตรจึงว่า ท่านจงไปด้วยสวัสดิ
 เด็ก เราไม่ผูกกรรมทำเวรอีกแล้ว แต่เพียงเล่นลูกนกเท่านั้น ก็ยังมานักหนาแต่ปานนี้ ฝ่ายพราหมณ์
 โรหิตผู้เป็นประธาน พร้อมด้วยมุขมาตยาอมตยาเสนาน้อยใหญ่และชาวพระนคร จึงจัดการราชาพิเสก

พระเจ้าศุภมิตรขึ้นครองราชสมบัติ พระเกตุเป็นพระมเหสี ฝ่ายราชโอรสทั้งสอง เป็นมหาอุปราช
ครองเมืองทักศิลา อยู่เย็นเป็นสุข เป็นนิรันดร์ตลอดมา อันว่าเรื่องราวท้าวศุภมิตรนี้ ก็จบลงแต่
เพียงนี้ ในชาดกท่านว่า พระศุภมิตรนั้นคือ พระลี้กัถยะราชกุมาร กลับชาติมาเป็นพระลี้กัถยะ
ราชกุมาร พระนางเกตุนี้ก็คือ พระนางพิมพา เจ้าชายเสน่ก็คือ พระราหุล เจ้าชายทักนั้นจะประวัติกลับ
ชาติมาเป็นกุมารคนใด เป็นสาวกองค์ใด ก็หาไม่รู้ ข้าพเจ้ารู้มาแต่เพียงนี้

คำศัพท์

๑ กวงขวาง	=	กว้างขวาง
๒ คือ	=	เหมือน
๓ คา	=	คำ
๔ ห้วนชน	=	จ้วงนอน
๕ เอิบเอิบ	=	แพรงพราย

ประวัติ

เลยพะยะคะ จงเอาเหยื่อมาให้หม่อมฉันกิน" กินเหยื่อแล้วพราหมณ์โรหิตก็พาไปในเวลากลางคืนที่เคียว
 ไปนกกอลูกีร้อง อูลอ ๆ ๆ ๆ แก้วก่าพราต่ายบับลงไปที่ที่เคียว นางมณีเกศแก้วร้องไห้สะอึกสะอื้น
 "ฮือ พี่แก้วเอ๋ย พี่แก้วตายแล้วใครจะมาเอาฉันเป็นเมียก็ไม่ได้คอก ฉันก็หายวับไปกับตา ฉันไปอยู่ชะที่อื่น
 ที่ไกลชะก็ได้อ พี่แก้วเอ๋ย" ร้องไห้สะอึกสะอื้นที่เคียว คราที่นั้นฉันน้อยมีวิญญาณอันรู้ชานไปสารพัดทุกเส้น
 หนา รูชาว่าแก้วก่าพราต่ายยอน" พระยานกอุลลอจึงว่า "ป้า นายของเรานี้ เจ้าแผ่นดินนี้ไม่มีพิธีกรรม
 เสียเลย เอาเหอะ เราจะแก้ให้ได้อ" ฉันน้อยก็กลับมา กลับมาจึงมาเป่าให้แก้วก่าพราต่ายลุกขึ้นฟื้นเป็นขึ้น
 มาคืน พอรู้ว่าแก้วก่าพราต่าย เจ้าแผ่นดินก็ตั้งใจอย่างสำคัญ จึงพากันมา หวังจะเอาเมียแก้วก่าพรา
 ครันพอมมาถึงก็เห็นแก้วก่าพราไม่ตาย ที่นี้พระมหากษัตริย์ก็กลับไป ไปบอกพราหมณ์โรหิตให้ปล่อยนก
 อุลลอใหม่ พราหมณ์โรหิตก็พานกอุลลอมาร้อง ฉันน้อยมีนำดัง นกอุลลอจะมาร้อง แต่ฉันน้อยมีเวทย์มนต์
 สะกดย คอยถายอยู่ที่เรือน ป้องกันอย่างเข้มแข็ง พอนกอุลลอบินมาฉันน้อยจึงกล่าวเวทย์มนต์ ให้นกอุลลอ
 ลงมาบินไม่ได้คอกเอาะเยาะ" ตกลงมาถึงเถื่อนนั้น ของนายแก้วก่าพรา ฉันน้อยจึงเข้าไปว่า "ขอเรา
 ทั้งสองเกลอเอ๋ย เราจะเป็นสมัศพรพรศวกกันเถอะ" "ไม่เป็นไรคอก" "เราจะเป็นหมู่มิตรสหาย
 กันนอ" "ก็แล้วเถล" แก้วก่าพราที่เอาเข้าเอนาม เอาอะไรมาให้กิน ให้เกลอนกอุลลอกิน กินไป
 กินมา จึงให้เหล้า ฉันน้อยก็กินเหล้า นกอุลลอกินเหล้าก็เมา "เออ เกลอฉันน้อยมาได้เกลอดี ก็มาได้
 เกลอดีและเหว้ย" ฉันน้อยก็ว่า "ก็มาได้เกลอนกอุลลอ เกลอดีและเหว้ย คุณเ่งทางกิน มีเ่งทางพา
 มีทุกชช่วยกันเคอ" "เออ เป็นไอ" เหล้าเหว้ย เราเป็นเพื่อนกันแล้วต้องช่วยกันได้ โบราณท่านว่า
 เว้นไว้แต่ลูกกะเมียนอ" นกอุลลอ "ออดีแล้ว" ฉันน้อยก็อ นกอุลลอก็อ (หัวเราะ) ฉันน้อยฉลาดทั่ว
 การที่ให้กินเหล้าก็จลอลงเอาไหเหว้ย เอาเลห์เอากล เอาปัญญา ฉันน้อยจึงว่า "เมื่อเราเป็น
 เกลอกันเฉย ๆ ยังจั้ง ไม่คคอก เราจั้งคคอกกันเถอะ กูให้นกอุลลอคคอกกันก่อน" ฉันน้อยมีลิ้นเหิม
 มันจิมลิ้นเนรมิตได้ ลิ้นมันจะมีไม้มีไม้ปรากฏ ฉันน้อยก็แลบลิ้นออกมาให้นกอุลลอคคอก "เออ เห็นใจแล้ว
 เอา กูจั้งไอเกลอนกอุลลอ" นกอุลลอก็แลบลิ้น เมื่อฉันน้อยจะคคอกนกอุลลอก็ว่าเป็นเพลงโคราว่ายังจั้งได้
 "คคอกชาคคอก ขอให้มีกคคอกได้ ขออย่าให้ไอเกลอมี คคอกคคอกไป เออ" บัด (หัวเราะ) ต่อมานกอุลลอ
 จึงไม่มีลิ้น ถ้าฉันน้อยไม่คคอก โอ้ย คนจิกเกิดมาอะไรได้คคอกเมิด" นี่นิทานแก้วก่าพราขอยุติแต่เพียงเท่านั้น
 เรื่องนี้สันนิษฐานเอาตามธรรมะว่าคนมีบุญมาก ใครจะบ่งร้ายยังใจก็ไม่คคอก ไม่ได้ ชกลกทวิพัสสินอะไร
 ก็ไม่ได้ จะเอาเมียก็เอาไม่ได้ จะเอาลูกก็ไม่ได้ เพราะว่ามีบุญมาก ได้สร้างมา

มากมาย เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลาย ผู้ฟังจงหันมาเพื่อกุศลศีลทาน ในพระพุทธศาสนานี้เทอญ เกิด
มาจะได้บุญมาก ใจชุ่มเหงไม่ได้ เองก็มีด้วยประการฉะนี้

คำศัพท์

- ๑ จิ = จะ
- ๒ ที่แค้นพักท่าหลักหย้า = เนื้อแค้นฉีกสำคัญา, เข้าตาจน
- ๓ ควายโกรธ = ควายที่ไม่ได้ตอน
- ๔ นะเค = นะชิ
- ๕ หาว = คึก
- ๖ งอย = เกาะ
- ๗ ยอน = เพราะ
- ๘ ตกเขอะเยาะ = ตกอย่างไม่เป็นท่า
- ๙ เค็นฉาน = ลาฉาน
- ๑๐ ไอ = ะไร
- ๑๑ เม็ก = หมก

๔. ชื่อบ้านนามเมือง

นายจีน สัมครศา

ชื่อบ้านตามที่ได้เรียนอาจารย์ไว้ ที่มาครั้งก่อนนั้นบางทีก็เกี่ยวกับ เอ้อ - อาชีพ บางทีก็เกี่ยวกับที่ว่า มีอะไร เป็นสิ่งสำคัญ อย่างหนึ่ง ที่เล่าที่เรียกไปแล้ว เค้าจะจำได้ง่าย ยกตัวอย่าง เช่น อย่างบ้านหนองขาม ก็เพราะว่าที่หนองนั้นมีต้นมะขาม อย่างอำเภอชุมพวงนี่นะอะ ที่เป็นตัวอำเภอเดี๋ยวนี้ อำเภอชุมพวงนี้เรียกว่า บ้านตาทุ่ง เพราะว่าตาทุ่งแกมาตั้งเป็นคนแรก และไอ้อำเภอชุมพวงจริง ๆ แท้ก่อนเป็นคงครับ มีช้าง มีเสือ มีแรด อะ จนว่าบ้านปลักก็แรด หมายความว่า มีแรด ไปทำแปลงนอนคล้าย ๆ กับปลักควาย อะไรท่านองนั้น บ้านชุมพวงเดี๋ยวนี้นี่มีอยู่ ชุมพวงเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง เขาเรียกว่าลูกชุมพวง เป็นไม้ป่า โนนอยู่ติดกับไธมานชุย คราวแรกว่าจะไปตั้งบ้านหนองบัววง เลยไม่ได้ตั้ง ก็เลยมาเห็นว่าตรงนี้ เป็นที่ ๆ ล้ำมาโคไหลลงสู่ลำมูล สะดวกสบายเกี่ยวกับน้ำ โดยเฉพาะหลักการสมัยทุกวันนี้ เกี่ยวกับการพัฒนานี้ กระทรวงมหาดไทยได้นำเป็นอันดับแรก แล้วก็น้ำ แล้วก็ทาง แล้วก็ไฟ เพราะฉะนั้นจึงได้มาตั้งที่บ้านตาทุ่ง ที่นี้ออกมาจากนั้นก็มาหนองขามที่เข้ว่า เพราะว่าที่หนองนั้น มันมีต้นมะขามใหญ่ ที่นี้บ้านหนองจิกก็เพราะ มีไธหนองอา - หนองอยู่ทิศเหนือบ้าน แล้วก็มีต้นจิก ก็เลยเรียกบ้านหนองจิก และต่อมาบ้านหนองปรือ ก็มีหนองใหญ่ มีเตียนปรือ ก็เลยเรียกบ้านหนองปรือ ต่อมาบ้านตะบอง ก็คือ ลาวมาทำไร่ ไถ่นะอะ ไถ่จุก ตะบองนี้เป็นภาษาลาวครับ และภาษาไทยเรียกว่า ไถ่ เพราะฉะนั้นเลยเรียกว่าบ้านตะบอง หาเรียกว่าบ้านไถ่ไม่ (หัวเราะ) เรียกบ้านตะบอง ไถ่สำหรับจุดนี้ละอะ แล้วออกมาจากบ้านตะบองมาบ้านตาบันนี่ ทำไมถึงเรียกว่า บ้านตาบัน คือ ตาปานั้นแกมาตั้งอยู่เป็นครั้งแรก แล้วทีหลังใครเห็นว่า มันอุดมสมบูรณ์ ก็เลยมาอยู่กัน เรื่อย ๆ เลยมาเป็นตาบัน บ้านรังกานี่มันไม่ใช่รังกา รังแรงนี่หนองที่อุดมมานั้นแหละ หนองอันนี้แหละหนองรังกา มีต้นรังกาที่เขาใช้ทอเสื้อนี่อะ แบบที่เราที่นั่งนี่ อ้อ ฉาก เอ้อ ฉากนี่ก็ ร่องโค คือเมื่อก่อนทางตำบลรังกานี่ เहांที่อาจารย์มองเห็นอยู่ ไอ้สภาพมันอา มันแปรสภาพภูมิศาสตร์แปรรูปร่างยังงั้นละอะนะอะ เมื่อก่อนมันมีทั้งเสือ ทั้งช้าง ทั้งกวาง ทั้งหมู ทั้งอะไรร้อยแปด แล้วโคปามันลงมากินน้ำอะ เป็นทางลงมา มากินน้ำที่ลำน้ำเค็ม เป็นทางร่องโคปามันลงมากินน้ำ หาใช่หนองโค ไอ้ที่มันเป็นไม้ ที่มันนั้นไม่ใช่ แต่มันจะผูกไปอย่างหนึ่ง

คณงโคนี้ก็มาก แต่ว่าเขาเขียนว่า ชองโค เมื่อชองโค มันก็ชองทางเดินของโคลงมากินน้ำ ชอง
 โคแล้วไปบ้านฉาง ฉางนี่มาเปลี่ยนเมื่อสมัยนายวิทยา อินทะกนถ แดมาเป็นศึกษาธิการอำเภอ
 เมื่อก่อนเขาเรียกว่าบ้านเลือกัด คือมีเลือกัดคนละ ก็เลยเขียนประกาศบอกว่า อย่าเดินในเวลา
 ค่ำคืน และถ้าจะไปไหนมาไหน เข้าเดือนอย่าลืมพรา ใต้หน้าอย่าลืมหลัง ขอให้มีความรู้คิดมีสมา
 เขียนประกาศติดไว้แล้ว นี่ โอเลือกัด กับประกาศมาบอกกัน เลยมาเป็นบ้านสะกาศ สะกาศ ไม่มี
 ความหมาย แถบออกสะกาศนี้มันยังไม่รู้เรื่อง เค้าเลยขออนุมัติเปลี่ยนเป็นบ้านฉาง ฉางแปลว่า
 เก่ง เพราะฉะนั้น ที่มาของบ้านนี้ มันมาตั้งแต่บ้านเลือกัด แล้วยังฉางนี่ละ ออกจากบ้านวังหินนี้
 ไม่มีอะไรครับ คือมันเป็นแหล่งน้ำลึก แล้วก็หินอยู่เป็นพื้นใต้ละ แล้วยังน้ำลึกไม่เคยแห้ง เพราะ
 ฉะนั้นบ้านนี้ไปตั้งเลยเป็นบ้านวังหินและไผ่พิมาย มาจากพื้นน้ำนั่นละ นี่เป็นของหลวงบำรุงนะละ -
 (หัวเราะ) อย่างใครวะ มันก็ว่ามีเศรษฐีอินทะเศรษฐีจัน อะ คอนหนังสือดี ผ่านมากี่เล่มว่าเป็น
 เมืองนครราชสีมา นั่นเป็นนิยายเสียแล้วนะอะ

๑๐. ประวัติบ้านฉาง

นายวัชรินทร์ พิมพ์จันทร์

อะ สำหรับตำนานบ้านสะกาดเกี้ยวนี้เรียกว่า บ้านฉาง ซึ่งเป็นชื่อที่เก่าแก่มาก ฉางฉารร์จัม ซึ่งตำนานของบ้านที่ ได้มาเป็นบ้านฉางนี้ ผมก็ได้ไปเป็นครูสอนอยู่ที่นั่น ๓ ปี แล้วย้ายมาอยู่ที่นี่ ผมก็สอบถามตามความอยากรู้ของผม ท่านก็เล่าให้ฟังว่า บ้านนี้รับครู แรกก่อน เป็นบ้านป่าเมืองคอน บ้านตะบันรังกา เคยเป็นบ้านที่เจริญ แต่บ้านพวกผมนี้ต้องไฮโด ไฮคงจุกไฟ พวกผมก็ต้องมีอาชีพในการไปหาผักพื้น บังเอิญพรรคพวกที่ไปหาผักพื้นนั้นก็ไปได้มากแฉกกลับมา แล้วก็มีเลื่อยรายตัวนั่งคอยเช่นสาราวีชาวป่าที่ไปหาของมาขาย เมื่อไปก็ไปถูกเลื่อยตัวนั้นชนกัก ก็เลยว่า เลื่อยตัวนี้สำหรับพวกนั้นมันจริง ชาวบ้านไปถามว่าเป็นอะไร เลื่อยกักกลับมาครับ มันแฉกตลอดไปเปิด ที่นั่นมันก็เป็นที่ไม่พนักถูกเลื่อยกักตายก็มาก ชาวบ้านต่างบ้านมาถามว่า เนี่ยเป็นอะไรมา แฉกมันบอก ว่าเลื่อยกักมา เขาก็เลยถามว่า ทำไมไม่ไปซ่อมมันเสีย ซ่อมมันไม่ได้มันตายมาก พวกบางบ้านที่ไปหาผักหา พืชมา จะถูกเลื่อยชนกักมาแทบทุกคน และเมื่อคนต่างบ้านมาถามว่าทำไมมันแฉกเลื่อยตัวนั้น เป็นอะไร เลื่อยกักครับ ก็เลยตั้งว่าบ้านนั้นเป็นบ้านที่มีเลื่อยจริง ๆ ใครไปเข้าป่าเข้าพงมาก็ถูกเลื่อยกัก ๆ เพราะฉะนั้นกับบอกกันว่า เมื่อมีธุระจะมานั่งไต่เรือของที่บ้านนี้ ก็จะถามกันว่าจะไปซื้อไต้ที่ไหน เขาก็บอกว่า ไปที่บ้านเลื่อยกัก เพราะว่าบ้านนั้น ทำเลเคียวยังไม่รู้ไม่เคยไต่ตั้งชื่อ เขาก็บอกว่าไปที่บ้านเลื่อยกัก บ้านเลื่อยกักละครับ ที่นี้ต่อ ๆ มาเมื่อจะถามกันมาอีก มันก็คอยกร่อน หรือสิ้นเข้าหกละเข้า ก็กลายมาเป็นสะกาด ๆ คนรุ่นหลัง ๆ มากก็ทราบเป็นว่า สะกาด เคี้ยวนี้คนที่บ้านเลื่อยกักเดิมก็กลายมาเป็นว่า บ้านสะกาดกันมาจนกระทั่ง โดยเฉพาะคนที่ไปลงทุ่งลงนาเขาบอกว่า นาสะกาด นาสะกาด แต่คำว่า สะกาดรู้สึกว่าจะไม่มีความหมาย ทางราชการจึงมาแต่งตั้งชื่อให้ภายหลังว่า ฉาง เพื่อให้สมกับคำเดิมที่ว่า มีเลื่อยที่ร้าย คือ ฉางฉารร์จัม จึงได้ตั้งชื่อบ้านนั้นว่า บ้านฉาง มาจนกระทั่งบัดนี้

๑๑. ประวัติบ้านรังกาและตะบัน

นายวิธรินทร์ พิมพ์จันทร์

บ้านรังกา มีประวัติเล่ามาว่าตั้งแต่ ตั้งแต่เดิม บ้านนี้มีหนองน้ำใหญ่อยู่แห่ง น้ำในหนองน้ำใหญ่แห่งนี้มีต้นรังมาก ชาวบ้านนี้เรียกว่า ต้นรังกา ซึ่งเอาต้น ลำต้นของมันนั้น มาทอเสื่อ และก็เครื่องใช้อื่น ๆ นะคับ อยู่ในน้ำคับ หนองใหญ่จริง ๆ ที่เดียว แล้วก็มี เอ๊ะ อะแอม (ไอ) ต้นรังกาขึ้นมาก ใคร ๆ จะมาเอาไอต้นรังกาไปทอเสื่อ จะไปเอาที่ไหนก็บอกว่า ที่บ้านรังกา จะไปเอาที่ไหนก็บอกว่าที่บ้านรังกา ก็เลยไค้ถามผู้เฒ่า ตั้งแต่กาลบัดนี้ จนได้ชื่อว่าบ้านรังกา จนกระทั่งมาบัดนี้ ประวัติบ้านนี้ก็ยังมีเพียงแค่นี้

ที่มาของนิยายเรื่องบ้านตะบัน เดิมที่บ้านตะบันนี้มีบ้านอยู่หลังเดียว เรียกว่าบ้านของตาปาน ตาปานเดิมพื้นเพเก่าอยู่ที่บ้านรังกา แ่่นิสัยเก่าเป็นนายพรานใหญ่ ชอบล่าเนื้อ ชอบหาของป่า ไปแลกเปลี่ยนเพื่อประทังชีวิต แ่กก็แยกตัวออกมาจากบ้านรังกา มาตั้งกระท่อมอยู่ในกลางป่าของของเก่า ที่นี้พวกบ้านรังกาคนใดก็ตามเมื่อจะไปเข้าป่าล่าเนื้อหรือว่าหาของมา เป็นพืชเป็นผักมารับประทาน ก็มักจะไปที่บ้านตาปาน เพื่อขอน้ำขงหาหรือขออาหารกลางวันแ่กกิน ที่นี้เมื่อเขาถามว่า พวกบ้านรังกาด้วยกันเขาถามว่าจะไปไหน ก็มักจะพูดว่า โอ้ย โน่นแหละไปแ่วบ้านตาปาน ไปหาของหาเขียด หากบก็ไปที่บ้านตาปาน ในที่สุดคำอ้นั้นค่อย ๆ มากก็พากันขึ้นเขา เมื่อถามกันว่าจะไปไหน ไปบ้านตาบัน ก็เลยเดี๋ยวนี บ้านตาปานที่เคยมีอยู่ก็กลับกลายมาเป็นบ้านตะบัน

นิยาย

นิยายอธิบายเหตุ

๑๒. เครื่องดนตรี

พระครูอรุณโกศล

ต่อไปจะเล่าต่อไป เครื่องดนตรี ของบ้านนอกเรียกว่า มีพาทย์อย่างหนึ่งว่า
พืธพาทย์ มันก็มีปี่ มีกลอง มีตะโพน มีระนาด มีฆ้อง นั้นเก๋ ที่นี้บังเกิดไอนี้มันจึกไปเชื่อชา
ยังใจ ว่าชาวม้าหาย จึงมาปรึกษาหมู่ ว่าชาวม้าหาย ใครจะช่วยกูหา ไก่กลองเวทนา
หมู่ ว่าชาวม้าแพงควายนากะเกี้ยวนี้ กลอง ก็ว่าอย่าไว้ใจ เราต้องตาม ตามเฆ่ตึง ตามก็
ตาม ตาม ตาม ตาม ไอ้ท่าของมัน ลักทางหนอง ลักทางหนอง ลักทางหนอง เอ้าลักทางหนอง
ลักทางหนอง ตามไปพากันตามไป ตามไป ไอ้ท่าตะโพนจึงว่า ตะตึงเฆ่ เฆ่ตึง เฆ่ตึง
หึ่งก็หึ่งเถอะ ตะตึงเฆ่ หึ่งนะก็หึ่งเถอะ ก็เลยจับแต่เพียงนี้แหละ

๑๓. ทำไมพ่อตารักลูกเขยคนเล็ก

นายถ้วน บุญอยู่

สาเหตุที่ทำให้พ่อตารักลูกเขยคนสุดท้ายนั้น หรือลูกเขยคนเล็กนั้นมีมาอย่างนี้
 ใ้ในกาลครั้งหนึ่ง มีพ่อตาคนหนึ่ง พ่อตาคนนี้มีลูกเขยสองคน มีเขยใหญ่และก็มีเขยเล็ก อยู่
 มาพ่อตาคณนี้อาจจะทดสอบความรู้ของลูกเขยทั้งสองคน จึงได้ชักชวนเขยคนใหญ่ไปทดสอบ
 เสียก่อน โดยพ่อตานี้ก็พา พาไป ๆ ขณะที่เดินไปตามทางนั้น ก็ไปเห็นนกกระสา มันร้อง
 กาก ๆ ๆ ๆ พ่อได้ยินเสียงนกกระสาร้อง พ่อตาก็เลยถามว่า เขยใหญ่ นกกระสาทำไมยัง
 ร้องถึง เขยใหญ่ก็ตอบว่า คอมันยาวพอมันยังร้องถึง พ่อตาก็เลยแทงขึ้นไปคู พ่อเห็นนก
 กระสาคอยาวก็เอ้อ จริง ถูกแล้ว แล้ก็ชวนต่อไปอีก ไป ๆ ๆ ก็ไปเห็นหน่อไม้ไผ่มันงอกขึ้น
 มา เขย ๆ ไผ่ไผ่มันยังงอกได้ เขยใหญ่ก็บอกว่า เอ้า พ่อไม่มีตานี้ มันแหลมมันถึงงอกได้นี่นะ
 นี่นะ เห็นไหม พ่อตาเหลียวมาดู เห็นแล้วสิก็เลยบอกว่า เอ้อะ จริง มันแหลมมันจึงงอกได้
 พ่อตารู้สึกพอใจว่า เขยใหญ่มีความรู้ ก็เลยพากลับบ้าน ต่อมาวันหลังก็พาเขยคนเล็กนั้นมา
 ทดสอบอีก ก็พามาที่เก่านั้นแหละ มาได้ยินเสียงนกกระสาร้องก็ถามอีก นี่เขยเล็กนกกระสา
 มันทำไมยังร้องถึง เขยเล็กก็บอกว่า เป็นธรรมดาของมัน ะ ไอ้ไ้มึงนี่ไอ้ไ้ มึงไม่เห็นหรือ
 คอมันยาวโน่นนะ ก็คอมันยาวสิ มันจึงร้องถึง เขยเล็กก็บอกว่า ไม่ใช่หรอกพ่อ อึ้งคอสิ ๆ
 ทำไมมันยังร้องถึง เอ้อ จริงมึงเว้ย ก็ยังไม่พอใจจึงนำไปอีก ไปทดสอบที่แห่งหนึ่งคือ หน่อ
 ไผ่งอกนั้นแหละ ไปก็พาไปคู้หน่อไม้ไผ่ แล้ก็ถามว่า นี่เขยเล็กมาคู้หน่อหน่อไ้ ไผ่ไ้ทำไมมันยัง
 งอกได้ ไอ้เขยเล็กก็ตอบว่า อ้าวมันเป็นธรรมดาของมันพ่อ พ่อตายิ่งจู้ใหญ่ที่เคียว อ้อ ไอ้
 เอ็งนี่ไม่เห็นมีความรู้อะไร อะไร ๆ ก็ว่าเป็นธรรมดาของมัน ธรรมดาของมัน ตาแกไม่มีรีนี้
 มันแหลมที่มันถึงงอกได้ ไม่ใช่หรอกพ่อ เห็นคอกมันบู ๆ คอกมันคู้ ๆ ไม่ได้แหลมมันยังงอก
 ได้ เออจริงของมึง เรื่องยังงี้เป็นเรื่องราวธรรมดาของมัน ไปกลับบ้านได้ ที่นี้ก็ชวนเขยกลับ
 บ้าน นับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา พ่อตานี้จะทำอะไร ๆ ก็เรียกเขยคนเล็กนี้มาปรึกษาเสมอ
 เพราะว่าลูกเขยคนเล็กมีปัญญา มีไหวแ้ว แก่ไรก็ได้ดี อาเป็นอันว่าจบลงเพียงแค่นี้

นิยายบุคคล

๑๔. หมื่นหาญณรงค์

พระครูอรุณโกศล

ข้าพเจ้าจะเล่าต่อไป ยังมีกำนันผู้หนึ่ง ชื่อว่า หมื่นหาญณรงค์ มั่งมีศรีสุขเหลือขนาดที่เคียว มีลูกสาวคนหนึ่งชื่อแม่ละไม งานบ้านนางฟ้า แต่ว่าหมื่นหาญนี้เล่นแบบเรียกว่า แค้มแก่มาก ใครกล้า ทุ้ม แข่ง อยู่สามปี มันไม่เคยเคียว ทุ้มก็ให้มันเปล่า ๆ ไม่ต้องเอาเงินสินสอดเลย

มีหนุ่มทั้งหลายมาอาสามากมายที่เคียว หมื่นนั้นอยู่ไม่ได้ เพราะเหตุไรว่า แกกัให้เลียงช้าง แกกัให้เลียงม้า แกกัให้เลียงโค เลียงกระบือ หรือให้หาผักคื่น้ำ ตามธรรมเนียมแหละ แต่ว่าใครทำอะไรก็ไม่ดีซะเลย แกกัแม่ "ไอ้เย็ดแม่" เลียงไม่ดี เลียงจัวยังหมานี้ ทำห่วยคย ยังงั้นยังงี้ ไอ้พวกหมื่นนั้น ไอ้หมื่น ๆ นั้นอยู่ไม่ได้เลย หนีไปหลายแล้ว

ยังมีอาจารย์บวชนานอยู่องค์หนึ่ง เรียกว่าอาจารย์เพชร เอาแหละ หมื่นหาญก็แค่ไหน ข้าจะต้องไปต่อสู้กะแก จนได้ เอาลูกสาวมาชมโฉมที่เคียว แล้วก็ชัก อาจารย์ก็ชักมา ชักมาก็สัญญาที่จะว่า คุณพ่อครับ คือว่าสัญญากันยังงี้ ชะรับ คือว่า ผมอยากเป็นข้าทาสนี้ ท่านต้องว่าให้ที ว่าให้แน่นอนชะก่อน แล้วก็หมื่นหาญจึงว่า ก็นั่นคั่งไว้ว่า ไม่ดี ไม่ค่า ไม่ช้า ไม่แกง เป็นแต่ทำอะไรซักคำใหญ่ ทำดีซักคำ ทำชั่วซักคำ สามปีข้าจึงจะเอาเป็นลูกเขย เพราะการครองเรือนนี้มันสำคัญแท้ ๆ หูเบาไม่ได้ แล้วอาจารย์เพชร ก็ว่าอย่ายังงั้นเลยชะรับ คือว่า คุณพ่อนี้เหมือนหนึ่งว่า มักมีอติ ผมขออีกซักข้อเถอะ ขอยังงี้ / คือยังงี้ชะรับ ผมว่าคุณพ่อคำคุณพ่อยังงี้ คุณพ่อก็อยาเคียด ถ้าเคียด ผมเอาลูกสาว มันยังจัญจิธรรม ไฉนผมค่าทางเคียวนี้ ทำยังงี้ ผมยังจัญอยู่ ถ้าไม่ทำยังงี้ ผมไม่อยู่ คุณพ่อนี้ชุกเนื้อ รึกนาทาเร้นเขานี้ ทำความไม่คื่นี ตั้งศาลเคียด หมื่นหาญก็ว่าเห็นว่า เอ ไอ้หาเพชร มันบวชนานมันเก่งทางธรรมะ มันเอาจุติธรรม มาใส่ เอาตักลงใหม่คุณพ่อ ไม่ตักลงผมจิไป ลูกสาวคนนี้ไม่มีแค่บ่อนลูกสาวคุณพ่อคอก / มีหัวโลกไป แต่จะลองคื่นีะ กะเคียวนี้ะ แต่จะมีกะป็นผมไม่กลัว - เอ้อ - อ้า ผมไม่สู้ ถ้าปัญญาผมสู้ เอาอยู่ก็อยู่ ไอ้เพชร / ไอ้อาจารย์เพชร ถ้ากูเคียดกะมึง มึงเอาลูกสาว

กูชะ ถ้าแน่ว่าผมเคยคบหานาย แล้ว นายไต่โรงงานผมเปล่า ๆ ที่นี้ก็อยู่ด้วยกันมา ให้อาจารย์
เพชรเลี้ยงช้าง อาจารย์เพชรก็เพราะว่าอาจารย์เพชรฉลาดนัก ให้เลี้ยงช้าง เอาช้างไปให้เขา
เมอด กลับมาคุณพอชะรับ ผมเอาช้างไปให้เขาเมอดแล้ว คุณพอเคยก็ไม่ชะรับ ไม่เคยคคอกเวย
เอาและพักนั่งแล้ว ที่นี้ ตอนเช้าอีก ก็รู้ว่ามันปัญญาดียังเสียให้โกกระมือเอาไปเลี้ยงอีก คึงหารอย
คึงพัน ๆ เพชรก็เอาไปให้เขา เมอด / ใหญ่คึงพันอง ให้ใครก็ไม่รู้แหละ กำมากับบอกว่าคุณพอชะรับ
ผมเองจัวไปให้เขาเมอดแล้วชะรับ คุณพอเคยใหม่ ไม่เคยคคอก ยังอยู่เสมอมาคีเดียว แต่ว่า
เศรษฐีนั้นไม่มิมไม่หัวเลย หนาไมงามเลย ว่าเถอะ หนาเหมือนผีตัววิฤตเอาไปกินเมอด แล้วถูกทำ
บวิฤตหายออกจากตัวเมอดแล้ว เสียอกเสียใจ ไอนั้นเรียกว่า ไก่เห็นต้นงู งูเห็นผมไก่ เขียบบเบง
คงเบง คนคคอกคนคคามาเจอกันเขาแล้ว ก็รู้ว่าวิเศษคนเดียวไม่มีใครมาสู้ได้ บัดนั้นคนคคามาสู้แล้ว
ถูกแล้ว ถูกของเศรษฐีคคอกคคอกเดียว ถูกของทานหมื่นหาญคคอก คนเราต้องมีจุคออน เพราะฉะนั้นคคอก
ให้อภัย ไม่ใช่แค่เราคนเดียว จุคออนของเราก็มเหมือนกัน เราไม่ใช่วิเศษเหมือนเทวดา แต่
เทวดาก็คงจุคิต อยู่มามีวิมานนาน เล่าคคอกไป กาลครั้งหนึ่ง นายอำเภอยะฉลองอายุ แล้วก็เชิญหมื่น
หาญไปกินเลี้ยง แล้วกรองเพลงควย หมื่นหาญแกล่เคยเสียงดี เคยร้องเพลงชาติ เพลงอะไรชาติโส
เสียงดีสำคัญทีเดียว แล้ววันนั้นเกิดใจคคอกขึ้นมายังงี้ก็มีรู้ เพชร มานว่า กระรับ ผมคอยรับฟังอยู่แล้ว
ว่า อาจารย์เพชรเป็นนักเทศน์ใหม่ แหม เจกบ้านชาหามานลือแหละชะรับ แจ้งโผล่ยังไม่โหลงอะมาก
ผมว่า กระเรียนักไต่ให้จารย์เพชรว่าให้ฟังว่าแหละ

จะกล่าวถึงองค์นะ พระโพธิสัตว์ เสวยชาติเป็น วาสุรสถิตยังสุวรรณ เอยมรรพทางค
มีนามว่า ภูเขาทอง มีคนไพร่ใหญ่สาชา เจ้ามักษะท้าววังนอน กามางนการดา ของพระยาบุงทอง
มีการคิดทองให้เสียการ

แหม / จารย์เพชรนี่ว่าเสียงดีจริง ๆ กินยาเสียงอะไร มียาเสียงใหม่ มีละแหม คุณพอ
แต่คุณพอจะไปยังไง จะไปร้องเพลงแกล่ไหน เขาเชิญ ทานนายอำเภอยะฉลองไป ไปร้องเพลง นั้นเก
กินเสียงกัน แหม มีตะขุนตะหม่น มีตะขุนตะราชนิกุลทีเดียว พอเคยเสียงคคอก เคยมีชื่อเสียงมา
ชะรับ ยาเสียงผมจะเอาใหม่ละ เอาซิ ฟรุ้งนโคชะรับ ไม่โคคองไควันนี้ คองไควันนคคอกมาบ ๆ
ไป ๆ รับไป เคยพอเคยชอบ ชักหนอย จะไปแคงตัว ไปเทานั่นเอง อาจารย์เพชรก็ไปนั้นค
ก็ไปเอาเมคชะหลอดใหญ่หนึ่ง รากคองแตก โออย่างมหาไวไฟหนึ่ง คำเข้าที่เดียว ให้ละเอียบ ๆ ๆ ๆ
ๆ อย่างดี เขานำปราชปากให้เขาไปชกนค บันเป็นลูกกลอน ไคสามลูก สามเมคด้วยกันแล้ว

ก็หอกกระดาชอย่างคันทิเดียว เอามาให้คุณพ่อ ไล่เวลาพ่อคิ คุณพ่อชะรับ เมื่อเวลานั้นกินไม่ได้ แต่พอว่า
 จะจับอาหาร กินชะเมคหนึ่ง กินอาหารได้ชิมคำกินชะเมคหนึ่ง ใกล้เคียง ๆ จะอิมกินชะเมคหนึ่ง ว่ายังงั้น
 เออจำได้ แกกัฟหอยหา ใสกระดาช ใสกระเป่า แล้วก็ไป ไปถึงก็พวกซารารการอยพรอมเพรียง
 เรียงหน้าแล้ว เขาก็เห็นหม่นหาญไปก็เจริญ ๆ ๆ ทานหม่นว่าคิเดียว อาหารตั้งอยพรอมแล้ว แต่
 ว่าเขาต้องกินไปพลากรองเพลงไปพลากร รับประทานไปพลากร ร้องเพลงไปพลากรเพื่อสนุก แล้วก็
 ลอไอนามวิสกีวอนแควา กราสามควา กราหัวใจเขาไป หม่นนั้นกิน ชุนนั้นก็กิน เมื่อกินเขาไปแล้ว
 ก็เอคตะโร หม่นหาญแก้งเอายาวิเศษออกมากินเมคหนึ่ง แล้วก็กินกับ กินแกล้ม ไม่เห็นจะเป็นยังงั้น
 ก็กินเอาเมคที่สองนี้เค ป่านจะถึบทองเอาแตก กลูยกลาย กลูยกลาย ๆ ๆ แล้วไอหาเพรณมันทำ
 ยังงั้น กินเขาไปแล้วทองกลูยกลาย มันก็คิ เสลดคอกคุณพ่อ เรวกัทนเอาไว้ ก็พอนคันทิเดียว แต่
 คอกก็เมคที่สองลงไป ชักจะสมเด็จพระอุจจาระจะเสด็จออกมาให้คันทิเดียวแล้ว พอถึงวาระของแก
 ชุนนั้น หลวงนกรองแล้ว หันแก้งเกาออกไปล่าคิมที่จะคองถึงแก เขาต้องรอง ให้เมฆขอไปสวมก่อน
 เกอะ ไปไม่ได้มันถึงคราวแล้ว คนเมานี้ไม่ฟังกัน เขาต้อง รองกรองว่า หม่นหาญก็กำเหริบ^๑ ขึ้น
 ก็ประกักประเคิดเต็มทีแล้ว เออ เออ พรวก

คาหม่นหาญก็โกรธอย่างสำคัญคันทิเดียว ลิมนายอำเภอ ลิมมิตรสหาย ซารารการทั้งหลาย
 ไปเมอค ความโกรธ ความเคียดนี้ไม่ว่าแต่ใคร จำมันคาลขัณมาอย่างสำคัญ จึงยั้งนั้นว่า ไอหมา
 เย็ดแม่ ไอเพรณมิงปักกู ว่าเป็นยาเสียง ที่แท้เป็นหยาดาย กูเสยออกมามีแกลลัน เมคชะหลอกทั้งนั้น
 เย็ดแม่ไอเพรณ นีไมชะชะเหอะนะ อาจารย์เพรณแก้งไปง้อไอเหลาแกกคามมากู สะหน้าเชิง^๒ กู
 เก แกกก็มีคอยสอบกู เก แต่พอเห็นเหตุการณยังงั้น กระโคคกริม ไปจับแขนหม่นหาญว่า คุณพ่อเกียก
 กะเมณ มันพากเคียดคะ ไอเย็ดแม่มิง ยังงั้นเมกคองได้ลูกสาวคุณพอนะซี เอาเกอะมิงจะเอาไปกะไหน
 ก็ร่างโคตรพอโคตรแม่มิงเกอะ /

คำศัพท์

๑ กู = เรียก	๒ เคียด = โกรธ
๓ กะมาก = ขรรมาสน์	๔ เข้อย = จับ
๕ น้ำปรา = น้ำปลาร้า	๖ ลูกกลอน = ลูกกลม ๆ
๘ สะหน้าเชิง = เลียบ ๆ เคียง ๆ	๙ กำเหริบ = ขยับก้นขึ้น

๑๕. ศาลิงสี่สามตา

นายถวน บุญอยู่

อันนี้เป็นเรื่องจริงไม่อิงนิยาย เป็นเรื่องของชาวบ้าน เรื่องนี้ชื่อเรื่องว่า ศาลิงสี่สามตา มีชายคนหนึ่ง ชื่อ สิงห์ อายุแก่่มากหน่อย เลยชาวบ้านชอบเรียกว่า ศาลิงห์ ที่ได้ฉายาว่าสามตานักเพราะว่า แก้มตา เออะ ขอโห้ แก้มแฉลอยู่ที่เหนือคิ้ว แฉลนั้นเป็นแฉลเป็น ใหญ่ขนาดเกือบเท่า ๆ ลูกตา เลยชาวบ้านเรียกฉายา เรียกแถว ศาลิงสี่สามตา ศาลิงสี่สามตา แกเป็นคนจรเร่รอน ไม่มีที่อยู่อาศัย เรียกว่า เที้ยสูกตรงไหนก็อยู่ตรงนั้น กินลมที่ไหนก็หยุดที่นั่น แกก็เที่ยวเตร่เรื่อยมา จนมาถึงบ้านตะบัน ที่นั่น แกไม่มองเห็นที่ไหนจะเป็นที่อาศัยก็เท่าวัด จึงไปขออาศัยอยู่กับวัดบ้านตะบัน ตอนนั้นสมภารวัดชื่อ หลวงพ่อพิ หลวงพ่อพิเป็นพระภิกษุที่มีนิสัย โหดร้ายเจ้าอารมณ์ ชอบพูดวาทะเหลวแหลก แกว่าเป็นคนตรงไปตรงมา ชาวบ้านเคารพนับถือมาก เป็นคนพูดจริง อา..พูดจริง ทำจริง อา..อยู่ต่อมาหลวงพ่อก็รักชวนชาวบ้านสร้างกุฏิขึ้นหลังหนึ่ง สมัยก่อนนั้น สมัยก่อนนั้น การที่จะชักกิ่งไม้ทาง ๆ นี้ นิยมใช้หนัง หนังวัว หนังควายที่แห้งมิดเข้าคั่วเป็นสามเกลียว แตงยังเอิญวันนั้นหนังสามเกลียวเข็นไค้ชาวบ้านผู้หนึ่งยืมไป ชาวบ้านผู้ที่ยืมไปชื่อ ตาอิน ตาอินคนนี้เป็นคนชอบไหวพริบ ชอบพูดไหวพริบที่เคี้ยว เขาพูดมายังไงแกก็ตอบชิงไหวชิงพริบเขาอยู่เรื่อย ที่นั่นหลวงพ่อก็ไรศาลิงหันไปเอาหนังสามเกลียวที่เขายืมไป จึงเรียกศาลิงหมาที่เคี้ยว เรียกว่า ไอ้สิงห์ ๆ นาน แกไปเอาหนังที่บ้านโยมอิน โยมอินอยู่บ้านใกล้ ๆ ข้าง ๆ วัดนั่นแหละ ไปแล้วก็ไปบอกเล่าเกาเลียบว่าหลวงพ่อบอกให้มาเอาหนังควาย โยมอินนั้นแกก็ชักว่า หนังใคร ศาลิงหมอบอกว่าหนังหลวงพ่อบอก โยมอินเลยว้า โอ๊ะ ไม่ได้เอามา ไปบอกหลวงพ่อบอกศาลิงห์ เมื่อไค้ยินเช่นนั้นก็มารายงานหลวงพ่อบอกว่าหนังโยมอินไม่ได้เอามา เอาไปแท้ ๆ เอาไปเมื่อสองสามวันนี่ ไปเอามาใหม่ ว่าแล้วศาลิงห์แกก็ไปอีก ไปที่บ้านโยมอิน ไปบอกโยมอินว่า ทานบอกว่าเอาของทานมาจนได้ เอามาเมื่อสองสามวันนี้นะ โยมอินก็บอกว่า หนังหลวงพ่อบอกไม่ได้เอามา หัวเกิดคันชาคไปสาบานที่ไหนก็ไม่ได้เอามา มึงไปบอกหลวงพ่อบอก ศาลิงห์เมื่อไค้ฟังดังนั้นก็ไม่ต้องพูดว่าไร แล้ววิ่งมาในวัดทันที มาบอกหลวงพ่อบอก หลวงพ่อบอกกับ แกบอกว่าหัวเกิดคันชาคแกไม่ได้เอามาหนังหลวงพ่อบอกไปเลย แกให้มาบอกหลวงพ่อบอกอย่างนี้ หลวงพ่อบอกเป็นคนเจ้าอารมณ์กำลังจะทำงานด้วยเพื่อจะเร่งงานให้เสร็จตามโครงการ ทานกควายอารมณ์ไม่ไหว

แดงเนื้อแดงนะ แดงเนื้อแดงตัวไม้ต้น แม่แถมบงกจอน* เหม็นขึ้นมา เหม็นเหม็นขึ้นมาที่เคียว จีวร
 ก็เอาพันเอว ไข่มุขเสื่อวิ่งไปบ้านโยมอินที่เคียว พอไปถึงบ้านโยมอินก็ไปบอกโยมอิน โยมอินทั้งสาม
 เกลียวที่ยืมมาวันก่อน ไทคนมาเอาทำไมไม่ไห้ โยมอินก็เลยบอกว่า อ้าว ก็เขาไม่ได้มาบอกว่าทั้ง
 สามเกลียวหลวงพอ เขาว่าผมเอาหนึ่งหลวงพอมมา ผมจะเอามายังไงได้ หนึ่งหลวงพอก้อยกะ
 หลวงพอนั้น (หัวเราะ) เออ นั่นแหละไม่ต้องพูดว่าไร ไช้หนึ่งสามเกลียวนั้นเอามาที่ ว่าแล้วโยมอิน
 ก็เอาหนึ่งสามเกลียวนั้นให้หลวงพอกลับมาที่วัด พอมาถึงวัดก็เรียกนายสิงห์เข้ามาคา นายสิงห์ ๆ
 ไช้สิงห์ ๆ ไช้हां ไช้สันดานแล้ว (หัวเราะ) มึงอยู่วัด กินข้าววัด เสียข้าววัด กินข้าวสุกเสียข้าว
 สาร มึงจงหนีวัด จะไปอยู่ที่ไหนโลกไป คาสิงห์ทักน้อยใจที่ถูกคา กเลยหนีหลวงพอมมาอาศัยอยู่กับชาว
 บาน ชาวบานคนนี้ เจ้าของบานเป็นคนมีชกหนอย ชื่อว่า ลาย แดว่าชาวบานทั้งหลายเห็นว่า
 แกเป็นคนอายุมาก เรียกว่า ปู่ลาย บางคนก็เรียกว่าตาลาย อยู่มาประมาณซักเดือนสองเดือนนั้น ตา
 ลายนั้นแกพาชาวบานเคามาขอร้องทูลหาเพื่องหลังคาเรือน ก็พอก็คืออินนั้นแกก็มากวย คาสิงห์ก็อยู่
 ที่นั้น เขาก็พากันกรอ้งทูลหา แล้วก็คุยกันไปคุยกันมา แดว่าอินนั้นแกเป็นคนมีนิสัยชอบเอาเปรียบเพื่อน
 นิด ๆ หนอย ๆ ชอบแสร้งชอบเชื่อนไป จนชาวบานทั้งฉายาว่า อินแฉ (หัวเราะ) หรือว่าอินแฉ
 (หัวเราะ) แล้วแกก็ออกอุบายว่า ปวดท้องตาย แล้วแกก็ไปตาย ชาวบานเราว่าปวดท้องซี้ ไปตายก็
 โอ้ย ถายนานเหลือเกิน เขากรองได้ตั้งสองตัวสามตัว แกถึงมา ทูลหาตัวนี้ใช้เวลากรอ้งซักสิบห้า นาที
 ก็เสร็จ พอแดเกิดกลับมาคาสิงห์นั้นยังมีรอยเคียดเคียดอยู่ ก็คิดได้ว่า บ้า ตาอินนั้น จะต้องเอาให้เช็ด
 ขั๊กที่ จะต้องสอนแกชกหนอยว้างนั้น แดว่าท่าเราเจ็บครั้งหนึ่งเมื่อครั้งอยู่วัดบ้านตะบัน ดูแกก็คิดได้ทันที
 ก็เรียกว่าไปทีเคียว ซ้า ๆ ๆ ตาอิน แกนั่นชั้ใหญ่ ชั้ยาว ชั้ทาว ชั้พญาแท้ ๆ หนอย ว่ายังงั้น ตาอินแกได้
 ยิน ก็ตอบสวนควั่นขึ้นมาทันทีว่า เออ กูนี้แหละ ไช้สิงห์ ไช้ ชั้ใหญ่ ชั้ยาว ชั้ทาว ชั้พญา ไม่ได้คือมึง
 หรืออ ไช้เล็ก ชั้หนอย ชั้ชอย ชั้ชา เกว (หัวเราะ) คาสิงห์โค่นสอกกลับเข้าอีกลำกับสอง ยิ่งแต่
 หนอยใจ ยิ่งแกโมโห เป็นอันว่าวันนั้นทั้งวัน คาสิงห์หนีหน้าไม่ยอมมาทำงานรวมกะเค้าอีก จนกระทั่ง
 ว่าเสร็จงานไปเปล่า ๆ (หัวเราะ)

กัณฑ์

๑๖. ตาลายจอมเข้

นายวัชรินทร์ พิมพ์จันทร์

เรื่องมีอยู่ว่า ตาลายแกเป็นกามีอารมณ์ชอบที่จะหลับอยู่เสมอ ๆ แล้วก็หลับแล้วครับ เคี้ยวแกก็ตายไปแล้ว ในสมัยนี้แกมีอาชีพในการคัดลอกหาปลา ลงลอบคักที่ลำนํ้าเค็ม พอในตอน บ่ายวันนั้น ก็ไปลงลอบ และก็พอกิม อ้า มีสาว ๆ คนหนึ่งกับเรียกว่า ไปหาสอย ไปหาไข่มกแดง มาประกอบอาหาร แกก็ไปสอยมกแดง สอยเป็นรังลงมา มกแดงก็ตกลงไปที่คูดัง ชาวบ้านเรียกคูดัง นะกับ แล้วไอตัวมกแดงมันก็ไต่มาตามไม้มาถูกตัวข้าง ไอ้มกแดงมันก็ชอบกักตามนม ชอกซอนเขาไปในเสื่อในผ้า นางสาวคนนั้นก็มีความเจ็บแสบตามพิษสงของมกแดง และไปเหยียวนามากก็คิดว่าไม่มีคน อยู่ข้าง ๆ เพราะตาลายกับออกแล้วว่าแกมีนิสัยชอบหลับ เขาก็ไปลอบ ยังไม่ได้ยกลอบเลยแกก็ไป ยืนหลับที่มียูนั้น นางสาว ๆ เหยียวไปแลมา เห็นว่าปราศจากผู้คนก็จะเกายังไง จะสามคแดง ยังใจถึงจะถนัด ก็ถอกเสื่อถอกผ้าออกมา ลอกันใจก็เลยละกัน พอถอกออกมาเสร็จสรรพ ชาว มกแดงแล้ว เหยียวมองไปในลำนํ้าไปเห็นตาลายนั่นแหละกับ จะเอ็ก้นพอดี ก็เลยทราคว่าตาลาย นั้นแกเห็นของฉันทมหกแล้วนะซี ทางตาลายแกก็เชือกจริง แกก็พูดตามประสาเชือกของแกว่า อีนาง เอย ข้าไม่ได้เห็นของแกหรอก ข้าเห็นเขมกแดง

นิยายสถานที่

๑๓. กอยกสิงหาราช

พระครูอรณโกศล

ในอดีตกาลล่วงลับไปแล้วชานาน ยังมีเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า เมืองพาราณสี พระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า พระเจ้าพรหมทัต พระมเหสีทรงพระนามว่า นางกาดูจนเทวี พระเจ้าพรหมทัตครอบครองสมบัติโดยทศพิหาราชวรม ประเพณีถือศีลธรรม ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ชาวชนบทไม่อดอาหาร อยู่เย็นเป็นสุข แท้ว่าเป็นกรรมเกากรรมใหม่ประการใดไม่ทราบ อยู่มาวันนิมนาน พระมหากษัตริย์ทรงเป็นโรคประสาธ ปวดพระเศียร คือปวดหัวไม่หายสักที แพทย์หลวงไคพยายามหาทุกสิ่งทุกอย่างการกไม่หาย พระองค์ทรงทราบพระชนมอยู่ตามธรรมดาเสมอมา เรื่องนี้จะยุติไว้ก่อน จะย้อนกล่าวถึงในป่าหิมพานต์ยังมีพระฤๅษีองค์หนึ่ง มีฤทธิเดชมากได้ฌานโลภียเหาะเหินเดินอากาศได้ ตามธรรมดาฤๅษีองค์นี้อยู่ในป่าฉันผลไม้ เมื่อมันเป็นประเพณีของฤๅษีนั้น เมื่อเวลาฤดูฝนก็อยู่ไหน แต่เมื่อฤดูร้อนพระผู้เป็นเจ้านักว่าเราอยากจะไปฉันเปรี้ยวฉันเค็ม จำจะไปเมืองมนุษย์ พระผู้เป็นเจ้าก็เหาะมา เหาะมาสำนักพักเขา อยู่ในสวนอุทยานของพระเจ้าพรหมทัตนั้น วิสัยว่าพุทธศาสนิกชนเห็นพระเห็นเจ้า ลางคนก็ไปสนทนาปราศรัย นำเอาภัตตาหารเพล จัณฑ์ไปถวายอยู่เสมอมิได้ขาด พระมหากษัตริย์ เมื่อรู้ถึงพระมหากษัตริย์ ก็ทรงเลื่อมใส จึงได้มาเยี่ยมเสวยสุโภตามสุขทุกข์ซึ่งกันและกัน พอสมควรแล้วก็เป็นที่รอบพระทัยว่า พระผู้เป็นเจ้านี้อัธยาศัยใจคอกดี กิริยามารยาทสงบเสถียรมีดี พระมหากษัตริย์ก็ไปเยี่ยมเสมอจนคุ้นเคยกัน พอใคร่องแล้วพระคาบสฤๅษีนั้นจึง อ่า ตามพระมหากษัตริย์ว่า บพิตพระราชาสามารถอยู่ในราชสมบัติ เป็นสุขเกษมสำราญหรือประการใดนะมหาบพิต พระมหากษัตริย์ก็กรัสตอบว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ การโจรผู้ร้ายก็ไม่มี สิ่งไรก็ไม่จะมีแว่นพาน แถกระแถมมีความทุกข์อยู่อย่างหนึ่ง พระฤๅษีจึงว่า ทุกข์อย่างไรมหาบพิต คือว่าปวดหัวไม่หายเลย หัวอย่างไรไม่หาย เพียงแต่เบา ๆ ไป บรรเทาหลงไป เมื่อบรรทมหลับลงไปก็หายพอสมควร แต่เมื่อตื่นขึ้นมาปวดอย่างเก่า เขาเรียกว่า ปวดหัวแลง พระฤๅษีจึงว่า ไม่ยากเลยมหาบพิต ไม่ยาก ๆ เรื่องนี้อาตมาเคยมาบังคับเป่าอยู่ที่เกี้ยว คือว่ามียาอยู่ชนิดหนึ่ง ชื่อว่าแก่นจันทร์แดง ไม่ใช่แก่นจันทร์แดงแล้ว ๆ หรือเป็นลูกเป็นหลานเป็นเหลนของแก่นจันทร์

แจ่มจันทร์คิดเผื่อใจ เหมือนใจไปเมืองจีน สำเภาจมน (ฮัว)

ที่นี่จะว่าเพลงชมปลา มาในน้ำต้องชมปลา มาในน้ำก็ต้องชมเขา จิ้งจิงว่าทะเลท่าน
สหาย โอ - โอ - อยากกินคอกนาลอดของ มันก็ต้องลามาขึ้น มาถึงคงคาคอกนาสาคร พระพา
ชูชมมัจฉา ปลาช่อนหวายโร ปลาชะโดหวายเรียง หลังบนขึ้นเคียง มันพุดหวาย หวายราแล้วมันพา
กันคอกนา หวายรับหวายรอง ปลาลาน ปลาโกศ นีปลากัด ปลาเกศ เลาะหากระเด้ง โน่นปลาโกก
ปลากา นะปลารชอนกหวาย แดกเพียน พาลอดิน กินเทา นันตะเพียนทอง -- ฮัว

โอ - โอ นันก็สะลิก สะหลาด หวายตาม ชายหาดสะหลอน นันปลากัดอยู่เหนือดอน
มันวางหวายเหลนออกสะหลาง บอนนามลิก ๆ ปลากะแหงคาปลากะแหงคง ส่วนหวายเคียงเป็น
ถัน เห็นกะทองหลัง คอกนา แมลมพักเหลน ในคลองลอนปะแทรกไม้พลอง เจ้ายักหัวเพลานันปลา
กา ปลารชา ชูโผล่หัวแพ้ม บอกแมศรีนวลจา แมหนานวลแจ่ม พักรำเจียบ นันกิน แคปลานวลจันทร์
(ฮัว) โอใจคิดบอกบ่าวคอกนา เย็น ๆ มันก็หวายเหลน คอกนา ชูเอ๋ย งามเอ๋ย เหยง ๆ
นันก็ปลากะโทงเหง ก็แลดูปากยาว ๆ มันมุคเข้ามา ก็หวายเข้ามา ส่วนแคหมูปลานันก็มั่ง เขาเหมา
มันมุคเข้ามา มันหวายเข้ามา ปนกะปลารชา (คณมือ) ปนคินนามปรีคินก็ปลา กำรับอยู่ตามลัน ๆ
นันก็ปลา กำปรีค เห็นรากจอกมาก ๆ มันเอาหัวหมุน มก ๆ นันก็ปลาพิเชมรห้วน ๆ (ฮัว) โจอโรค

ชาวโคราชเขากว่าเพลงโคราช หรือคนรู้เพลงโคราช ถึงไม่ใช่ชาวโคราช รู้เพลงโคราช
เขากว่าเพลงโคราช ที่ฝ่ายอุตร ชอนแกน อาสาศุพนม จังหัดเลย ชาวลาวของเราก็มั่นเหมือน
กัน มีลำเหมือนกัน ที่นั้จะลำให้ฟัง อาแป่แกนเสียก่อน

แจ่มแล่นแจ่ม ๆ ๆ ๆ ฮันลอนแกน แฉะ ๆ ๆ ๆ โอแล้วแม่นว่า พังเนอเจ้าคุณพอ
ศรัทธา คนเฮาเกิดมามีความทรวงเหนียว มีแนวผูกแนวเกี้ยวทวงไวหลายอัน บ่ได้ไปหาทวนขอนแก่น
หมูนัน มันเป็นจิ้งจิว แล้วคุณพอศรัทธา คนเฮามีมากก็เกิดมามีเกี้ยวมกผูก เส้นหนึ่งนั่นแม่นลูก คือเชือก
ผูกคอ เมียคือป้อมคอก สันสามเผื่อนว่ามีเชือกผูกขา เส้นนั้นแม่นฮายนา จัวควยทุกอย่าง รวมทั้งของ
ต่าง ๆ ถึงโกศตังกอง รวมทั้งเงินตังทอง คือเชือกผูกท้าว ผูกไปฮอดเมียเขาเมียลวงเมียถาย เป็น
เพราะขิมหายสามเส้นนี้เหลวบ่ไซ้เชือกปอ ปอสมปอดาน มีเชือกมีมาแตนาน ตั้งแค่นี้ ผูกเจ้าอยู่
อยู่คอกคางเอมเปม ผูกมาแต่เดิมตั้งแต่ปากแตฮาก คันจิกักยากปลายเงียนยุ่งกัน ส่วนพะอะระหันต์
เดินแก่ไคแล้ว ยังแคะหานี้เหลว จักจี้เฮ็ดจิงไค เห็นสิดิคมวงคางคากอยู่ฮอนตอน

แถมปอยหลอย แถมเอยปอยลวย จัวแถมปอยหลอย แถมเอยปอยลวย เถาะขี้ตาย
 ตกโหมกพิก ลูกขึ้นโคหมมก้อกลาง่าง

แจน แลน แจน ๆ ๆ ๆ โยบล่าอย่างนั้นมันขี้หยัง บักโสมลวนดี บักเกนขี้ลำเอเอง คอยดู
 จารยเกนขี้ลำเอเอง

แจน แลน แจน ๆ ๆ ๆ แมนวาเกอ นวลเอย บักนี้เฮาขี้สองกลองหาเงิงจังขี้หมาน
 ขอยไปได๋ มหานินแควถาน ขื่อว่าแควถาลาน ขี้สัวสองแลง เฮาไปแบ่งฮ้างเคียงเขาพญาพอ คอไป
 ฮวยคอกขอยไปแบ่งกลองสองลงสอง ลงลุมแมนป้า ทามินปรีอ ๆ ๆ ๆ พอแกล้งลงไปเห็นเขาสาม
 ยอด พอไคสองตาเห็นตลอดภูเขาภูคา มากนระนา กำแพงเจ๊กัน ละเวาเท่านั้น สองกองตามทาง
 บไคเอากองวาง สองไปขาวนา กองผูกขา สองไค ขอบกลสองเบ็งคนเห็นตบเห็นปอก ว่าเห็นตลอด
 ไส้ออนทางดี ว่าสองเบ็งที แถกยาวคาคลาท หมอยปักพาดแหมฮู กองสองดูเห็นคนแปดศอก ว่าเค คย
 กัดอก สามคีมกำมา ว่า เถแม้อำคามาเบ็งเอาเถาะ กองสองเจาะเห็นหัวปลาทู ว่าต้มปลู จังหอน
 ไก่โงก สองขึ้นโกลเห็นคอกเอตมาน ทำเหมือนตีแมมาน เห่งยานเทิงหยอน สองไปก่อนดูเขาตั้งสน
 ว่าไคหลายกอน นะมาล้าสองกอง สองไปห้องอิกรขนิกา ปรีอ ๆ ๆ ๆ แจนแลน ๆ ๆ ๆ

แถมอุมทุม แถมเจ้าอุมทุม แถมอุมทุม แถมอุมทุม ผู้สาวขี้บ่งพุ่มไม้ แถงแควา ตาเหลียว
 เบิงฮู มือคอยแต่ฮิมอยู่ฮวย ๆ ขื่อตุ กินยาหนองนอนโคกลงนาม มาคำจิงบิง

เห็นชาวล่วงกอดไม้ไค คือพวกเพลงโคราช เขากัน พวกล้าลาวเขากัน เห็นพวกเพลงฉ่อย
 เขากอดไม้ไค ไอเรากี่มางวงเหงา นาเหงาใจเปล่า ๆ ชำร่าชา โทกพกคะน่านอนหงาย หังหับ
 หังคอง กเหมือนแมกสรนารายณ์ มากูป่าปรก เรามาเจอไซนก สองใบ ชา ชา ชา โทกพก
 คะน่านอนหงาย เอย เอ็ง เอย เอย แถพอเหลือบเขม้นกเห็นพักร มั่นให้มกรักเหลือบใจ คุรูปปาน
 หงส คุทรงปานพุน แมฮ้างฮอนละมุนทวากย คุอกโหลกผึ่ง นมโตเลื้อยเป็นโต คุอวนคุนคุนตะละหมอ
 คอง เหมือนเลี้ยงมาคองปี่ปลาย ถาหากพิไคกะทองคำ ที่จะสร้างกสิกรรมโคใหญ่ ตะโพกข้างซ้าย
 ที่จะปลูกแดงกวา ตะโพกข้างขวาที่จะปลูกแดงไทย ไอ่ไหนกลางยังว่างเปล่า ที่จะเอาฮอยตะเกา
 ปลูกลงไป เอชา ชา ชะ ชา โทกพก คะน่านอนหงาย แมฮ้างฮวยว่าเจมแสนจริง ๆ พุทโธเอย
 เอาเถาะคอยพัง จะแก่ใหญ่ ชา ละ ชา ชา คะน่านอนหงาย เอ็ง เอย อันสวนของนางนะ
 ไม่ว่างเปล่า เขาหลงหลักปักราวหมายไว้ อันสวนของนางนะไม่ว่างเปล่า เขาหลงหลักปักราวหมายไว้

ถ้าไปปลุกให้ลุกขึ้น ก็ให้ไปหาที่อื่น เอะไป อ๋ายามาสามหาว่า ก็แลเห็น ก็ให้ไปปลุกสวนเมี่ยมมิ่งโนนเป็นไร
อา อา อา โทกพัก คณานอนหงาย

คือว่าพวกน้อยก็ไป ๆ แล้ว ที่พวกมอญก็อยู่ไม่ได้จะทะเลาะเสียอีก แม่เจ้าเอ๋ย
สนุกสนานกันในลำสำเภา อ่า ทิฆงคนก็สวคมนต์ภาวนา สวคมนต์ไป พุทฺธัง ธัมมัง ไป ทิฆงพวกก็
สนุกสนานรื่นเริง ล้อสุรายาเมากันเข้าไปสนุกสนาน ที่พวกมอญก็ว่า เราอยู่ไม่ได้คอกเวย เราจำเป็น
จะต้องทะเลาะมอญ โอพวกลาวพวกใด มันว่าสวระพัด ครั้นก็เรื่องคนตรี มันสนุกสนานรื่นเริงประจำ
ชาติของมัน เราก็ตองวาทาง เอา นอย นอย นอย ๆ ฆอมะกอกฉันรักเจ้าดอก เอ็งเงยตัวแยะ ๆ
พริ้งข้างมาเค็ดขาด ถ้าไม่ได้แปดบาท ถ้าไม่ได้ทะเลาะ นอย นอย นอย ๆ

ฆอมะกอกฉันรักเจ้าดอก เอ็งเงยจำปี สาวมุกนามบางมุกบางคำในวารี เอื้อมมือไป
เค็ดเอาสาหร่าย เขามาทำสายสร้อยศรี โอปลิงเจ้ากรรมมันช่างจำเพาะ มันช่างมาเกาะเอาน้ำชี
ว่าใหม่ ว่า ว่าไม่ชด ปลิงอะไรมันจะมากักน้ำชี ว่าใหม่

ฆอมะกอกฉันรักเจ้าดอก เอ็งเงยจำปี สาว ๆ มุกนามบางมุกบางคำในวารี เอื้อมมือ
ไปเค็ดเอาสาหร่าย มาทำเป็นสายสร้อยศรี โอปลิงเจ้ากรรม มันช่างจำเพาะ มันช่างมาเกาะที่ของดี
นอย นอย นอย ๆ

เออ ยังงี้คอยยังชั่วหนอย หายทุกข์ หายโศก สำเภาที่เล่นคือไป ตามแผนที่ ของนาย
สมุทรวานิช ที่เคยชำนาญในการแล่นเรือ ไม่ช้าไม่นานหลายปีหลายเดือน ก็ไปถึงแผ่นดินใหญ่
สิ่งภูทราษ มีพระฤาษี ที่โคสถิตยสถานพรอยู่นั้น พอไปถึงแล้วก็คอยไปตามชาวบ้าน เล็กบ้านน้อย ที่เป็น
ทางโคจรของพระฤาษี นั้นก็ได้อะไรความแล้ว ว่าอาพวกสำเภาไปเยี่ยมพระฤาษี จอดสำเภาทอดสมอ
รอการคิบัติ แล้วก็นำของที่สมควรแก่สมณะไปถวายพระฤาษี พระฤาษี พระฤาษีเห็นมากก็ใจปฏิสน-
ฐานว่า ไปคิมาคิหรือ ชาวเรือก็เรียนไปตามเรื่อง แล้วก็เอาของที่สมควรแก่สมณะถวาย ถวายแล้วก็
คุยกัน อยู่ไม่ช้าไม่นาน ที่พวกสำเภาไปถึงนั้น ก็ถือเป็นเวลาประมาณห้าโมงเย็น ไคยินเสียงอัสสรย์
หวานไหว เสียงทิด ๆ ๆ ๆ เหมือนหนึ่งวารถไฟตั้งกระบวนสองกระบวนนั้นที่เคียว พวกสำเภาที่ตน
ตระหนักตกใจ จึงถามพระฤาษีว่าเสียงอะไร พระฤาษีเป็นเจ้า หลวงพ่อครั้นเสียงอะไร พระฤาษีจึงว่า
ทานและเรอทั้งหลายมาควยกันถึงพันคนหรือหารอยกันดังนี้ อย่าไปทิดเสียงคังนั้น อย่าไปทิดเขา

คือมีตะขาบใหญ่ตัวหนึ่งยาวประมาณสี่รอยเส้น คือโยชน์หนึ่งนั่นทีเดียว กินข้างเป็นตัว ๆ กินแล้วก็เอาเนื้อหนึ่งที่เหลือทิ้งเอาไว้ แค้นความเอางามของมันมาประคับไว้ในถ้ำของมันอย่างมากมายทีเดียว แล้วจะไปให้มันเห็นก็ได้ อ้อพวกสำเภาทรงหลายก็มีความเกรงกลัวอยู่เป็นอันมาก พระฤาษีก็เล่าต่อไปว่า พรุ่งนี้ฉันจะพาไปเอาแก่นจันทร์แดง เราอย่าไปหวงมันเลยตะขาบใหญ่ นั้น เมื่อฉันยังอยู่เป็นคนแล้วก็อย่าไปกลัว พอรุ่งสางสว่างแล้ว รับประทานอาหารแล้ว พระฤาษีก็มาชวนพวกสำเภามา ไปเอาแก่นจันทร์แดง แก่นจันทร์แดง เอามาใส่สำเภา บางคนก็ใส่มากมาย จะเอาไปซื้อ เอาไปขาย เป็นสินค้าได้ พระฤาษีก็ว่า อย่าเอาไปมากนัก มันจะหนักสำเภา แล้วจะเกิดลมสลาตัน ลมแรงก็จะล้มยาก ให้สำเภามันอยู่สูง ๆ ให้ราโหมมันอยู่สูง ๆ เพื่อป้องกันอันตรายในกลางทาง เมื่อทานตายแล้วพระมหากษัตริย์ก็ไม่ไคยา แล้วก็คนเรานี้จะป้องกันอะไรป้องกันได้คอก ป้องกันความโลภกันไม่ได้ โลภโกรธหลง ทั้งสามนี้ป้องกันไม่ได้ นายบอกต่อหน้าก็ไม่ไปเอา ลับหลังก็ไม่ไปเอา เฝ้ม

สำเภาจนสำเภาเพียบทีเดียว ต่อมานายสำเภาพวกสำเภาทรงหลายก็เรียนพระฤาษีว่า กระแผนอยากไปดูตะขาบไคหรือไม่ ไคไคแต่คงไปไคไคโดยระมัดระวัง ไปยังใจละครับ ก็คือว่าเวลากลางวันมันไปหากินเสียงมันก็ดัง เรารู้ว่ามันออกไป แล้วมันออกไป แล้วฉันจะพาไปชม แล้วอย่าไปโลกเอางาเอาอะไรของมันมานะ มันตามหาฉันหายวาววอดเลย ครั้นเมื่อสัญญาจะไม่เอา เวลารุ่งสางสว่างเวลาพญาตะขาบก็ยกเสียงดัง ท้อทิด ๆ ๆ ๆ ดังยิ่งกว่าผู้เล่าให้ฟังนั้นซ้ำ พอตะขาบไปแล้วก็พากันไปดู อันว่าคอยสังฆทราชนิโหมณีนี่ใหญ่ พอเป็นที่อยู่ของพญาตะขาบ ที่ยาวสี่รอยเส้น คือหนึ่งโยชน์นั่นทีเดียว มีงาข้างประคับประคองเป็นหมื่นพันล้านโกฏิ สลางสลอน งาเล็กงาใหญ่ นี้และจึงจึงเรียกว่า คอยสังฆทราชนิ ๆ ที่เดียว ขอเธอทั้งหลาย จงจกจำเอาไว้ แล้วให้เธอกราบเสียกราบไปทรงยอดแหลมนั้น พระฤาษีจึงกล่าวประวัติ คอยสังฆทราชนิให้พวกสำเภาทรงพัน ๆ คนฟังว่า ที่นี้เป็นมหาเจดีย์ อันประเสริฐสูงส่งของโลกส่วนหนึ่ง ซึ่งพวกเราทั้งหลายสำรวจมาไม่พบพานเลย จึงไม่มีความรูประวัติอะไรเลย งาที่เป็นปณินีสถานอันศักดิ์สิทธิ์ทีเดียว ไคบรรจุพระอริของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงสององค์แล้ว ทั่วทุกสำคัญบรรจุไว้สี่ประการ ประการที่ห้า พระศรีอาริยมตไกรบรรจุ ที่หลังที่เดียว ที่คอยสังฆทราชนิไคบรรจุมากรองน้ำ ของพระปุตตทัตตะไคบรรจุพระคชเฮอร์ของพระพุทธเจ้า ไคบรรจุมาอาบนํ้าฝนของพระกัศสป ไคบรรจุองค์ที่สี่ องค์ที่สี่ เสนมแม่กเส่นที่นายปุสะภลิต ที่ไคนาไปชานาณาจึงไคนามาบรรจุไว้ จะไคบรรจุกระดูกหน้าผากของพระศรีอาริยมตพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลภายภาคหน้า ทานทั้งหลายจงกราบไหว้ และพวกสำเภาจงพากันเลื่อมใส

เพราะเป็นชาวพุทธอยู่แล้ว บางคนถึงกับนำตาไหล ถึงกับกราบแล้วกราบอีก บางคนเพื่อนเตือนว่า
 ลูกขึ้นเถิด จึงใคร่สึกตัว มีความอ่อนน้อมที่สุดแล้ว ที่พระญาติก็จึงพูดว่า เราต้องออกไปออกที่
 อยุธยาไปแต่ละท้องจางเป็นอันขาด พระญาติก็นำมา แคววคนทั้งหลาย ก็มีคนเลวคนดีต่างกัน โลก
 มากมี พวกที่โลกมากก็เอางาเราออกไป พอมาถึงสำเภาก็เอาแก่นจันทน์ลอยน้ำ หั่งลงไป เอางา
 รางใส่ลงไปทำให้เรือหนัก สำเภาก็จะจม นายสำเภาก็ไม่ฟัง พวกนั้นพระญาติไปแต่เย็นนั้นเอง
 โดยไม่อำลา สำเภานั้นก็แล่นไปทั้งกลางวันกลางคืน นายสมุทรวณิชมีความเกรงกลัว และพวกလာคา
 ณฑน ก็พากันเกรงกลัวอย่างที่สุด อย่างไรก็ตามพระญาติของข้าพเจ้าก็ไม่ปล่อยภัย ทานทั้งหลายจึงพากันรำลึกถึงพระ
 ญาติ และคุณของคอยสังขุทราธไว้หมาก ขอทานทั้งหลายภาวนา สำเภาก็แล่นมา จะกล่าวอีกเรื่อง
 หนึ่งก่อนว่า ยังมีพญาปู่ใหญ่ชื่อ มหาภูลิลกะ แหม่อย่างหนึ่งเรียกว่ากาม ยาวสัร้อยโยชน์ เนื้อตัวมันจะ
 ยาวเท่าไรก็พิจารณาเกิด เป็นพญาอยู่ในมหาสมุทร ไม่มีใครสู้ได้ เป็นนักเลงตัวหนึ่งไม่ต้องเกรงกลัว
 ใครเลย กะโห โลมา เหยรา ปลาทุ ปลาพาฬ ปลาอะไรในท้องมหาสมุทรนั้น คอพุ่งสูงสว่างเวลา
 ตะขามก็มาในคืนนั้น เมื่อไม่เห็นเงาข้างมันก็ชุม มันทักตามกลิ้งลงมาในนาม วังมาในนาม ก็พองละลอก
 กระฉอกฉาน ปานว่าแม่น้ำจะฉลอมที่เคียว เสียงอึกกะทักกรึกโครมมาอย่างใหญ่ที่เคียว พอสว่าง
 แล้วมันก็ยังตามมา สำเภาก็แล่นอย่างซัดสามารถที่เคียว ในกาลครั้งนั้นพวกสำเภาสองกลองเห็น
 พญาตะขาม ก็มีความตระหนกตกใจ พุทโธเฮย เราจะพิจารณาอุให้คิดว่า คนเราที่ไม่ทำใจให้เป็นสมาธิ
 ไม่เข้าวัคพึงธรรม จาคีล ไม่ฝึกใจให้ดี เมื่อเห็นเหตุร้ายใจก็ไม่อยู่ จะคืนเตน สมเด็จพระสัมมา
 สัมพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ให้ประพฤติสมาธิ ให้กระทำสมาธิ เคยหักทาม เคยที่จะโลกก็อย่าโลก จะโกรธ
 ก็อดใจไว้ไม่โกรธ จะหลงในทรัพย์สมบัติ ก็หลงในสิ่งที่มีงกกร แล้วใจนั้นก็จะยังยืนเยือกเย็น จะ
 ไม่คืนเตนค้อยทั้งหลายนี้หาไม่ได้ เวลาจะเอาของเขาจึงอุชิงมึง กระทบกระตั้งเหยียบคั่นเหยียบเมื่อ
 กันกับ ที่เวลานั้นมาถึงตัวออกคอกันร้องไห้ระงมพรหมไฟ ตะขามยิ่งแถมาใกล้ ที่นี้จะกล่าวถึงพญา
 ภูลิลกะปู่ใหญ่ ไคยันทองทะเลมหาสมุทรนั้นวันไหน พญาปู่ก็สอคล้องทิพย์เนตรดูเหตุร้าย เห็นจะได้
 เป็นอาหารเรากิน ของเห็นจะใหญ่หนักหนา เพราะทองทะเลมันคงพิลึกนัก พญาปู่จึงเอากามทั้งสอง
 นั้น มากรงนี้ มากรงนี้ มันเป็นตัวนามนี้ มันจึงสังเกต สำเภาก็แล่นมาได้ ไ้เจ้าตะขามใหญ่นั้นวิค ๆ
 อยู่ชักเส้นโทรเลขหนึ่งจะถึงสำเภา พวกสำเภานั้นก็หมายความว่า สิ้นสติสมปฏิบัติไปแล้ว สวดมนต์

ภาวนาสาระพัฑ อยู่แถวกลางคานหน ยิงนายสมุทรวาณิช แยกไปเที่ยวสำเภาย่อย แยกไม่ทันคนเดียว
 แยกไม่ระลึกแก่คุณพระฤาญเฑาะนั้น แยกระลึกถึงคุณ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ระลึกถึงคุณพระธาตุ
 ของคอบุคสังหาราฐ ทั้งสี่ประการนั้น แยกระลึกถึงเอาของควาของหาวนาเขาสมุทรวาณิช ขอให้
 ปลอดภัย เพราะถาแก่คนเฒ่าคนแก่ทั่วทุกหน ในเวลานั้นกะขามกุมมาประมาณเส้นโทรเลขหนึ่ง
 เจาหาปูใหญ่ทั้งากาม ขึ้นเลิมเริ่ม จะกับ สำเภา สำเภาออกไปได้ ปูใหญ่รีไม่ใหญ่ ปลายากาม
 มันหันกัน มันจึงไม่หันสำเภา ปูใหญ่จึงว่าเรากากามอีกหนอยก่อน เพราะไคยอะไรทีหลัง
 ทะขามมาทีหลังกับเขากกลางกัวทะขาม ต่อสู้กัน ทะขามจะไม่จม ปูก็จะเอาให้จม ผลที่สุดทะขาม
 ซากกลางผุยุ สู้พญาปูไม่ได้ สิ้นเกราะหนีไปที พญาปูเอาทะขามไปกิน ถ้วยผลานิสงส์ที่พวกสำเภา
 ไปไหวพระธาตุนั้นแน่นอน และสงใจไปช่วยพระฤาญไคย พระฤาญก็ช่วยไคยแรงหนึ่ง จึงมาถึงเมือง
 พาราณสี นำแกนจันทน์แดงไปถวายพระมหากษัตริย์ ๆ ก็ให้โทรหลวงฝน ฝนกะหินธรรมดา หมอโบราณ
 ไกร ๆ ก็เห็น เอามาหาพระไคยร หาขมิ้นขั้วขมิ้นขั้ว หายปวดศีรษะเป็นปลิกทั้ง พระองค์ก็ให้รางวัล
 แก่นายสำเภาเป็นอันมาก เรื่องนี้ไคกลเม็ดเคล็ดลับ กออยู่หาคอบุคสังหาราฐเ็นเอง เป็นที่อยู่ของพญา
 ทะขามใหญ่ ในเวลานั้นเป็นปฐมนิยัตติประจำโลกอันประเสริฐ ทานูญว่านาญในประวัติศาสตร์ เลาวา
 อยู่ในเมืองพมา ขาพเจาเลาเรื่อนี้มากไคบุญกุศลไคยการกล่าวถึงพระธาตุนั้นเอง

คำศัพท์

๑	เขา	=	หุบ
๒	แจบ	=	แน
๓	จี	=	เผา
๔	เขียก	=	เขือก
๕	มาน	=	มีทอง
๖	กุม	=	ไล่
๗	เลิมเริ่ม	=	ยกขึ้นสูง
๘	กับ	=	จับ

นิยายเรื่องผี

๑๘. นายพรานกับผีป่า

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่ง ยังมีนายพรานอยู่คนหนึ่ง ไปนั่งอยู่บนห้าง คือว่าบ้านนอกนั้น ไปซัดห้าง อยู่บนกอไผ่ ก็มีต้นมะค่าใหญ่ ๆ พอพ่นฝูงสัตว์ แล้วก็นั่งยังเป็นธรรมชาติ ของคนโบราณ บ้านนอกเป็นยังงั้น แต่ว่าในป่านั้น สาระพัด แต่จะมีผีสางคางลายหลอกอย่างนั้น หลอกอย่างนี้ ชั่วระพืดที่เดียว บางทีเครือ* ที่มัดห้างนั้นมันก็เบญญู คนตื้นก็ตกลงมามันก็กิน บางทีห้าง ก็กวยโยนโยน ๆ ชั่วระพืดแต่ละเป็นไป คราที่นั้น ยังมีนายพรานผู้หนึ่ง ไปนั่งอยู่บนห้างคอยยิง เนื้อที่เดียว ใจดีมันมันก็จะกินคน มันก็จะล่อลวงมาให้เสีย ชรรถชาติว่ามะเร็งควนของเสื้อนั้น แหละ ห่าเลห์ห่ากล พอคนลงมาตำเถอะว่าในเวลานั้นตาพรานนั้นก็นั่งอยู่ ภาวนาเบิกป่าบังไพร ชั่วระพืด แล้วแต่ละจะกระทำ แล้วก็นั่งเฉย คอยสังเกตุ คอยระวัง คอยยิงสัตว์ ยิงกวาง ยิงละมั่ง ยิงหมู ยิงช้าง ยิงแรดไปตามเรื่อง เวลานั้นผีป่าก็ไปที่เดียว ไปใกล้ ๆ คำ ฆมีไฟรู้คยาใหม่ว่ามีละแหลม นายพรานก็ว่า มีผี แต่ว่า หยาดนั้นะ มันเป็นหยากถ้อง แก่อมปล่ายกล้อง เข้าฉันจิ จุกให้ นายพรานจึงหย่อนปืน แหม่ ปืนโบราณ เป็นปืนแปด ปืนเพลิง ใจอย่างใหญ่ ๆ ยิงช้าง กล่อมที่เดียว สอดปล่ายปืนลงไป ผีก็อ้อมบับ นายพรานก็ยิงป้าง แม่เจ้าเอ๋ย เสียงป้า ทุย ๆ ๆ ครืน คราก ๆ ๆ โครม ๆ คราม ๆ เบรียง บ้าง โงงฉาง คิ่น ว่าแค่คิ่นนั้น ห่านาเตียน จิ ได้ชักร่อยร้าย พันร้ายที่เดียว มันก็ไป เสียงจ้าม ฮักแซย จุนแท่วโยย ไกลรักเท่าไร ไกลก็ ยังได้ยินอยู่เลย ฮักแซย จุนแท่วโยย

คำศัพท์

- ๑ เครือ = เถาวัลย์
๒ กวย = ไถ

นิทานคติ

อยู่ในหีบ เจ้าแก้วเดิมกำลังเกิดรูปร่างอยู่ในหีบ วันหนึ่งเมื่มีขลุ่ยจะออกไปนอกบ้าน เจ้าแก้ว
 เลยส่งเมียว่า แม่อ้นฮุยเอ๋ย คมนำรอนไว้ให้ขลุ่ยหอบเคอนา หมอใหญ่ ๆ เกอ ฉันทจิลวกเลือก เลือกมัน
 กัดเอาเข็มท่อนไม้ลับเลยว่ายังงั้น เมื่อนักถือใจขอ คิดว่าผัวนั้นจะเอานำรอนลวกเลือกจริง ๆ คม
 นำรอนให้แลกไป พอนำรอนเค็ด เจ้าแก้วเดิมก็เอานำรอนหลงไปในหีบนั้น เพื่อลวกให้ชายชู้
 นั้นมันตาย พอรูปร่างชายชู้ตายแล้ว แก้วก็โกล และก็พาหีบมานไปอยู่ชะทอน ตกจนเป็นหญิงแสนกลคน
 กลับมาหาหาลูกหาแก้วเดิมไม่เห็น จึงรีบวิ่งเข้าไปดูหีบในใหญ่ที่นั่น ที่เอาชายชู้ใส่ไว้แต่บัดนี้ ก็ปรากฏ
 ว่าชายชู้ตายเสียแล้ว ถูกนำรอนลวกคั่งจนคัมหีบที่เคียว มันก็โศกความคิดว่า ทำอย่างไรจะเอาหีบใบนั้น
 หินออกหิงจากบ้านได้ มันก็เที่ยวออกอุบายยืมผ้ามียมผอนชาวบ้าน นั้นมาแล้วก็ชัก เอาไว้ฝนที่มราคี ๆ
 นั้น ชักแล้วก็ตากไว้เรื่องไกลเค็มมาน หินพอกเป็น มันเอาไปส่งเคาคัน ทำยังงัยอยู่เรื่อย ๆ วันสองวัน
 ไขพวกโจรนั้นเดินผ่านมาเห็นเข้ามันก็เข้าใจว่า เอ บ้านนี้เป็นบ้านหมิงมี มีข้าวมีของมีผ้ามีผอนมากมาย
 อยะเลยเย็นนี้จะต้องเข้ามาขโมยของในบ้านนี้ให้ได้ อา พวกขโมยสามคนก็คอยท่าเอาไว้อเวลาเย็น
 พอดถึงเวลาเย็นมันก็ขึ้นมาขโมยของในบ้านนี้จริง ๆ มันไปเห็นหีบใบใหญ่มันก็ใจ โอ้ย ผาเอนที่ตากไว้
 เรื่องรองยังงัย ๆ ก็ต้องเอาไว้ในนี้ ฉันทจิลวกเอาหีบใบนี้ไป ว่าแล้วไอ้ขโมยสามคนมันก็ช่วยกันหาม
 เอาหีบใบใหญ่ลงเรือน อีหญิงแสนกลนั้นก็ทำเป็นขอสบาย ไม่รู้ไม่ชี้ไม่เห็น เมื่อมันเอาไปกลบ้านพอ
 สมควร ที่หีบใบนั้นมันเป็นรูอยู่ควาย พอหลวมมือเพราะว่าผัวเก่าเขาเจาะหีบแล้ว เอานำรอนเทใส่
 เขาไป มันก็จึงเอามือลวงเขาไปข้างใน พอเอามือลวงเขาไปถูกคม ไอ้เพื่อนมันกับบอกว่า ไอ้ ของดี
 ๆ ๆ ๆ นี่ไหมน้อยว้างนั้น แะ แะ ๆ ๆ ๆ ไหมน้อยว้างนั้น มันก็ลวงไปมาลวงมาอีก พอลวงไปถูกไอ้
 ชนแข็ง ๆ เขา เสนมมโตทอย เอะ เอ ๆ ๆ ๆ อะ ๆ ๆ ๆ อ้อ ๆ ๆ ๆ ไอ้ชนในที่ลับ นั้นแหละ
 มันอยู่ตรงไหนก็ขวางมันเถอะ อ้ายหนึ่งกับบอกว่า เอ๋ย ๆ ว้างนั้น นี่ไหมใหญ่ ว้างนั้น กัดใจที่
 เคียวคล่าไปคล่ามา มันเป็นหู เป็นหน้า เป็นตา เป็นอวัยวะของคนที่อยู่ในนั้น มันก็รู้ได้ทันที มันก็
 ร้องตะโกนว่า คน คน ๆ ว้างนั้น ไอ้สองคนที่หามหีบหามกระเป่าอยู่นั้น วิ่งน้อยวิ่งใหญ่ หามน้อย
 หามใหญ่ ว่าแต่คนเขาจะตามมาทัน ร้องอย่างใหญ่ไปทีเดียวจนเหนื่อย ไอ้คนที่คลานนั้นก็บอกว่าไม่
 ไขคนที่วิ่งตามทันคอก คนมันอยู่ในหีบที่ว้างนั้น ไอ้พอว่ายังงั้นก็ถึงหีบลงอย่างแรงทีเดียว เปิกถูก
 เห็นเป็นกนตายนอนอยู่ในนั้นจริง ๆ ไอ้พวกโจรสามคนก็ไม่โห โม่โม่ให้หญิงแสนกลนี้ มึงเคอมึง
 มึงเคอมึง อ้อท่านว่ามันล่อให้หามมีพ้อมมาหิง หินบ้านมันคักกับมันก็จ้เอาจนได้แหละว้างนั้น แต่ไม่

รู้ว่าเขาทำอะไรไหมไม่รู้ว่าจะเขาไปทำไม มันก็ขึ้นกลับมาใหม่ พอถึงกลางอาทิตย์มันเกือบจะสว่างแล้ว มันจึงไปรับอีหึ่งคนนี้ไปซะก่อน เมื่อมันจับไปมันก็พาเดินทางไปไกลทีเดียว จัหหึ่งแสนกลคนนี้ไป พาเดินทางไกลทีเดียว ไปจนพ้นบ้านเมืองเขาแล้ว ที่นั่นมันสายเข้าตะวันจนจะเที่ยงเข้าแล้ว อีหึ่งแสนกลคนนี้มันก็ออกอุบายว่า พี่ ๆ ๆ ฉันหิวน้ำฉันเดินไปไม่ได้หรอก ให้ฉันขออนุญาตแวะไปน้ำกินกับบ้านเค้านี้ซักหน่วยเถอะว้างั้น บัสนั้นเป็นบ้านของเจ๊กชายของ ฝ่ายอีหึ่งคนนี้ไปขอน้ำกิน เจ๊กมันบอกว่า น้ำอยู่หลังบ้านว้างั้น หึ่งคนนี้มันก็ไปหลังบ้าน เมื่อไปถึงหลังบ้านแล้วมันก็เรียก เจ๊กแก่ เจ้าของร้านนี้มา เจ๊กแก่ ๆ มาตรงนี้ซักหน่วยเถอะว้างั้น ฉันมีเรื่องจะพูด มันก็เลยเล่าให้ฟังว่า ผู้ชายสามคนที่มานั้นนา ฉันจะเอามาขายแก้อยากได้คนไว้ใช้ทำงานไม่ว่ายังงั้นฉันไม่เอามากหรอกจะเอาซักร้อยหนึ่ง เจ๊กแก่ก็ว่า เอ้อะล่าย ตกลงไม่เบิ่งไร ว้างั้น แต่ว่าเจ๊กแก่เฉย ๆ อยู่ก่อน เกียว ๆ เขาก็เข้ามาหอรกว่างั้น เขาก็อยเข้ามาเสียก่อนยังค่อยบอกให้เขาฟังเอาเงินมาให้ฉันก่อนว้างั้น เจ๊กแก่ก็เอาเงินไปร้อย ยายผู้หึ่งแสนกลนี้มันได้เงินแล้วมันก็หนีไปลิมที่เคียว ไปไกล กล่าวถึงไอ้สามคนที่คอยนานไม่เห็นอีหึ่งแสนกลนี้ออกมาจากบ้านเขาเสียที่มันก็เลยตามไปพอดตามเข้าบ้าน เจ๊กก็ว่าพวกนี้สามคนไปไหนไม่ได้ ผู้หึ่งคนนั้นเข้ามาเขามาบอกขายให้วะแล้ว พวกนี้สามคนก็ต้องเบิ่งชี้ข้าวอ้าว ทำงานให้วะ พวกนี้ก็รู้ทำ เอ้อผู้หึ่งคนนี้มันเล่นลูกไม้กับเราอีกแล้วก็เลยวันนั้นจำใจทนอยู่ในบ้านเจ๊ก พอดตกตึกพวกสามคนนี้ก็ออกอุบายหนีหนีเจ๊ก หนีไปแล้วก็ค่อยแคะรอยตามอีหึ่งแสนกลคนนี้ไป เพื่อยึดติดตามกันเรื่อยไป บ้านไหนก็ตามเขาไปเรื่อง แต่ว่าหนทางที่ไปนั้นเป็นป่าใหญ่ เป็นดงลึกทีเดียว กว่าจะทะลุถึงหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง มันก็ตามไปมันก็ไปเห็นรอย เมื่อไปเห็นรอยแล้วมันจำได้ว่าเป็นรอยผู้หึ่งขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ อีผู้หึ่งแสนกลนี้ก็ขึ้นไปอยู่บนต้นไม้จริง ๆ พอที่มันก็ใกล้ค่ำแล้ว มันก็ไม่รู้หน้าว่าใครเป็นใคร มันคำมันมึน พอดกลางคืน ไอ้ผู้ชายคนหนึ่งนั้นขึ้นไปก่อน พอขึ้นไปก็ไปคุยกัน คุยกันไปคุยกันมาแต่อีผู้หึ่งคนนี้มีมันมีมือโกนติดตัวมันไปด้วย เออ ไอ้เจ้าผู้ชายมันก็ไม่พูดไปพระนอนเคลือบอยู่ มันก็บอกว่าจะจูบมัน มันขอลิ้นเสียก่อน ว่าลิ้นนะเป็นยังงี้ มียาง อ้อ ว่าครมบริบูรณ์หรือไม่ว่านี้ไอ้เจ้าผู้ชายคนนี้ก็ใจซื่อแลบเอาลิ้นให้มันดู มันก็ดูไปดูมา ดูมาดูไป มันก็ชักเอามือโกนออกมาตักเอาลิ้นขาด พอดตัดลิ้นขาดแล้วมันก็ถีบลงมาข้างล่าง ตากกรีนลงมาที่เคียว ไอ้ผู้หญิงอยู่ข้างล่างนี้ ก็ตกใจว่าอะไรเป็นอะไรมาไม่รู้ ไอ้คนที่ถูกตัดลิ้นมันก็พูดได้ไม่ชัด พูดหลู่หลือ ๆ ยังกะเสียงเจ๊กนี้ นึกว่าเจ๊กติดตามมาก็พากันหนีหนีหนีใหญ่ เกลือกเบิ่งไปจนละทิศละทาง ผลสุดท้ายผู้หึ่งแสนกลคนนี้

ก็เลยรอดตัว พ้นจากเงื้อมมือของพวกโจร ที่จะมาทำร้ายร่างกายนั้นไปได้
นิทาน เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ผู้ชายรอบเล่ห์ ไม่เท่าผู้หญิงแสนกล

๒๐ แรงรากะ

พระครูอรณโกศล

เรื่องต่อไปนี้เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องศีลธรรมอย่าง ก็ที่เดียว ยังมีเมือง
เมืองหนึ่ง ชื่ออะไรไม่ทราบ มีพระมหากษัตริย์ ชื่อว่า พระเจ้า สัตตุตาปะ พระองค์มีนายควนช้าง
ที่ชำนาญคนหนึ่ง ชื่อว่า อักขาง ก็ที่สุด นำพระองค์ไปทรงช้าง ไปเที่ยวประพาสป่า และเลียบพระนคร
อยู่เสมอ เรื่องนี้จะยุติใจก่อน จะย้อนกล่าวถึงในป่าใหญ่แห่งหนึ่ง มีพระยาช้างเผือกตัวหนึ่ง
เผือกมองขาวดุจสี ไพรฟ้าประชาสี ก็คือเลี้ยงเข้ามาถึงเมือง พระมหากษัตริย์ก็ให้
นายช้างนั้นไปคล้องมา ก็อนายหมอช้างทั้งหลายก็ไปคล้องได้พระยาช้างนั้นมา พระยาช้างนั้นชาว
เมืองงงามเหลือที่สุด สมควรจะเป็นราชพาหนะ ให้นายควนช้างนั้นชักช้าง ให้รู้กิริยาภาษาทุก
อย่าง เอาจนโสมมาตรพระโคที่เดียว อยู่ในอำนาจคำสอนของคนเหลือที่สุด อยู่มาไม่ช้า ไม่นาน
พระมหากษัตริย์อยากประพาสป่า ก็ให้นายควนช้างผูกช้างเผือกตัวนั้น ไปเกาะช้างหมู่ เสนาข้า -
ราชการไปมากมาย ประพาสป่าไม่ เขาเล่าเนาไพร สำนวนพระทัยแล้ว กาลครั้งนั้นช้างนั้น อยู่
ในอำนาจของหมกควน อยู่แต่จะผูกได้ แต่ท่านทั้งหลาย ที่รักทั้งหลายเอ๋ย แต่ถูกกิเลสคือรากะ
โทษะ โมหะ มาสู่ใจแล้ว ไม่ว่าแต่มนุษย์ ไม่ว่าแต่สัตว์เครื่องงาน อย่าแกล้งเผือกเลย แม้แต่
มนุษย์มีศีลธรรม แม้แต่พระเณร ผู้มีศีล ก็ยังทำลายศีลได้ รากะกิเลสตัวนี้ รากะ โหระ โมหะ
หรือ โลภะ โหระ โมหะ ตัวนี้สำคัญมาก ๆ ที่เดียว พระยาช้างเผือก หรือช้างหมู่ใหญ่ก็เดินไป
พระมหากษัตริย์ประทับบนหลังแล้วก็เดินไป แล้วก็ไปปะไค้กลิ้งขึ้น กลิ้งเปี้ยวของนางช้างตัวเมียเข้า
พระยาช้างก็ลืมสัญญาอาณัติ ลืมศีล ลืมธรรม ลืมคำสั่งสอนของนายควน พระยาช้างก็อระวาก
ปรี๊ด แปรัน พระยาช้างก็วิ่งไปสลัด พระมหากษัตริย์ก็ตก นายควนก็ตก พระมหากษัตริย์ก่อนจะ
ตกนั้น ช้างพาวิ่งไปนาน เมื่อจะตกกระโดดห้อยกิ่งไม้ ไค้ พระยาช้างสลัดสับปะคับ รัศตโพน
ขาดสะบั้น พระยาช้างก็ไปสมเสพเกาะนางช้างอยู่ในป่า ตามอัธยาศัยของตน พระมหากษัตริย์ก็ไค้
รับทุกขเวทนา ผิวพระกายก็ถลอกปอกเปิก ไม่ถึงแก่พระขม้ พระหัตถ์หัก ไม่ถึงแก่แข็ง ขามีมือไม่
ชักคอก เสนาอำมาตย์ก็รีบมา จึงทรงโกรธแก่นายควนช้างอย่างสำคัญ เอ๊ย ไค้ควนช้าง ก็วิ่งชัก
ว่ามันไค้แล้วทำไมช้างนี้จึงเพะยศว่า ขอเคาะไค้ป่าละของมูลีพระบาทปึกเกล้าปึกกระหม่อม ควร
มิควรแล้วแต่จะโปรก อาญาโหมไม่พ้นเกล้า พระองค์ไค้ไค้ทรงสติธรรมเทศนาของพระสัมมา -
สัมพุทธเจ้าหรือไร ว่า อะไรจะแรงรากะนี้ไม่มีแล้ว พระพุทธเจ้าคะ ช้างนี้ชักยังไค้ไค้

ข้าพระพุทธเจ้าจะเอาเล็ก มาสับให้แก่งรา มังคัมให้รางจับเล็กก็ได้ แต่เมื่อมีกิเลสขึ้น
 มาแล้ว รางนั้นนอกใจเกลากกระเมมเม็ด ควรมีควรวแล้วแต่จะโปรก จะเอากระหมอมฉันไปฆ่าเม็ด
 เจ็ดชั่วโคตรก็ตาม กระหมอมก็ยอม พระมหากษัตริย์กับฟังไว้ ครั้นมาถึงพระนครแล้ว ก็มีความสงสัย
 อยู่เสมอว่า รางนี้ตั้งสอนมันจะอยู่ในโอวาทจริง ๆ หรือ หรือจะถูกคำโมราณทานว่า ชักหน้าชนคนที่หมอย
 อยาไว้ใจเป็นคน มันจะเป็นกระไรหนอ จึงเรียกนายควนรางเข้ามาว่ารางนี้จะกลับมาไหม นายควน
 ราง รางนี้เจ็ดวันเมื่อใกล้สำเร็จกิจแก่คนที่ตนหาว่า หายมา กระสันในการเสพตามคุณ เมื่อใกล้
 ประสงค์แล้ว รางนี้จะกลับมา จังรีว่า จังรีพะยะคะ ถ้าไม่จริงให้ทุตคคองมึงเม็ดไซ้ไหม ครอกไฟเจ็ด
 ชั่วโคตรก็โคพะยะคะ เพราะพระยาราง เมื่อกล่าวกระหมอมมันตั้งสอนมีความเชื่อถือได้ ต่อมาอีกเจ็ด
 วันพระยารางก็มา ทนาศัจจรณิกทันนาทานผู้ฟังทั้งหลาย แล้วทอนกลับมาทันทานจะอศัจจรณิกก็เกี้ยว เจ็ด
 วันพระยารางก็มา โขชะเยาะ เพราะวาไถถายนามกอกกเลยรางนิกให้ตายประการฉะนี้ รางครั้น
 มาถึงโรงแล้ว ก็ไปเข้าโรง นายควนราง นายหัตถาจารย์ก็ใจ ถ้ามีไม่มาถูกตายทั้งลูกทั้งเมีย ลูกเหว
 ไธทองคำพอ ไธทองคำ เอานามมา เอาญามา เอาเขา เอานาม เอากล้วยชุก กล้วยหอม กล้วย
 อ้อยสร้อย ชมิม ของที่กินจะกินอะไร รางก็กิน กล้วย ๆ ๆ คนก็แตกชะนคโมากู ไวย รางควนคโมเมือง
 รางเป็นขุมพะมวงกล รางมึงชวณามเมือง คนเบ็งกียกมือไหวถวายผ้า พระมหากษัตริย์รูว่ารางมา จึง
 ใ้หมายรางเข้าเฝ้า จึงว่า ลูกอนไธควนราง มึงพูดก็จริงอยู่แล้ว แตกสงสัยว่า รางมันจะจับเล็กแก่ง
 ไคจริง ๆ ยังไค ไคจริงพะยะคะ เอาพุงนี้ลองกินในหนาพระลาน คนคุดเป็นรอยเป็นพัน เอาไหมเลา
 เอาพระเจาคะ พอเวลาชาวแล้ว นายรางก็ให้รางเล็ก สุกก่อนเล็กใหญ่ประมาณเท่าบาตรพระบิณฑบาต
 แดงไร หินจึงคัมราง ชนคอ ถือขอ จึงว่าลูกอนพระยาราง จังจับเล็กแก่งนี้เกิด พระยารางนั้นรูภาษา
 มนุษย์ จึงว่าถ้าเราไม่จับก่อนเล็กแก่ง นายควนรางก็จะตาย ลูกเมียตายเม็ด เจ็ดชั่วโคตร ถ้าเราจับ
 ก่อนเล็กแก่ง ตัวเราก็คายแต่เรา อย่าเลย เราทำบุญเอาไว้เกิด ฉะนั้นพอนายควนรางมึงกับ
 เช่นนั้น ต่อประชาชนเป็นพันเป็นหมื่น พระยารางก็เห็นอย่างองอาจ อาต ๆ ๆ เอาจวงกวักก่อนเล็ก
 แก่งบีบ เล็กแก่งก็ถูกเป็นไฟไหมเอาจวงชาคุด พระยารางก็ตายลงในเวลานั้น สมเด็จพระมหากษัตริย์
 หอกพระเนตรเห็นก็สะลกลพระทัยมาก ว่าราคะมันกำลังมาก ถึงปานนี้แหละหนอ คนไหนอยากจะได้สวรรค์
 หรืออยากจะได้กิเลสวิบัติ พนลูกจากกิเลสไปถึงพระนิพพานไถ่แสนยากแสนลำบาก รางนี้อยู่ในโอวาทคน
 ปานประหนึ่งว่า ปะกาชิตปานนี้ เมื่อถูกราคะเขาเผาผลาญ ก็ล้มคำสั่งมก โย ปะเกาะ -

จะป่วยกล่าวไปโย กะพวกเรานี้ เมื่อเราจะเข้ามาสู่ดวงใจแล้ว ก็ทำชั่วได้สารพัดสารพัน ข้าพ
 กันตายแต่ย่อนตัวนี้ หลงคิดกันอยู่มากมาย พระมหากษัตริย์ทรงสังเวชพระทัย จึงมอบราชสมบัติ
 ให้โอ.สพระองค์แล้ว จึงไปบวชเป็นฤาษีอยู่ในป่าหิมพานต์ ฉันทไม่เป็นที่ฤาษี โศกานโลก็ยตายไปแล้ว
 ไปเกิดพรหมโลก ท่านทั้งหลายเรื่องนี้ก็มีประวัติกลับชาติกันนี้ จะเล่าให้ท่านฟังเป็นเคล็ดลับที่ใคร่ฟัง
 ในเรื่องนี้ เรื่องบาปกรรมอย่าไปทำเป็นอันขาด ใครจะฆ่ากันตาย ใครจะตัดทอนทางกันยังงี้ ทำ
 เกิดท่านอย่าทำเลย บาปนั้นมันจะตามเราไป เมื่อบาปตามทันแล้วหันเอ๋ย ไม่ได้อะไรหรอก ก็
 ถึงแก่ความตายนั้นหนทุกขเวทนา ข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านฟัง พระเจ้าสัตตุตาปะนั้นก็คือ พระโคตม
 สมเด็จพระพุทธเจ้าของเราเอง ฝ่ายนายควนช่างนั้นคือ พระศรีอารีย ฝ่ายว่าช่างนั้น คือพระ
 มหากัสสปสังฆาจารย์ผู้หัวใจทำปฐมสังคายนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราที่เกี่ยว
 เมื่อช่างนั้นตายไปแล้ว ก็กลับชาติมาเป็นพระมหากัสสป ที่ว่าทำสังคายนา เป็นพระสงฆ์มีชื่อเสียง
 ดังนั้นแล้ว เมื่อพระมหากัสสปเถระเจ้าผู้ประเสริฐได้มีอายุครบ ๑๒๐ ปีก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน
 การเสด็จดับขันธปรินิพพานนี้แปลกจากพระสาวกองค์อื่น ปรากฏว่าเทพาทั้งหลายได้บรรจุ
 เอาไว้ในภูเขาชื่อ กุกกุตสัมปาคะบรรพต ภูเขานั้นมียอดสามยอด หรือว่าภูเขาสามลูกนอมยอดเขา
 ไปหากัน แล้วเทพาก็บันทึกรูปทองเทียนทอง ดอกไม้ จุกมูขาสบอยู่ ประเดี๋ยวนี้ ยังชดอยู่ เห็น
 ไฟเทียนก็ยังไม่ดับ รูปทองเทียนทองก็ยังไม่ดับ ดอกไม้ก็ยังชดสะอันอยู่ เป็นนาคัสรรยนักหนาใน
 เรื่องบุญนี้ เมื่อพระศรีอารียเมตไตร นายควนช่างนั้นเป็นพระศรีอารีย อยู่ไป ๆ สร้างบารมีได้
 กรัสนุเป็นพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าพระศรีอารียเมตไตร พระพุทธเจ้าต่อไปก็ทรมานพระชนม
 อยู่สั่งสอนเวไนยสัตว์ พระชนมายุแปดปี เมื่อจะเสด็จปรินิพพานตามบุญตามกรรมตามเหตุตามผล
 ของพระพุทธเจ้าแล้ว เมื่อคราวจะปรินิพพานนั้นจึงเอื้อมมือจากขมจับจากขมของพระศรีอารียเมต
 ไตรเจ้า จึงได้ไปจับเอากะเลวรากซากศพของพระมหากัสสป มาไว้ที่ฝ่ามือทั้งสอง เตะธนูธนู
 ก็ถูกขึ้นเน่ากลีรารากศพของพระมหากัสสปเถระ พระพุทธเจ้าศรีอารีย ก็มีมืออันเมื่อย มืออัน
 ใหม่ แล้วก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ท่านทั้งหลายผู้ฟังพิจารณาหรือไม่ว่าหลักพระบาลีว่าอะไร
 จะแรงเท่ากรรม อะไรจะแรงเท่ากรรมไม่มีเลย แม้แต่พระพุทธเจ้า ได้บรรจุอุปาทิเสสนิพพาน
 หรือพระอรหันต์ก็ตาม กรรมยังตามทันหนา ท่านทั้งหลายอย่าทำบาปอย่าทำกรรมเลย

คำศัพท์

๑. ควนช้าง	=	ควาญช้าง
๒. อักขาง	=	หักขาง
๓. ไม้	=	ไม้
๔. เล็ก	=	เหล็ก
๕. สบ	=	สับ
๖. ขา	=	ขา
๗. หาว	=	คิก
๘. เขาะเขาะ	=	มอมโกโรโกโส
๙. ขบ	=	ศพ
๑๐. ขกสะ ^ส อิน	=	สกเขียว

๒๑. นกแขกเต้า

ในอดีตกาลช้านานมาแล้ว ยังมีแขกเต้าสองตัวเมีย ทำรังอยู่ที่บนต้นจิวใกล้ฝั่งมหาสมุทรมีชามีนาน ความเสนหาก็สมัครสังวาสกันจึงบังเกิดฟองไขออกสองฟอง

อยู่มามีชามีนาน แม่นกพอนกก็ออกสำหระนูกนอมอย่างเหลือที่สุด จึงได้แตกกะบอกไขออกมา ปรากฏว่าเป็นนกแขกเต้าตัวผู้ทั้งคู่หน้ารักเป็นหนักหนา ก็อุตสาห์พุมัก สองตัวเมียจะเลี้ยงลูกมา พอบินได้บ้างไม่บินได้บ้าง อยู่มาในกาลวันหนึ่งเป็นเวลากลางวัน พอแม่นกไปหากิน ปล่อยให้ลูกนกไว้ที่รังนั้นก็บังเกิดลมพายุพัดอย่างเหลือขนาดที่เคียว บ้านเรือนโรงพินาศ ป่าไม้ไหลหักพังพินาศ พัดเอานกแขกเต้าตัวหนึ่งไปตกเอาฝูงโจร นกแขกเต้าตัวหนึ่งไปตกในสำนักพระฤาษีหำร่อย ฝูงโจรก็หำร่อยเหมือนกัน ตรงที่นั้นนกแขกเต้าที่อยู่ในฝูงโจรก็สั่งสอนในทางหยาบ ที่ตัวไปตกในพระฤาษีก็สั่งสอนในทางศีลธรรม คอยฟังเรื่องนั้นต่อไป ฝ่ายตัวที่ตกในฝูงโจร โจรจึงสั่งสอนนกแขกเต้าว่า เจ้าจงเที่ยวบินไปคุคน ว่าคนเขามีลาภที่ไหน เขาแจกปลากันที่ไหน เขาแจกเงินกันที่ไหน คนเดินทางมีที่ไหน จงมาบอกข้า ข้าจะไปปล้นเอา มา เกิดมาเป็นคนต้องแข็งคั้นแข็งมือ อย่าไว้ใจใคร ใครพอกใครพอกข้า ใครเคียดกะใครต้องฆ่าทองฉก ลูกเมียใครก็ไม่ว่า ทรัพย์สมบัติใครก็ไม่ว่า ต้องแข็งใจแข็งมือ แข็งปากข้าพัน นี้กูแต่พวกกูนี้ มีปืน มีธนู มีหน้าไม้ ไปปล้นเงินนาได้ละร่อยละพัน ยิ่งจั้นนา นกแขกเต้าก็ว่า ตัวผมจะทำอย่างงั้นเจ้าข้า แล้วก็นกแขกเต้าตัวนี้ก็ใจกำอำมหิต ใจแข็งกร้าวที่เคียว ไปสื่อสารไปเที่ยวชวนชาวบ้านชาวเรือนที่ไหน พอจะมีลาภบอกโจร โจรก็ไปปล้นเอา มา เหมือนเป็นสื่อเป็นชนวนแห่งความร้ายกาจที่เคียว แล้วตัวที่อยู่กับพระฤาษีนั้นพระฤาษีก็สั่งสอนในทางศีลธรรมว่า เราต้องมีเมตตาต่อสัตว์มนุษย์ต่อสัตว์เครื่องจตุรกาย หมูเหี้ยตัวนี้ไม่ใช่หมูเหี้ยตัวนั้นก็คาม เราจงรู้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติของกันและกัน อย่าไปฉกไปลัก เราต้องรู้กรรมสิทธิ์ในเรื่องัวเมีย เราจงอย่าโกหก เราจงอย่าดื่มสุราเมรัย เราจะมีเมตตารักใคร เห็นคนมาที่กูนี้ ที่เราไปหาผลไม้ ก็ต้อนรับเขาให้กิน ทำปิกพนมเขา แล้วเวลาเย็นก็ให้นกนั้นท่องนะโมตัสสะ ภควโต อารหโต สัมมา สัมพุทธชัสสะ พุทธัง สรรพัง คัจฉามิ รัมมัง สรรพัง คัจฉามิ สรรพัง สรรพัง คัจฉามิ พึงฉีกต่อไปพระเจ้าพาราณสีเสด็จล่าเนื้อ กับเสนาอำมาตย์เป็นร่อย ๆ

พัน ๆ กวาท้องหนึ่งไคยานหน้า เพศใดแปลงเป็นกวางทองวิ่งเข้าไปในป่าใหญ่ พระมหากษัตริย์ก็ว่า ทหารทั้งหลายเสนาอำมาตย์ทั้งหลาย มันออกทางคานไหนก็จะติดคอคนคานนั้น ไคตั้งกลัวคอจิราศ ก็ระมัดระวังอย่างใดไม่มีความประมาท แต่เวลาสังหารณ์ เวลาที่วันนั้นก็วิ่งออกกรงหน้า มาพระมหากษัตริย์ก็เอามาพระมหากษัตริย์ล่อหมักอื่นวัน แล้ววิ่งหนีไป พระมหากษัตริย์ก็ถ่ายแกะเสนาอำมาตย์ยี่งนักหนา ก็ว่าพระขรรค์เหลมหนึ่งคอกวาท้อง กวาท้องใด กวาท้องนี้เป็นกวางเทศา มันก็หายเท่านั้น เค้นนั้นก็ไปปะหมุ้โจรใหญ่ หิวนามอย่างเหลือกำลัง ไปปะสำนักโจร แต่โจรไม่อยู่ อยู่แต่กแซกเต้าตัวเป็นพาลนั้น พระมหากษัตริย์ก็แะเข้าไปที่นั่น จึงเรียกว่าไคอยู่บาง นักแซกเต้าตัวที่เป็นพาลจึงว่าข้าอยู่เอง ข้าอยู่เอง ที่นี้เป็นที่ซุกสाराอยู่ยี่งนักยิ่งหนา ท่านมาแต่ไหนก็นอนไปเกิด พระมหากษัตริย์จึงว่า นามกินไหม นกก็ว่านามอยู่ในอ่างในคณนั้น พระมหากษัตริย์ก็ไปกินนาม แล้วก็ปล่อยมาไว้ให้กินหญ้า ลามมาไว้ พระมหากษัตริย์ก็กลับไป ก็ว่าลัทธิมีสติไคยืนถึงหูอยู่ แต่กแซกเต้า นั้นพูดว่า คน ๆ นี้มีเครื่องประดับงคางนักหนา มีมาทำงาน ก็จะไปบอกนายกู แล้วก็บินไปร้องไป พระมหากษัตริย์ทรงตื่นขึ้น จึงว่าพระขรรค์ทันที ที่นี้ไม่ปลอดภัย พระองค์จึงควมมาปูเลง ปูเลง ตะระ ตะระ ตะระ บุกป่าผาคงแล้วแต่จะไปยังใจ ไปโค่นภูมิจึงถาม พระภูมิจึงไม่อยู่ อยู่แต่เจานก ลูไปตก นักแซกเต้าตัวที่มีศีลธรรม พระมหากษัตริย์จึงเดินเข้าไปไปเห็นนักแซกเต้าตัวหนึ่ง นักแซกเต้าตัวนั้นบินมาทำปีกพนมแล้วก็ว่า ขอเชิญท่านเข้ามาข้างในเถิด เวลานั้นหล่งพ้อของณนั้นไปหาผลมาย ณเป็นลูกภูมิจึงไม่ชั่วช้าดอก ณบอกกรง ๆ หล่งพ้อณสั่งสอนให้มีศีลธรรม อย่าคือพ้อคือแม่ อย่าคือครูบาอาจารย์ ให้อยู่ในโอวาทาบูชาสนของท่านอาจารย์ บ้านเมืองจึงจะเจริญ สกลนั้นจึงจะเจริญ ขอท่านจงมาเถิด แล้ววานนักแซกเต้าก็ขี้ตุนามให้ ที่นี้พระมหากษัตริย์ไม่ยอมบรรทมเลย ไม่ไว้พระทัยเลย จึงว่าลูกอนเจานกแซกเต้า เราหลงป่ามาเราล้าเนื้อไปพบนักแซกเต้าตัวนี้ขี้ตุนามใน แล้วมันว่าขามันยังงั้น เครื่องประดับมันคียังงั้น จะไปบอกนายเราปล้นเครื่องประดับมันเป็นยังงั้นเหล้าอ้อ กระนั้นรี มีขามินาน พระภูมิจึงมาพ้อก็ จึงว่า มันเต ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า โยมจะเล่าให้ฟัง โยมเป็นพระมหากษัตริย์อยู่ในเมืองพาราณสี เหตุการณ์ทั้งหลาย พระมหากษัตริย์ก็เล่าถวายพระภูมิจึง พระภูมิจึงว่า มหาราชะ ขอถวายพระพร บพิตรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ

พระพุทธเจ้าว่า ยังเวเสวติกาภิโส คบคนใดก็เป็นเช่นนั้นแล คบคนพาลก็พาลพาไปหา
 มิดิ พระครูสิริปัญญานี้ว่า คบคนพาลก็พาลก็พาไปหา มิดิ คบบัณฑิตก็พาไปหาผล คบคนชั่ว
 ก็พาตัวยากจน เลื่อนมั่งคั่งทั้งสวรรค์นิพพาน ทั้งวัดถุนิทานสุวรรณไปตกนกแกกเต้านี้แล
 พระฤาษีจึงได้เทศนาโปรดพระมหากษัตริย์ พระประวัตินี้กลับชาติมา พระฤาษีนั้นก็คือพระ
 พุทธเจ้า ฝ่ายว่าพระมหากษัตริย์ก็คือพระอานนท์ นกแกกเต้าก็คือพระราหูลอย่างใจเสาะใน
 ประวัติชาติกลับชาติมาอย่างนี้อีกอย่างหนึ่ง ท่านผู้ฟังทั้งหลายให้พิจารณาดูว่า เราอยู่ยวาค
 พาลมันพาไปไม่ดีเราก็อำไปคบมัน ถึงว่าคนคนพาลจะเป็นญาติสนิทมิตรสหายเป็นเพื่อนกัน
 อย่างดี ก็รู้เถิดว่าความชั่วจะต้องมาถึงเราสักวันเป็นแน่ เราจงเอาตัวออกห่างอย่าไปคบ
 กะคนพาล ถึงคนพาลจะโกรธกะเราว่าเป็นหมูกันเปล่า ๆ พาไปหาชั่วไม่เท่าที่ช่างเถอะ เมื่อ
 มันฆ่าเราตายเราได้ไปสวรรค์ ถ้าพาลค่อพาลแล้วก็ไปนรกกันเลย ไปไม่ไค้สดีสคมไม่มีเรื่อง
 มีราวอะไรเลย มีแต่ความชั่วทั้งนั้น นิทานชาดกวันนี้มีอยู่ในคำภีร์ มงคลัตถินีว่า อเสวนา
 จพาลมัง พระพุทธเจ้าเทศนาโปรดแก่นันยครเหวคา อยากบคนพาล บัณฑิตมังจเสวนา
 การคบบัณฑิต มังคลัง เป็นมงคล อุดมมัง อันอุดมสูงสุด ความสวัสดีจึงมีแก่ท่านผู้ฟังทุกคนเทอญ
 ซาธุ ซาธุ ซาธุ

คำศัพท์

๑. กวาง - กวาง
๒. ลมอิหมุกอิหมวน - ลมลูกกลูกกลาน
๓. โคน - พบ

๒๒- เจ้ายอกทอง

พระครูอรุณโกศล

ในสมัยครั้งหนึ่งในศาสนาพระพุทธเจ้าองค์ใดไม่รู้แล้ว เขายกภูฏีขึ้นหลังหนึ่งถวาย
 พระสงฆ์ เมื่อทำภูฏีแล้ว ยกศาลาการเปรียญ พระภิกษุ ก็ไปอยู่เทศนา ที่ศาลาการเปรียญ
 นั้น สิ่งสอนศีลธรรมกันเสมอมา สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ก็ไปฟังเป็นอันมาก แล้วการ
 ครั้งนั้นไม่มีส่วนสร้างวัดก็ต้องสร้างส่วนนี้ ส่วนนั้นเมื่อยังสร้างไม่เสร็จเขาก็ถลงกัน คน
 โบราณนั้นมักทำสามไว้ให้พระถวาย ก็ยังไม่ให้ถวายก่อนจึงจะถวาย ในกาลครั้งนั้นบุรุษทั้งหลาย
 ผู้มีจิตทา ก็เอาเงินบ้าง เอาทองบ้าง เอานาถบ้าง เอาไปใส่ไว้ในส่วนนั้น ธรรมดาต้อง
 เป็นยังงั้น มีความนับถือยังงั้นเหมือนเราเอาเงินเอาทอง เอาแก้ว เอาแหวน ไปใส่ในหลุม
 เสมอนั้นแหละ ก็ไ้บุญเหมือนกัน ใครอย่าว่าโง่เลย เกิดมาจะได้ชุมเงินจะได้ชุมทอง จะ
 ได้ชุมทรัพย์ทีเดียว ยังมีคนเชื่อใจอยู่หนึ่งคนยากจนแท้ ๆ แลหว่ามีทองเท่าปิกรีน เอาไปใส่
 ในส่วนนั้น ใต้ถุนถานนั้นเหมือนทั้งหลาย แล้วก็อธิษฐานว่า ขอให้ยากจนเชื่อใจได้ในชาตินี้
 เกิด ต่อไปอย่าให้ยากให้จนเลย ในเวลานั้นเมื่อบู-รุด เชื่อใจนั้นได้เอาทองเท่าปิกรีนใส่ใน
 ส่วนแล้ว ก็มานั่งฟังเทศน์อยู่ด้วยเขา กาลครั้งนั้นพระมหากะษัตริย์มาฟังเทศน์ พระมหาลี้ด้วย
 แล้วมีพระธิดาชื่อนางสุวรรณพิงศา มีพระราชธิดาชื่อรูปโถมงามนักหนา ฝ่ายบู-รุดเชื่อใจนั้นจึง
 ว่า ขอให้ข้าพเจ้าได้นางนี้ชั้ชาติเกิด ไม่ว่าชาติใด ไม่ได้ชาตินี้ขอให้ไล่ชาติหน้าแล้วก็
 พากันตายไปในชาตินั้น ทุกๆคน ผู้ทำบุญก็ไปเกิดสวรรค์ บู-รุดเชื่อใจก็ไปเกิดสวรรค์
 ครั้นประวัติกลับชาติมา บู-รุดเชื่อใจก็ไปเกิดเป็นบู-รุดเชื่อใจ อยู่ชายเขาชายแดนอีก
 แต่อาศัยที่ว่ามีบุญ เอาทองเท่าปิกรีนไปใส่หลุมส่วนนั้น ในเค้นบ้าน มีแค่นอทองงอกขึ้น
 เหมือนกัน ถิ่นนั้นไม่มีหน่อรวกนี้ แต่แกลงอยู่ เพราะนาปลูกปี๊ต แกก่ถางทิ้งเสมอ
 หน่ออะไรมางอกนี้ หน่อไม่รู้หน่ออะไรมางอกครั้งถางทิ้ง ถิ่นงอกใหม่เป็นปรกติยังงั้นมากมาย
 หลายไร่ทีเดียว ที่พระธิดาก็จุติลงมาจากสวรรค์ มาเป็นลูกพระเจ้าแผ่นดินในเมืองนั้น
 อยู่มากาลวันหนึ่ง เมื่อนางนั้นใหญ่เป็นสาวแล้ว พระราชบิดาก็อยากให้นางเลือก
 คู่ ให้สมกับความตั้งใจของพระนาง จึงทำพวงมาลัยเขาเป่าร้องลูกกษัตริย์ ร้อยเอ็ดเขต
 พระนครทั้งหลายรูปทรงโสภา ส่งางามถึงเวลาไปเลือกพระบิดาก็ให้นางถือพวงมาลัยไป

เลือก นางก็แกล้วกะซัดหนุ่มคนนั้น พระองค์นั้น พระองค์นี้ คู่สองกลีบสามกลีบสองกลีบสามกลีบ ก็ไม่ชอบพระราชหฤทัยเลย นางจึงทูลพระราชบิดา พระราชบิดาก็ไม่ว่า จะว่าอย่างไร จึงให้กะซัดนั้นหนีไปเมื่อ... จึงให้เอาลูกอำมาตย์มาอีกครั้ง ร้อยตั้งพันให้นางเลือก ก็ไม่ชอบใจ จึงเอาลูกพ่อจามาก็ไม่ชอบ จึงเอาลูกชวานาธรรมคำ บ้านนอกเรานี้มาให้นั่งเรียงกัน เขาเป็นร้อยเป็นพัน ให้นางเลือกอยู่หลาย ๆ วัน นางก็ไม่ชอบใจ พระเจ้าแผ่นดินจึงให้ประชุมเสนาอำมาตย์ว่า เราให้ประชุมราษฎรทั้งนายทั้งบ่าวมาให้พระราชธิดาลูกของเรา ก็ไม่ชอบใจ คนในขอบเขตสี่หมื่นของเราไม่ใคร่ยัง อำมาตย์คนหนึ่งก็ทูลว่า ยังพะยะคะ ใครเล่าโอ้โง่ คะรับ อยู่ชายเขตชายแดน โนนเป็นคนโง่ ๆ แต่ว่าเชิงจะไม่ยากไม่จนอะไรยังไม่ม่เมีนเลย พระมหากษัตริย์จึงว่า ไปเอามา อำมาตย์ทั้งหลายก็ไป ไปก็ไปทำดีไปพูดจาปราศรัยอย่างก๊ว เราจะพาเขาไปในพระราชฐาน ไม่ไปคัดออกแล้วเจ้าแผ่นดิน อ้าว ไปละแหม แล้วเขาก็คัดไม่ได้ นายทุกคคะเข้ญใจก็ยากคัดไม่ได้จ้ะ คัดคนให้อย่างงาม แล้วก็ดูขี้สนิมให้ ให้เตรียมแต่งกายใหม่มา พามา พาก็นั่ง ให้นั่งอยู่ไหน นั่งอยู่เฉย ๆ อยู่ไม่มีใครทักใคร่ก่อกอก เขาจึงให้เป็นใหญ่ จ้านั่งก็ไ้ บัญชีถึงแล้ว คำวักมาถึงแล้ว จึงอำมาตย์ไปทูลพระมหากษัตริย์ว่า ไ้มาแล้วพระเจ้าคะ โอ้โง่ ทุกคคะเข้ญใจ จึงเรียกพระราชธิดา นางสุวรรณพิงคามว่า ลูกอนเจ้าญเจริญ เจ้าจงไปเลือกดู คนงาม ๆ ก็ไม่พอใจ ไปเลือกโอ้โง่ดู นางนั้นไ้ยินคำว่า บุ-รุษเข้ญใจ มีความอยากดูบุ-รุษเข้ญใจ เหตุไฉนจึงว่าเช่นนั้น เพราะบุ-รุษเข้ญใจ ทำบุญทองเท่าปึกจีน แล้วก็ปรารถนาพบพระนาง ยิ่งงใจเล่า ทุกวันนี้ก็เหมือนกันแหละ ตะว่าฝ่ายบุญเถอะถ้าปรารถนาอยากพบนางใด นางอยากพบผู้ชาย ผู้ชายอยากพบผู้หญิง เมื่อไ้ใครอยากไ้กันให้ทำบุญเกิด สมณะบุพเพสันนิวาสนี้ว่า บุพเพสันนิวาสหนึ่ง ปัจจุบันนี้เห็นว ความร่วมกันในปัจจุบันหนึ่ง เอวันตั้ง ชยเตเดมั่งอุปถัมภ์โดยเก ไ้เหตุทั้งสองคือดอกบัวนี้ไ้ด้นามกะโคนคัม แล้วก็ยอมจะเกิดไ้ บุพเพสันนิวาสนี้สำคัญ พอพระนางถืพวงมาลัยไปเห็นบุรุษเข้ญใจนั่งอยู่ งดงามดูจ้งนางฟ้า เทพธิดา จึงโยนพวงมาลัยให้ บุ-รุษเข้ญใจก็ไ้พระนางนั้นเป็นอัศจรรย์แล้วจึงสนทนาปราศรัยกันตามบ้านนอก เมื่อเวลาเช้าขึ้น พระนางจึงลงไปไ้ถิ่นบ้านไป เห็นหน่อไ้อะไรเหลืออง จึงไปจับคู่ไ้ก่อน อักก็อัก แตกไปคิดคิน นางเป็นคนเคยเห็นทองคำ เพราะเป็นลูกเจ้าใหญ่ นายไ้ ไ้มันเป็นทองคำนี้ว่า ทำไมจึงไม่เก็บเอาไปไว้บนเรือน ตัวเราเป็นยังงี้ จึง

ไปตามว่า ลูกอนพระพี่ น้มน้หน่อทองคอกเคน น้มน้ไขอะไรคอก โอเจ้าบุรุษเชื้อใจน้มน
ก็พูดตามบ้านของแก่นันเด น้มน้ไขหน่อทองคอก จักว่าหน่ออะไร กูตัดแล้วมันถึงอก มันก็
งอก กูรำคาญใจน้มน ไม่ไขคอกพระพี่ น้มน้หน่อทองคำที่เคียว ทองคำก็เอาไปวะ ยาก
โคเท่าไรก็เอาไปวะ แล้วพระนางก็สอนพูดคะตะ คนธรรมดาเนี่ยนึกเขาพูดน้มน พูดจะ แล้ว
เป็นลูกเจ้าก็พูดพระองค์ พูดพระพี่ พูดพระน้องพระเจ้าคะ เมื่อนั้นก็สอนตัวรูปทุกประการเลย
ฉลาดเสียด้วยจำได้แล้วพระนางนั้นก็ชกทองคำ เขียนจดหมายบอกพระราชธิดาว่า หน่อทอง
ค่างอก เป็นอันมากให้พระองค์ไปปลูกเถิด พระราชธิดาจึงไปกับอำมาตย์ ทรงช้างทรงม้า
ไปก็ไปเห็นหน่อทอง จึงว่า โอลูกของเรานี้มันไม่ไขได้ตัวคนเลวคนทรามคอกนี้ บัฟเพสัน
นิวาสที่เคียว แล้วพระองค์จึงให้พาพระราชโอรส พระราชธิดา พระราชบุตรเชย พาไปอยู่
ปราสาทราชวังเหมือนดังเก่า ทองนั้นก็หายไป แกล้งไปงอกลงในหน้าพระลาน เก็บเอา
มาใส่พระคลัง ชำระพัคมากมาย แจกจ่ายทั่วบ้านเมืองที่เคียว ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์
พระพอนัน สวรรคตแล้วจึงราชาภิเษกบุรุษเชื้อใจนั้นเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามว่า
พระสุวรรณหงษ์มหาราช ว่ายังงั้นเพราะว่าเป็นเจ้ายอดทอง เมืองของพระองค์นั้น ไม่ยากไม่
จั้นเลย ถึงแม้ว่าจะทำไรไถนา ก็อยู่เรือนใหญ่โตเพราะพระองค์เอาทองนั้นไปพระราชทาน
แกพวกเสนา ราษฎรทั้งหลาย

ในเรื่องนี้เราจะพิจารณาเห็นว่า การทำบุญนั้นจงทำมาก ๆ เถิด แม้ว่าจะทำน้อย
ทำมากบุญก็ใหญ่ลจนได้ อย่างบุรุษนี้เอาทองเท่าปัดรินได้ดูฐานก็ยังมีกุศลสถาน จนปานนี้
ขอให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายจงมีความสิริสวัสดิ์ ขอให้ท่านมีอายุหมื่นขวัญยืน ข้าพเจ้าก็มีอายุหมื่นขวัญ
ยืน เป็นอันจบเรื่องนี้ เอิวังก็มีด้วยประการฉะนี้

คำศัพท์

๑. รื่น - รื่น
๒. เคียนบ้าน - ลานบ้าน
๓. จักว่า - ไม่รู้

สิงหะไกรภพ

พระครูอรณโกศล

ยังมีเมือง ๆ หนึ่งไม่รู้ว่ชื่ออะไร ยังมีครอบครัวหนึ่งอยู่ในเมืองนั้น มีบุตรและธิดาหลายคนด้วยกัน แต่ฝ่ายธิดาก็บุตรหญิงนั้น เป็นสาวประพตติไม่คอยดี คือเป็นคนมีใจบุญ ใครต้องการสิ่งไรก็ให้อยู่เสมอไม่เลือกหาหนุมว่าแก่ พ่อแม่จะสั่งสอนประการใด นางก็ไม่เอาหูใส่ใจฟัง อยู่มาบิดามารดาทั้งสองปรึกษากันว่า เป็นกาลดีแล้วลูกของเราได้ตั้งเสียเถอะ จึงไล่นางหนีไป นางก็หนีไปไม่ได้ทุกซ່ว่นอะไรเลย เค้นไป ไป ๆ จะไปผูกคอตหรืออะไรไม่ทราบ ปรากฏว่าไปถึงป่าใหญ่ก็นึกขึ้นได้ว่าเราจะผูกคอตตายเสียเถอะ พ่อแม่ไม่อาลัยเราแล้วและเราก็ประพตติชั่ว อยู่เสมอก็เห็นอยู่ โลกเขาก็เห็นอยู่ท่าสฤดให้เสื่อมเสีย นางก็เอาผ้าผูกคอตจะไปผูกกับกิ่งไม้ ในขณะนั้น ยังมีพญาราชสีห์ตัวหนึ่ง เค้นมาเจอเข้าจึงถามว่า สัตว์แต่ก่อนพูดได้ นางจะทำอะไรอย่างนั้น นางก็ว่า ข้าพเจ้าจะผูกคอตตาย ผูกคอตตายอย่างไร นางจึงว่า ข้าพเจ้าประพตติไม่ดีไม่ถูกใจพ่อแม่ พ่อแม่กล่าวไล่นี่ดีสง แล้วข้าพเจ้าจึงจะผูกคอตตายชะ ราษสีห์จึงว่า รูปเจ้าก็สวยงามนักหนา เจ้าอย่าเพอตายเลย เราเห็นเจ้ามีความรักมาก เราจะขอเลี้ยงดูเจ้าให้เหมือนสามีภรรยาเจ้าจะพร้อมใจหรือไม่ ฝ่ายนางผู้นั้นก็ไม่รังเกียจกระทั่งสัตว์เกรงจณาน จึงตอบว่าตกลง ต่อมพญาราชสีห์กับนางนั้นก็สมสู่กันเหมือนคู่วัวตัวเมียเหมือนประเพณีโลกเขาที่เคียว พญาราชสีห์ก็ไปหาอาหารมา ไปกตเนื้อมาแล้วก็นางนั้นก็ย่างกินอยู่ กินกันอยู่อย่างนั้น อยู่มาไม่ช้าไม่นานก็เกิดบุตรขึ้น บุตรชายขึ้นสองคน เป็นชายทั้งคู่ ร่างกายแข็งแรงยิ่งนักหนาที่เคียว พญาราชสีห์รักไกรมาก อยู่มาไม่นานก็เกิดบุตรขึ้น บุตรชายก็เกิดคนหนึ่ง ทั้งคู่ที่เคียว อยู่มาวันหนึ่งก็ถามแม่ว่า แม่ แม่ หน้าของแม่จึงทำไมไม่คือหน้าพ่อ รูปร่างก็ไม่คือกัน แม่ชัคสองคีน พ่อของเรามีสี่คีน มันเป็นยังงั้นนะ แม่ก็ไม่เล่าให้ฟัง เพราะเล่าแล้วมันจะอายลูกก็ว่าถ้าไม่เล่าจะผูกคอตตาย นางจึงจำใจเล่าเพราะความรักลูก จึงเล่าว่า กตที่กล่าวมานั้น ฝ่ายบุตรทั้งสองนั้น พี่ชายชื่อ เจ้าสิงหะ น้องชายชื่อเจ้าไกรภพ จึงมานักว่า ตัวเรานี้ก็เป็นมนุษย์ แม่ก็เป็นมนุษย์ พ่อเป็นสัตว์เกรงจณาน มีหน้าชัคดูรายยิ่งนักหนา จึงปรึกษาแม่ว่า แม่จะพาแม่ไปอยู่ในเมือง แม่อยู่เมืองใดก็รู้ อยู่จะไปไรไม่ไป ฝ่ายแม่ก็กล่าวว่า ไปไม่ได้คอกลูก เพราะว่าพ่อเจ้ามีฤทธีมาก เมื่อเราไม่อยู่ที่นี้ ทำให้เขาเคียดเขาโกรธ เขาก็จะแผดเสียงให้แก้วหูเราแตกตาย ออกแตกตาย ถ้าเราไปสู่เมืองใหญ่ ราษสีห์ก็จะแผดเสียง ไม่ไรตายแต่เราตายมคบ้านมคเมือง อย่าไปเลยลูกเอ๋ย อยู่ที่นี่เถิด แม่ก็รักแต่ลูก พ่อแม่ก็รักแต่ลูก นอกจากจะ

เป็นอะไร พ่อแม่ก็จะไม่นึกถึง อย่างนั้นเลย ฉันจะไปจนได้ อยู่ที่นี่ไม่ได้เล่าเรียนศึกษา ไม่ได้เห็นบ้านเห็นเมืองที่เจริญเขา อยู่แต่ในป่า พ่อก็สั่งสอนแต่ให้ยิงสัตว์ ให้ล่าสัตว์ ฉันจะไป แม้รักไม่ได้ก็ว่า ไปก็ไป แคว่ พ่อของเจ้าสัญญาว่าอย่างนั้น เป็นการล่อลวง หากกลับไปเราอยู่เสมอ ถ้าจะไปหากินหลายวัน ถึงจะมาแก่ก็มาเร็ว วันเดียวกันมา ถ้าว่าพ่อจะไปครูเดียว พ่อจะมานั้น เจ็ดวันจึงกลับ เป็นปรกติอย่างนี้ของพญาราชสีห์เสมอมา

อยู่มาวันหนึ่ง พญาราชสีห์บอกว่าจะไปครูเดียว แล้วก็ไปหากิน แม่ลูกทั้งสามคน ก็ให้ของว่า เห็นจะนานจึงกลับ แล้วก็ลูกทั้งสองจึงผลัดกันอุ้มแม่ เพราะมีกำลังมาก วิ่งบ้าง เดินบ้าง มาไม่ช้า ไม่นานก็มาถึงบ้านเกิดเมืองนอนของนาง นางก็ขึ้นไปเช้ายาที่เรือน บิคามารคาก็ยังอยู่ แดกก็แถลง ไปบ้างเท่านั้นเอง คนทั้งหลายนั้นแต่ก่อนก็เกลียดชัง แต่ก่อนคนก็เกลียดชังนางนั้น แคว่ทำไมใจได้ เพราะว่า เป็นสายเลือดของตน ที่เห็นนางร่างกายไม่สะอาด ไม่งดงามดังแต่ก่อน ฝ่ายจอมไปก็ร้องไห้กอดรักซึ่งลูกนั้น แล้วก็ให้ความรักพยาบาลอยู่มา ให้ข้าวให้น้ำกิน อุ้มหลานยกชู กอดหลานยกชูเป็นธรรมดา แคว่นางนั้นหรือลูกทั้งสองนั้นก็บอกเหตุการณ์ว่า จะมีมาร่ารักหรือ พิธีไฟอย่างนี้ไม่ได้ เราจึงไปบอกแก่ผู้ใหญ่บ้านโดยเร็ว บอกแก่ผู้ใหญ่บ้านนี้ ไปถึงบ้านผู้ใหญ่บ้าน ก็บอกว่า แม่ของกระผมไม่ได้พญาราชสีห์เป็นด้วย แล้วเกิดผมทั้งสองขึ้นมา พญาราชสีห์ไปเห็นที่ พักก็จะตาม แผลเสียงให้คายหมดเมือง นายจงช่วยเถิด ฝ่ายผู้ใหญ่บ้านจึงตีเกราะ เคาะกะลอล ใครมีฝีมือปืน ธนู ง้าว เกาทัณฑ์ โคมร ศร พระขรรค์ ก็กระเเกรียมไว้อวยงพญาราชสีห์ ถือว่าลูกทั้งสองไม่เสียกายอาลัย ไม่เสียกายตายอยากพอเลย เพราะว่า เป็นสัตว์เกรงใจคน อย่าง นี้ก็ผิดธรรมเนียม ถึงว่าพ่อจะเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์เกรงใจคนก็ต้องรักพ่ออยู่เสมออย่างนั้นจึงจะดี แต่ขอไม่กลืนไม่ลง บุตรทั้งสองกลืนไม่ลง จึงให้ทำอย่างนั้น จึงมาจึงกำถือนอนอยู่สองร้อยสามร้อย คนทีเดียว อีกคนหนึ่งไม่มีอะไร แต่ลึกลับอย่าง ไม่มีฝีมือปืนแล้วก็มีกระบองคอยอยู่ครบเจ็ดวัน พญาราชสีห์ก็กลับมาจากที่หาอาหารก็มาเห็นแต่ถ้าเปล่าก็เรียกหา ภูหาเท่าไรก็ไม่เห็น พญาราชสีห์ก็เสาะแสวงหากลับมา มากี่มาถึงเมืองมนุษย์ มาพบใครก็มีแต่คนใจดี จึงบอกว่า ลูกเมียฉันได้มาถึงเมืองนี้ บอกข่าวคชเถิดว่าอยู่ที่เรือนไหน พวกคนทั้งหลายก็ยิ่งให้สัญญาอันยิ่ง ยิ่งเท่าไรก็ไม่ถูก พญาราชสีห์ ทั้ง ธนู หอก ง้าว โคมร พระขรรค์ ปืนยิงกันออกไปหมด แต่พญาราชสีห์ก็ไม่ตาย ไม่ถูกเอาเลย พญาราชสีห์จึงอ่อนน้อมว่าจะมาทำร้ายเราทำไม เราจะมาหาลูกหลานเมียของเรา ออก ไม่ใช่เราจะมาทำร้ายพวกท่าน คนทั้งหลายเหล่านั้นก็ไม่ฟัง ยิ่งต่อไปอีก ในที่สุดมนุษย์

ก็ให้เอาลูกกับเมียนั้นออกไปพบกับพญาราชสีห์ว่า คิฉินไม่อยู่กับท่านหรอก คิฉินขออยู่กับมนุษย์เถิด
 พญาราชสีห์ก็ว่า ลืมความรักเก่ากันเสียแล้วหรือ เมียก็ว่า ก็จำเป็นจะต้องลืมละคะ ขอให้คุณพี่
 กลับไปที่ถ้ำนั้นเถิด เพราะว่านิคสัญญาคิมมนุษย์กัน ฝ่ายพญาราชสีห์ จึงถามลูกว่า ลูกรักลูกทั้งสอง
 เจ้าสิงหะ เจ้าไกรภพ เจ้าลืมพ่อแล้วหรือ ฝ่ายลูกทั้งสองก็ว่า ฝ่ายลูกทั้งสองก็ไม่มี ความอาลัยพ่อ
 สักสิ่งสักประการเลย เมื่อคราวที่ยังพญาราชสีห์ไม่ออก ไม่ลูกนั้น เพราะว่า พญาราชสีห์มีความ
 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อานิสงฆ์ เมตตาขึ้นป้องกันอาวุธ ศาตรา ยาพิษสารพัด ศัตรู
 ทำร้ายไม่ได้ ในพระพุทธานิคมกล่าวเช่นนี้ ถ้าใครถือเมตตาได้อย่างแน่อนแล้วไม่ต้องหาพระเครื่อง
 หรอก เป็นแต่ถือบางไม่ถึงบาง จึงไม่สักก็สิทธิ์ พญาราชสีห์ ถือเมตตาว่ารักลูกรักเมีย จะรัก
 ค่ายกิเลสหรือจะอะไรก็ตาม แต่เป็นองค์เมตตาอยู่นั่นเอง ลูกเป็นลูกจริงไม่ถูกพญาราชสีห์ แต่
 พอถูกพูดว่า แกไม่ใช่พ่อฉันหรอก โอ้พญาราชสีห์ มึงไปหาสัตว์กินเสียไป พญาราชสีห์ก็ใจหายวาม
 เมตตาก็หายไป เกิดโศกขึ้นมา โกร่งคอตั้งใจจะแผกเสียงให้พวกเหล่านั้นมันตาบให้หมด เมื่อ
 เมตตาทายไป พวกนี้ก็ยิ่งระทมอย่างใหญ่ที่เคียว ถูกพญาราชสีห์ค้าย ฝ่ายบ้านเมืองนั้นก็อยู่กันสุข
 นิทาน เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า จงเจริญ เมตตาเสมอ จะอยู่เย็นเป็นสุขและป้องกัน ศัตรูารุช
 เทพยาคาหานั้นก็จะรักษานั่นไม่ได้ดั่งกระกล่าวมาก ก็จบนิทานเรื่องนี้แต่เพียงนี้

๒๔. นายสอยพระโพธิสัตว์

พระครูอรุณโลกสกล

อดีตกาล ในอดีตกาลล่วงลับไปแล้วช้านาน พระพุทธเจ้าของเราเป็นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพอลาเกียน เช่น นายสอย หัวหน้าพอลาเกียน หารอยเทวทัตก็เป็นหัวหน้าพอลาเกียนหารอยในนครกาลสิกคาม พอลาทองสองพวกนี้มีได้ถูกกันเลย เคียดโกรธกันอยู่เสมอ มุ่งทำลายซึ่งกันและกัน แต่ว่าพระพุทธเจ้าทุกทีไป เพราะวาระธรรมะยอมชนะธรรมเสมอไป อยู่มากาลครั้งหนึ่ง จะออกไปค้าขายหนทางไกลต้องผ่านทางทุรกันการ ผ่านดงป่าที่ประกอบไปด้วยขางราย เลือกราย ก็พาเนา หันนั้นไปถึงมีถึงยักขิณี ๘ ปีศาจมีกลิ่นคับชั้ชอน หลอกหลอนมนุษย์เอาไปกินซะมากมายหลายประการ พระเทวทัตก็ไปก่อน เกียนหารอยเสมอ ไปก่อนพระโพธิสัตว์ประมาณสามวัน พระโพธิสัตว์จะไปตามหนทางไม่ว่าว่าพระโพธิสัตว์นั้นสั่งสอนลูกน้องของตนว่า เมื่อเห็นผลไม้ประหลาด เมื่อเห็นคนประหลาด เมื่อเห็นสิ่งไรประหลาดให้เอามาถามเราปรึกษาเราก่อน เราพาตายก็ตายด้วย เราพาเป็นก็เป็นด้วย บริวารทั้งหลายก็อยู่ในโอวาทของหัวหน้าเป็นอันมาก ของนายสอยเป็นอันมาก ส่วนพระเทวทัตนั้นมีใจสั่งสอนด้วยประการใด ลูกเหล่านั้นก็เป็นคนค้อคาน และนอกใจนายสอยอยู่หลายประการก็พากันไปไป กาลครั้งนั้นพระโพธิสัตว์เห็นเหตุการณ์ว่าถ้าเราทะลุผ่านดงไปนี้ได้ แล้วเราจะไปค้าขายก็รวยยิ่งนักยิ่งหนา ถ้าเราไม่มีสติเราก็จะค้าขายคั่งนี้ เพราะมันไม่ใช่เสือ ข้างธรรมคา ที่พอจะต่อสู้ด้วยอาวุธ ศาสดา มีมิด มีป็นได้ มันเป็นพวกยักษ์เสียด้วย ยักขิณี ๘ ปีศาจมากมายเสียด้วย พระโพธิสัตว์ก็สั่งสอนลูกน้องทั้งหา รอยให้สวคมนต์ มีพระ อธิปิโสภควา อรหังสัมมา ถึง โลกัคสาติ แล้วจึงนอนทุก ๆ วัน แล้วก็ตั้งยามไว้ ฝ่ายพระเทวทัตนั้นมีใจสั่งสอนด้วยประการใด สั่งสอนแต่ว่าสินค้ายิ่งใด ชื่อนาเท่านี้ โกธกให้มันสามชั้น เจ็ดชั้น ยิ่งดี หรือว่าค้าขายนำของปลอมยอมแมวขายได้ ดีไหม มีไวยิ่งดี ยิ่งดี พระเทวทัตก็เป็นนายสอยยังงั้น เทวทัตไปถึงก่อน ไปถึงดงใหญ่ก่อน พอจะผ่านดงใหญ่เรามีกำหนด ก็กษาเอาไว้อย่างดีว่า ให้เอาหญ้าไปมาก ๆ เพราะมันหลายวัน จึงจะข้ามพ้นดง เอาหญ้ามัดเกียนเหินสินค้าไป น้ำก็อย่าเททิ้ง กาลครั้งนั้นพระเทวทัตก็เอาหญ้าไป เอาน้ำไป มากมาย ๆ แต่พอมานี้ครั้งคั่ง ยักขิณีนี่ก็จะกินมันทำเลห์ท่ากล

ล่อว่ามันคับเกี่ยวสวนทางมา เกี่ยวของมันนั่ง คังว่ามีหัวโง่ เจ้ายักษ์ชิตีสองคนนั้น คนหนึ่งนั้น
หัดคอกบัว คนหนึ่งนั้นตัวคืดโคลน แห้วเกี่ยวนั้นมันก็เนรมิตให้คืดโคลนมัน ทำเหมือนว่าที่ทำ
มานั้นมันามมีบึงอย่างใหญ่โตทีเดียว ผ่านหนามา แล้วมันก็บอกว่าพอค่าทั้งหลายหยุดพอค่าเกี่ยว
ก็หยุด จึงว่าคุณนายทั้งหลาย ท่านจะบรรทุกหญ้า ท่านจะบรรทุกนามไปไหนก็เกี่ยวเปล่าทำไม
เพราะว่าชาวหนาฝน ผ่นตก นามในบึงใหญ่ มีตลอดหนทาง หัวเกี่ยวแก่จะไปไม่ได้อีกซ้ำ แล้ว
มันก็ขับเกี่ยวเลยไปก็ไปหายวับไปกับตา แล้วมันก็มาคอยกิน เมื่อเวลาเราอดโรย พระเทวทัต
ถูกเป็นนายฮอย หาสติปัญญาไม่มีได้ ไม่สมควรที่จะเป็นแม่ทัพ ไม่สมควรที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่บังคับ
คนทั้งร้อย ๆ พัน ๆ เทวทัตจึงว่า เออ ถูกแล้วโง่ทำไมไม่มีฝนตก ทำไมเกี่ยวยังคืดโคลนเล่า
ถ้าว่าไม่มีบึงใหญ่ ๆ ทำไมมันได้คอกบัวมาเล่า เราจึงเหนามทิ้ง เอาจึงเอาหญ้าทิ้ง จะไก่อ
เบา บรรवारก็ทิ้งนามทิ้งหญ้า มัด แล้วก็มามากก็ไม่เห็นนาม ไม่เห็นอะไรเลย มีแต่กินเกี่ยว
มาก็มาหยุดไปกลางค่า กลางคินฝนแล้ง มันก็แต่งเล่ห์กลอุบายมาควยสลงประการนะชิ

ประการหนึ่ง มันเนรมิตมะม่วงหิมพานต์ เอามา เอามาขาย หน่วยละสตางค์ ผลละสตางค์
ๆ ๆ ๆ พวกนั้นก็ซื้อกิน โอ้พวกมันยังไม่ทันที่ซึกปะจกปะหงาย โอ้ที่กินไปถึงท้องแล้วก็คาย
ไปหลายสิบคน หินคายปานั้นแล้วยังไม่พอใจเลย พอหยุดเกี่ยวลงหญ้านั้นก็ไม่มีเลย เพราะ
เกี่ยวตั้งหาร้อย จัวจึงพันหนึ่ง แปลว่าจวนนี้อด แล้วคนก็ไม่มีนามจะหุงเข้าจึงนอนซบเขา อยู่
ในสถานนั้น ยักษ์ชิตีมาเป็นร้อยเป็นพันมาจับกินมัด กินตลอดคอกเทวทัตอีกซ้ำ ภายหลัง
พระโพธิสัตว์ก็มา พระโพธิสัตว์ขับเกี่ยวนอกหน้า เมื่อเวลาจะเหียบเกี่ยว เหียบโคนั้น พระ
โพธิสัตว์ก็ว่า ครั้งนี้ระยะนี้ ภัยอันตรายมาก ถ้าไม่ฟังข้า ข้าจะหนีเอาตัวรอดอยู่เดียว ข้า
ไม่กลัวใคร พระโพธิสัตว์ก็สะพายดาบจูงโคศุภราชเข้าเหียบเกี่ยว แล้วก็ว่า อิติปิโสภควา
แล้วพระโพธิสัตว์จึงว่า มงกุฎพระเจ้าอิติปิโส ปิเส เสอิ อีเสเส พุทธนาเมอิ อินาเมพุทธ
ตังโสอิ อีโสตัง พุทธปิติอิ พระโพธิสัตว์ไปค้าขาย เอาไปห่านำนครดพร้อมกัน ป้องกัน
อันตรายก็ได้ ขาขวารวย พระโพธิสัตว์ก็ขับเกี่ยวนอกหน้า แล้วพูดมาเสมอ คอยฟังเหตุการณ์
ไปนั้น กาลครั้งนั้นยักษ์ชิตีมันกินคนไปสามวันก่อน ๆ นั้นมันขับเกี่ยวมาคังว่านั้น คือคินเกี่ยว
ก็ประกอบไปด้วยคม ด้วยโคลนคืดออกลอกแฉก แฉก จัวหมุนนั้นก็คืดคืดโคลน โอ้เจ้าคอกบัวก็
หัดมาสองคนสามคนเต็มเกี่ยว จึงว่า คุณนายพอค่าเกี่ยวทั้งหลาย ท่านจะบรรทุกหญ้า
บรรทุกพื้น บรรทุกน้ำ ให้นำเกี่ยวไปทำไม เพราะว่าทางหนาท่านนั้น แหมฝนตกสามวัน

เจ็ดวัน แล้วจะว่าเราโกสก็ถูกเถอะดินเกียนนั้ก็คโคตจนจะว่าไม่มีชะ ใหญ่ก็คคอกบัวเราที่ค
 นานี่เถอะ สองคอกสามคอก ทานทั้งหลายจะให้มันนั้เกียนไปทำไม ทั้งพินทั้งนามชะปะไร
 พระโพธิสัตว์ลุกขึ้นถือคาวว่า การที่จะทั้งนามหรือไมทั้งนามเป็นเรื่องของข้า แก่ไมคองมา
 เป็นธุระก็กิจการแกบอกข้าก็จริงแล้ว แต่ว่าข้าจะเอาคอบคาวของแกหรือไมเอาขอไห้หนีเรา
 ไปเดี๋ยวนี ถ้าไมหนีจะเกิถันตราย ยักขิณก็คืบเกียนต่อไป พระโพธิสัตว์ก็มาถึงในที่ในสถาน
 ที่พระเทวทัตอุปปางนั้น ก็ยุดักในสถานนั้น จึงประกาศว่า มันเอาผลไมมาไห้กินก็อย่าชื้อ
 คอมายักขิณก็เอาผลไมมาขาย พวกทาสกรรมกร นายเกียนทั้งหลายจึงว่า อาจารย์ไมไห้กิน
 อาจารย์ของแกคือใคร คนก็มาทางพระโพธิสัตว์นั้ ทานไมชอบกินมะม่วงหิมพานถันอย่างค
 พระโพธิสัตว์ก็คาบ มะม่วงหิมพานคหรือไมหิมพานคร์ มึงไปเร็ว ๆ ถ้ามึงไมไปก็จีฆามึง เรา
 ทั้งสองคองเป็นชัคตรกัน ยักขิณก็หนีไป ยักขิณนั้ไมทาค่อน่า ยอมทาลับหลัง ยอมทาคเ็นอุรา
 หุพพลภาพ อ่อนกำลังแล้ว ยักขิณก็กินพระโพธิสัตว์ไมได้ รุงขึ้นข้าว ไ้โคกนั้หญ้าแล้วก็หุง
 เขาคม แก่งกินอย่างคแล้วพระโพธิสัตว์ จึงเอาโหวคเขาควาย แทน นกหวิค.เขาควายเปา
 ปอด ๆ ๆ ๆ อย่างนี้ เรียกประชุม ถ้ามีเหตุใหญ่ ปอด ปอด ปอด ปอด ๆ ๆ ๆ เขารุกนั้
 ทั้งนั้น เพราะเขาเคยมาคาวหลายถนแล้ว พวกชายเกียนก็มาประชุมกัน เมื่อนาประชุม
 แล้วพระโพธิสัตว์จึงว่า อสามิกัง ของทั้งหลายนี้หาเจ้าของมิได้ คูนประแหรคบึง คานหนา
 บึงคานหลัง หรือว่าสินคาสั่งหนึ่งสิ่งใด คเเกียนยังเบ้า ไ้เอาไห้หมด คินเกียนที่ยังไมค
 ของเขาคก็เอามาเปลี่ยน มันไมบาปคอก เพราะมันคายหมดแล้ว ชากชบ แรงกำลัง
 กัก ๆ ๆ คราถันนั้ก็เปลี่ยน พวกที่คินเกียนไมค ก็เปลี่ยนเช็ดขับ แล้วก็พากันคืบไปไปถึงบึง
 อันใหญ่ จึงไปคาวขาย ไปถันนั้ได้กำไรสองเทาสามเทา สมเด็จจพระพุทธเจ้าจึงตรัสพระ
 ธรรมเทศนาว่า องค์พระคณของคณใหญ่นั้ไมใช่มีแคพรหมวิหาร เมตตา กรุณา มุติคา
 อุเบกขา เท่านั้นก็หามิได้ ผู้ที่จะเป็นใหญ่เป็นแม่คัพนายคองหรือแม่คเเป็นพอเจ้าเรือนคองมี
 ปัญญา เลิศหุเมื่อนเลิกลูกคเาอยู่ชัคคหนอย ซึ่งเป็นนายชอยเกียนนั้ คองมีปัญญาอย่างคค
 เคียว แล้วบุคคลที่มีปัญญานั้ประเสริฐ เลิศเลยที่เคียว คาคหนานาคค อคค ปัจจุบันคเ็นเมื่อ
 เห็นเหตุการณสิ่งนั้แล้ว ก็จัดจาประชบการณ เอาไว แล้วสืบคพิชพันธุ ทั่วประเทศ กาลประเทศ
 ทุกสิ่งทุกอย่างทุกประการ จึงเอาควรคคได้ และชื้อชัคคคองลูนอง เมื่อนเป็นใหญ่ก็ไมชื้อชัค
 ลูนองคเ็นไมชื้อชัค ลูนองก็ไมนับถื้อ ไมคังอยู่ในความยุติธรรม ไมคังอยู่ในธรรมะ ก็ไมทนา

นับถือ สถานัน หนูนันพวกนัน ก็ไม่เจริญ เรื่องนี้ก็เป็นทีสอนใจคน เราที่เป็นบัณฑิต ที่ประสงค์
ความดีได้เป็นอย่างดี

คำศัพท์

๑. นายฮ้อย - ผู้เป็นหัวหน้าในการค้าขาย
๒. ลูกหลง, ลูกหลง - ผู้ติดตามฮ้อยตาม, ลูกน้อง

๒๕. หัวล้านเก็นคุ

พระครูอรุณโกศล

ข้าพเจ้าจะเล่านิทานอีกต่อไป ยังมีชายคนหนึ่ง เป็นคน กลางคน แต่ว่าหัวล้าน แทบจะไม่
มีผมซักเส้น มันมันไปอยู่ทางท้ายมวย หมูมเคี้ยว เท่านั้นเอง ใจเห็นก็ไม่ชอบ ใจเห็นก็ไม่ชอบ
ยิ่งผู้หญิง เพศตรงข้าม เคียดสำคัญที่เคี้ยวแทบจะไม่พูดหาเลยที่เคี้ยว ว่าแท้จริงจัวไปไรนั่นมัน
คัน อีๆ ะมันคันหัวล้านนะ มันเป็นเงาวาบ ๆ ที่เคี้ยว ที่นี้ก็เพลงโบราณเขาว่า "หัวล้าน
ก็เป็นเงาตา ไม่ต้องส่องดูเงาเคียน" หมอก็ความเสียใจ เป็นอันมาก หมอจึงเอาผ้าเคียนพุง
แล้วก็ไปในป่า หวังจะไปผูกคอตายซะให้รู้แล้วรูดที่เคี้ยว ไป ๆ ๆ ค่อย เก้นไป ๆ ๆ ไปถึง
ในป่าใหญ่ ไปพบ ๒ อันหนึ่ง มีเป็น เรือนใหญ่อยู่ ก็เข้าไป ไปพบพระฤาษีนั่นหน้า เอ .
คิ๊ว ลองไปปรีบ หุกซ์ กะพระฤาษี ชักนิคเดอะ จึงไปกราบไหว้ ฤาษีจึงว่า เธอมาอะไรฮิโยม
มาอะไรอะไรเหล่าลิยม โอโย กระผมนี้เป็นคนทุกข์ยาก เป็นคนหัวล้าน อยู่กะเขาไม่ได้
เลยเขาอุ้มมันดินแคลน มาเข้าแล้ว มันก็ว่า "โอ้ล้านตานัง วิชะเม้นตานัง โอ้ล้าน โอ้ไร โอโย
ล้านทั้งหลัง ล้านซังแม่มาย อีเขาลาไปเบียดเจนนี แม่มอมล้านทั้งหน้า ล้านซุน ล้านนาย ไม่เห็น
หมื่นจางล้านนี่" ที่นี้ ผมก็มี ความอยากมาค้าบ ชะรึบ ให้มันรู้แล้วรูด พะฤาษี จึงว่าไม่ต้อง
ค้าบคอก คานี่มีของแก้อยู่ มานี่ ๆ จะพาไป ไป ไปมูก ชะ นั้นไป แต่ให้มูก สามที่ นามัน
เคียงเอว โอโย เป็นพระเกษพระคุณ แท้ ๆ แห้ว โอ้หัวล้านก็คิ๊ว เจนตัวโลก กระโถกลอย
ยลึง ลงไปใน ชะ เก้ หมอก็มูกน้ามเก้ โบลฮิม แหม่ ผมคล้าย ๆ กะ ปรีะ หู ผมประหู่ เออ
ท่านให้มูกสามที่ ผมพอประหู่นี้ จึงมูกที่สอง พลิบ พอปรีะบ่า เป็นสองที่ ท่านให้ที่ จะเอาให้
เคียง เอว แหละ มูกฮิมลงไปอีก โบลฮิมมาเคียงเอว บ้าโอ้พวกนี้ดีใจอย่างสำคัญที่สุดที่เคี้ยว
แห้ว ผมยาวเจนนึงเพียงนี้ แต่ว่ากูเอาไปอวมนให้ ปรีะตูกนุ่นนะ กูจะว่าซักสี่ที่ ท่านบอกสามที่
ละแมะ แต่กูเห็นผล วึ่งแต่ยาวออกมา กูจิวให้พอสี่ที่ ฮิมลงไป โบลฮิมมา เกลียง โอนโพนัน
นี่แหละ เขาเรียกว่า คนไม่ถือสัจจะ เรียกว่า หัวล้านเก็นคุ ถึงทำอะไร นี่ ปรีะค้ำ อันนี้เป็น
เครื่องมือวิถการกระทำของมนุษย์ได้คิ๊ว ๆ อ้อาเคลสิกศีลธรรมไปเลยไม่คิ๊วคอก ยังใจก็ไม่คิ๊วเลย

คำศัพท์ ๑. หมูม = หยิบมือ, ๒. ชะ๑-ฮิระ, ๓. เจน = จน

๒๖. ความศกัศสิทธิ์ของนโม

นายวัชรินทร์ พิมพ์จันทร์

ต่อไปนี้จะได้อธิบายนิทานพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งที่ผู้เล่าผู้แก่ได้เล่ามาให้ฟัง อันนิทานเรื่องนี้ก็มีว่า เขาว่า... มีวัดอยู่แห่งหนึ่งซึ่งได้ตั้งสถานที่อยู่ที่ข้างลำน้ำ นอกจากพระขรรค์ธาตุเจ้าแล้วก็ยังมีส่วนพระน้อยอยู่องค์หนึ่ง สามเณรน้อยองค์นี้ เป็นผู้ที่ไม่รู้วัน ขวัญตาท่านจะว่าอะไร จะศักดิ์สิทธิ์อะไรก็มักจะแอบไปทำผิดคำสั่งสอนอยู่เสมอ ๆ อาทิเช่นชาวบ้านมาเล่าว่า สามเณรชอบไปยิงกบยิงเขียด หาปู หาหอยร่วมกับพวกเด็ก ๆ แล้วก็แอบเข้าไปทุ่งคันหากินกัน และโดยเฉพาะสามเณรน้อยชอบไปกระโดดน้ำที่ข้างวัด ข้างหลังวัดนี้กับ กัมมัตถ์ เขาเรียกว่าคันตะเกียบเป็นต้นสูง พวกเด็ก ๆ ก็มักจะปีนขึ้นไปบนคันตะเกียบ แล้วก็กระโดดลงมา สามเณรน้อยพอเห็นเด็ก ๆ หนีกลับไปแล้ว ตัวเองเห็นท่าจะสนุก ก็ขึ้นไปบนคันตะเกียบนั้น แล้วก็พนมมือตั้งท่ากระโดดสี่สักลงมา ก่อนที่จะกระโดด ก็เปล่งเสียงออกมาว่า นโมสัสสและก็กระโดดลงมาเสียงดังตึ้ม เห็นท่าสนุกน้ำกระเด็นเป็นฝอย แกล้งกลับปีนขึ้นไปอีก แล้วก็ไปตั้งท่า พอจะกระโดดลงมา แกล้งยกมือพนมขึ้นแล้วเปล่ง นโมสัสส ต้มลงไปอีก เป็นแล้วเป็นเล่าสนุกสนาน เนื่องจากการเล่นกระโดดน้ำของสามเณรนี้ ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ เพราะว่า กระเจี้ยนสงบ จีวรขึ้นไป ภูเป็นทีทุเรศมันตา ก็เลยมาฟ้องขรรค์ว่า สามเณรนี้ประพฤติไม่ดี ไปกระโดดน้ำเล่น พระขรรค์ธาตุก็ไป ตอนเย็นวันหนึ่ง ก็เรียกสามเณรเข้ามาก็ซักถามว่า สามเณรเอ๋ย อย่าไปกระโดดน้ำเล่นที่คันตะเกียบได้อีกนะ ญาติโยมเค้าเห็นว่าเป็นที่ไม่ดี ก็ได้บอกให้อาตมา ห้ามปราม สามเณรก็บอกว่ารับหลวงพ่อก่อน แล้วหลังจากนั้นก็สนุกขึ้นมา ก็แอบหนีไปขึ้นคันตะเกียบอีก แล้วก็ตั้งท้านโมสัสส ลงมาอีกครั้งกระโดดน้ำอีก พวกชาวบ้านเห็นก็มาฟ้องขรรค์อีกว่า ขรรค์ตาทำไมไม่บอกเณร ๆ ไปกระโดดน้ำเล่นอีกแล้ว ขรรค์ตาที่เลยแอบไปพูดว่า เอ๊ะ เณรนี้กระโดดน้ำเล่นจริง ๆ จะต้องแก้เผ็ดเณรเสียให้ได้ ขรรค์ตาจึงไ้้นำไม้ไผ่ไปปักไว้ที่ตรงที่สามเณรน้อยของคณั้นกระโดดลงมา หวังที่จะให้ตอไม้ไผ่นั้นตำหรือว่าตีมัน เณรสามเณรให้เช็ด เมื่อไปทำเสร็จแล้ว เออ เมื่อไปทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็มาคอยฟังผล ในวันหลังสามเณรน้อยของคณี้ หาไม้ไผ่มาว่า หลวงพ่อได้ไปเอาไม้ไผ่นะปักเอาไว้ในน้ำ แกล้งเห็นหลวงพ่อกำลังเดิน ก็ไปขึ้นคันเจียมที่หลังวัด แล้วก็ตั้งท่ายกมือพนม เปล่งเสียงออกมาว่า นโมสัสส แล้วก็กระโดดลงมา ต้ม, ต้มแล้วต้มอีก ไม่ปรากฏผลว่าตอไม้ไผ่นั้นจะตำกันแกล้ง และแกล้งกลับมา ชาวบ้านฟ้องหลวงตาอีกว่า

หลวงพ่อก ๆ ทำไมไม่เห็นสามเณรไปกระโดดน้ำอีกแล้วเอ๊ะ สามเณรไม่เห็นมาบนว่าอย่างไร ไม่เห็น
ว่าคอไม้ไผ่จะตำกัน มันเป็นอย่างนี้ โอ้คอไม้ไผ่มันไม่อยู่ละมัง หลวงพ่อกก็อยากลองดูว่า ถ้าจะมีใคร
มาเอาคอไม้ไผ่ไปเสียบะ ตะหลวงพ่อกก็ไปขึ้นคันเจียนนะชั้น ตะเกียกตะกายขึ้นไปจนได้ ไปถึง
ยอด หลวงพ่อกก็ไม่ได้ตั้งนโมสัสสะ พอกกระโดด พอไปถึงยอดคันเจียนแกก็กระโดดลงมา กระโดด
หลิว ๆ ลงมาจึกเลยที่เดียว คอไม้ไผ่ตำกันแกละเลยครับ ร้อง โอ๊ย โอ๊ย ที่เดียว สามเณร
ก็รู้ก็วิ่งมา หัวเอาหลวงพ่อกขึ้นไปข้างบน หลวงพ่อกก็ถาม นี่สามเณร ขอรับหลวงพ่อก แหมกระโดด
น้ำหรือเปล่าวันนี้ มาขอรับหลวงพ่อก คอไม้ไผ่ไม่ตำกันแกละ ไม่เห็นมีอะไรนี่ขอรับหลวงพ่อก เอ๊ะ
แล้วทำไมมันตำกันซ้ำ อ้อ ก็หลวงพ่อกไม่ได้ตั้งนโมสัสสะ เหมือนกระดมนี่ขอรับหลวงพ่อก หลวงพ่อก
ก็เลยว้า ละเอ้อ ๆ จริงของเองโอ้สามเณร นโม นี่มันสำคัญจริงว่าจัน

๒๗. ตัวเมียไม่เป็นสามัคคี

พระครูอรุณโกศล

ในอดีตกาล ในอดีตกาลล่วงลับไปแล้วช้านาน ไม่รู้ว่าเป็นพุทธศาสนาพุทธกาลของพระ
พุทธเจ้าองค์ไหน และครั้งนั้นในเมือง ๆ หนึ่งมี ท่าเกะบายสองคนได้กั๊มมาตั้งแต่คืนเฝ้าหอย
รอยท่าส่างค้ำ แต่ไม่มีบุตรกริบุตรกราก้วยกันเลย นิสัยบายเป็นบายทะลึ่งม้อง เป็นคนรู้
จักจัก สาระพันจะทำแต่สิ่งไม่กริกรอง ก็กระทำ แต่ทำก็ไม่ว่าอะไร เพราะวกลสนามารมี
มาได้กันแล้ว ก็ทนนอยู่ไปด้วยกัน อาชีพของท่าบายทั้งสองก็ทำไรทำนา รุ่งขึ้น คราวหนึ่งเกียน
ห้า ท่าก็ไปดางปายายก็ห่อเข้าให้ หาสืบียง เป็นคนว่ากระบอกนามไป คอนไป ไปป่าแห่งหนึ่ง
เวลาไปถึงที่สดานที่จะทำไร แกก็เริ่มลงมือดางที่เคียว ดางได้กว้างขวางประมาณรายหนึ่งสองราย
แล้วแกก็กลับมา เมื่อเวลาแกกลับมาบ้านนั้นยังมีเทพสังหรณ์ คือ พระอินทร์ หรือเทพทำอะไร
ไม่ทราบ แปลงว่าเป็นลิงเผือกมาค้ำม้อง ม้อง ๆ ๆ ๆ ไม่เอ่ยลูก ม้อง ๆ ๆ ๆ ไม่เอ่ยลูก ม้อง
 ๆ ๆ ๆ ไม่เอ่ยลูก ลูกพริบขึ้นเมื่อกที่เคียว รุ่งสว่าง เวลาฟ้าจางแจ่มจางบ้าง ท่าก็กิน
เข้าแล้วก็เอาเข้ามา มาดางค้อที่ดางไว้เมื่อวานนี้ มาเห็นไม่ลูกขึ้นเมื่อกจึงแปลกประหลาดใจ
แลไป แลมา ดูดางแล้ว ทำไมมันลูก มันมีเหตุผลประการใด เอ เรื่องราวเห็นจะมีเป็นแน่ แต่
ว่าลองดางอีกซักที เอา คัดคั้นนั้นลงคัดคั้นนี้ลง เอาค่อนคั้นนั้นลงอย่างเก่าแล้วก็กลับมา ยังไม่ทัน
ถึงบ้าน พระอินทร์ก็เป็นลิงเผือก เจียก จัก กอก ขาวผ่องลงมา ค้ำม้อง ม้อง, ไม่เอ่ยลูก ม้อง ๆ
ไม่เอ่ยลูก ไม่ลูกมคที่เคียวขาวมาค้ำเห็นไม่ลูกถึงเก่า เอ เรื่องราวมันชอบกลหนอ ท่าก็แกแล้ว
ก็มีสติปัญญาคือ เอาเถอะ ภูจะทองสังเกตุให้ได้ ภูไม่มีอะไรมีแต่มีคทะแวกมปลายราวปลาย
เหมือนพระขรรค์เจ้าแผ่นดิน แกก็ดางลงมือดางเคียนเท่าที่เก่า แล้วแกก็พูดว่า เวลานี้จะกลับ
บ้านเสียก่อนเมื่อมีอะไร เหตุการณ์ไม่เอ่ย อย่าลูกขึ้นเลยเถอะ ภูเข้าแกแล้ว ภูไม่ชนะจึงดางมึง
กอก แกพูดเท่านั้นก็ออกไปจากราย แต่หาเคล็ดไม่ไม้อ้วนที่สามนี้แกตั้งใจดี ถ้ามีคทะแวกอย่าง
มันถื่อที่เคียวแล้วก็วันเข้ามาอ้อมซึก เข้ามาที่ขายรายอีกแห่งหนึ่งที่ดางนั้น สังเกตุ เหตุการณ์
อยู่ มิชามินาน เห็นคั้นไม้ไผ่เสียงมากริกรัก ๆ มาที่ไหนได้ พญาลิงเผือกใหญ่ท่าทางองอาจ
ที่เคียวถื่อของวิเศษมาค้ำม้อง ๆ ๆ ไม่เอ่ย ลูก ม้อง ๆ ๆ ไม่เอ่ยลูก ม้อง ๆ ๆ ไม่เอ่ยลูก ไซ้
ถึงนั้นพูดภาษาคนชะควายนา คั้นไม้ก็ไม่ลูกพริบ มันลูกที่ละคั้น แกจึงค่อยไป ไซ้ถึงก็มัวแกม้อง ๆ

ไม่เอ่ยลูก มองไม่เอ่ยลูก แล้วแกก็ย่องไปใกล้ ๆ ทางนั้นเค้ ใกล้ ๆ ทางตำกั้ว ทางมือหนึ่ง
 กระชากร้าค กะวัดสอก ปิก ๆ ๆ ๆ ๆ จึก ๆ ๆ ไอ้ห่า มีง้อจฉาพยามาท ไอ้กะงู ภูชาแม่มึง
 เคียวนี้ พันแม่มึงเคียวนี้ ลิงก็ว่าอย่าฆ่าเลยชะรับ ขอถอน เจียกอย่าฆ่าผมเลย มึงจะเป็นยังง
 มีง้อจฉา มึงมีอะไรจะไล่คำตัว ผมจะให้ของอันนี้ชะรับ ของอันนี้ ของวิเศษเลย แต่ว่า เออ /
 ให้ของก็แล้ว แต่ว่าของนี้มีคุณภาพยังง คือ ของอันนี้ก็ก กอก / ที่สามที่เค้กรับ ที่สามที่มอง /
 เอาบ้านผม / เอาเมือง มอง / เอาทองคำครึ่งฟ้า แต่ว่าสามที่ชะรับว่าให้สามัคคีกัน ว่าให้
 สามัคคีมีตัวมีเมียก็ว่าให้สามัคคีกันชะรับ ก็กอก / เออ / คำก็ว่าไม่เป็นไร เอา ช้าจะ
 ปลอยไป อย่างมารังควานช้านะ ผมไม่ชะชะรับ ผมลาคะคุณค่าครับ ก็ก ๆ ๆ ๆ กอก ลิงก็กะโคค
 เข้าป่ากราม / ฝ่ายเขาก็โสมนัสยินดีเป็นที่ลุดที่เคียว แต่เกิดมาเป็นชีวิตของตาไม่เคยเห็นของ
 วิเศษยังงี้เลย แม้ควาหัวหรือควาชีวิตของเรา แล้วที่นี้แกก็ลงนะซี แกก็ลงดู เอา / ม้อง ๆ
 ไม่เอ่ยล่มม้อง ๆ ไม่เอ่ยล่ม ไม่ก็ล่มระงาม ไอ้ที่ต่างไวก็ล่มไว้ที่ไม่ต่างก็ล่ม ร้อยราย พันราย
 ไม่ชนะจะทำไมทำนา แกก็นำของนั้น มาที่เนื้อที่ใจเป็นที่ชุก แต่บ้านนอกชาวโคราชของเรา
 ชาวโคราชว่าก็เนื้อเพื่อใจ แล้วก็มา แม่ / ความดีใจ ก็ไม่นึกเลยว่ายายของเราจะเป็นคน
 ชัยปะโลก ไม่อยู่กับร่องกับรอยเลย เพราะความดีใจ ยังไคอะไรมาก็อยากอวดเมีย เมีย
 ไคอะไรมาก็อยากอวดผัว ขึ้นเรือนยังไม่ทันกินน้าม ยังไม่ทันหายเหนื่อยเลย ยังว่ายาย / ยาย /
 ยายก็อยู่ในครัว อะไร คำ คำ เรียกอะไร มานี้ มานี้ ะเล่าเรื่องของก็ให้ฟัง โอ้ยอยากฟัง
 อยู่คอกของคิน่า ไคเบอร์มาแต่คัมพู นี้ไม่ขาย เรื่องกินรวมอย่างพูดเป็นอันขาด เออ / เมื่อ
 คินนี้ทำไมยังเล่าช้า เจ็ดทุมแปดทุม ซ้ำมีชนะจีฟงเหล้า เฮ้ย / หยุดก่อนฟังก่อน คือที่ว่าที่ไม่
 ลุดนั้น ซ้ามาเล่าแกแล้วไซ้ใหม่เหล้า ไซ้กะ แล้วเป็นเรื่องยังงี้เหล้า โอ / ซ้าก็มองดูอยู่
 ที่นี้ทางแล้ว ที่นี้ซ้าก็วนเข้ามาถามองดูอยู่ แหม / มีลึงถือของอยู่ ของอันนี้เค้ ของวิเศษ
 ม้อง ๆ ไม่เอ่ยลูก แล้วก็จะพูดให้ฟัง ลิงคั้นนั้นมันพูดว่า ผัวเมียไม่เป็นสามัคคีถึงจะไคของก็ไคไม่
 ยังยืน ภูพานี้แกไคไคใหม่ จิมาแกส่าบักไอเยอ ก็ยังงี้ว่า / ที่สามหน ว่าเท่านั้นไม่ทัน
 พิจารณาอะไรเลย เพราะยายเป็นคนไม่ค้อยอยู่แล้ว คั้ว จากคำไปแล้วไคไม่ไครับ
 อนุญาตเลย ธรรมคำ มันจะต้องพิจารณาปรึกษากันว่าเอาอะไร เพราะของมันที่จำกัคไคไค
 สามหน ที่นี้ยายเป็นคนไม่คี้ เป็นคนสับปะลั เป็นคนสับปะโลก ไม่อยู่ในอำนาจผัวเลย พอผัวบอก
 ว่าที่สามที่ ตกก็อยากไคหน้า แกก็คั้วไปโดยไม่รับอนุญาต แกก็คั้ว ของ ผัวไม่ไห้ หักขย ท่านผู้

พังทั้งหลาย นิทานเขาเล่ามายังไง ฉันทก็เล่าไปยังนั้น ไม่ไ้คิดแมกแปลกเลย อย่างว่าแต่หยาบหรือ
 ละเอียดหรือก็ไม่ไ้เลย เพราะหัวใจคนละหัวใจ กราที่นั่นของนั้นมันชักชืดที่สุด พุทโธเอย ท่านทั้ง
 หลายเอย หัวคยเต็มคำคำที่เคียว บันกั้นกะสะลับซับซ้อนเหมือนขนเหม็นที่เคียว ตรงไหนก็แต่หัวคย
 แต่ละคย เติม ตั้งแต่หัวถึงอก ระหว่างเนื้อระหว่างหัวคยที่เคียว ขยายแลเห็นก็โอ อนาคตใจ ชั่ว
 ก็ว่านั่นแหละ อีตัวก็ ฎอบกว่าของมันสำคัญ มันจะต้องปรึกษากันก่อน ว่าครั้งทีหนึ่งจะเอาอะไร
 จึงค่อยดี ครั้งทีสองจะเอาอะไร ครั้งทีสามจะเอาอะไร เราจะเอาโคกระบือช้างมา เราจะเอา
 รถมณัฎรไฟหรือจะเอาแผ่นดิน แผ่นฟ้า ทองคำ เราต้องปรึกษากันก่อน เพราะความไม่ไ้ของเจ้า
 นั้นเอง มันเ็นยั้งนั้น แล้วภูก็จะไปอยู่ในป่าไป โคตรแม่มึงก็ไ้เอาชะ สองทีนั้น ฎไม่อยู่กะมึง
 คอก อียายพม, อียายชีชา อียายบ้า โอัยจิวาไ้อยังนั้นเหล่าคำเอย ชาก็พิคไปแล้ ทุกวันนี้ ช่า
 ก็ชุมขึ้นอยู่แต่ละแก ถึงว่าจะชกมวยกันไม่ไ้ ก็เพียงนอนเบียด ๆ กันก็พออุ่นอีกอุ่นใจเคอ อย่างกระ
 นั้นเลย ทีนี้ไ้ยังไม่ทันจะปรึกษากันคยความเอาบัญญัติเขาไปคยู่ ในเรื่องราวเหตุการณ์ทั้งหลายถ่า
 หิง บัญญัติแล้วไ้เสียเลยบัญญัติเหมือนเกลือ บัญญัตินี้ หาแสงสว่าง หาความคมอะไรเท่าบัญญัติ
 ไม่ไ้ เมื่อเสียทีหนึ่งแล้ว อียายนันก็หน้าจิจิวิจารณ์ให้ไ้ ชับปลับสับปะโลก สารพัดทีเคียว
 จึงมานิกว่า แกอ่าหานี้ฉนเลย อยู่กะฉนไปเถิด ฉนจะไ้ให้หาย คั้วของไปไ้คั้วของ หัวคยของตาเอย
 หายไปเถิดว่า หายเม็ค หายเม็ค ก็ไ้แล้ว ท่านผู้หัง ของเกาก็หาย กะโปก ก็หาย กะคอกก็หาย
 เอ้อ เออ ค่ายแล้ ทีนี้คำแล้วถ่า ว่า สมนามหน้าพระยาสิงเือก เป็นพระอินทร์แปลงมา มา
 ลงใจเรว่าชั่วเมียไม่เป็นขามคั้ ถึงจะไคของคั้ก็ไม่เ็นอยู่บงกงนาน ถึงว่ายังง ไคไ้เป็นตัว
 อย่างที่ศนอุหาทรณ์ ของสามภรรยาทุกวันนี้ อย่างทุกเลย ไอนอกใจกันก็ปานนั้น ไอไ้ไม่อยู่ในโอวาท
 กันก็ปานนั้น ตัวก็คยอเมีย เมียก็คยอตัว จ้างก็ไม่มีมึงมีศรีสูชในเห้าเรือนนั้นไม่ไ้เป็นศิริมงคลเลย /
 สิ่งไคไ้ไม่เห็นไ้สำคัญมาก สิ่งไคไ้เห็นเราจะไคไ้บักบักเป่า ความดี ความเจริญ ความศิริมงคล
 นี้จะมีมากไ้เพราะทำความดี ชนดี หิริโอตปิยะ สารพัดศรัทธา สมาธิ บัญญา ความดี จึงจะมีมา
 นี้ก็เกิดทุกขเวทนาขึ้นมาแล้ ทีนี้คำจึงว่า ฎจะต้องค่ายแ่ คือ ฎเียวไม่ออก ตัวมันก็หายไ้มันก็
 หาย ฎก็เียวไม่ออก ฎก็ค่ายเท่านั้นเอง ไปให้แพทย์เขาเจ้าะ ก็คงจะไม่ไหว ค่ายยังไคค่ายแ่
 มึงก็ไ้จะบอกให้หัง อียายหน้าง จะบอกให้หัง มึงให้ช่าเป็นกลางเถิด เท่านั้นที่ญู ตัว เพราะมัน
 อยู่ทีเคียว ขยายก็ร้องไห้ว โอัย อยู่คยกันมา แค่นึงแค่นาน แล้ก็จะหังกันไม่ไ้คอก เมื่อ
 วรรณามันไม่ไ้ แล้ก็แล้วไปเถิด แล้ก็คำจะไคไ้ก็ไ้ไม่ไ้ เพราะคำยังโมโหเวัย ยังโมโหอยู่

จะเตะขาขอยู่อ้อมร่อ ขยายจะก้าวไป มืองของเก่าของตำจริงมาเถิด ของอื่นอย่ามาเลย ก็เลยมาแต่
กะโปก๊ะ กะทอลองงอง^๓ นิทานเรื่องนี้ สอนให้รู้ว่าชื่อว่า ฝ่าเมียไม่เป็นสามัคคีถึงจะได้ของดี
ก็ไม่ยั่งยืน ในครอบครัวหนึ่งต้องมีสามัคคี บ้านหนึ่ง ตำบลหนึ่ง อำเภอหนึ่ง จังหวัดหนึ่ง ประเทศ
หนึ่ง ต้องสามัคคีกัน ถ้าไม่สามัคคีกันแล้ว หล่มจม

คำศัพท์

๑. คับพอ — หลวงพอ
๒. ไอเยอ — ทำไม
๓. ลองงอง — งอ ๆ

๒๔. หัวล้านจ้วงาม

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง ครอบครัวหนึ่งมีพ่อประมาณ แกจึงว่าเอาหัวล้าน จ้วงาม แกมีจ้วงาม ๆ อยู่คนหนึ่งสี่หมทั้งคู่ ตัวที่สองชมพูแต่ว่าจำปาสีแก่ ๆ ราคาทั้งหลายหมื่นหลายพัน แคววคนคนนี้เป็นคนเสรีชน เช่นว่า ท่านทำคิหนอ ท่านพุดคิหนอลุงนี้ว่าคิหนอ ยังมีอะไรให้กินหมด เขาเรียกว่าหัวล้านจ้วงาม คงเสรีชน แลวก้อยู่วันหนึ่ง ก็มีคน ๆ หนึ่ง เขามีปัญญาฉลาด เออ อยากได้จ้วงามหัวล้านนี้ จะยากโอ เขาจึงเขาจึงไปที่บ้านเรือนของหัวล้าน พ่อไปถึงบ้าน ตาหัวล้านจ้วงามก็หาขันนํ้า หาเชี่ยนหมาก หาสะมุยกยามารับมารอง แลวกก็ถามว่า พอมอะไร แลวกคนฉลาดก็อยากได้จ้วงามว่า เป็นแผลว่า " อีผมรบกปญ จ้วงอมทั้งคู่ว่าจะขาย ฉันเห็นก็รัก ราคาเท่าไร สมควรก็ขายไปเถิดพ่อคุณ "

ฝ่ายว่าหัวล้านได้ยินเขาสรรเสรีว่า พอมรบกปญว่าอย่างนั้น จรรณาควาแลนเกินถึง ๒ คำคน นิษยูนิด ๆ ตรงกันเคา แกก็ใจเหลือขนาด จึงว่าเป็นแผลตอบว่า

" ลูกเอ๋ย ลูกพุดลูกพอมไม่สามหา พอลูกพุดลูกพอมไม่สามหา อีรูหนึ่งสองอีรูพอกก็ไม่เอาเอาไปไซเปลา ๆ ซะเถอะไปลูกไป " ตาคคนที่คบได้จ้วงามเพราะมีปากตัวเองเป็นอาวุธเป็นเสน่ห์อย่างดี พอลูกจ้วงแล้วกล่าจ้วงจ้วงาดน เอ๋ย บังเกิดเหตุใหญ่ขึ้นอีกแหละ เค็นนาก็ถามว่า " แกไปไ้จ้วงมาแต่ไหนเหลว จ้วงเถานี้ใครเหลาจะไปซื้อจ้วงเถานี้ใครเหลาจิไปซื้อได้เหลา โออย่างงาขเลนนี้แกไปซื้อเท่าไรว่า จิต้องซื้ออะไร ว้ายังงั้น ข้าไปพุดคำเดียว เสรีญ ๆ แกโหมมา ดังแผลเขาว่า " คิคมาก็หน้าคอกหนาขึ้น ๆ พอมเอ๋ยอีตาหัวล้านนั้นแหละ แกให้ฉันพุดคิจริงแก่ก็เลยคิใจสมกะจ้วงใหม่ ฉันก็เอ้าจ้วงมา ฝ่ายว่าลูกสาวระย้านนั้นไปตักน้ำรดหมาได้ยินว่าจ้วง ได้ฟังว่าจ่า เคียดแทนบักดา เพราะเขาพุดเคิม

ฝ่ายลูกสาวไปตักน้ำรดหมา ได้ยินเขานินทว่าพอดตรงหัวล้าน ก็วิ่งกลับมาบ้านจิม่าบอกพ่อนั้นเด เพื่อจะขายเขามาปราเสริมจึงว่าพอมเอ๋ยตัวสั้นเริ่ม ๆ พอมมาถึงเรือนจึงว่าพอมเอ๋ยคนจ้วงโรมันไปจากเรือน มันไปคบเพื่อนนินทา มันว่ากะลาหัวพอลานอีกแล้ว ฝ่ายคาเถานี้ก็เคียดอย่างสำคัญ โอหนานุกจิไปคิให้มึงตาย คิวกะตัก ใหญ่ตามยาวโคลงไมรวกอย่าง

"มือถือหัวฟอง แคลสองหัวโพลง จิ้งว้างโขยงขบึก ทอดใหญ่เหนือบจนตาเหลือก ตะ
เกือกตะกาย หวังจะชกให้ตาย ไม่ทันพริบตา

ฝ่ายไอคนได้จัวไม่ชะงะ มาเห็น เอ้ ไม่เข้าท่าแล้ว มรณะจะมาถึงแล้ว เราจะ
เอาปากเป็นมหาเสน่ห์ แก่ความโกรธ แก่พิพาทเข้านั้นมาไกล

"พ่อเอ๋ย อีพอมกปกหลัง วังระเลิกระลึงคุดอกเหงื่อไหล เห็นจะเห็นถ้อยจริงหนอ
อีพอสุกใจ หนอพอวังมาอะไรหนอ พอชื่นอารมณ์เหมือนหมื่นต้นแล้ว ตาเถ่าคั่นลม แก่ชื่นชอบ
อารมณ์เสีย ไม่ทำอะไร จิงว่า ลูกเอ๋ยลูกรักลูกลืมหะคัก พ่อก็เอามาให้ อีพอมก่ารอ
เลยมก่าไร เสียให้กะคักเข้าไปเพราะปากเขาเป็น

แหมเสริฐขึ้นแท้ ๆ กะคักนังกะของตาหัวล้านคอกเค้ มีไชของคนไปซื้อจัวเมื่อไหร่
ซังว่าแก็กเกอมีให้เขาเสียอีกเสียใจเลย

พอจบนิทงพอลงนิทานว่าแลหัวล้าน พอลคนหัวแล่น ฉันทว่าไม่จักฉันทักไม่เจนฉันทว่าไม่
เป็น ก็เลยหมดเรื่องไป

สวัสดียูไคมีมก่ารอ ก้อย่าเคี้ยค้อย่าเคี้ยค้อย่าโกรธเลย ข้าพเจ้าก็เล่าตามนิทาน
เก่าเขาบอก

คำศัพท์

๑. เสริฐขึ้น - บ่ายอ, ยอดขึ้น
๒. เกนถึง - จนถึง
๓. ก่าคั่น - คั่นคอก
๔. กนเคา - ทายทอย
๕. พุดเกิม - นินทา
๖. กะคัก - ปฏัก
๗. ชะงะ - เหลี้ยว
๘. มก่ารอ - มนน้อย

๒๕. พญาบุงกับพญาภา

พระครูอรุณโกศล

ในกาลครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาบุงมีศีล มีสัตย์ดี พระเทวทัตเสวยพระชาติเป็นกา ธรรมชาติก็ต้องเกเรมาเจอพญาบุงเขา แล้วก็กินพญาบุง พญาบุงจึงว่าท่านก็เป็นสัตว์เดรัจฉาน เราก็เป็นสัตว์เดรัจฉาน สมควรจะไขปัญญาดูกันตอสูกันจึงจะดี พระยาภาว่าตอสูกันอย่างไร พระยาบุงว่าแก้ปริศนากัน ลองปัญญากัน ใครปัญญาก็ถือว่ากินกัน จะเอาหรือไม่เอา ถ้าเอา พระพุทธเจ้าโพธิสัตว์พระยาบุงจึงถามว่า อะไรไวกว่าเขา พระยาภาจึงว่า มามโนมัย พระยาบุงว่าไม่ใช่ พระยาภาจึงว่าลม ลมก็ไม่ใช่ กวาก็อะไร เล่าไวกว่าเขา ขวนจิตของเราที่เล่นไปในไวที่สุด สมมุติว่าเคยไปเห็นกรุงเทพฯ แต่ไปอยู่ ณ จังหวัดอื่น นึกไปถึงกรุงเทพ แม้ไปเดินอยู่บนราชดำเนิน หรือว่าอา - ทา พญาไท สาราญไปเลย เออ ข้าพเจ้าแพ้แล้วขอ้นพระยาบุงถามว่าอะไรหอมกว่าเขา พระยาภาจึงตอบว่านานอับ อย่างคิหอมกว่าเขา พระพุทธเจ้าพระยาบุงจึงว่าไม่ใช่ อะไรหอมกว่าเขา คือกลิ่นศีลหา กลิ่นศีลแปด กลิ่นศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด กลิ่นของความดีเหล่านี้หอมไกล เออภาจึงว่าข้าพเจ้าแพ้อีกข้อสอง พระพุทธเจ้าถามอีกข้อว่า อะไรใหญ่กว่าเขา ในโลกนี้ แม้กาแม็กปัญญาสมควรเหมือนกันนา ภาจึงตอบว่าพระยาอสุรินทราหู วารางกายยาวใหญ่สี่พันแปดร้อยโยชน์ แต่ตัวแต่ละตัวก็ยังเท่าโยชน์แล้ว พระยาภาดบปึกปั๊บ ๆ ๆ ถูก พระยาบุงจึงว่าไม่ถูก ไม่ถูกอะไรแะอะไร เหล่า โคแก่พระธรรมของพระพุทธเจ้า โดยหมายเอาโลกุตตรธรรม โลกุตตรธรรมเกาประการคือ มรรค ๘ ผล ๔ นิพพานหนึ่ง เป็นเกา พระยาภาว่าข้าพเจ้าแพ้เป็นครั้งที่สามแล้ว พระยาบุงโพธิสัตว์ก็ท่ายกออกไปว่า อะไรแรงกว่าเขา พระยาภาตอบว่า ข้าง ข้าง นี่แหละเขาเอาลากชูงนะ ชักทั้งหลายมันไม่ได้แรงเท่าข้างไปดอ ก เขียงไหมเขามันมีเป็นเศษฐิมหา เศรษฐีก็เพราะข้างนี้ที่เคียว พระยาบุงว่าผู้คนนักที่เคียว ก็อะไรละว่าผู้คนนะ ว่าถูกของท่านนะ แรงกรรม แรงบาป แรงบุญแรงบาป นี่แรงยิ่งนักยิ่งหนาในภาวนิตว่า นัตถิ กัมมะ สะมัง พะลัง อะไรจะเท่าแรงกรรมเป็นไม่มีแล้ว ภาจึงว่าข้าพเจ้าเป็นคนพาลก็ยุติธรรมดี ข้าพเจ้าแพ้ทั้งสี่ข้อแล้ว ข้าพเจ้าไม่กินท่านคอก ท่านผู้มีปัญญาคือ ผู้มีศีลมีธรรม ข้าพเจ้าขอบุชาจิตใจของท่านเกิด พระยาบุง

จึงสั่งสอนเทศส่นหาให้พระยาภาวังกว่ อย่างน้อยที่สุดถ้าท่านถือศีลห้าได้ แล้วส่ววันจะตอง
 อยู่ในกรรมมือของท่านนี้เคียว อายุท่านก็จะเป็น ทรัพย์สินสมบัติท่านก็จะมั่นคง ท่านก็จะมีคูครอง
 ยัวเคียวเมียเคียวรักไม่จืดจาง ท่านจะไม่พบคนขายของปลอมยอมแมวขาย ท่านจะไม่มีความ
 ประมาท สติปัญญาท่านจะเก่งกล่าสามารถ เรียบอะไรก็สำเร็จผลที่สุดท่านก็จะถึงเมืองแก้ว
 กลาวแล้วคือ อมตามหานครนฤพานที่คนพาลเข้าใจว่า เราเกิดมาเพื่ออะไร แต่นักปราชญ์ว่า
 ที่สุดมันก็คือนิพพาน ที่สุดคือวิมุตติสุข เกิดมาสร้างความคิด ขอพระยาภาวังกว่ไว้ พระยาภกกล่าว
 แล้วก็บิณฑนไป นิตานเรื่องนั้นก็จบเพียงปานนี้

นิทานเรื่องสัตว์

๓๐. แคงคกกับนกเคา

พระภิกษุในประสงค์ออกนาม

ยังมีนกเคา^๑ กับแคงคก^๒ เป็นเกลอกัน วันหนึ่งปรึกษากันว่าจะไปฉกควาย^๓ ตกลงกัน
แล้ว ให้ไอ้เกลอนกเคานั่นบินไปจับเคาควาย^๔ เขาเห็นเขาออกมา แล้วก็ให้สัญญาณะกันจะ
ได้นั้นทัน เออ แคงคกก็เออ ต่างคนก็ไป แคงคกก็ไป นกเคาก็ไป ไอ้เจ้าคางคก^๕ คึง
เขาไปแกะตะพายควาย^๕ คางคกก็กำลังจะไปแกะตะพายควาย ในขณะนั้นเจ้าของควายก็ออกมา
พอดีฝ่ายนกเคาให้สัญญาว่า อ้ายคก อ้ายคก เขามาแล้วไอ้คก ไอ้คก ๆ ๆ ๆ เขามาแล้ว

คำศัพท์

๑. นกเคา — นกเคาแมว
๒. แคงคก — คางคก
๓. ฉกควาย — ขโมยควาย
๔. เคาควาย — เขากวายน
๕. ตะพายควาย — เชือกหรือยญมุกควาย

๓๑. เหากับเล่น

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีเหากะเล่นได้เป็นเกลือกกัน เหากะเล่นก็อยู่ในตัวคนอยู่บนหัวคนนั่นเอง แต่ไม่ค่อยเจอกันเลย วันหนึ่งมาเจอกันขึ้น เจ้าเหาก็กถามว่า เธออยู่สบายคืนนี้เกลอเล่น เล่นก็ว่าอยู่สบายคอก เกลอเหาเอ๋ย แล้วเรามาปรารภความเป็นอยู่ของเราเถอะ เกลอเหานั่น อยู่ค้ำแรงสนุกกว่ากันหรือว่าตัวกันสนุกกว่าหมูนะ ฝ่ายเหามันจึงว่ากูสนุกกว่า สนุกยังงี้ไอ้หมูสนุกก็ชื่อว่าเขาแหขวาง แหมาเขาแหเหียน เขาแหกริน เขาแหนาค แหอะไรสาระพัดเรื่องแห กูก็ออกมาจากคอกมาอยู่หลายคอก ก็อยู่ข้างคอกมา คูกูคน กุขบวนแหอย่างค้ำก็เคี้ยว ฝ่ายเล่นจึงว่าเอไอ้นั่นก็ไปอย่างหนึ่ง แต่ความค้ำใหญ่จะสนุกไม่ไคคอก กูทำค้ำกว่านั้นแหม เกลอเหาก็กถามว่าเป็นยังงี้ กูอยู่ตามเนื้อตามตัว อยู่มุด ๆ มุง ๆ อยู่ตามรักกะแรบาง อยู่ตามสะกือบาง กูก็ไต่ไปของลั่นนเค ไต่ของลั่นอะไร เหาก้ไม่รู้เรื่อง ของลั่นคืออะไร คือกูไต่ไปกะหิมันเค ไอ้เจ้าเหาจึงถามว่า ไอ้เกลออย่าพูด ไอ้เกลอเล่นอย่าพูด กูจะคอโง่ง

(หัวเราะ)

๑. กว - กว
๒. กู - กู
๓. ขาง - ขาง
๔. มา - มา
๕. เนื้อ - เนื้อ
๖. หาม - หาม
๗. โง่ง - งอนจน

๓๒. เตากับกระรอก

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีกระรอกสองตัวมันเมียวทำรังอยู่ที่ต้นตาลใหญ่ บางเวลามันก็ลงมาหากินกะดินนี้
แล้ว เค้าตัวหนึ่งก็คลานมา มาเจอกระรอกเข้าก็ท้วงหักกัน อยู่สบายคืนนี้เกลอเค้า ทาง
เค้าก็ว่า อยู่สบายดีเกลอกระรอก แล้วกระรอกจึงชวนขึ้นว่า ปะ เราสองคนนี่มาเห็นกันก็
รักใคร่กันอย่างสำคัญ เราเป็นเกลอกันปะไร เค้าก็ว่า นิงเป็นซัดขึ้นคนไม่ได้ กูเป็นซัด
อยู่กะดิน จะเป็นเกลอกันยังงิเรา ไม่เลือกหรอกนา แต่พระอภัยยังไปไต่กะปลาเคอ เกิด
มาเป็นอุสาครเออ เกลอว่ายังงิเร เค้ากะกระรอกก็เป็นเกลอกันมา รักใคร่กันมา ได้
อะไรก็มาแจกกันกินอยู่เสมอ ในกาลครั้งหนึ่งนั้น เมียกระรอก แม่รักว่าเถอะ แม่รักมีทอง
แก่จะออกลูก เบ่งมาคืนนี้แล้วทนทุกข์เวหนายิ่งนักยิ่งหนา ไม่ออกเลย ตัวกระรอกจึงบอก
เมียว่า เราจะไปตามเกลอเค้ามา เค้ามันบวชหลายพรรษามันรูคาถาอาคมสะกดลูก
มันได้ยะโตหังคิริ อ่า แล้วก็โหมองคอบอยู่เนื่อเค้า แล้วกระรอกก็ลงมาคืนมาถามว่า เกลอ
เค้า เค้าก็ อี เวลามีทุกข์หนัก มีธุระคือแม่มักจะออกลูกคืนนี้แล้ว ไม่ออกเลยทีเดีย
จะตายเสียเปล่า ไปเกลอไปช่วยสะเคาะคา ไปแล้วจะไปยังงิเลาเพราะว่ากูขึ้นต้นตาล
ไม่ได้ เค้ามันที่ว่ายังงิ เอะเถอะนะไม่เป็นไร คือว่าไอ้เกลอเค้ามันกักหางกู กูจะพาโอบ
ไป เค้ามันกักหางกระรอก กระรอกก็โอบขึ้นไป กิริยานั้นมันเป็นยังงิ กระคอกโตง โทน
กระคอก ๆ ๆ ๆ ๆ โตง โทน ไปยังงิเสมอ ต้นตาลก็สูง แล้วกระรอกแกก็ที่สุด แกก็
เคื่อนว่า ถ้ากูให้พูด นิงคอบพูด ถ้ากูให้พูด นิงคอบพูด ถ้ากูไม่ให้พูด นิงอย่าพูด นิงจะคาย
ทันที กูรักนิงปานชีวิต เค้าก็เฉยอยู่เวลานี้ไปกระคอก โตง โทน กระคอก โตง โทน ขึ้น
ไปถึงคอตาล จนจะถึงเรือนคาลแล้ว ฝ่ายว่าแม่มักเมียกระรอกที่เฝ้าทองอยู่นั้นเราเป็นเมีย
เขานี้ เห็นเกลอกะตัวมาก็ดี ไม่ท้วงไม่หักก็ว่าผู้หญิงไม่ดี แม่เรือนไม่ดี ก็เลยทวง พอ
รักเอย มาแล้วนี้ เค้าก็จาหลิว ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ตกแป๊ะ (หัวเราะ) เลือกของเค้ามัน
กระเด็นไปติดรักกะแรคน เรียกว่า ซี้เค้า เนื้อของเค้ากระเด็นไปติดท้ายทอยคนเรียกว่า
ก้นเค้า เนื้อหนังของเค้ากระเด็นตกไปในสระ กลายเป็นฉกตัยเตาจนทุกวันนี้ สมเด็จ
อัมรินทราธิราชมีความเมตตากาญหา แด่ก่อนกระคอกเค้าไม่เป็นเกล็ด, ยังงิคือกลิ้งไป

ที่เดียว พระอินทร์จึงมาปะติดปะต่อกันเข้าให้เท่านั้นมีชีวิตดังเก่า

๓๓ - ฝันไม่แน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค่ออกนาม

มีนิทานอีกเรื่องหนึ่งคราวครั้งหนึ่ง พระอิศวรเจ้าโลก มีวาจาประกาศิตว่า ใครฝันยังงี้ก็ให้ไต่ยังงั้น วันหนึ่งพระยาเสือโคร่งฝันว่า ไต่กินนางข้างเผือก แล้วก็มากินนางข้างเผือก นางข้างเผือกก็ว่ามันไม่ยุติธรรม ข้าจะไปหาทนายสู้ เจ้าเสือก็ว่า หาทนายสู้ก็หาไป แล้วไปไต่พญาลิงเผือกผู้ใหญ่มาก สำคัญทีเดียว จึงพากันมาหาพระอิศวร พญาลิงเผือกก็ชี้ข้างมา ท้าเป็นหลับปะหงกปะโงย ปะหงกปะโงย นามมาถึงพระอิศวร แล้ว พระอิศวรก็ว่า สุมายังงั้นไต่ไต่ พญาเสือก็ว่าหม่อมฉันฝันว่าไต่กินนางข้าง นางข้างไม่ให้กินก็หาทนายมาสู้ พระอิศวรก็ว่าสู้หรือทนาย ไต่วอก ไต่ลิงจ๋อนหรือ เกลากระหม่อมนี้แหละเป็นทนายพระเจ้าข้า อ้อ แต่ว่า เมื่อจะขอเป็นทนายแก่ตางนั้นจะขอเล่าพฤติกรรมที่มากกลางทางก่อน เอาว่าไปไต่ลิง พญาลิงเผือกจึงว่า นาน ๆ ไม่ได้ขึ้นข้าง ขึ้นข้างมานั้นนอนหลับบนหลังข้าง ฝันว่าไต่ไปนอนร่วมกับพระอูมา มเหสีของพระองค์ ขอไต่โปรดให้เป็นยังงั้นเถิดพระเจ้าข้า พระอิศวรก็อ้อ ๆ ๆ ไม่ได้ ๆ ลุยลาย ๆ ศาสนานี้ไต่ไต่ ต่อแต่นี้ไปใครฝันอย่างไรรก็อย่าให้มันแน ฝันเบอร์ก็อย่าให้มันแน ฝันกินรวมก็อย่าให้มันแน ฝันอะไร ๆ ก็อย่าให้มันแน สัตว์เคร้จาดานก็อย่าให้มันผูกไต่ สัตว์เคร้จาดานเลยผูกไต่ไต่ตั้งแต่บัดนั้นมา โบราณเขาว่ายังงี้ พระอิศวรก็จนปัญญาลิงเผือกเหมือนกัน

คำศัพท์

๑. ลุยลาย - คู้คู้, ย่ำยี

๓๔. ผู้ใหญ่ตมเหงเด็กลอย

พระครูอรุณโกศล

แต่ก่อนยังมีแม่ไก่ตัวเมียอยู่ตัวหนึ่ง เคยไข่เสมอต่อมามนุษย์มากินไข่ วันละไข่สองไข่ แม่ไก่ก็มีความเคืองมาก จึงบินขึ้นไปฟ้องพระอินทร์ ว่าพระอินทร์เจ้าข้า คนกินไข่ดิฉันคะ พระอินทร์จึงว่า เออ ทำไมมันถึงกิน มนุษย์ทำไมถึงกินไข่ไก่ ไม่สมควรเลย กินของอื่นจะมีเกียรติกว่า แล้วพระองค์ก็กรีกกรองไปว่า เอ ไข่ไก่นี้เห็นมันจะมันละมัน มันจะเอร็ดอร่อยแค่ไหนอ เราก็อยากินดู อย่างงั้นเลย หนูเอ๊ย ไปต้มมาให้ฉันกินซักไข่เถอะ ไก่ตัวเมียนั้นก็ลงมา มา ก็มาจิกแจจกตามไข่เขา แล้วก็คาบไปให้พระอินทร์กิน พระอินทร์ก็กินไข่นั้น กินแล้วพระอินทร์ก็ว่า เอ มันอร่อยยิ่งงี้เล่า กูจะเอาอีกมึงต้มมาให้กูกินทุกวันเน้อ เจ้าข้า ไก่ตัวเมียนั้นก็บินลงมา มาใกล้ ๆ จะถึงพื้นแผ่นดินซึ่งหมู่เพ็ดชอนคอยฟังข่าวอยู่มากมาย หลายหลวง พอประมาณพอเห็นแม่ไก่บินลงมา ไก่จึงถามว่า ทานว่าวายวายไว้ย ทานว่าวายวายไว้ย แม่ไก่จึงตอบว่า ทานว่าจะอาวอีก ทานว่าจะอาวอีก แล้วก็บินลงมา ไก่พอเล่า ไก่ผู้ใหญ่ฟังอยู่จึงว่า โอ้ คนใหญ่กินคนน้อย ปลาใหญ่กินปลาน้อยเสมอไป คนใหญ่คนมีกำลังวังชา มีกำลังทรัพย์มีกำลังปัญญา กินคนน้อยเรื่อยไป โลกไหนมันจะอยู่เป็นสุข แล้วแกก็ขันขึ้น คีบักบับ ๆ ๆ ๆ ขันขึ้นว่า โอ้ โอ้ โอ้ โอ้ อ้อ กูเอ๊ย

มูขดลก

มุขตลกเรื่องโม

๓๕. เป็นวิเศษ

นายชื่น พลนิม

อ้า นิทานเรื่องนี้ให้ชื่อว่า อ้า เป็นวิเศษ มีนายพรานคนหนึ่งมีในอยู่กระบอกหนึ่ง เป็นกระบอกนั้น อ้า เป็นเป็นวิเศษ วันหนึ่งแจะไปล่าเนื้อ แกบอกแก่เห็นฟาน^๑ วึ่งมา แต่ฟาน ตัวนั้นวึ่งผ่านไปแล้ว แกก็บอกว่า ไปกะเพื่อน เพื่อนบอกว่ายิ่งที่ว่า แกก็ยังไม่ยิง ฟานวึ่งไป ตะวันตก แกก็ยังไม่ยิงออก แกบอกว่าทำไมยังไม่ยิงไปตะวันออกแล้ว เพื่อนมันถาม เอ้อ โลกมันกลม เคี้ยวมันไปถูกเขาเองว่า (หัวเราะ) ตอนนั้นแกก็ยิงเปรี๊ยะออกไป พอไปในพุ่มไม้ไปถูก เครือ^๒ ลูกก็ยังคาเครืออยู่ อยู่ในเครือยวบ ๆ ๆ นี่ลูกมันไปติดเครือไปไม่ได้ แกก็ถือตะแวง^๓ ถือมีดตะแวง มีดไค้อย่างใหญ่วิ่งตามไป ไป ๆ เห็นลูกกระสุนเป็นมันติดเครืออยู่ ยวบ ๆ ๆ เลย ว่าจะ มาอยู่นี้เหรอ แกก็เอาตะแวงฟันไม้ (หัวเราะ) เครือขาดลูกไปอีก ลูกมันก็ไม่ต่อ ตอนนี ไปถึง (หัวเราะ) มันไปตรงกับกอไม้ไผ่ ไปติดกอไม้ไผ่อยู่ ไผ่ไผ่มันกอหนา ลูกก็ไม่ติด ไปทาง นี้ก็ไปติดลานั้นเสียงดังเก๊ะเก๊ะ ๆ ออกไม่ได้ซักที ลูกมันนะ เป็นวิเศษ นี่ก็ตามไปอีก ไปเห็น อ้าว ตะหวาด แกตะหวาด อ้าวยังอยู่นี้เหรอว่า พอที่ลูกมันไคยีนเสียงเจ้าของก็ออกพลุก ตอนนี ไปถูก อ้า หัวปลวก ปลวกนั้นก็ไปกรง^๔ ปลวก ถูกปลวกก็ไชปลวกอยู่เห็นแต่ฝุ่นจุย ๆ ๆ เห็นแต่ คินออกมาจุย ๆ เอ ลูกมันเรานี้มันไปเข้าปลวกอีกแล้ววะ แกก็ถือมีดวิ่งตามไป ไปซุกเอา เขามีดแหะซุกตามไปไคย พอไค้^๕ จี^๖ หันมันก็ออกพลุก (หัวเราะ) ละนี่ พอดี พอออกพลุกไป ไปเจอฟานวึ่งมา ตะนี้ลูกมันก็วิ่งตามฟานไป ฟานก็ลงน้ำ ลูกมันก็ลงน้ำ พอไค้^๗ ไค้ลูกมันก็ถูกฟาน พอดี เลยแกก็ไค้ฟานมาตัวหนึ่ง ตอนนี้อยู่มาอีกวันหนึ่ง ต่อมาแกก็จะไปเที่ยวล่าสัตว์ในป่า แกก็ไปชวนเพื่อน แต่เพื่อนของแกเป็นเจ๊ก แล้วก็บอกกับเพื่อนว่า เมื่อไปนั่งเขาเรียกว่าไปนั่ง ห้าง^๘ ถ้าไคยีนเสียงสัตว์เข้ามา แกก็บอกเพื่อนที่เป็นเจ๊กบอกว่าอย่าพูด อย่าทำเสียงดังนะ เพื่อนก็บอกว่าไม่ทำเสียงดัง เสร็จแล้วไปนั่งอยู่สักประเดี่ยวนึง ก็มีไค้ฟานนี้แหละหรือแกง ออกมา ออกมาก็ พอมาไค้ ๆ มันก็มาร้อง ฟานก็ร้องดังเพรึก ๆ ๆ ๆ ไค้เจ๊กเพื่อนนาย พรานนั้นก็ นึกว่าแต่ฟาน ไค้^๙ นึกว่า แต่เสียงโครมาเรียก นึกว่ามันเรียกเจ้าของ เพรึก ๆ ๆ

เอ๋อ เจ๊กนั้นนครนทน์ไม่ได้ก็ลุกขึ้นดูแล้วก็บอก อ้า ซี้คอกนี้มาเลี้ยวเลี้ยวก็รู้จึก ว่า (หัวเราะ)
 พอดีฟานไคยีนดั่งนั้น ก็เลยตื่น นายพราน เอ๋อ (หัวเราะ) เพื่อนก็โมโหบอกไม่ต้องพูด ไม่ต้อง
 พูท อะฮะคันมาพูทได้ เลยไม่ได้ยิงฟาน คอนนี้ฟานตื่นไปแล้วก็นั่งคอยอีก พอนั่งคอยอยู่ พอดี
 เสียงบรรดาหมูป่า หมูป่ามันมา แต่หมูนั้นเป็นหมูแม่ลูกอ่อน มีลูกตั้งหลายตัว ตามธรรมชาติหมูนั้น
 เอ๋อ ยามฝนตกหน้าฝนมันเป็นปลัก ไปนอนปลัก เอ๋อ ปลักซีโคลน แล้วคืนมันพอกหาง เสียงมันมา
 ก็เสียงมันดัง ที่แรกว่า นึกไม่ใช่ว่าเป็นหมูป่า นึกว่าเสียงอะไรมันดัง แต่มันดังมา มันดังเสียง
 ปุ่ง ๆ ๆ ๆ จ๊ะ จ๊ะ ๆ ๆ กะจ๊ะ ๆ ๆ ปุ่ง ๆ (หัวเราะ) ปุ่ง ๆ จ๊ะ ตะนี้พอดีนกแตกแตก ก็ร้อง
 แตกแตกแตก (หัวเราะ) แตกแตกแตก จ๊ะ ๆ ๆ ปุ่ง ปุ่ง ๆ ๆ จ๊ะ อยู่เรื่อย อะฮะ ๆ ๆ
 (หัวเราะ) เอ๋อ นายพรานก็ฟังว่า เอมันเสียงอะไรเล่าเว้ย ฟังมาไกล ๆ เอเสียงอะไรก็ไม่รู้
 ลุกขึ้นว่า โอ้เจ๊กนั้นก็ลุกขึ้นว่า จ๊ะ ๆ ๆ ปุ่ง ปุ่ง ๆ ๆ จ๊ะ ราวเข้าจิงหะ (หัวเราะ) แต่ที่จริง
 มันเป็นเสียงหมู (หัวเราะ) คือโอ้หมู อ้า โคนมันพอกหาง เลยโอ้หางมันแก่งมาถูกสะหาว
 มันนะ สีข้างมันดังปุ่ง ๆ แล้วปากมันก็เคี้ยว เคี้ยวเคี้ยวเคี้ยวมัน นี้นะ ดังจ๊ะ ๆ ๆ แลโอ้หางที่
 แก่งดังปุ่ง ๆ ๆ จ๊ะ ๆ ๆ ปุ่ง มาเรื่อย นกแตกแต้ร้อง แตกแตกแต้ (หัวเราะ) มันเข้าเสียง
 กันเป็นคนตรีเลย แก่ก็ลุกขึ้นว่า เสร็จแล้วเห็นหมูมาแต่ไกลแก็ก็นายพรานเพื่อนกันนะ ก็สะกิด
 ให้นั่งลง เสร็จแล้วแก็ก็นายพรานเข้ามาไต่ต้นไม้ เขาเรียกว่าต้นจะบก มากินหน่วยๆ ตะบก หมู
 แม่ลูกอ่อนมากตั้งหลายตัว ไม่รู้ว่าแกจะยิงเอาตัวไหนก็ แก็ก็นึกสนใจเล็งไปที่ต้นไม้ ต้นไม้เป็น
 ง่าม เป็นกิ่งแตกกิ่งออกสองกิ่งสามกิ่ง แก็ก็นึกเล็งเอาตงง่ามไม้ บอกว่ายิ่งง่ามมันนะ จะได้ มัน
 จะได้หมูครบทุกตัว (หัวเราะ) โอ้ย ก็ยิงโป้งไป โอ้กิ่งไม้ก็หักมา หักลงมาทับหมู หมูแม่ลูกอ่อน
 ตายหมด (หัวเราะ) เสร็จแล้วบินขึ้นนั้น มันบินบรรจุนก บินแก้นะบรรจุนก มันก็เอาโอ้เจ้า
 ของตกห่างลงมา (หัวเราะ) ตกห่างลงมากันจ๋าเข้าลงไปในคืนนี้ ลึกไปในคืนซึกคิบหนึ่ง นอนหงาย
 แม่ ตอนนอนหงายไป หัวก็เกยกะโอ้เต่า (หัวเราะ) เต่า อ้า เต่าเพชร (หัวเราะ) เลยได้เต่า
 ตัวหนึ่ง แล้วพอจะลุกก็ตองไปโหน จับโอ้ อ้า จับต้นไม้เล็ก ๆ นะ โหนมา ไม่เล็กก็ถอน พอดอน
 ขึ้นมา โอ้หัวกะชาย หัวกะชายตง ถอนขึ้นมาตาม วันนั้นได้ ปีนี่ ปีนวิเศษหมางจริง ๆ
 (หัวเราะ) ได้ทั้งเต่า ได้ทั้งหัวกะชาย ได้ทั้งหมู ก็เลยจบแค่นี้

คำศัพท์

๑. ฟาน	=	อีเก้ง
๒. เกรื่อ	=	เถาไม้เลื้อย
๓. ตะแวน	=	มีดชนิดหนึ่ง
๔. กรง	=	ทรง
๕. จี	=	จะ
๖. นั่งห่าง	=	นั่งห่าง
๗. สะหวาบ	=	สีข้าง
๘. หนวย	=	ลูก, ผล
๙. หนาม	=	ความโหดเหี้ยม

๓๖. พรานยิงหมู

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่งจะเล่าต่อไปนี้ ยังมีนายพรานอยู่คนหนึ่ง เคยยิงเนื้อยิงสัตว์
 มากมายทีเดียว แล้วเขาก็รู้จักว่าฤดูไหน เนื้อไหนลงยังใจ แต่ก็รู้ในเวลานั้น ไม่ทราบว่าเป็น
 เป็นเดือนไหนทีเดียว หน่วยกะโคนหล่นมาก นายพรานไปขึ้นแต่กลางวันนั้น รอดูอยู่นิ่งขึ้นป้อ
 ชัดทางอยู่ หางของกำบังอย่างดี ที่นี้หมูก็นั่นเค้ แหม / ท่านผู้ฟังทั้งหลาย หมูมันไม่ได้
 มาบ่อย ๆ เลย มาเป็นร้อย ๆ มาเป็นหมู่ ๆ ฝูง ๆ ที่นี้มันก็กินนั่นเค้ สมมติว่าหมูตัวหนึ่งไอ้
 เคี้ยวมันก็กะจิบ ๆ กะจิบ ไอ้หางมันก็คโคสนมา มันแก่งก็ตีกะสืหาบพุ่ง ๆ จีบพุ่ง จีบพุ่งแทงพุ่ง
 จีบพุ่ง จิ้งจจะ แทงพุ่ง จีบพุ่ง จีบพุ่ง แทงพุ่ง ฉับพุ่ง นายพรานก็ลืมยิง เอาปืนหยอไว้อย่างดี
 ก็ว่าวบนั่นเค้ ปุงจีบพุ่ง ปุงจีบพุ่ง แร แร รารั้ แร แร แร ปุงจีบพุ่งแทงพุ่ง จีบพุ่ง ไป ๆ มา ๆ
 กู่นี้จิงไม่ได้คอก ยิงตัวหนึ่งเสียตายตัวหนึ่ง นายพรานก็ยิงเอากิ่งกะโคน บ้าง กิ่งกะโคน อีก
 เฮอก / หมูตายเมือก ห้าสิบตัว ไม่ชนะจิกเคือ ไม่ชนะจีย่าง ชวนชาวบ้านมาเอาไป เนื้อใส่
 เกลือ เนื้อส้ม เนื้ออะไรก็มีค แต่เพียงนี้แหละ...

๓๓. ไอบอกกับไอติค

พระครูอรุณโกศล

มีเกลอสองคน คนหนึ่งตาดีแต่ชาติคือขาเดินไม่ได้ คนหนึ่งนั้นตาบอด แต่ว่าชาติจึงปรึกษากันว่าเราสองคนเกิดมาอาภัพภัยเหลือที่สุด ไม่ได้เห็นโลกกับเขาเลยและเป็นคนพิการด้วยกันทั้งนั้น ไอชาดีก็นั้นตาดีจึงพูดกันว่า คุณอะไรเกลสบอก เรามาสัมพันธ์กันเถิดสัมพันธ์ยังงัยกันว่า เราจะขึ้นหลังมึงเพราะมึงตาบอด แต่ว่าชาติ เทียวไปในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อจะได้ชมโลกเป็นทัศนวิสัยเป็นวันดี จะพอไปได้มาได้ไม่ว่า จะพอยอมไม่ว่า ไอตาบอดก็ว่าเอามึงขึ้นหลังกู ก็ไม่กลัวนักหรอกก็ได้ไปเทียว เออเนะ กูจะเป็นตาไปเต้านั้นเต้านี้ ไม่ช้าเมื่อได้ปรึกษากันแล้วก็พากันไปขึ้นหลังกันไปเทียวชม ชาติก็ก็เต้าะไว เต้าะไป เออ เวลาเห็นว่าสนาของคนนี้อย่างว่ายเลยนา ท่านทั้งหลายผู้ฟัง วาสนาดวงความมันให้ชั่วก็ชั่ว ดวงความมันให้ดีก็ต้องดี ดวงบาปมันมาถึงมันก็ได้รับทุกข์ บุญมันมาถึงมันก็ได้รับสุข คนสองคน ก็พากันเดินไปในป่า เดินไปเหนื่อยแล้วไปถึงร่มไม้อันหนึ่งจึง ยึดเกาะเพื่อน ยึดจักที่เกาะเกลส นอนลงที่นั่นแล้วก็พากันพักลง ไอชาดีก็ลงจากหลังแล้วก็คุยกันไปคุยกันมา ไอชาดีก็แลไปบนยอดไม้ต้นนั้นไม่สูงไม่ต่ำ เห็นรังนก ถ้าจะเป็นรังนกแดงโครง เพราะว่ารังใหญ่ทีเดียว จึงปรึกษากันว่า ไอเกลสบอกเออ มึงขึ้นต้นไม้เกาะไป รังนกนั้นไปจับแม่มัน ถ้าไม่ได้แม่มันก็ได้ไข่มัน เอามาทินเถอะเรา กูจะบอกบอก ช่าย ช่าย กิ่งช่าย ขวา ขวา กิ่งขวา พอจะไปถึงดอก พอญบอกวาคั่วก็คั่วเคื่อ เออว่า ไอตาบอดก็ขึ้นไป ช่ว ช่าย ช่ว ช่าย ผลที่ชู้ก็ไปถึงรังนกนั้น ในรังนกนั้นจะมีงูใหญ่อยู่ตัวหนึ่ง พอไอบอกไปถึงรัง มันก็พันค้ำพืดเข้าไป พอไปถึงรังนกนั้นงูตัวนั้นก็ชูคอ จนไอคนชาติก็คิดว่า จีบ จีบ ไอบอกก็คว่ำคอบีบ ไม่ไชนกเสียแล้วเป็นงู งูก็พันตาไอบอกพืด ตาไอบอกก็แจ้งโพลงทีเดียว ไอบอกก็คว่ำงูลงมา ไอชาดีก็เลือกหนี ว่าอย่าคว่างอย่าคว่าง อย่าคว่างมาไอหนู พาดลงมาถูกใกล้ ๆ ไอชาดี พอดี้กระโดด ผาง ชาติก็ออกทั้งสองข้าง เลยเดินได้มาจนทุกวันนี้

คำศัพท์

๑. ค่าง = ข้าง

๓๘. ไอ้ชู้คร่านตกเอ๋อว

พระครูอรุณโกศล

ยังมีคนหนึ่งเป็นลูกเขา เขาเรียกว่าไอ้ชู้คร่าน ชู้คร่านอย่างสำคัญ พ่อแม่ใช้ให้ไปไหน ก็ไม่ค่อยไปทีเดียว ในเวลาวันนั้น เขาวิกปล่า จึงว่า ไอ้ชู้คร่าน ไอ้ชู้ครอนนี่ มึงไปจับกาหนาม^๑ เขาไป ฉันทิไปคอกเเมะ เอย ไปก็ไปบูญ่านอน แล้วก็บอกเขาว่า ลุงเอยถ้าจับแล้วก็อย่าคว่นเปิดนามออกเคอ ฉันทิจับปลางอกหน่อ^๒ เอย มิเปิดนามลงคอก มึงคอยจับเคอ ที่นี้เขาจับแล้ว ห่วงหนึ่ง มันมีสามห่วงแล้ว เขาก็ไปปลุกไอ้ชู้คร่าน ไอ้ชู้คร่าน เขาจับแล้ว มึงไปจับไปนอนอีกซักกระเดี้ยว พอห่วงสองก่อนหน้า พอจับหมดห่วงสองก็ปลุกอีก ไอ้ชู้คร่าน ะไปจับถั่ว^๓ กูจิกอยห่วงสามคอกเหวย เขาเปิดนามลงไม้ค เออไว้แต่ห่วงสาม จีคำแล้ว ไอ้ชู้คร่านก็มาจับ จับได้ปลาลมาสามตัว เค็นโหยกเหยกมาคือหมาบ้าไกล ะ จิตาย มากี่หลงบ้าน บ้าเขาไปในป่าช้าไปปะไฟลุกโร เขาเผาผีไปใหม่ ะ มันก็มีรูอะไร มกปล่ากุนิก่อนนาเหวย พอหมกบับ นั้งหลับจ้อย ซักครู่ ลินดำ ปลาหายจ้อย ไอ้หมาเย็ดแม่ไหนเอ้าของกูไปกินนาเหวย เอาตัวที่สองมามกอีก มกบับหลับอีกแหละ ปะหงกปะโงย^๔ ฉันทิก้เอาไปกินนั่นเค้ ท้าเหรีบตาขึ้นไม่เห็นก็ไอ้ชู้ครอนนี่เอาไปกินของกูอีกแหละเหวย ที่นี้ตัวที่สาม พี่หมอกก็ถือตะบองอยู่ลันตำโมง เอาดักเบ๊ยม่าด่างดำ ถ้ามันนั้นมันจิหลับ เกิดมาแต่เมืองหลับ ไอ้ซาติชู้ครอกเขา มาเกิด ที่นี้พอปลาจึก ก็มิมือใหญ่มีมือคี่เท่าใบตาลนี้เพื่อเรอเข้ามาในไฟ ถลาจับเอาปลา ไอนี้ก็กูเห็นแล้ว กูเห็นคี่แล้ว มันกระโดดคั่วกระซากซอมือคี่ คี่ก็ส่าแดงฤทธิ์ ตาชนไม้ไ้ ไอนี้ก็เอาไม้คี่ไปปะ ะ ะ คี่ก็ว่า อย่าฆ่าผมเลยชะรับ มึงจี้ให้อะไรกู กูยากจนไปได้อปลามาสามตัว มึงกินแต่ของกู อย่าฆ่าเลย ผมจี้ให้ไททองไทหนึ่ง ไททองกูไม่อยากจะ จี้ให้ไทเงิน ไม่อยากจะไทแก้วก็มี กูมียากได้ ผมจี้ให้กะดาตุลเอ๋อว เอ้อ เอาละ แหม ที่นี้คี่ให้ โองโคง^๕ ขึ้นท้าว ไอ้ชู้คร่านก็โองโคง คี่ก็เป่าเข้าไปในตุล พู้ด ะ ะ ะ โอ้ว ะ ะ ะ จี้ให้กูยังงี้ กูจีย่างงิเหล้าไอ้คี่นายก็หาว่าชู้ริ้ว จุกทะ โอ้วายังงั้นนี้ ชะรับ ผมจะไปละชะรับ ไอ้คี่ก็ฉีกผ้าชู้ริ้ว จุกตุลก็ไม้เค็นโหนกเหนก ะ ไปถึงบ้าน พ่อแม่ก็ถามว่า ได้อปลามาไหมเหล้า มิได้อะไรคอกได้แต่ของวีเศษมาเเมะแม่เอย ของวีเศษอะไรเหล้า คอยกูไปเถอะเเมะเอย อยู่มาบองมีรูประสา ไ้

โง่กำลังนั่งยอง ๆ จิฐบทยา น่องก็คลานมาก็กัก ๆ กระซางผ่ากะตูดไอ้ชีครำน ตุ๊กเอ๋อว่ามัน
ก็โห่ เอ๋อว ๆ ๆ คนก็ตื่น เมื่อกับาน เมื่อกี่เมือง พอดีวิ่งออกมาถึงสวนอันหนึ่ง เสียงอันหยั่งฮือ
เสียงไอ้ตุ๊กเอ๋อว มึงไปได้แต่ไหนวะ ก็เล่าไป เข็มมันให้ผม มันให้เงิน ไททอง ผมก็มีเอ้า ไอ้
ไอ้ชาติชีครอกเอย จิไปไซ้จิงโคได้ แต่แม่นันอย่าไปทำมันเลย ลูกของเอ็ง ข่าจิท่าให้มีเงินร่อย
เงินพันให้คอก แต่ถึงยามเคื่อนซิบเบ็ด เข้าเบา นกลงกินเขามาก ไอ้ตุ๊กเอ๋อวก็ไปเดินตาม
ฮกคะนา โล่นกให้เขา ได้ปละสามซิบถึงท่าซิบถึง มั่งมีศรีสุขเพราะไอ้โง่ ที่นี้ก็พอไป แม่เอย
ฉันทาไอ้ชีครำนไปโล่นก เอาแต่สี่ถึงเถอะนอ ไปหั่วะ ไอ้ชีครำน ไอ้ชีครำนก็จุกตูดไปแต่พอ
ไปฮกคะนา ก็กระซางผ่ากะตูดเอ็งออก ตูดก็โห่ เอ๋อว ๆ ๆ แกกมั่งมีศรีสุขมาแต่นั้น เรื่องนี้
ก็ยุติแต่เพียงนี้แหละ

คำศัพท์

- ๑ จีบกกาน้ำ = จีบปลาที่หลังเขา
- ๒ ปลางอกหน่อ = ปลาที่คันช้ำโคลนขึ้นมาหายใจ
- ๓ ถั่ว = เถอะวะ
- ๔ ปะหงกปะโงย = โงกเงก
- ๕ โอ้งโคง = โกงโค้ง

๓๔. ช่างตีคพวยกา

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่ง คน ๆ หนึ่งเข้าไปในป่าจะไปหาฟืน จะไปหาผัก จะไปหาประโยชน์อันหนึ่งอันใดในที่เดียว ไปถึงกลางดงกลางป่า แล้วก็ไปปะช่าง ช่างก็วิ่งคุมคนผู้นั้น ชายผู้นั้นก็วิ่งขึ้นต้นไม้ ช่างก็วิ่งขึ้นต้นไม้ โอ้เจ้าคนนั้นไ้ลงจากต้นไม้ก็วิ่งเข้าโพรง ช่างก็วิ่งเข้าโพรง คนก็ทะลุโพรงไปออกทางนั้น พอคนไปขึ้นต้นไม้ คนลงชะมู่นาม โฉลทางนั้น ช่างก็ไปโฉลทางนั้น คน ๆ นี้ก็วิ่งเข้าบ้าน วิ่งก็วิ่งไปเข้าในพวยกา ออกจากพวยกา ช่างก็วิ่งตามไปในป่าก่า ออกไปทางพวยกา ตัวช่างออกได้ ไปตีที่อยู่ห่าง เลยฆ่าคนมิได้

๑. มณฑลพิษณุโลก

๒๖

๑๐. เจ้าภาพขีเม

นายถ้วน บุญอยู่

นี่เป็นนิทานอีกอันหนึ่ง เล่าฟังกันเล่น หัวเราะกันเล่น ๆ มีเจ้าภาพคนหนึ่งทำบุญ
บวชพระบวชลูก บวชหลาน คราวนั้นเจ้าภาพคนหนึ่ง เพื่อนฝูงเฝ้ามาช่วย แกว่แกมนี้สยบขีเม
คมเหล่าเขาไม่หวั่นเลย ว่าอะไรเป็นอะไร ขอสำคัญว่าให้คมเหล่าแล้วพอใจ พอถึงเวลาพระ
ทานกเทศน์ เมื่อเทศน์ใกล้จะจบแล้ว ภรรยาของเจ้าภาพขีเมนั้น ก็เข้ามาถามสามีตน ถามว่า ฟัง ๆ
พระเทศน์จะติดกัณฑ์เทศน์เท่าไรว่า อีตาขีเมคนนั้นก็เลยว่า ช่วย พระเทศน์จึงชี้ ปีกแม่มันนิบาต
ทอนนแหละ ส่วนพระเมอไต่ยีนคำพูดนั้น ก็ไม่พอใจ ก็เลยจบเทศน์ลงทันทีด้วยการว่า อาตมาภาพ
จะยุติการแสดงพระธรรมเทศนาลงไว้มันเพียงแค่นี้ (หัวเราะ) เอวังก็ด้วยประการฉะนี้

๔๑. พระจอมกับ

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีวัด ๆ หนึ่งอยู่ใกล้ลำนาม แล้วมีเรือใช้ ในกาลเวลาวันหนึ่งนั้น เจ้าอาวาสผู้มีพระ
จะเอาเรือไปบรรทุกสิ่งของทางอื่น เรือนั้นเขายืมไป วัดเห็นก็เขายืมไป แล้วจึงให้พระไปเอา พระ
องค์ไหนดี ๆ ก็ไม่อยู่ ไปไหนหลวงพี่ พระองค์หนึ่งตะหมุกกับคอดตะหมุกโหว่ ตะหมุกซาด ตะหมุกกุด
มดก็เกี้ยว จึงว่า ทานนี้ ๆ ชะหนับ ก็ว่าให้ทานไปเอาเรือวัดเห็น เขายืมไป และให้ทานไป
เอามา พวกกันไปบรรทุกของบรรทุกไม่ทางวัดของเรานี้ หลวงพี่ก็ไป ก็ได้เรือมา พายถึงมาที่เกี้ยว
แต่เรือนั้นเป็นเรือประทุน ประทุนช่างทานะนะ หลวงพี่ก็พายมาถึงท่าวัดของเรา ก็มาเจอสีกาคนหนึ่ง
สีกาแก่ สีกาสาวแก่ที่เกี้ยว ปากรอกคอมเสียในกระไร เมื่อเห็นเรือแล้วจะคิดยังไงก็ไม่ทราบ จึง
ว่าเสียพระ จะว่ายังไงก็ไม่รู้แล้ว จึงชมขึ้นว่า เรือลำนึงคงงามแท้ ๆ นอ เสียค่ายแต่ประทุนนี้
หลวงพี่ก็เกี้ยวจนหนาเขี้ยว หนาเขี้ยวปัด ออกจากหนาเขี้ยวก็กลายเป็นหนาแดง พอเรือจอดแล้ว
ก็ขึ้นมาฝั่ง คำนม โศทรแม่ เยดแม่ ค่ายคนเกี้ยว สาวไปแล้วก็ค่ายคนเกี้ยว จะค้างกันเวลานั้น
ก็หยาบโหด หรือยังงี้ จารยแลดูอยู่ใกล้กัน ทานนี้ใครว่า อีหมาเน่คแมน คนเน่คแมนว่าเรือลำนี
งามจริง ๆ เสียค่ายแต่ประทุนนี้ อาจารย์กว่า เธอ จะไปเสียใจเลย มาจะบอกให้ อาจารย์กว่า
ขี้เกะหลอย ๆ ไคยัง ไคแนวกะหนับ หนึ่ละเว่ย นิงมากจะแก้มึง ไม่ช้าไม่นาน สาว ๆ นั้นก็มาอีก
มันรู้ความเหมือนกันว่าหลวงพี่จะแก้มึง ก็ไม่หวั่นไหว เพราะเป็นสาวแก่ แม่ปลาช่อนยอมไม่กลัว
อะไรเลย สาว ๆ นั้นมาใกล้ ๆ หลวงพี่ก็ยังไม่ว่าคอมลงไปเลย ตักน้ำขึ้นมากอน พอสาว ๆ
นั้นตักน้ำขึ้นมา หลวงพี่ก็เข้าไปใกล้ที่เกี้ยว หลวงพี่ ก็ว่าอย่างแรงว่า ประทุนมันนี้ แต่เทากระโคง
มันยังคั้นะ อีหากินเอย

คำศัพท์

๑ โหด = มาก

๔๒. หลวงพ่อกะเหน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่ง กับพ่อ วัคหนึ่ง ชักกระตั้นสำคัญทีเดียว ปลุกไม้ไผ่ ปลุกมะเขือ
 ปลุกอะไรไว้ก็ทองขาว คนไปขอเฉย ๆ ไม่ไคคอก ยังมีครอบครัวหนึ่ง เขามีปัญญาลาค เป็นคน
 หัวแหลมวาเงะ เขาจะรำกับพ่อให้พุงกางทีเดียว จึงพาลูกสาวแวง ๆ ๒ แดกอนอายุขิมห้าปี
 เมขึ้นพอกปักคึกปักคึก พอกจับคึกพาไปหาด้วยพอนั้นเค กับพอพระหับ สุมอะไรเหว่ย โอพวกหนึ่
 แมจิกอนจุกอนางนี้ โคนแล้วจือเอาเป็นเมีย อจิบวชเป็นอี วิจเป็นลูกชักข้าง แต่ว่าผมอยากโคโน
 ในสามวันคอกไผ่ ผมอยากไคไม้ไผ่กโรงอีเก โรงเพลงชักรอยล่า ผมอยากไคมะเขือกับพอ
 ปลุกไว้ อยากไคพริกไคอะไร แล้วมึงจือให้ลูกสาวกนี้ คุ้ม แมจือให้ลูกสาว ถ้ายังมึงจะเอาก้อย่าง
 จือเอาเม็คสวนก้เอาไปถั่ว ก้ทองไคแนอนน ไม่ทองสงสัยทีเดียว ที่นี้เขาก้ชนเอาไปคึก เอาไป
 เจนมากมายที่นี้ กับพอ เกิดมากับวชแต่เล็ก แถ่นอย ไม่เคยกะเคาไคขี้กี้ จึงลองกะคอกุนันเค
 ไปเหี่ยวลองไปแล้ว ที่นี้ไปลองกะผา ผาปรีอเหลา พอกะคอกแข็งก้หยอนไปนอกผา แมวกกคกคกคก
 กับพอกโอย ไม่ไคความคอกไคว่า ไม่ไคความคอก ที่นี้กับพอกไม่ละความพยายาม คือว่า นามเตา
 มันแกแล้วเขากกคกคก คอนันไคมันแกแล้วก็เอาไคนาม ไปคึกไม้ไคโลก ส้ารับไคนามไปกินแทน
 ขวควาเงะ ที่นี้ก้มอย กับพอกไปลองในปากนามเตานันเค กะเคาปากนามเตายิม ๆ ๆ ๆ ๆ
 โอยจึกว่ากำเวอะไรแล้ว บังเกิดหนุเขาไปอยู่ในนามเตานันควา มันออกมไคมันกกคกคกคกกับพอก
 กับพอกชักออกมาเลือกไหล โอย ไม่เอาเลย ไม่เอา ไม่เอา ตั้งแต่นั้นไปกูไม่เอา แถพโคโนจุกแล้ว
 เขาก้เอามาถายนันเค เขาไม่พุกปดเลย ว...ย นังออกหนานวลเพาะนมกำลังจับปลัดที่เคียว
 กะลงจับลูกมือ จับลูก กับพอพระหับ ผมถือคามคำชัก ผมไม่ไคไปไหนมาไหน แมจือให้อนางนอยกะ
 กับพอ กูไม่เอา คอกโอทิดเออย เมินยังงใจเหลา คือว่ากูไปลองคูกะผา แมวกกค กูไปลองคูกะ
 นามเตา หนุกกค โอย ไอนันมันรูผาฐานามเตา ไอนันลูกผมมันชุกคหับ ชุกหนึ่นนแหละ มันยังหนุ
 กับพอนันเขาใจว่า มีรู้ที่ไหน มีหนุที่นั่น กุมิเอาคอกเวย หนุจิกคก เอาลูกมึงไปบานชะ เขาก้เลยมี
 เลียลูกสาว เป็นความคึกของเขาเอง กจบแถเพียงน

คำศัพท์

๑. กับพอ - หลวงพอ ๒. แวง ๆ - วัยรุ่น ๓. คูกปักคึกปักคึก = นิด ๆ ๔. โคโน = คง

ธรรมดา นอนอยู่ในโรงเพราะว่าไม่ใช่จริง ๆ เป็นผีจำแลงขึ้น ก็ขึ้นขึ้นมาเดียว กุศละลาธรรมดา ก็
เสียงกังขริงขริง ๆ อยู่ในโรง ก็เลยจะ พอได้ยินเสียงคังนั้น หลวงพ่อก็นึกว่าจะสวดต่อกว่า ขริงขริง
ธรรมดาธรรมดาไม่ถูกมา นอนอยู่ในโรงก็ลุกขึ้นนั่งทีเดียว เห็นหน้าตาโบ โพโว โพโว หน้าตาโบโพโวโพโว
ธรรมดาไม่ถูกมา ธรรมดา ๆ ผีก็ลุกขึ้นวิ่งหลวงพ่อก็กวักวิ่งหนี พอวิ่งหนีไปโอเจ้าในป่าช้านั้น คอมนัก
มาก หลวงพ่อก็ก็นอนตอเข้า ปัก โอย ๆ ธรรมดาธรรมดาไม่ถูกมา วิ่งไปอีกบังเอิญวิ่งไปเกาะกับ
หนามเข้า เสียงกังกัก ๆ กวาก ๆ ๆ หลวงพ่อก็จะสวดยังงไม่สวด กว่า ขาด ๆ ธรรมดา ๆ ๆ ๆ
วิ่งเข้าไปจนถึงวัด พอไปถึงวัดหลวงพ่อก็นึกทีเดียว ไม่กล้าพูด ไม่กล้าเล่าใครเลยอยู่เฉย ๆ กล่าว
ถึงนี้อาน้ำอาบหาแล้วก็นำมาเจาของ อยู่มาอีกไม่นานก็เห็น ปรากฏว่ามีคนตายจริง ๆ เขาก็ เขา
ไปนิมนต์หลวงพ่อกับ หลวงพ่อก็ก็นึกว่า มันตายเจ็บ* ไหมโยมะระ โอย เจ็บ
กราวนั้นเจ็บ วา่งนั้นไม่เหมือนผีตายเมื่อก่อนหรือก่อน ไม่ใช่ว่า เอาละที่นี่ไม่เป็นไร หลวงพ่อก็นึก
ก็เลยชักชวนลูกสงฆ์ในวัด เออ ท่านเอ๋ย ลูกสงฆ์วัดเรามีเท่าไร วันนี้อาตมาขอเขามาฉันต์ให้ไป
กับฆราวาสด้วยกัน มันก็เฝ้าฟังก็สวดก็จะใจแจ่มกันไปนะ ตั้งแต่วันนั้นมา หลวงพ่อก็นึกเล็กชักระหน
เมื่อมีงานมีการเขามาฉันต์ ก็นำลูกสงฆ์ติดตัวไปด้วยเสมอ เป็นอันว่าจบครับ

คำศัพท์

๑ แจบ = จริง ๆ

๔๔. กบพอลลา

พระภิกษุญโม่ประสงคออกนาม

ยังมีตัวหนึ่งอยู่ใกล้ลานาม มีกบพอ^๑ ลาวอยู่หลายองค์ แถว่าอาจารย์คนนั้นเป็นลาว
 ออกบิณฑบาตทางเรือ เอาบาตรทั้งในเรือแล้วก็ไปเลาะฝั่ง เขาใส่บาตรแล้ว กพายเรือกลับ ๆ
 เป็นปรกติ อยู่มาวันหนึ่ง กบพอเอาบาตรใส่เรือพาย ๆ ไป ไปปะสาวสี่คน หาบส้มโอ หาบละมุด
 มังคุด พูเรียนจะไปขายปากชะนั้น จึงกบพอ ๆ พายส่งแน นำของส่งแน^๒ ขี้ให้รางวัล ให้อิหยัง^๓
 ไหหมากไผ่ยา หมากยาสูบอีก^๔ นำมาน นำวัด กบไป ย้ายใส่เอาอย่างใด เป็นพะเจ้าเอาหมากเอา
 หละวะ ของกูเคยไค้มิ่งก็ใหญ่ ของกูเคยไค้มิ่งก็ใหญ่ จักกะเถยเหวีย สาว ๆ สักคนนั้นก็เล่นน้ำใน
 ใจว่า พระบารมีอันคือจอยากไค้ของอย่างนั้นอ กบพอว่าอันสี่ให้คนละเถยว่า เออเจ้าสี่แนม วาค
 เรือควกคากก็เถยว ขนสินค้าทั้งหลาย ผลไม้ เนิอนัน ทั้งหลายส่งไปปากทางโนน เช็ดขี้แล้ว
 ต่อไปก็เขากก็อความว้อซัก เขาก็ไปนอนอยู่ในพุ่ม กบพอ มาฉันโคเถอะเมะ กบพอก็เข้าไป แถว่า
 กัมเถอะไมคองปะราอีกแล้ว ทานพู่หังทั้งหลาย ไปจับคนไหน ไปกอดคนไหน แน่นว่า คยไมแข็งชะ
 เลยแล้ว จึงไปบีเอากะค่อนนี้ใส่ในหิน หนูลูกฉันหนูแนม สัน^๕ หนูแนม สันหนูแนม ลูก ลูกสันหนูแนม
 ตกลงก็ไมเขากอีก ไมแข็งก็สุไปชะกบพออยากเออิหยังสุคอก แล้วพวกสาว ๆ ก็ขายของไป แถกมาฉันจึง
 ห็น แถกกรรมคาวคสร้างใหม่ยังไม่มีสวม แถกไปชะปะปาญาคา เอาไมรองนั่ง แถพอว่าช้อออก
 พลวะ ๆ เปี้ยวออกจาก คยก็แข็งนั้นเถ แถกว่าแะ ๆ ให้สันหนู กับสัน มิงจิสันชิตี แถเอากะคอคย
 นั้นกะแถกช้อลงไป กระแถกช้อ กับอกให้สันหนู บสัน มิงสันชชะคยเอย ยังมีหน้าใจแล้ว แถจึงจับปลาย
 กะคอก เอาไมรองนั่งคิหัวโปะ ๆ ๆ ๆ สามทีแล้ว หันกะคอกคิข่มก้นึงผาสะบงไม้ไค้ ถือสะบงเกิน
 เหยอะหยะ หยะเหยอะ หยะ ๆ ผานปาญาคามา ลาวว่าพญาเลาเป็นคอกขาว คอกนั้นกคิถะคอกขาว
 มาถึงนอกชาน พระเนรพระลาวก็ทวงไปตามประสา ฮวย ๆ หัวพอไค้คอกค่อน กับพอนนคคอบว่า
 ฮอกค่อนหัวพอห่มมิงหยัง คยสันชะ

คำศัพท์

- ๑ กบพอ = หลวงพอ ๒ แน = กวย ๓ อิหยัง = อะไร
 ๔ อีก = อค ๕ สัน = ฉัน

๔๕. อาจารย์บวชนาน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ข้าพเจ้าจะเล่านิทาน ท่านคงไปอีกยังมีอีก ๆ หนึ่ง มีสมภารอาจารย์หนึ่งบวชนานตั้งแต่
ขึ้นพรรษาขึ้นไป แควอาจารย์แปลกไม่รอกอไมคม เป็นแต่พูดคุ่ว่า สร้างนั่นสร้างนี่อยู่ เรื่องจะ
เทศน์ปุจฉาวิสัชนา เทศน์ปุจฉาอะไร ก็ไม่ได้ซักอย่าง อยู่ไปก็แล้วควาอารามไป อยู่ไม่ระยะ จะอยู่
ก็เลยชักมา ชักมากก็อาศัยเทศน์แก่ไปหน่อย สามชั้น สี่ชั้น ก็มาอยู่บ้านไกล ๆ เถง ๆ ไม่กล้าไปเกี่ยว
พาราสีโคร โบราณะชักมาแล้วก็ต้องมีครอมครว ต้องเอาเมีย หันไปเกี่ยวกะโคร เขาก็ไม่ค่อยจะ
พูดหาเลย เพราะว่าตนแก่สาวกขึ้นสมัยใหม่ มีเด็ก ๆ ป่อ ๆ สวย ๆ ทั้งนั้น ก็อยู่ไปทำงานไป อยู่
บนลานเรือนของเองไปสามพรรษา ที่ขึ้นมา ป่าเวหนาจารย์นเว อาจารย์หลานนี่อะไร
จิโคเมียบั๊กที จึงมาที่บ้านที่เรือนอาจารย์น อาจารย์เอ๋ย หลานเอ๋ย อาจารย์เอ๋ย เมื่อไรจิหาเมียบั
ักที โอโยบิรุจิไปพูดหาไปเอ๋ย ว่าแล้วก็มีรูปศาสวาคาเป็นคณบวชนาน เออประบอก บอกยังใจก็
บอกเถอะปู การเกี่ยวพาราสีเป็นเทคนิคของโคของมัน จะบอกกันไม่ได้ โอไม่รู้จักเห็นใจอยู่แล้ว
แล้วก็ไปสังเกตดูตัวเมีย เขาแต่งงานกันใหม่ ๆ เขาคงจะชะเลาะ เยาะใย หยอกหลอกกันอย่างสนุก
สนานไปฟังเขาเคอ จาฉันจิจำคำไป โอ ไมช้าไม่นาน ก็มีการแต่งงานขึ้นนั้นซิ แต่งงานขึ้นดู
หนึ่ง อาจารย์ว่า เมื่อไรจิคำจุไปคุณมันจะไปจำเอาคำพูดของมันมา แล้วมันก็ไม่เกรงจักนิตฺติ
ที่คาดหมายเอาไว้ มันก็ไม่เกรงเท่าไรแล้ว โอคนแต่งงานกันใหม่ ๆ เขาพูดอย่างอื่นก็ได้ เขาจะเกี่ยว
กันก็ได้ โคะไปรู้โอเรื่องอย่างนี้ มันก็ยากอยู่ ผลที่ชุกเย็นหย่าคำสนธยา แยกไปอาจารย์บวชนานก็
ไป โอสองตัวเมียนั้นแต่งงานกันใหม่ ๆ แล้วก็มีหลงไป หลงยา หลงตา หลงยาย ที่มันถืออยู่ในวัด
ก็จะซาไกแกงไปจังหัน ไปเพลอะไรยังงั้นแหละ แล้ววาซาโกอยู่ในครัว ตัวเป็นคนข่าเป็นคนแะไก
เมียนั้นเป็นคนถามว่า นี่อะไรเหลาแก่ นั่นคณมัน แล้วเมียบักถามต่อไป ถามยังงี้ ตัวก็ตอบยังงั้น
นี่อะไร คณมัน นี่อะไร หัวใจมัน นี่อะไร พุงขี้โพ่มัน แล้วก็ต่อไป ตัวก็รำคาญกว่ามังจิถามหา
โคตรพอโคตรแม่มึงไอชะปาย ที่อาจารย์ที่อยู่โคตรโคตรโคตรมือ ะ ะ ๆ ไคแล้ว โอเรื่อง
เกี่ยวสาวกมาที่เกี่ยว ก็ไปบ้านบอกกว่าผมไปไคคำเกี่ยวมาแล้วละรับ ตัวเมียนั้นเขาก็แกงไก่ไปไว้
ตามเรื่องเขา ที่นี้ปรีภิกษาว่า จะไปเกี่ยวไคดี ผมไคคำเกี่ยวมาแล้ว เออ ไปหาอันนั้นไป อันนั้น

ก็เป็นสาวแก่ อายุไล่เลยอาจารย์ หลานนี้ไปเจอจำ พระบวชนานนักสี่ฝั่ง นะ เมตตา โมกรุณา
พุทฺธราณี ชานินดี ยะเอนันตุ สาวเห็นกู เป็นหมาเห็นเจก ถ้าไม่จริงอย่างว่า ไฟพามาซ่อนตะปูเล็ก
เปก ๆ ๆ ๆ พอสี่ฝั่งเข้กซึกก็ไปทีเดียว สาว ๆ แกกตำข้าวอยู่ ตำครีบ ๆ ๆ ๆ จารยนักไล่ขึ้น
ไป เจอเลข^๒ สาว ๆ ก็ถามว่า ซึกเมื่อไรเหล่าพิทิด อาจารย์น่นกว่า ตมมัน สาว ๆ นนกว่า
พิทิดจกพุทไธยงัน ตมมันอะไรเหล่า ตมมัน ตมอะไรพิทิด พักคนมาละวะ พงษ์โพมมัน โอพิทิด
มาแล้ว พงษ์โพมมันอะไรเหล่า จิตามหาโคตรพอกโคตรแมกไอชะปายนะ สาว ๆ ก็หาถามเก
วาไปกาแมมัน แลวกไปบอกพอกแมมันรองไท พอกแมลงมาปุมปุมจบอาจารย์ไปบ้านผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่น
ก็เป็นผู้ใหญ่บ้านที่ดี เพราะวารู้เชิงของคุกรณโคจรัก คุเจ้าเลย เลยให้เลาให้พัง พอกเลาให้พัง
แล้ว ผู้ใหญ่มานักเห็นใจวา คน ๆ นี้เป็นคนกรงคอก อาจารย์นี้เป็นคนกรง ไม่ไคแกลงวาอะไรคอก
สืบสาวกาวสะกคคู้ ๆ วาไปไคคำเกียมาแต่ไหน โอโย เวียนนางน้น เขาถามกันวา ตมมัน ตมมัน
แล้วไม่รู้วาเขาซาไก แลวกไปเอาคนเรียนนั้นมา ก็รับสมอ้างจริง ก็เลยไม่ต้องเสียเงินเสียทองอะไร
ขอโทษขอโพยกันเล็กน้อย ก็จบกันแต่เพียงนั้น

คำศัพท์

๑ ไอชะปาย = อะไรนักหนา

๒ เจอเลข = พรวดพราด

๔๖. พระไพบูลย์บาท

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่ง เวลาลูกขึ้นเขา ในบ้านอันหนึ่งนั้น พระก็ไปบิณฑบาตไหล^๑
แล้วสาว ๆ หาดกคนก็ออกไปหาเห็นแต่เขาก่อนโก^๒ ถือไม้คานแล้วก็ลุยกันไป ตามกรอก ไ้เจ้าพระ
ก็ขบ^๓ มาเดินทางหลังพอดี แล้วพระนั้น เจย ๆ ฉลาดแท้ ๆ กระมิกกระมิกมันมียาให้พระเนรพุดเคอ
คอยคู่สาว ๆ นั้นจึงพูดเกิม^๔ ทุม ๆ ยังไง สาว ๆ ก็พูดไป ไ้หาเกินมาเมื่อคืนถึงคาน^๕ แท้ ๆ
ก็เกลียดแท้ ๆ คนหนึ่งพูดว่า มึงจีเอาหม่อเก^๖ นี้ คนหนึ่งว่ามึงจีเอาหม่อเพลงนี้ คนหนึ่งว่ากูจะ
เอาไอเยอ^๗ สู่เอาครูโรงเรียนละเขา^๘ มีโคคอก อีหนึ่งพูดหยาบกัวเขา เพราะว่าไปเป็นหมูกัน
ไอ้หมูเยอ เมื่อคืนนี้กูฝันว่า เขาสูง เขาแค้น กยกนิ้วมือนั่น เห็นพระกัว สีกาเยอ อยามัวแค้น
แค้น มันจึส่ายจิ้งหิ้งกู

คำศัพท์

๑. ไหล = เดินกันยาวเหยียด
๒. ขบ = สบ, พบ
๓. เกิม = นิทาน
๔. ถึงคาน = ชน
๕. อีเก = ลีเก
๖. เอาไอเยอ = ไม่เอาหรือ
๗. ละเขา = กะเขา

๔๗. หลวงพ่อกับสีกา

นายถวน บุญอยู่

มีสีกาคนหนึ่งอายุแกหงอมที่เคียว แคว้นนี้ลี้ภัยนั้นชอบทำบุญ แต่ไม่ได้ไปวัดมานาน เป็นเวลาปี สองปี สามปีแล้ว ก็อยากจะไปวัด แต่ไ้การไปวัดนั้นก็ไม่รู้จักคำพูดที่สุภาพว่าจะไป ยังไงกับพระสงฆ์องค์เณร ก็เลยไปตามเพื่อนมาด้วยกันคนหนึ่ง ไอ้เพื่อนมานั้นมันก็ไม่รู้แท้จริงหรืออก แท้มันก็เลยบอกส่งเคียวไป กลัวยายคนนั้นว่าโง่ ยายคนนั้นก็เลยไปตามว่า คำว่าพินนี้เขาเรียกว่าไง คำสุภาพ ยายคนนั้นก็บอก คำว่าพินนี้เขาเรียกว่า องคชาติ ตาเลาเขาเรียกว่ายังงี้ เขาเรียกว่า โยมนั้น ยายคนนั้นพอรู้เรื่องจำได้ก็ใจที่เคียว แล้วแกก็เดินเข้าไปในวัด เอาภัตตาหารคนพี่เขาไปถวาย หลวงพ่อ หลวงพ่อกับภัตตาหารแคว้นนั้น เห็นหลวงพ่อกับภัตตาหารอยู่ ก็เลยถามหลวงพ่อกว่า หลวงพ่อ ๆ องคชาติยังแข็งตั้งมะร็งคืหรือกันนี้ หลวงพ่อก็บอกว่า คืหรือโยม ยายคนนั้นก็เลยบอกว่า คณินนี้เต็มที่แล้วกะ บอกว่า โยมนั้นอะมค

๔๔. หลวงพ่ोज้าว

นายถวน บุญอยู่

เรื่องหลวงพ่ोज้าว มีหลวงพ่อกหนึ่ง มีนิสัยเจ้าชู้แอบหลงรักสาวมานาน แต่ไม่กล้าไปพูดสาว สาว ๆ คนนั้นชื่อนางทองพูน นางทองพูนนี้เป็นลูกของชาวนาแห่งหนึ่ง คราวนี้ไผ่พานั้นปรากฏว่า มีโยมปรี่ม นั้นท่านผู้เผาศพ นางเอิบ ซึ่งไถลงลับไป หลวงพ่อกนั้น ได้ถูกนิมนต์ไปในงานนั้นด้วย เมื่อไปถึงบ้านเจ้าภาพ เจ้าภาพก็นิมนต์ให้เทศน์ แล้วเทศน์จน อาทิตย์ขึ้นแล้ว พระหลวงพ่อกนั้นก็เริ่มเทศน์ ตอนแรกก็บอกพุทธศักราช บอกวัน เดือน ปี อะไรเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มอารัมภว่า อันคนเราเกิดมานี้ สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นอนิจจัง อนัตตา ตอนแรกเกิดใหม่ ๆ ก็สวยก็งาม เปรียบประดุจผ้าแพรที่ขอมมาใหม่ ๆ ก็หอมสวยสง่างาม แต่เมื่อใช้ไปเก่าไป ก็ขมมนาน ก็ขมจนกว่าครา คนเราเกิดเหมือนกัน เมื่อตอนยังหนุ่มยังสาวอยู่ ก็สวยสดงดงาม ดูเนื้อดูหนังก็กระชุ่มกระชวย ภูหนาคูตาก็ปลายปลีมน นารีก็ใคร่ทุกอย่าง แต่เมื่ออายุมาก สังขารก็ร่วงโรยไป ฉะนั้นเพื่อความไม่ประมาท พวกท่านทั้งหลายจงรีบพากันสร้างคุณงามความดีเอาไว้นะ เมื่อตายไปแล้วก็เอาอะไรไปไม่ได้หรอก ยกตัวอย่างเช่น โยมเอิบ ลูกสาวของโยมปรี่ม ตายไปเมื่อสองสามวันนั้น ไม่เห็นเอาอะไรไปเลย จริ่งไหมเล่า อีนางทองพูน (หัวเราะ) อาตมาจากนั้นหลวงพ่อกก็เทศน์จนไปจนมาไม่รู้จักจบสักที โอ้พวกเด็กหนุ่มเด็กสาว มันก็จะดูหนึ่งดูลิเก แต่พระเทศน์ไม่จบ เขาก็ยังไม่เห็นแสดง ก็มิไผ่พานั้นนับสองหนามากครั้งหนึ่ง ก็บิ๊บบไปแล้วครั้งที่สอง ก็บิ๊บบไผ่พานสองหนามาก พระองค์ก็รู้สึกตัวทีเดียว จึงเทศน์ขึ้นว่า ไผ่พานครานี้สองหนอาตมา มาสามหนแล้ว เพราะฉะนั้นอาตมาภาพ ก็จะยุติการแสดงพระธรรมเทศนาลงไว้เพียงเท่านี้ เอวัง ก็มาช่วยประการละฉะนี้ พอที่จบลง โอ้พวกหนุ่ม ๆ สาว มันก็ให้เกรี้ยวทีเดียว พูดว่า ถ้าไม่มีไผ่พานสองนี้ เห็นที่จะจบไม่ขอหลวงพ่อกในอ

๔๔. พระบาณีใหม่

พระภิกษุญโฆไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีวัด ๆ หนึ่ง มีพระอยู่หลายองค์ แดงคหนึ่งไม้บนทองหนึ่งสีอยู่ในโบสถ์นาม
 เฟลแลวกเมาเซา นั้นเก้ กลับตา ลมตาแล้วบนทอง มอกถอนังสีอเจกตำนาน คณกะกิก
 บัก ๆ ๆ เอเต จันเย ๆ ๆ ๆ ๆ สาวแก่บนหนึ่งกมาตถนาม ขอจันระควย อหามนกกาย มา
 ที่ไรกโคยีนเตพระใหม่บนทอง เอเตจันเย ๆ ปา พระองค์จันจวูกคอกวา ถูกขอจันระควย มาหาบ
 หลังก่อนเอะเวย อหามนอญาควนเลย ก็หามนามไปบาน กลับมาอีก ก็โคยีน เอเตจันเย ๆ ๆ ๆ
 วะ สาว ๆ คนนิน ขอ จันจันแตกอะไรนะ พระใหม่กิงกเอะ อหสคย บอจิก เจ้าหัวบวชใหม่
 บเอะ จมแต่เพียงนี้แล้ว

คำศัพท์

๑. เมาเซา = งวงนอน

๕๐. คาถาเล่นกับยายชี เรื่องที่ ๑

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

แต่ก่อนมามีคาถาเล่นกับยายชี ถือศีลยกภูมียุมีโกลมมีโกลพอประมาณ พอแลเห็นกัน
พอเนื้อมันแนบกันได้ ยายชีก็เลี้ยงไก่ คาถาเล่นก็เลี้ยงไก่ อยู่มา ฟังโอวาทซึ่งกันและกันก็บัง
ขว้าง แต่มิโกสมเสพบรรดกรรมประเพณีอะไรกันเลย มีศีลหาบางเป็นบางเวลา มีศีลหาศีลแปด
เป็นนิจศีล มีศีลแปดเป็นอธิเรกศีล อยู่มาไม่มาไม่นาน คาถาเล่นกะยายชียื่นสอนโกนะชี สอนโกให้
ชัน แก้วชันไปเนื้อมัน เย็บหยัน ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนะชี โกไปนี้โกยายชีจะชัน โกยายชียื่นเป็นโกใหญ่
เป็นโกอุ โกโอโกอย่างใหญ่ที่เดียว พอโกล ๆ จิแจจ กะปิก บั๊ บั๊ ๆ ๆ ๆ โอ๊ะ โอ๊ะ โอ๊ก อ้อ โอ
โอ๊ก คาถาเล่นก็โอไป ฟันโกคาถาเล่นก็ชันนะชี โกยายชียื่นแพนม ชันเนื้อมัน โกตาเขนก็ชัน
โกคาถาเล่นเป็นโกกะทง ๆ เป็นโกรุนกะทง เสียงเล็ก ไม่ใช่เป็นโกอุ โกโอโก เป็นโกเล็ก ๆ
คาถาเล่นชันว่า เออ อ้อ เออ เออ ชีที่เล็ก คาถาเล่นกะยายชียื่นมีความโสมนัสด้วยกันทั้งสองฝ่าย
ควยประการฉะนี้ เอวังก็มี สวรรค์

๕๑. ตาเถนกับยายชี่ เรื่องที่ ๒

พระภิกษุญโอมประสงคออกนาม

ยังมีตาเถนกับยายชี่ กูกคืออยู่ใกล้ ๆ กัน เวลาเย็นแล้วก็นึกกันว่า ไ้โยมชี่มาค้อหนังสือ เป็นคนว่า คอเนโม คอศีลหา คอศีลแปด คอเจดตำนาน พานคนสับชี่คนนน ก็ไม่รู้หนังสือ เขาควย ก็มาค้อเรื่อย ๆ คอโดยวิธีพิทุทโวกันทีเดียว

อยูมาในกาลวันหนึ่ง เมื่อวันจะเกิดเหตุใหญ่ขึ้น ยายชี่ก็ขึ้นไปหาตาเถน ก็ค้อว่า มาแล้วหรือแม่ชี่ มาแล้วเจาคะ เออ ขยันหมั่นเพียรนะแม่นี่นะ เจาคะ อีฉัจะมาค้อทุกวัน ๆ เจาคะ ไ้ทนะแล้ว เมื่อไม่ขยันค้อไปก็อายแม่เก่า ๆ ที่เขาบวชนาน ๆ เออ มันต้องยังงั้นแหละแม่ แม่ชี่เออ แล้วก็นั่งสำรวมสติอารมณ์ ถึงใจนะ เจาคะ วาบอกมาเถอะเจาคะ อาจารย์นั้นก็ว่า นะโมตัสสะ ภควโต อารหโต สัมมา สัมพุทธัสสะ โยมยายชี่นั้นแกกว่าตามไ้ค้อยค้อกันไปทีละวรรค ๆ ก็แปลว่า ว่าไ้แล้วนะโมนั้น ยังไม่เกิดเหตุใหญ่ คอทหานูฟ้งทั้งหลายมาถึง พุทฺธิ สรรณํ คัจฉามิ เกิดเหตุใหญ่แล้ว เณกว่า พุทฺธิ ยายชี่ไม่ว่า พุทฺธิ เสียละ วาแธเณว่า พุทฺธิ ยายชี่ พุทฺธิทำไมไ้ไ้ชา ชี่ พุทฺธิ พุทฺธิทั้ง ตาเถนก็ไมไ้โ้ แล้วจึงบอกวา พุทฺธิ ยายชี่ก็พูควา พุทฺธิทั้ง ตาเถนเลยวา กระทั่งถึงนี้ ยายชี่ก็ตอบวา คัจฉามิ

๕๖. เล่นกับผี เรื่องที่ ๓

นายถวน บุญอยู่

เรื่องเล่นกะผี เล่นกะผี อ้าวักไทนยังไมบอกชื่อหรือกับ ขอสงวนนามไว้ก่อนเป็น
 วัคอยู่ไทนแถว ๆ บ้านเรือนแหละ บวรอยู่ทั่ว และที่ตกตอนคำ ก็ชวนกันไปห้องหนังสือ ตอนบ่าย ๆ
 นั้นแหละ ห้องไปห้องมาทั้งสองฝ่ายนึกเหนื่อย ก็เลยบอกอยากจะทำคอนสมอน บายจึงมาพูดกะตาเถน
 ว่า ตาเถน ๆ มาหาผีด้วยกัน เถนก็บอกว่าตกลงเอา จี๋ทายก่อนว่า แมจี้ทายว่า นอย ๆ สักเท่า
 ใบพุด เป็นชนสุหญ่ เป็นรูในกลาง เถนทายว่าอะไร เถนก็ยังไมทาย ตอนนั้นเถนก็เลยว่า ปัญหาซ่อน
 เข้าไปอีกว่า จี๋ทายก่อนนอยกลาง เถนทายหลังอยู่บน ลุนจู ชุกชน จี๋ว่าอะไร แมจี้พอไคยมีปัญหาของ
 เถนก็โกรธขึ้นทันที ทว่าตาเถนพูดให้กระพกระแทกแกกน โมโหเลยร้องไห้วิ่งไปห้องหลวงพ่
 หลวงพ่อกัเรียกเถนเข้ามาถามไถ่ ว่าเรื่องกลมนั้นเป็นอย่างไร เถนก็ไปหาหลวงพ่โดยคี่ หลวง
 พ่ถามว่า ตาเถน เถนไปว่าอะไรเขาละ เขาก็ไคมาพองตาเถนไคบอกหลวงพ่ว่า ไมไคว่า
 อะไรหรือกั ตนเหอยู่แต่แมจี้ห้องหนังสือไปห้องหนังสือมา แล้วไคเลยมาชวนหาปัญหา แมจี้เลย
 ทายปัญหามาไป ไครเป็นคนทายก่อน หลวงพ่ถาม ตาเถนก็บอกว่าแมจี้ทายก่อน หลวงพ่ก็เลยให้แมจี้
 ว่าปัญหาคือพิ้ง แมจี้ไคไคว่า ปัญหาอย่างนั้นว่า นอย ๆ สักเท่าใบพุด เป็นชนสุหญ่ เป็นรูในกลาง
 หลวงพ่ถามอีเก เถนว่ายังงิไคละวะ แมจี้ทาย เออ แมจี้ไคปัญหารไคอีกว่า จี๋ทายก่อนนอยกลาง
 เถนทายหลังอยู่บน ลุนจู ชุกชนจี๋ว่าอะไร หลวงพ่ก็เลยถามจี๋ว่า ไคจี๋ว่าปัญหายังงิ จี๋ทายว่ายังงิ
 ของแกไคละ แมจี้ก็บอกว่า แปลว่า หูว ของตาเถนไคละ ไคลุนจู ชุกชน ที่แปลว่าอะไร แปลว่า
 เขาวัววะ เพราะแมจี้ทายหูวนี้ มันคงอยู่ต่ำกว่าเขาวัว หลวงพ่ก็เลยสวดแมจี้ว่า อะไรแก
 ปัญหาไคไคไมไค ยังมีพนรอนไคมาพองเขาวัว ก็เลยไคละเพ็ดออกไปทั้งสองฝ่าย จบกัน

๕๓. สากกระเบือเป็นเหตุ

นายฉัตร สุขปัญญา

ในวัดแห่งหนึ่งนั้น อ้า มีเถน เถนคนหนึ่ง แล้วก็มี เถนก็จะอยากจะสังวาสกัน (หัวเราะ) อยากจะสังวาสกัน แต่ว่าเราจึง^๑ ไปทำประเจิดประเจอยังงั้นไม่ได้ มันก็เสียใจไหมเลา จึงมีวิธี^๒ กำนันเฒ่า ทั้งเถนและธิดาก็รักกันมากันว่า เอ เราจะทำยังไงถึงจะโกสังวาสกันให้มันลึกลับขึ้น แลและมี ความสุข^๓ สนุกสนานเป็นปกติธรรมดา โดยที่ไม่มีใครรู้เรื่องเราเลยนั้นะ เราจะทำยังไง ขยาย^๔ ชักเสนอขอคิดเห็นมาว่าไม่ยากออก บานของฉันทันหนะหนามาน^๕ คิดพินคินนี้ ฉันทจะเจาะรูเอาไว้ให้ เจาะรูเอาไว้เรียบรอยเลย เพราะว่าตามกฎแล้ว เถนจะเข้าหาธิดาก็ไม่ได้ ธิดจะเข้าหาเถนก็ไม่ได้ พิดกฎ เจอาวาสสังไว้อย่างนั้น ที่เถนก็ไปเจาะรู ไปเจาะรูบานนี้เอาไว้เลย เจาะเป็นยะ ๆ ๆ ๆ เจาะเข้า^๖ เรียบรอยแล้วที่ถันมระธิด^๗ ลับว่า ถ้าเถนจะมาเสพเมถุนกับธิด^๘ ให้เออคำ่ว่า เปิงทะเวิง (หัวเราะ) เป็นระธิด ที่ถันกล่าวว่า ไคยินเสียงเถนนี้ว่า เปิงทะเวิงเมื่อไร แล้วก็ให้ธิดามาหันกลัใส่ กะรูเอาไว้ เป็นก็จักจะวัด^๙ ประจำวันทำยังงั้นมา ตั้งแต่นั้นมาจนลูกธิดาตัวคังเกิดเห็นว่า เอ ใ่วีช^{๑๐} กานยังงั้น มันจะมาอยู่ในวัดในเวลานั้นมันไม่ได้แล้ว ลูกธิดามันก็เตรียมตัวเฒ่า หาสากหาอะไรนี้ ถ้าพริก เขามาก ๆ ถือสากปอเลย วันนั้นตาเถนก็โดนลูกธิดาตัวคังยวนควั่นนควั่นเพลินเลยเจ้อ^{๑๑} ใ้อลูกธิดาตัว คนหนึ่งนั้นเฒ่า มาถึงก็มาบอกว่า เปิงทะเวิง ขยาย^{๑๒} ไคยินเสียงระธิด^{๑๓} นี้ กัระ ๆ มาเฒ่า มากเจอสาก กระเบือพรวดเขาไปเลยไหมเลา ที่ตาเถนก็มาจริงจริงเฒ่า มากี่มารองเฒ่า เปิงทะเวิง ว่า ขยาย^{๑๔} ชักแคนเฒ่า มาถึงก็เลย คอมมานไปว่า เปิงไม่เวิงเวิบ (หัวเราะ)

คำศัพท์

๑ จัก = จะ

๒ วิชกาน = วิชการ

๓ ความสุข = ความสุข

๔ หนามาน = หนามาน

๕ เฒ่า = เฒ่า

๖ ระธิด = ระธิด

๗ กัดจะวัด = กัดจะวัด

๘ เพลินเลยเจ้อ = เพลินจนลืม

๕๔. ไมคานเป็นเหตุ

นายฉัตร สุขปัญญา

หมู่บ้านหนึ่งนั้นเป็นบ้านในชนบท ตามชนบทนั้นจะต้องมีวัด มีโรงเรียน มีหมู่บ้าน แต่ว่าในหมู่บ้านนั้นมียะนาม^๑ อยู่หนึ่ง ชะนามนั้นอยู่ในวัด ชะนามก็พาชาวนามาตักน้ำ^๒ เอาไปกิน เอาไปอาบทุกอย่างแหละในชะนาม เรียกว่าบริการประชาชนอย่างเต็มที่ พอตกตอนเย็นนั้น ซึ่งเป็นเวลาของชาวนาจะมาตักน้ำกะชะนาม ก็คนใด ๆ สาว ๆ มีเด็กน้อย^๓ มีคนแก่คนเฒ่ามาตักน้ำในวัดนั้น หาน้ำกินแล้วว่ามีพระคอยตักน้ำอยู่ พอสาว ๆ มาตักน้ำ พระก็จะถามว่า ตักน้ำไมคาน^๔ อ่อนแทนอ (หัวเราะ) ตักน้ำก็ตอบไปว่า ทำไมจะไม่อ่อนเล่าว่า หัววันชุก เออเจ้วันชุก ชิมหัววันชุก พระองค์ พระภิกษุองค์ตามตักน้ำนั้นก็เลยสงสัยเลยว่ เอ โอเจ้วันชุก ชิมหัววันชุก นั้นอะไรน้อ มันอะไรน้อ ก็ไปตามหลวงพ่อก ไปถามหลวงพ่อกว่า หลวงพ่อกครับ ผมไปถามสาว ๆ ที่มาตักน้ำนั้น หลวงพ่อกถามว่า ท่านไปถามว่าอย่างไร พระภิกษุนั้นก็บอกว่า ถามว่า ตักน้ำ ไมคานอ่อนแทนอ แล้วเขาก็ตอบว่า ทำไมจะไม่อ่อนเล่าหลวงพ่อก เพราะว่าเจ้วันชุก ชิมหัววันชุก โอเจ้วันชุก ชิมหัววันชุก นั้นอะไรน้อหลวงพ่อก หลวงพ่อกก็บอกว่า กะลาหัวท่านนะเด (หัวเราะ) พระองค์นั้นแค้นใจอย่างยิ่งเลย มารูเมืองหลังเรา พอตักน้ำมาตักน้ำนั้นมาตักน้ำอีกทีหนึ่ง มาวันหลัง เลยบอกว่า โอที่แกว่า เจ้วันชุก ชิมหัววันชุกนะ หัวคย^๕ นะนา (หัวเราะ)

คำศัพท์

- ๑ ชะนาม - สระน้ำ
- ๒ ตักน้ำ - ตักน้ำ
- ๓ เด็กน้อย - เด็กน้อย
- ๔ ไมคาน - ไมคาน
- ๕ แค้นใจ - แค้นใจ
- ๖ หัวคย - คำคำ หมายถึงอวัยวะเพศชาย

คำศัพท์

- ๑ โกงโล่น = โกงหัวโล่น
- ๒ ฅบ = ศพ
- ๓ ระอัท = ระหีส
- ๔ เอง = ตัวเอง
- ๕ หยุ่งเจ = ยุ่งมาก
- ๖ หง = หุง
- ๗ นกกะคุม = นกตะกรุม

๕๖. ขายหมูซากทูน

นายวัชรินทร์ พิมพ์จันทร์

ในสมัยที่หมูขึ้นราคา บรรดาลูกหมูซื้อจากแหล่งเพาะพันธุ์หมู ราคาตัวละสี่ร้อยบาท ก็สามารถไปขายได้ตัวละเจ็ดร้อยบาทหรือแปดร้อยบาท ตัวเมียตัวหนึ่งก็หวังที่จะร่ำรวย โดยการให้สามีหรือตัวนี้ไปขายลูกหมู ก็ลงทุนซื้อหมูกันไปเป็นจำนวนเงินห้าพันบาท หมูก็ได้ เอื่อนำไปขาย แต่ฝ่ายสามีนี้ชอบกินเหล้าเมายา แล้วก็เล่นไพ่เล่นการพนัน พอไปขายหมู ลูกหมูได้กำไรตัวละสามร้อยหรือสี่ร้อยบาท แยกเอาไปเล่นเอาไปกินเสียจนหมด จนกระทั่งการกลับมาบ้านก็แทบจะไม่มี พอมาถึงบ้านแล้วก็หาข้อแก้ตัว ไม่ทราบว่าจะมาแก้ตัวกับภรรยาอย่างไรถึงจะเข้าใจ โอ้เงินพอจะหาหยิบหายืมเขามาซื้อคอกแหละ นี่เป็นกำไรก็หายืมไม่ได้ แยกกลับมาบ้านหน้าตาชั่วช้อนมาเลยที่เดียว มาถึงบ้านพวกราวบ้านก็มาชี้แจงแถลงข่าวก่อนว่า เฮ้ยวันนี้ตัวแกจะมาแล้ว ยายเมียก็จิตใจดีหน้าตาหาแบ่ง เตรียมจะต้อนรับตัว ตัวไปหลายวันแล้ววันนี้แกจะกลับ แกจะต้องมีกำไร ลงทุนไปห้าพัน แกจะได้มาบ้านอย่างน้อยก็สามหรือสี่พันเป็นกำไร พอลงไป อ้า ได้ยินข่าวว่าตัวมาล่ะ รุ่งลงบันไดไปรับ ถามว่า เป็นยังไงแก่ ไปขายหมูมีกำไรยังงี้ เอมมาให้ฉันดูเบ๊ง^๒ สามีก็หน้าตาก็เฉียว ชีตเฉียวบอกว่า โอ๊ย ไม่ได้คอก ขายหมูซากทูน ภรรยาแกล้งเคียด เคียดอย่างแรงเลยละครับ ก็เลยได้ว่า อี ฉันรู้หรือกว่านิสัยแก่นะไปกินเหล้าเมายา เพื่อนบ้านเค้ามาแล้วให้ฟังว่า ไปเล่นไพ่ เล่นอะไรเสียหมด แกอย่าอนกะฉันเลย ไปนอนกะเล้าไก่โน้นไป อีตาสามีก็มีความผิด แกก็ไปคว้าไอ้เลื้อร่าแพนเสื้อก้นะครับ ได้เงินนึ่งแกก็ไปนอนที่ข้างเล้าไก่ เป็นธรรมดาของสามีภรรยา ห่างกันไปนานวันก็มักจะคิดถึงกันอยู่ ตกตอนกลางคืนสามีก็นั่ง เออนอนชกอยู่ที่เสื้อร่าแพน นอนแหละครับ ไม่รู้จะทำยังไงถึงจะได้ไปนอนกะเมียกันอ ทางฝ่ายภรรยาก็นอนไม่หลับเหมือนกันครับ แต่ว่าด้วยความเคียด แกก็นอนเฉย คอยฟังเสียงว่าสามีจะมาออกคอกอน จะมาร่ำพันยังงี้ ตกตอนกลางคืนไอ้เจ้าไก่ในเล้านี้แหละครับ เจ้าไก่ตัวผู้ตัวใหญ่มันก็จิกตัวน้อย ไอ้ตัวไหนโดนจิกก็ร้อง กอด ๆ ๆ ๆ แกก็มาร่ำพัน สามีแกก็ว่า โอ๊ย ทำยังงี้ก็ไม่ได้กอดคอก (หัวเราะ) ขายหมูซากทูน (หัวเราะ) ภรรยาหูแสง คอยฟังอยู่แล้วก็บอกว่า อีตานั่นแกจะตายหลาย แกก็มานอนข้างหัวบันไดนี่วะ (หัวเราะ) -

เอาละครับเข้าท่าแล้ว ไก่ย้ายมานอนที่ข้างบันได ภรรยาก็นอนเฉย สามีก็นอนชด ชดไปชดมา
 ไอ้เจ้าจิ้งจกที่มันอยู่ที่หลังบันได มันก็ไล่แมลง ไอ้ที่มันไล่จิกกัน เสียงมันร้อง จ๊อก ๆ ๆ ๆ สามี
 ก็มันขึ้นมาเลยที่เดียว ไอ้จิ้งจกเอ๋ย มันอย่ามาร้องเลย ทำยังงี้กูก็ไม่ได้จกรอก (หัวเราะ)
 ชายหมุซาคู้น ทางฝ่ายภรรยาก็หูแสดวงคอยฟัง ก็บอกว่า แกจะตายหลาย ก็เข้ามานอนข้างมุ้ง
 นี้วะ (หัวเราะ) ขึ้นมาเลยที่เดียวครับ มานอนที่ข้างมุ้ง นอนแกล้งนอนเฉย รู้ว่าภรรยาเคียด
 แกล้งนอนเฉย ที่หัวนอนนี่ครับ ที่หัวนอนก็มีตุ๊กแกอยู่ในหลังเส้าบ้าน วันนั้นมันक्रमฟักริมฝน
 ตุ๊กแกมันก็ร้อง คนแก่ชาวบ้านเขาบอกว่า ถ้าตุ๊กแกร้องนี่ฝนมันจะตก ตุ๊กแกมันก็จะแฉะคอออกมา
 ไม่รู้ว่ามันจะรู้เห็นเป็นใจหรือใจก็ไม่รู้ มันก็ออกมาร้อง ฟัง จับแก ๆ ๆ เจ้าสามีก็รำพัน ไอ้
 ไอ้ตุ๊กแกเอ๋ย อย่าร้องไปเลย ร้องจนคอแห้งกูก็ไม่ได้แกคอก ชายหมุซาคู้น (หัวเราะ) ภรรยา
 ก็เวรว่ายังงี้ละ แกจะบ้าหลาย จะแก็กแกะวะ (หัวเราะ) สามีก็แกกครับ แกแล้วแกล้งนอนเฉย
 อยู่อย่างนั้นแหละ นอนเฉยสักครู่หนึ่ง ฝนฟ้าเริ่มคะนอง ตกลงมาห้าน้อยห้าใหญ่เลยซัด เจ้า
 กบในทุ่งนามันก็ร้อง เม๊บบ ๆ ๆ ๆ ว่าทางฝ่ายสามีก็ว่า ไอ้กบบ้ากบบอมึงจะร้องทำไม กูไม่ได้
 เหมียบคอก ชายหมุซาคู้น ภรรยาก็เลยบอกว่า อ้า พุคแรงอายเค้า จะเหมียบ^๑ ก็เหมียบชะ
 ว่า (หัวเราะ) ตกลงแก็กเหมียบไปจนเรียบร้อย พอเหมียบเรียบร้อยแล้ว ต่างคนก็นอน ภรรยา
 คิดขึ้นได้ว่า เราเคียดเค้า ทำไมถึงให้เค้ามานอนก็เลยบอกว่า ตุ๊กแกเอ๋ย มันจะคี้คี้คี้เค้าเถอะ
 ใจกูไม่ยอมคี้มันแหละว่า (หัวเราะ)

คำศัพท์

๑	กะ	=	ก็
๒	เบ๊ง	=	บ้าง
๓	เหมียบ	=	เอา

๕๓. ยังไม่เสร็จ

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีครอบครัวลาวครมครวหนึ่ง ตัวกม เมียกม มีลูกน้อย ๆ อยู่สองคน พกะนอง กำลัง
 ว่างหม่น กำลังพูด แคมแด กาละครั้งหนึ่ง ตัวนั้นไปค้าขายทางไกล แม่ ไปตั้งบู่ไคเงินมาเป็น
 อีเฒ่า แล้วข้าพเจ้าเคยเห็นพ่อบุญาคายทานว่า ถามาแต่ค้าขาย ทางไกลให้มดคำก่อน ยัง
 คอยเขาเรือน ถ้าไปแคว้นเกิดจิ้งไร ค้างเรือนนั้นคอยฟังต่อไป ไอ้เจ้านั้นมารักเมียอย่างเหลือ
 ขนาด คิดถึงลูก ตัวเมีย เพราะว่าจากไปตั้งปีหนึ่งแล้วกลับมา มาตอนหาโมงเช้า อีพ่อกุม่า ๆ เอา
 ไปจิ้งไคพอกท้าว เอาไปไกล ไคเงินมามาก แดคอก เอาเงินเอาอะไรไปเมียน กินข้าว กิน
 นาม ไอ้ตัวก็อยากสีเมียดกลางวันนั้นเค้ พอจื้ทำ จิกอกเมีย ไอ้ลูกทั้งสองก็โอย อย่าไปฮักค้ออีแม่
 กู ไอ้ตัวจิกอกเมีย เกินนอยมันว่า แต่พอจื้ไปฮักค้อแม่ ก็เลยบานไกลเรือนเคียงกัไคยิน ตัวกะเมีย
 ก็ปริกมากันว่า อยายังงั้นเลย เองเล่นซางกันเถอะ ก็เอาเข้ามาทางขวางตัวผู้ ซางตัวเมียที่เกี่ยว
 ไอ้เจ้านองก็ซหลังแม่ ไอ้เจ้าพอกซหลังพ่อ เกินไปรอง ปรีอ อุม ปรีอ อุม รองไป พอกครุหนึ่ง พอ
 นั้นกะไคกซันก็ซซัดแม่ กะเค้ายิก ๆ ๆ ไอ้เองก็ว่า โย อยาให้ซางอีพ่อกุม่าไค^๒ ซางอีแม่ไค
 แม่ เอา อีปรีจิงไร คนบานไกลเขากัหัวรอหัวรม แล้วก็ โย ให้มันตะเว็น^๓ คำก่อนเป็นหยัง
 ยังสักันเวีย ที่นี้กะเหลนแบบใหม่กันอีก ไอ้เจ้าตัวมันมีความรู้ความฉลาด จึงไปเอาหน้าไม้มา ไปกัไปยิง
 หน้าไม้ให้ลูกคนไกลที่อยู่ ไคไกลจากมรรไค ยิงเป้ง เขาไปสองลูก เอาบักท้าว เจ้าพากันไปถอน
 ไป พอดูกลงไปเซ็คซบ ไอ้หาตัวกักายเมียดบ๊ กระเคาะเมียดยิก ๆ ๆ ที่นี้ไอ้หาสองคนก็ถอนไม้ไค ถอน
 อยู่แอค ๆ ๆ แหม ถอนลูกหน้าไม้อยู่ไม้ไค มึงไปบอกอีพ่อกุม่าช่วย^๔ ถอนไป นองก็วิ่งตะแระ ตะแระ
 มากะประตุ เห็นพ่อกะเคาะเมียดยิก ๆ ที่นี้ไปยืนหน้าเส้าอยู่ แกทำอียังกันนอ พ่อกะแม่อยู่เลย
 ซิวาฮักค้อกันกับไซ น้าเบ็งกอนหนา พักว่าเขวเป็นหยัง มึงไปไคนแต่ เป็นหยังมึงบอกพ่อกุม่า
 นองก็ว่าอย่างคั้งว่า เพ็นสักันยังบแล้ว นิทานเรื่องนี้จบเท่านั้นแล้ว

คำศัพท์

- ๑ หม่น - ชน ๒ ไค - กรอม
 ๓ ตะเว็น - ตะวัน ๔ ซาง - ซาว

๕๕. แม่บาปกว่า

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีเทศกาลปิดทองพระพุทธรูปที่เดียว ในวัดอันหนึ่ง คนมากมาย เวลากลางวันพัชรรณ
เทศนา เวลากลางคืนมีมหรสพ มีเพลง อีเก ภาพยนตร์ สารพัดที่เดียว เล่าก็พากันไปปิดทองไถล
ที่เดียว ปิดแล้วก็ออกมา คนขายทอง กรรมการขายทองก้อยหน้าโบสถ์ แล้วไปปิดพระพุทธรูปมา
เออ อย่างนี้ไถล พอจะวันมาเกิดเรื่องใหญ่แล้วท่านผู้ฟังทั้งหลาย ก็อย่างนั้น กลืนน้ำลายชะกอน
ยังคอยจะเล่า (กระแอม) ลูกสาวกะแม่ แม่กะลูกสาวไปที่เดียว จะเป็นคนอัสสรยศละแม่ ปาก
พิลึกละแม่ พอเข้าไปในโบสถ์ปั๊บ ขอดทองแล้ววางเข้าไปในโบสถ์ปั๊บ ลูกสาวกวักมือ เออ ๆ
ว่า แม่ มึงจีหวะอะไร เห็นหัวพระฉันอยากกินขนุนแท้ ๆ แม่เอ๊ย แม่กว่า อีท่าลาก พุคยังงี้
มันก็น่าบั่นเด่ กุจิหัดคอพระคำที่เข้าแล้ว นี่แหละเขาเรียกว่าลูกบาปพอสมควร แม่ยิ่งบาปหนัก

๕๕. พอลาหมอลิเก

นายบรรเท็ง ทองพิมาย

คือว่าตาแก่นแกมีลูกสาวหลายคนวางนั้นเหอะ เกือบจะเป็นท้าวสามนแหละ มีลูกสาวหลายคน แควาแกก็เป็นหมอลิเกเก่า ลูกสาวแต่ละคนก็มีตัว ก็แบ่งให้ เอาไอเซยใหญ่หนึ่งเอาหน้าทางหัวนอน^๑ ไอเซยนอยเอาหน้าทางปะคัน^๒ อะไรก็แบ่งให้ไปเรื่อย ที่พอลูกเซยออกไปทำนาหรือออกไปเลี้ยงวัวเลี้ยงควายเช็ก^๓ นี้ แกก็จะลงมาชม บัณฑาท ลูกสาวเขาไรลูกเซยหน้า แกจะต้องมาชมลิเกเป็นประจำทุกวันเลย หัวที่^๕ วันนั้นปั้ม ลูกเซยก็ออกไปนค ลูกสาวก็ออกไปนคแล้ว ลูกเซยนอยพอลก็เป็นเวรลูกเซยนอยออกไปเลี้ยงวัว ได้วัวออก ไคกรังทาง ก็นึกได้ว่า ไอ ะยะนี้ เขากำลังค้ากลากันใหม่ ๆ เป็นตูปักคำใหม่ ๆ ไม่ได้เขาเชือกไปสามวัน วันมันจิบ^๖ ก็นึกได้เอา กิ่งคัก ๆ ๆ ๆ กลับมาจิมเอาเชือกคั่นวางนั้นเหอะ ที่ทางฝ่ายพอลาอยู่ทางบ้านใหม่เลา เห็นว่าลูกเขาไปทำงานทำกานกันนคแล้ว บ้านสมัยโบราณมันมีพักคำพักสูง ก็ก้าวออกมาจากในทองแหลว ก้าวออกมาจากพักสูงก็มานั่ง ใหม่เลา หอยชาลงพักคำ ก็ เอะ วันนั้นเสนาข้าราชการไปไหนหมควะ วาเค (หัวเราะ) ขอมบหมาทใหม่เลา ขอมบหมาท ไอหาลูกเซยขึ้นบันไคคัก ๆ ๆ ๆ มาพอก จะไปละเขาไปในบานวาเถอะ ไปเอาเรือกวัวใหม่เลา ก็ไคยีนพอลาวา เอะ วันนั้นเสนาข้าราชการไปไหนหมควะ เขามาก็มีมือไหว อยู่พะยะคะ (หัวเราะ) พอลาพอลเห็นลูกเซยว่า อยู่พะยะคะ ก็เรียงเขินทาใหม่เลา เรียงอายนคหนอยวาเถอะ ตกใจคาอายคา^๗ หันหน้ามาจิบ^๘ คา เออ อยู่กคิแล้ว บิหน้า กูไม่ให้นามึงท่า (หัวเราะ)

คำศัพท์

๑	หัวนอน	=	ทิศใต้	๕	หัวที่	=	ที่แรก
๒	ปะคัน	=	ทิศเหนือ	๖	จิบ	=	จะ
๓	เช็ก	=	เสร็จ	๗	คา	=	ควาย
๔	ขอม	=	ขอม	๘	จิบ	=	จะ

๒๐. ของพ่อใส่แหวน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ข้าพเจ้าจะเล่านิทานอีกเรื่องหนึ่ง ตลก สลับกัน ยังมีตัวเมียคนหนึ่งได้เข้ามามีความสุข
 สำราญรักใคร่กัน ไม่นอกใจกัน มีลูกชายอยู่คนหนึ่ง กำลังวิ่งเล่น กำลังพูด ในกาลเช้าวันหนึ่ง
 กะค้อ เมียน้อยหญิงเขาอยู่ในครัว ผู้กะลูกนอนน้อยที่หน้าบันได โทคณายอะไรไม่ทราบ เหล่าพี่
 ลอมอยู่ ที่เคี้ยว คุยอยู่กะลูกน้อย ในเวลานั้น เจ้าพ่อนั่งส่องโทรงโบราณ ไม่คอยปิด มีชีวิต
 แลวกถลอกชะควาย กะค้อน กะคอกถลอก แลวกถลอกชะควาย เมื่อลูกเห็นจึงว่า เพาะ กะค้อ เพาะ
 เป็นไอเป็นยั้งนั้น พ่อก็ตอบว่า กะค้อเพาะใส่แหวน หลูก ลูกกว้าง ตะแระ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ
 เขาไปในครัว แม่ แม่ เอย แม่ แม่ อะไรหลูก กะค้อเพาะ ใส่แหวน เจ้าแม่นั้นจึงตอบ
 ว่ายังงี้ก็มีตอบ ตอบว่า เขามีกิโยเขาใส่ไปเถอะลูกเอย ก็พอจบเรื่อง

๒๑. แม่มิ่งนันทะ เมียกู

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีครอบครัวหนึ่ง เขยไค้สะโกลี แล้วมีลูกชายใหญ่ บวชเรียนแล้ว ก็ให้ไปไค้เมีย
 แคววไค้มานอื่น แคววบ้านไกล ๆ กัน ที่นี่ยามกุดสงกรานต์ ไค้วันนั้นก็พาเมียไค้ลูกคนหนึ่ง พาเมีย
 กะลูกน้อย ลูกชายที่เคียว หาบกล้วยหาวเขาหลามมาส่งปู่สงยาอย่างใจเลา พอมาถึงบ้านปู่ในกนง
 เฉยไมทวง^๑ ลูกชายไมทวงลูกสะโกลี แควยนั้น ไค้ ลูกกุมาน อุมลูกอุมหลานนะเก ที่ไค้ไค้เจาปู่
 ลองดูใจลูกชาย ปู่นาจิเฉยเฉยอยู่ไค้ไค้ ก็เคียนของ ของ ของ ไปเตาะ^๒ นมเมียลูกชาย ไปเตาะ
 นมลูกสะโกลี ไปเตาะปั้บลูกชายมันกว่า เาะอะไรมาเาะนมเมียฉันนะ เาะกว่า มิ่งไอหาน มิ่ง
 จิบนมเมียกู มิ่งทงกน มิ่งทงกต มิ่งทงทก มิ่งทงกนเข้ามาจนเท่าใหญ่ นู้ไค้ไม่เห็นวาอะไรมิ่งสักคำ
 แควจิบนมเมียมิ่งแกน มิ่งทำเป็นสิ่งเป็นโต เคียดกะพอดวารี ลูกชายมันจึงเถียงว่า กัดฉันกินนมมะ
 ฉันทนา แม่มิ่งนันทะเมียกู ไค้วันนั้นเาะ เรื่องนิกจบทานเหลว

คำศัพท์

๑ ทวง = ทัก

๒ เาะ = แตะ

๒๒. ลูกเขยกับเมีย เรื่องที่ ๑

พระภิกษุญโม่ประสงคออกนาม

ข้าพเจ้าจะเล่านิทานให้ท่านฟังต่อไปอีก เรื่องนี้ท่านนี้ นิทานไทยก็เล่ามาหลายเรื่องแล้ว
 ที่นี้จะเล่านิทานลาว เขาเล่ากันมา นิทานเก่าเขาเล่ากันมาว่า พวกชาวลาวย้ายถิ่นง่าย ๆ
 ห่าอะไรก็ง่าย ๆ ไม่ยากเลย อยู่จึงมีความสุขสำราญมากไม่พิถีพิถัน เหมือนกับพวกอื่น ๆ คือก
 อยู่มาวันหนึ่งในวัดหนึ่งนั้นมีการฉลองวัด การฉลองวัดนั้นต้องมีบวงไฟ ต้องมีอะไรหลายอย่าง
 เชิงบวงไฟไปสามวัน เจ็ดวันไป เจ้าชาย เจ้าหญิงก็ไปดูงานบ้าง ไปอยู่เรือนบ้าง แต่ชายนั้น
 ไปเชิงบวงไฟ ไปเดินเห็นไปทอดแห ไปบาง ไปทุกวันนี้คำที่เกี้ยว หิวเขาแล้วกลับมา มากิน
 สาโทกะเรือน แล้วก็นินเข้า กินแล้วก็ไปเชิงไปรำกันอีกเสมอมา

ยังมีหัวเมียคนหนึ่ง หรือมีครอบครัวเรือน ๆ หนึ่ง แต่ปรกตินั้น เมียายนินเคยไปหนึ่งเข้า
 อยู่ในครัว เมียนั้นก็อยู่กะลูก กว๊ กว๊ เป็นปรกติธรรมดาอย่างนั้นเสมอมา วันนั้นเมียนั้นก็ไม่ไป
 หนึ่งเขานินเค ให้ออกไปหนึ่งแทน แลดูตามปรกตินั้นทุกวัน ถึงเมียนั้นจะลวบลูกอยู่ประมาณ
 จะแจ้งแลหมีแจ้งแล เมียเขาไปหนึ่งเขาเป็นปรกติธรรมดา อย่างนั้นมาทีเดียว วันนั้นมาบังเอิญ
 จะเกิดเหตุใหญ่ชะแล้ว ท่านทั้งหลาย เมียกลับมากว๊อยู่ ลูกสาวนั้น เมียหมอนินไปหนึ่งเขา
 หนึ่งโอเจานกไปหนึ่งเค เม้าโง่งแง ๆ ะหว่างเค เจ็กจะไปไทยจะอยู่ แคมแด เชิงเคทเห็นอย
 แล จะแจ้งแล้วก็มานอนแอบอยู่เขาไป ก็เลยกระห้ามก็มีรายทอดหญิง ทนนอนอยู่นั้น จะเป็นเมียหรือ
 เป็นเมียอยากควนพวกก่อน กระห้ามก็มีรายไ้ทอดหญิงทนนอนอยู่ก็มีพัก มีอะ มีอะ อะไร แล้วก็ไป
 แลพอทำเสร็จสรรพแล้ว เธอไปหาสะบุงยาไสยา มีด ๆ แล หมดก็นินแล้วก็เข้าไปในครัว พอจะ
 ย่างเท่าเขาไปในครัวก็เข้าใจว่าเห็นเมียเหมือนเมียบ้าง ก็เข้าใจอย่างนั้น เพราะแกล้งมาหนึ่งเขา
 บัดนี้ มันเป็นเมียแท้ ๆ ไม่ใช่เมียบ้าง แลพอก้าวเขาประตูเมียบ้างก็เงาตาเทา โกล ๆ เค้าอยู่ เสียงประตู
 กิก ประตูรั้วกิก เมียก็แลดู เจ้าตัวแลเห็นเมีย ฮาย เมียก็ทำ จึงถามขึ้นว่า ฮาย มึงบแมน ไป
 ส้อมแมงแล้วว เจ้าตัวก็ตอบว่า บจกชะแล้วคอก

คำศัพท์

๑ กว๊ = ไกว

๖๘. ลูกเขยพิเรน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่ง เรียกว่าลูกเขยพิเรน หรือลูกเขยอุบาทว์ ทำงานคหฬุคที่เดียว เป็นนิทานลาว ไปไถนาเวลาข้าวแล้ว โคเอาเขาไปส่งแหลว เจบมาทุกคนที่เดียว ทานทั้งหลาย คอยฟังให้ดี วันหนึ่งก็ให้เมียไปส่งเขา ครั้นเมียไปถึงก็คั้นมัด ๆ ๆ ๆ ก็ว่าเลิกไถมาแล้วจิมากินเขาน้ำอัด ๆ ๆ เมียก็ว่าพอบักท้าว" เป็นหยิงพอบักท้าว โอโยเป็นจังฉะแล้ว เคยเป็นลมปัจจุบัน เคยเป็นลมกำเนคโอโย เข้จ้งโครักน้าจ้งโคฉะยังจิดี้ ไปบอกชาวบ้านนอ บ บ บ คอก เจ้าให้สัชะก็แล้ว คอกเขาก็คอก เมียเขาไปคอกหนึ่ง ก็เลยหายชักทันทีเอาคอกไปอีก วันสองก็แม่เถาไปส่งเขา ก็ชัก แคด ๆ ๆ ๆ เป็นจังโคเจ้าเคยเป็น กินยาหยิงจ้งคี้ โอโย บักินทยาหยิงคอก มีแต่สัเท้านั้นแหลว เออ / ภูไปบอกเมียมึงเคย โอโยแม่เถาไปกัศายเท้านั้นแหลว มึงจิดี้กูหนะ บ ๆ ๆ ว่าแหลว พออย่าให้ฉันทาย เอา / ก็คอกแม่เถาเขาไปอีก ใครเสียก็มาเคยอยู่คี่เดียวแหลว คอมากก็ไหนอง เมียมา ก็ชะหนึ่ง ให้พี่เมียมากชะหนึ่ง คอมากก็ให้พอลาเมาเก้ ไม่มีใครบอกคอกพอลาเมาเน่ คอนโคงโคง ๆ คอนเขามา มากถึงลูกเขย ขี้ปลัดไลออกมา จิมากิน โอลูกเขยอุบาทว์ โอหาลูกเขยนั้น กหนาจิด้าเคยหญิง ชายก็ท้าวมา เห็นพอลาเมาชักที่เดียว บัด ๆ ๆ ๆ ศาตางที่เดียว ทินพอลาเมา กว่า มึงเป็นโรคปัจจุบันนี้ โอโย ยังจ้งแหลว กโคแต่สัเขากหายไปคอก มึงจิดี้คากกูหนา บว่าแหลว พอลาเาก่อนลงให้สัคากทิน พอลาเากูไปบ้าน เวลาข้าววันหลังนี้ ให้โคมาส่งเขาไมให้มาเลย พอลาเากเคยอยู่ บอกแม่อนอยกแล้ว บอกนองเมียกแล้ว บอกพี่เมียกแล้ว ยังไม่บอกแต่เมียมัน ทินโกไปบอก พอลาเาวา พอลาเอยพอลาเาเถาะ พอลาเากว่ากูบไปคอก กูสแมคากกู

คำศัพท์

๑ พอบักท้าว = พอไอหนู

๒๕. ภูมิเจกเขย

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ครอบครัวอันหนึ่งมีลูกสาวเจ็ดคน นานมากเลยมีเขยเจ็ดเขย เขยนั้นล้วนแต่ขยันขัน
 ตั้งนั้น ทำไร่ ไถนา เนื้อนาของพ่อตาเมื่อยายก็มากมาย หมายความว่าขยันมีวาละอะ แต่พอเย็นย่ำ
 ค่ำลง กินข้าวกินน้ำแล้ว โอ้เขยทั้งเจ็ดคนก็นั่งหัวเมียบพร้อมกันเจ็ดคนนั้นที่เกี้ยว กระเคาะเรือนนั้น
 ไหวยวบยวบยวบยวบ พ่อตานะจึงราดตายมาตามเมียว่า ก็เรือนนั้นเป็นยังงี้วะแก เฮ้ย ลูกมัน
 ฉลาด มันใจแต่แก่นี่ว่า ยัวกรูไฉนแล จึงขึ้นสืบทอดกระเคาะใหญ่ กระเคาะน้อยขึ้นไปแปดแรงควยกัน
 เรือนหักครืน (หัวเราะ)

๖๖. พอตกบลกเขย

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีครอบครัวหนึ่งมีพ่อสมควร ไ้เคยไ้สะโง่จนหาฝักที่เดียว ในฤดูหนึ่งเป็น
ฤดูยามลาน ชาวคาลานไปอยู่ลางกัน มีการไปไล่ฝูงเนื้อกัน กินข้าวแล้วครอบครัวนั้นก็ปรึกษากันว่า
เซย ไปไล่เนื้อกับเขาเนอ เขาวินนี้ไม่ให้ข้าวกอก เซยจึงว่า บเป็นหยังพอ เป็นพอเป็นแม่ไร่ยัง
ไ้กินข้าวแล้ว ต่อมาอีก ลูกเซยกก็เตรียมไป ถือเครื่องอาวุธยุทหัตถ์ มีคามมีปืนแล้วออกไป แล้วก็
ไปพิจารณาว่า แรกนอนพอเคยไปไล่เนื้อกับเฮา แต่วันนี้ทำไมจึงไม่ไป ก็รายจะเอ็ดแม่เขาริยังไ้
กู่จะคอยเบ็งกอนนา แล้วก็ออกไป แล้วก็นอนเขามาพักอยู่ข้างหมกระหอมนา ในเวลานั้นก็จริงอย่าง
ว่า ฝ่ายตาเขานนกชนทำเมีย แล้วเมื่อจะขึ้นกลาม มีบทมีมาของแเกจริง ตาเขาน จับแกมเมียบบ
ก็ถามว่า นี่เขาเ็นหยัง เมียกับอกว่า เภาของลม แล้วมันก็คลำตามมือ อีก นี่เขาเ็นหยัง เมียก็
ตอบว่า ปมมะคา แล้วมันก็ลงมากองนอน ถามว่า นี่เขาเ็นหยังว่า เมียก็ตอบว่า หากคนเียง
คือคนมันเรียงกันในทอง หากคนเียงนั้นแล้ว ก็คลำไปที่ใบหญ้านั้น นี่เ็นหยังว่า เมียก็ตอบว่า
เพี้ยหนอกน แล้วมันก็คลำหูฐานัน แล้วก็ถามว่า หมคนเป็นหยัง ชนจอกหวอก เตกช่นตอกเป็นการ
สำเร็จแล้วก็แล้วไปในวินั้น พอเย็นย่ำลูกเซยกมาก็ ไ้เ็นอมามากสำคัญวันนั้น พอเขาจึงว่า
เฮอ เซยไปไ้มาแต่ไหน ไ้มากแหว ไ้ดังไควา ไ้ถึงเถาของลมมันละ พอว่า อี ที่เดี่ยว
เถาของลมอยู่ถึงไควา อยู่ข้างปมมะคานั้น พอฮุนอวา ปมมะคาไ้ส่ว ข้างหากคนเียงนั้นนะ
หากคนเียงแม่มึงไ้โนว ข้างเพียงนาเหียนะว่า เพียงนาเหียไ้เวย เพียงคอกคั่นชนจอกหวอก
ตอกเป้ง พอกคงความจอมตอกเป้ง มันสิไปไหน มันมากูพอเฮาแม่เฮาเอ็ดกัน นักเซยซักรอก
(หัวเราะ)

๒๗. พี่เขยกับน้องเมีย

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีลูกเขยแสนกลอยู่คนหนึ่ง ชื่อนกคอกเหล็กเป็นปลาไหลที่เกี้ยว มันไปไถเมียเขา
 กับมันไม่คุ้ม พอเดาแม่เดา พอตาเมยายชักเท่าโคคอก ที่มันจิกจะส่งน้องเมียเข้อีกแล้ว หนักทั้ง
 ใจหาของโอภาสอยู่แล้ว ไม่ไถ่ก็ หนึ่งวันหนึ่งก็ยามนา คำนางสาว ดอนกลาขาว น้องเมียนั้นเป็นสาว
 รูปงามมโหฬาร นอนหลับอาภลัก^๒ อยู่บนกระทอมที่เกี้ยว กระทอมที่ค่า ๆ ไอ้ลูกเขยคนนั้นก็ไปจับ
 หอยจับ^๓ มาเป็นร้อย ๆ พัน ๆ ร่าย กิ่งแขวน^๔ อีนางนอน ไปหาหนองโนน แลวกไปบอกแม่เดา
 แม่เดาหอยเขาหือหลา^๕ เต็มแล้ว ซิกายแล้ว แม่นึงมา จอ งู สระโอ ใส่ไม้เอกที่เกี้ยว ไม้ใหญ่
 ที่เกี้ยว เขามา ก็มาเห็นหอยเรียงเขา โอ้ยอหลา ที่นาคายแล้วว อีหลามึงเป็นจิ้งจอก หอยเขาหือมึง
 มากเจนน มันเดินตามกันมานี้ สันกคอก^๕ เจ็บ ๆ ทองวาแม่เอย แม่เดาก็ร้องหือ เดาเอย ลูกเขยเอย
 ไปเสกจิ้งจอกได้ มึงมียาจิ้งจอกมึง ก็ไต่เบ็งคอก แต่แม่เดาจิ่วชอยคอกว่า จิ่วชอยโหมชอย
 โอ้ยแม่โหมคอก ให้แก่อีหลามันค้เถอะ จังสันอีหลาไป มันหาคนกะคอกขอเก แม่เอย มันจึงเกาะ
 ออกไค แล้วมึงชอบ ชอบแม่ แทะแม่เอย จังสันมึงไปเกาะอีหลาเอาไป โอ้ยบยากคอก ให้อีหลา
 ไปนอนในทองไป พอไปนอนในทองกระทอมแล้ว มันร่ำตามธรรมคานแล้ว มันส่งน้องเมียนั้นเก หนึ่ง
 แม่เดาไปคอยอยู่ไคคอกเออ แม่เดาก็คอไมอันนึ่งนั้นเก ตะบองอันนึ่ง คือจิ่วหงสากระดูกกระเคอง หรือ
 สากไอนั้นแหละ มันสพลางยึก ๆ ๆ แลวกปล่อยหอยจับลงไป พอตกลงไปตัวไหน แม่เดาค้โปะ
 เขาหือลูกกู ตัวที่สองก็หย่อนอีก ก็โปะ เขาหือลูกกู หอยนั้นกว^๖ จี๋หมค มักรอยมคพัน ก็สีกเกาหือลิบที่
 โนนละวะ

คำศัพท์

๑	คุ้ม	=	ทำให้ดีขึ้น	๕	อีหลา	=	น้องสุดท้อง
๒	อาภลัก	=	แผ่	๖	กว	=	กว
๓	หอยจับ	=	หอยขม				
๔	บอน	=	ที่				

๒๔. พ่อเฒ่าแซนคอกลูกเขยตาแหก

พระครูอรุณโกศล

ยังมีครอบครัวหนึ่ง เขยไต่ตะไกรมีทีเกี้ยว พ่อเฒ่าแซนคอก ลูกเขยพดตาแหก
 เป็นยังงั้นมาแต่กำเนิด มีว้าวุ่นหนึ่งประมาณร้อยตัว ลูกเขยนั้นไปเลี้ยงจิ้งจิวทุกวัน ก็ไม่มีปฏิกิริยา
 หรือเกิดอุบัติเหตุอะไร วันหนึ่งก็เกิดอุบัติเหตุแล้ว เกิดใหญ่เสียแล้ว พ่อเฒ่าเหลาตอกอยู่นอกชาน
 ที่เกี้ยว พ่อเฒ่าแซนคอก ฟังให้คันทา หนีลูกเขยตาแหก ฟังให้คันทา หนีลูกเขยตาแหกก็ไล่จิ้ง
 จิว ธรรมดาจิ้งจิวมันก็แหกไปนั้น มันก็กระแวงมานี้ มันหนีไปนั้น โอ้ย ไกรเลี้ยงจิ้งจิวก็เห็นใจเด็ก
 ไอ้หลานลูกเขยพดตาอยู่ไกลบ้านก็ คอก คอก พ่อเฒ่าไคยีน แม่เฒ่าไคยีน ก็เบบปากใส่กัน เอาใหญ่แล้ว
 ไอ้หลานลูกเขย ตะพึด^๑ กนหม่อขาวกำมานี้ มันราน^๒ คอก คอก คอก ตัวนั้นแหกไปนั้น ตัวนั้นแหกไป
 เรือนคนนั้น คนนั้น คอก คอก คอก ไอ้หา อินวลคอก ไอ้เกก ไอ้หมี คอก คอก ไล่คันทาไป พุขคันทา
 แดพ่อเฒ่าคอกแล้ว พ่อเฒ่ากแกเขาวา คอกมันยังจะแหกไปนี้

คำศัพท์

- ๑ ตะพึด = ค้างคาว
 ๒ ราน = รุกราน

๒๙. พอบกับลูกสะใภ้

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

คือว่า ยามลาน^๑ ยามนา ลูกชายกะแม่นะอยู่นา พอบกับสะใภ้^๒ อยู่ด้วยกันมา ลูกชายและลูกสะใภ้ มีลูกสองคน กำลังเป็นแม่ลูกอ่อน คู่สีสนั้วรณะ ก็นาสะอึงสะออนทีเดียว ฝ่ายพอบก็อยากจะทำลูกสะใภ้ แต่ไม่กล้าบอกโดยตรง จึงทำเป็นนอนกรนว่า กรอก อยากได้ลูกสะใภ้ ๆ ฝ่ายลูกสะใภ้ก็ยิน เอ แออยากเราเหมือนกันว่า จึงกรนตอบ สักสัซ สักสัซ หายใจว่ายังงี้ พอเพ้าก็ขึ้นตอกลูกไปขึ้นไปคอกนึ่งเถอะว่า เอาอีกกับได้ เพราะมันแก่แล้ว จึงมานอน ไว้อยเมื่อไร จะเจนนอ กูจะไปลาน อายมันนอ กหอสุมุกยาไว พอรุ่งแจ้งเสียงสาง ก็ควาหอสุมุกยา เกินกรุก ๆ ๆ ๆ ออกไป ไปถึงครึ่งหนึ่งในกลางสวน แล้วอีกคนก็กลับ^๒ มา แแบกลันเรอรามา เพ้านี้จะวิ่งไปตำเอาคนแบกลัน คนแบกลันก็โอย ทวงว่า เขานั่นเกินไว ก็คือลูกสะใภ้แท้ เขานั้นจึงว่า สักทีเถียว มันสู้ได้ตายโคตรแม่มันซะ

คำศัพท์

- ๑ ยามลาน = หนานวทชาว
 ๒ ลัน = เครื่องกักปลาไหล ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่

๓๐. ชาววิเศษ

นายถวน บุญอยู่

อาวันนี่ก็เป็นนิทานท้องชาวบ้าน อีกอย่างหนึ่ง วันนี่ให้ชื่อว่าชาววิเศษ (หัวเราะ)
มีชายคนหนึ่งชื่อบุญ ตาบอดควย ตาแสบอดแก่ก็ไม่มีอาชีพทำอะไร เขาให้แกอยู่เฝ้าบ้าน
ขณะที่แกเฝ้าบ้านแกก็นึกรำคาญ แกก็เดินไปมาในบ้าน แกเดินคลำ ไปโน่นไปนี่ พอถึงมือแก
ไปคลำได้ชวคใบหนึ่ง แกก็นึกขึ้นมาว่า เอชวคนี้ จะเอาทำไมดี วาจัน แกก็มาคิดได้ เอ
ชวคนี้เขาใช้ชักน้ำ ก็เอาชวคนี้ไปจุ่มลงในอ่างน้ำ น้ำก็ไหลเข้าชวคดัง บูน ๆ ๆ ๆ เอ๊ย
แกก็ใจอย่างน้อยอย่างใหญ่เลย แกบอกว่าชวคแก่นี้วิเศษ สามารถเรียกชื่อเจ้าของได้ (หัวเราะ)
แกไปเที่ยวบอกชาวบ้านเค้า บอกแกมีชวควิเศษ ชาวบ้านก็อยากเห็นว่าชวควิเศษเป็นยังไง
เขามองว่าชวคแก่นี้วิเศษสามารถเรียกชื่อเจ้าของได้ วาจัน ใคร ๆ ก็อยากมาดู พวก
หลังไหลมาทุกสารทิศทีเดียว ทิศเหนือทิศใต้ตะวันออกตะวันตกอะไรมา ที่นี้เมื่อประชาชนมามาก
แกก็ได้เอาชวคนั้นมา แล้วมาแสดงให้พี่น้องได้ดู แล้วแกก็บอกว่าพี่น้องคอยดู ชวคใบนั้นมันจะ
เรียกชื่อฉันได้ วาจัน ว่าแล้วแกก็เอาชวคนี้จุ่มลงในอ่างน้ำอย่างเช่นเคย น้ำไหลเข้าชวค
ดัง บูน ๆ ๆ ๆ ๆ แกก็ถามว่าได้ยินไหม ๆ เสียงชวคมันเรียกแล้ว ว่าแล้วแกก็ยกชวคขึ้น
นี้แหละชวคใบนี้เรียกชื่อเจ้าของได้ พวกนั้นก็บอกว่าได้ยิน แต่อยากฟังอีกต่อไปว่า คอยดูซิมัน
จะเรียกไปได้ถึงไหน ใส่มันจนเต็มชวคแหละ ถึงค่อยเอาขึ้นที่นี้ ว่าแล้วแกก็จุ่มชวคลงไปใน
อ่างนั้นอีก น้ำก็ไหลเข้าไปในชวคดัง บูน ๆ ๆ ๆ พอน้ำใกล้ ๆ จะเต็มที่นี้ เสียงดังบอก
แกก็ยกชวคขึ้นอีก ที่นี้มันยังดังอีกว่า บก แกก็อึ้งค้อย่างน้อยอย่างใหญ่ เลยว่า โอ๊ย
โอฬานี้วะ เรียกชื่อพอมันยังไม่พอ แกมยังว่าพอมันอีกว่าบอก (หัวเราะ) ไม่แต่เท่านั้น มัน
ยังบอกชื่อบ้านอีก ว่าแล้วก็โมโห ก็เลยทุบชวคใบนั้นทิ้ง(หัวเราะ)

๓๑. ไอ้เกลอให้มาเอาหิน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

มีเกลอสองเกลอรักใคร่กันยิ่งนักหนา มีธุระอะไรก็ไปช่วยดูแลกันอยู่เสมอ รักกันก็จริงทีเดียว แล้วเขาก็ใกล้กันเสียด้วย พอตกเดือนหกหนานานี้แล ต่างคนต่างไป หยกกระทอมนา อยู่ไหนไปตามเรื่อง ทอกลาไปตามเรื่อง ในกาลวันหนึ่งนั้นเกลอนั้น ก็มาจากกระทอมของตนมาสู่กระทอมทางนี้ จึงว่า เกลอคนนั้นไปต่างป่า ไปต่างนา ว่างหัวคันนาอยู่ เกลอนิ่งว่า มีก้นนี้มีน้ำแท้ ก็นอยากได้ยืมหินเกลอไปฝนดู ไปฝนกะบ้าน ไร่ให้ฝนกะกระทอมนี้ก็ไม่ว่า เออ เกลอคนนั้นก็ถือใจว่า มึงไปเอากะแม่รักไป เกลอ คนนั้นก็มาดั่งมาทีเดียว มาถึงแม่รักก็อยู่บนกระทอม กำลังหุงข้าวอยู่บนกระทอม อยู่บน กระทอม จึงว่า แม่รัก ไอ้เกลอให้มาเอาหิน เอาหินแม่รัก แม่รักก็พูดว่า คุณะ พอรัก คบกันมานาน รักกันมานาน คุรีพูดยังได้ ฉันจะไปให้อะไรเล่าของหมื่น พอไอ้หนอยก็จะ พันชาแกล่เท่านั้นเค้ เกลอคนนั้นจึงว่า พูดอย่างคั่ง ไอ้เกลอเอ๋ย แม่รักแกล่ไม่ให้ดอก ไอ้เกลอนั้นก็เข้าใจว่าเป็นหินกระมัง จึงร้องถามว่า ก็ให้มันถั่วะ มึงจะไว้จกที่มึงนี้ ยังงั้นก็ขึ้นมาวะพอรัก แม่รักก็ไปนอนในบ่อน เกลอก็ขึ้นไปว่าเอาหมับ ๆ ๆ ๆ ๆ ดอกหนึ่ง สองดอก แล้วก็กลับไปยังกระทอมนาของตน แต่พอเย็นมาก็กินข้าวกินน้ำแล้ว มีคำคำคึก แล้วก็ไปตามตัวว่า แกล่ทำไมให้พอรักมาเอาชาละ มาทำร่ายชาเล่า เออะ ตัวตกใจ ที่เดียว เรายังไง มันก็มาทำชาแล้วว่า มาไอนะ มาเย็บชาแล้ว ไอ้หากินนี้ก็มันว่ามัน ยืมหินนี้ พี่จะพิณแล้วแก ขำมิไค่หวงดอก เรายังงั้นก็มึง มันก็เป็นเกลอกันไม่รู้จะไปโกรธ ไปเคียดกันยังไฉ่ คอยแกล่ที่มันวันหลังเถอะ สองสามวันไม่ชาไม่นานไม่ใกล้ไม่ไกลกันนั้นแล ไอ้เกลอนี้ก็ไปที่เขาทำนา ไปก็ซื้อเหล้าไปขวตึง กินข้าวแล้วก็กินเหล้ากัน คุยกันเฮฮา ทำเป็นเมาอย่างนักมาไม่ไค่เลย เกลอเอ๋ยกันนอนอยู่ที่กระทอมนี้เถอะ แดวากันจะบอก ชา บอกทั้งแม่รักคา บอกทั้งไอ้เกลอคา กันเป็นขี้นอนแล้วมะเมอเค้อ มะเมอไปเห็น คนนั้นไปเห็นคนนี้ เกลอนั้นก็ถือใจซ้อ เอาไม่เป็นไค่ดอก กลางคึกทีเดียว ตัวนอนทางนอก

เมียนอนทางใน ไอ้เกลอที่นอนข้างนอกก็มะเมอทำเป็นมะเมอคล้ายข้างฝา ไป ไปก็ไป
 คลอมเมีย ไอ้เกลอ บ๊ีบ คลอมแมร์ก็บ๊ีบเขาเค เจ้าเมียก็ว่าเอ๋ยพอรัก แกมาทักอีก
 ฉนั้นน้ำ ตัวก็บอกว่า เอามือปัดไว้ เอามือปัดไว้ ปัดไว้ อะไรเล่ามันเขาไปแล้ว
 มันเขาไปแล้ว โอ้ว เกลอนั้นก็ทำเอานักหนาแล้ว สมอกสมใจแล้วก็ออกมาอนอย่างเก่า
 แทะพอเขาขึ้นก็จะลงบันได้ไปก็ว่า เกลอเอ๋ย การที่เราเป็นหนี้เป็นสินกันนั้นก็ลืมกันไปเสีย
 เเคอ

คำศัพท์

๑.	มีน	-	ท่อ
๒.	มีน	-	มีน
๓.	มะเมอ	-	ละเมอ

๗๖. หากระป่องยา

นายบรรเทิง ทองพิมาย

คือสมัยก่อนนี้ พิมายสมัยก่อนไม่มีทางรถยนต์ติดต่อกับเมืองโคราช เวลาจะไปโคราชหนึ่งต้องไปทางรถไฟ ต้องไปขึ้น ทางจักราชนั้น และก็นั้นยังไม่มีนิคม เขายังไม่จัดนิคม มันก็เป็นป่าเป็นดงอยู่นั้น เวลาไปก็ต้องใช้พาหนะเกวียน ขออนุญาตผูกเหน่อชักหนอนึง (หัวเราะ) คือว่าต้องไปทางเกียนว่าเหอะเนาะ ที่นี้พวกเจกตลาดที่ขายของนี่ก็ต้องจ้างเกียนไปว่าเหอะนะ ไปรับของมีขนม ข้าวพอง มีทอพี มียาสูบ มีอะไรหมื่นมาขายว่าเหอะนา ต้องไปรับโอหมื่นมาขาย ที่นี้ ก็มีเจกอยู่ในตลาด เจกหนึ่งและชื่อว่า เจกกองแซนคือว่า เจกนี้ใส่ตะก่อง๒แซนจนพวกบ้าน เรียกว่าเจกกองแซน ที่วันนั้น ปีกก็มีหนังสือจากโคราชมายเลยบอกว่า ให้เจกกองแซนนี้ไปรับของที่สถานีจักกะรำค๑ เวลาบ่ายสองโมง พอหนังสือมาถึง หนังสือที่ว่าคือโทรเลขขอรับ มาถึงปีกก็บังเอิญเจกกองแซนก็ไปบ้านตะบองอีกแหละ ไปคุ้มหมู เค้าให้ไปเอาหมู เจกกองแซนไปนูนปีก อยู่แต่เมีย เมียก็เออัวจะทำยังงี้คิดเว้ยว่า เมียก็ไปเลยแหละ ไปหาเกียน พอดี ใครก็ไม่อยู่ ใครก็ไม่อยู่ อยู่แต่ตาเขาคาเขาริไปจักกะรำคให้อัวจักเหี้ยว ตาเขาก็อ้นซิมเอี่ยมมันคำแล้ว ไม่เบิ่งไรนา ไปถึงยังไม่คำ กลับมาตองกลางคืนก็ล่าย ตาเขาก็อ้อ เออ ถ้าซิมจะไปกะอัวก็ไป คับเกียนจ้อง ๆ ไป ไปถึงนูนก็ขนาดบ่ายสองโมงคับ รถไฟมาพื้กัวจ๊ชนของใส่เกียนใส่อะไรเช็ด๒เรียบรอยก็สี่โมงเย็น กัวจ้อออกจากจักกะรำคมานี้ พอชนของใส่เกียนเช็ดก็ออกมา คับจ้อง ๆ ๆ มาเรื่อย กัวจิมมาถึงบ้านหนองพลวง บ้านหนองขาม เรื่อยมากี่คำมืด พอดีซิมว่าเป็นคืนเดือนหงาย ของเต็มเกียน หียายซิมเมียเจกกองแซนนั้นก็นั่งอยู่โอหน้าของไหมเลายายซิมก็นั่งอยู่กึ่งางเก้งจัน เหยียคคั่น ก็มาแล้ว ตาเขาก็อ้ย ๆ ๆ ไปเรื่อย ที่นี้เดือนก็หงาย ที่นี้ก็ตาเขาก็อ้นซิมก็เงะเงะหลังเรื่อย เห็นยายซิม ปะมันก็มีคแล้ว ทุมกัว ๆ แล้ว ก็ยังฟังจะมาถึงหนองระเวียงอยู่เลย (หัวเราะ) มาถึงหนองระเวียงก็ทุมกัวแล้วเลา ยายซิมก็ลั้บครอก ๆ นุงางเก้งจันนั่งถางจ๊ะ ตาเขาก็อ้อไปก็แลเห็นจ๊ะบ๊ะอยู่ ตาเขาก็อ้นใจใจไม่คเค โอ้มีอนึ่งก็รวมเชือกจัว มีอนึ่งก็คล่าทางหลัง คล่าไป คล่าไป

ก็ฮัย พอยายซิมฮักซันมา คาเพาก์ฮักฮัก ไอนวลไลไปเรื่อยคเรื่อยไป ยายซิมก็ลั๊บก พอยาย
 ซิมลั๊บทาเพาก์ฮักฮักคล่า ๆ (หัวเราะ) ยายซิมก็รืงกั้งขึ้น อาริไ้ตาเพา (หัวเราะ) คาเพา
 ก็ หากระป่องยาออกณะ (หัวเราะ) ยายซิมก็ว่า กระป่องยาอะไร อยู่ในทีกู (หัวเราะ)
 คาเพาก์ ฮัย ๆ ๆ สิ่งใหญ่ ไลควยจนถึงพิมายเลย

คำศัพท์

๑. เกียน	-	เกวียน
๒. ตะกอง	-	กำไร
๓. จักกะวัก	-	จักรราช
๔. คับ	-	ขับ
๕. จิ	-	จะ
๖. เซก	-	เสรีจ
๗. นะแงะ	-	ชะแงะ

๗๓. เจ๊กโอ

พระครูอรุณโกศล

ยังมีเจ๊กเช่าแก อยู่คนหนึ่ง เจ๊กนั้นชื่อว่า "เจ๊กโอ" มีเมียชื่อ แก้ว
อยู่กันมานาน มั่งมีศรีสุขชนาคกลาง ไม่ถึงแก่มหาเศรษฐี และไม่ถึงแก่ยากจน มีลูกเต้า
หลายคน เขยก็โต สะใภ้ก็มีแล้ว อยู่มาวันหนึ่ง อ้า! เรื่องร่างกายมันก็เป็นไปตาม
พระไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันก็ไม่พ้นพระไตรลักษณ์ญาณ ไปได้

อยู่มากก็เมียชื่อแก้วตาย แล้วเช่าแกโอ ก็จัดทำฅาปนกิจ อย่างบ้านเมืองเรา
เคยทำมาแล้ว นิมนต์พระมา อมิตตัมมังสกล แล้วพระนั้นก็ในบ้านนั้น ในวันนั้น มีพระน้อย
องค์ ๓ องค์ การเสด็จมีพระอยู่ห้องคี่ สองคนนั้นเป็นองค์เก่า พระเก่า องค์ที่ห้าเป็น
องค์ใหม่ ไม่ได้อนิจจา แต่ว่าจำเป็นจะต้องไปนั่งอยู่ เป็นธรรมคาพระ ก็อย่างงั้นเอง
ไฉนคิดว่าไฉนได้ก็จำเป็นจะต้องไป เขาเอาองค์ ก็จำเป็นจะต้องไปตามจำนวนอย่างงั้น
ทีเดียว

พระก็จับคายสายสินจน แล้วที่ว่าอนิจจา วัฏสังขารอุปพยุมนโน อุปชติวา
นิรุตสันติเตลัง โวปลุโนสุโข เจ๊กโอมันก็อยู่ มันเห็นว่าได้แค่นี้ องค์ องค์ที่ห้าพระบวช
ใหม่ว่าไม่ได้ มันก็ว่าองค์นี้ทำไมไม่วา อ้าวจะถวายสัมาท อ้าวไม่ถวายสัมาทหรือ เพราะ
ว่าองค์นี้ไม่วา เจ๊กโอก็ว่าอย่างงั้น แต่ว่าพระองค์ที่ห้าเป็นพระกะตอนคือพระปัญญาคี ที่สุด
พระองค์ที่ห้าจึงว่าเอ๋ยเช่าแก ฉันไม่วานี้ แกไม่ให้เป็นฉันไม่ถูกคอก ฉันจะว่าให้ดีกว่า
ก็รู้ไหมว่า อนิจจาวัฏสังขารนั้นแปลว่าอย่างไร อ้าวไม่ลาย ไปไม่ลาย นั้น ๆ ๆ ฉันจะ
ว่าให้แกฟัง ฉันจะว่าให้แกแปลได้ เอา เอา ๆ คือว่าเถอะ อ้าวจะให้เงิน พระองค์นั้นก็
ว่าขึ้นว่า อนิจจา สีกาแก้ว เจ้าก็ตายไปแล้ว ปะติงโก ลูกหลานอยู่ทางหลังฝาผนังอยู่
กับเจ๊กโอ ปลุโม สุโข ฮา - เค้าแกจึงว่า แม่ ๆ ทิ ๆ เหลือเกิน ทิ ๆ อ้าวให้องค์เดียว
ห้าบาท สองคนละองค์ละบาทเท่านั้นเอง องค์นี้อ้าวได้เนื้อความว่า ความเป็นจริงอ้าวก็ชื่อ
เจ๊กโอแล้วเมียอ้าวก็ชื่อสีกาแก้ว ก็ตายไปแล้ว ก็เอาลูกเอาเต้าฝากไว้กับเจ๊กโอก็ถูกยั้ง
อ้าวจำเป็นจะต้องให้ ห้าบาท

๗๘. ยายแก่กับโจรहारอย

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่งอีก สำคัญมาก ยังมียายคนหนึ่งตัวตายเต้านานแล้ว ก็ไป
ทำร้ายตัว ร้ายตัว ทำร้าย^๑ แต่ก็ยังแข็งแรงอยู่ อายุประมาณห้าสิบปี ถ้วนไปขายทุกชาว
ทุกชาว ก็รับน้ำ และแกกัณนอนเฝ้าอยู่กันนั้น เอ บังเกิดมี โจรहारอยหาญมาอย่างสำคัญที่เคียว
ยาย ยายว่า อยู่หลายคนปะไร ว่า อยู่แต่แม่คนเดียวนี้แหละลูกเอ๋ย มีเขากินไหมว่า ก็มีนิต
หนอยเคลูกเอ๋ย โจรก็หุงเขาแกกัณเม็ด เขาก็ไม่พอแหละ เนียว^๒คนตั้งहारอย ที่นี้ก็
โอโจรก็ทำบาปแกนั้นเด รุกเอาตัว พักตัวข้างในนอน ๆ มามาใส่ครกกระเดื่อง ถึงสามสี่ห้า
ครก โจรहारอยก็พอไครอง ๆ ทอง ที่นี้พอกันแล้วเสร็จสรรพ ก็หมายความว่าไม่อิ่มเท่าไร
คอก โคคนละนิตละหนอยพอยาตาย นายโจรนั้น ก็ทำจิ้งไรนั้นเด ยาย ยาย ยายนี้ก็ตัว
ตายมานานคือจะหิวบางหนอ อย่าทำบาปแม่เลยลูกเอ๋ย อย่าทำบาปแม่เลย จะทำบาป
ยังโง่นอ ก็ทำบุญนอแม่เอ๋ย โอหาโจร นายโจร นั้นก็ปล้ำ ตะแกตอกเข้าไปนั้นเด จุกแอค
แอจุกแอค จุกแอค จุกแอค โอหายายนั่นก็ว่า ยอก ยอกให้แม่แน ยอก ยอกให้แม่แน แต่
พอโจรทำแล้วโจรก็ไป พอไปถึงขอบรั้ว ยายนี่ก็ลุกโย่งโย่งขึ้น เฮ้ย ทาว^๔ สองสามมี^๕มา
หยาม^๖แม่บางเคอ จีบแล้ว

คำศัพท์

๑.	กว้ง	-	กว้าง
๒.	เนียว	-	เพราะ
๓.	คอก	-	สังวาส
๔.	ทาว	-	ทาว
๕.	มี	-	วัน
๖.	หยาม	-	เย้ย

๗๕. ทักออง

พระครูอรุณโกศล

ยังมีทัก ชักใหม่คนหนึ่ง ชื่อ ออง ที่เคียวไปขึ้นเรือนสาว สาว ๆ นั้นจักชื่อ
อะไรแหละ พุคกันไว้แต่เป็นพระนุณ ชักแล้วก็มาขึ้นเรือนเถอะ พี่ตัก ะ ก็ไปนั้นเค แต่
ก็ออกมาจนยกมือไหว้แม่แล้ว แมก็รู้เชิงว่าเขายากจะมาพุกกะลูกสาวเรา เขาไปเรือน
นั้นไปนอนยามว่าเถอะ เป็นแม่เขานี้ ล่ามากเหลือเกินที่เคียว พอโดนมาเหนื่อยก็กลับไป
แมก็นั่งยาม กลัวว่าแมจะกินปลาย่าง แมยายกัวจิไคลูกเขย นี่ อีกหลับ อีกนอน จนหัวทก
หัวโหรน ว่าเถอะ ต่อไป ก็คุยกันไป พี่ยั้งนั้น น้องยั้งนี้ กะจอกะแจ คอยบางแรงบาง
พอไคยกันบ้าง ไปเอาน้ำเอาท่า มาแกะไหม เอียง ๆ แล้วก็คุยกันไป คุยกันไป กอจะเกิด
เหตุใหญ่ ก็สาว ๆ เจ็บตักนั้นเค โอยจิไปตักกะไหน มันก็โง่ว่าเถอะ ฉันทจิเข้าไปเรือน
ชักเคียวก่อน ฉันทิมของว่าเค ก็จิกตัก ก็นอนโป่งโปม^๒ หรือโองโคง^๓ แล้วก็ตักชูกออกก็อาจ
จะไค ก็มีปัญหว่า เอ็งฉลาด มีไผ่ไม่มีปรั^๔ ไทเปล่า ๆ ไทกระเทียม ไปก็ไปเลิกสิ้น ก็
หย่อนตักตัก มันก็ไม่คั่งชูก มันก็ไม่คั่งปู้ด มันคั่ง ออง โอ้ท่าอองข้างนอกชานจำ สาว ๆ
ก็เลยจุก^๕ ไม่ออกมาที่เคียว อีก อีก เรียกอะไรอีนาง อีก อีก ออกมามีไคคอก

คำศัพท์

๑. จิ	-	จะ
๒. โป่งโปม	-	พังพาบ
๓. โองโคง	-	โกองโคง
๔. ปรั	-	ปลาร้า
๕. จุก	-	อาย

๓๖. ปะแดงกับสาวแก่

พระภิกษุโมโหประสงค้ออกนาม

ยังมีทานอีกเรื่องหนึ่ง ยังมีอาจารย์วัดหนึ่งบวชนาน ชิบพรษา เป็นต้นไป แต่ที่นี้ที่ชักออกมา ชักออกมาที่อาศัยว่าตัวเป็นคนเถา เป็นหนุ่มเถา เป็นหนุ่มแก่ ก็ไม่สามารถไปเล่นสาวที่ไหนได้ ถึงไปเล่นไปเกี้ยวสาวกะทั่งมันก็ไม่พูดหา พูดหามันก็ไม่ไม่ถูกหูถูกใจ ก็เลยอยู่ที่บ้านโคงเตง โคงเตง ยังมี มาถามว่า อาจารย์เอ๋ย ก็หาลูกหาเมียมันเค ไปเล่นสาวเบ๊วะ โอ้ย...ไปเอ๋ยไปเล่นกะไหนมันก็ไม่หาพูดหา บ้ายขาคีหาให้ เห็นอยู่คนหนึ่ง คอก โอ้ย...บอกก็แล้วไปเอ๋ย ใจเหลวว่าคนนั้นเน ว่า มันต่ำเขาคัก ๆ เป็นสาวแก่อยู่ว่า ก็แล้วอาจารย์บวชนานนั้นปะแดงนั้น คนบวชนานเขาเรียกว่าปะแดง ก็ไปเห็นสาว ๆ ต่ำเขาอยู่ ก็ช่วยต่ำคลุกขลุ่ย อย่างสำคัญ คุยก็เข้าแค้นกันอย่างเหลือขนาดที่เคียว ว่า โหนเป็นนั่นอยู่ก็อยู่ เจนคัก เจนคั้น เพลิดเพลินไปในคืนวันนั้น อาจารย์นั้นก็ขอลาเมียออก รุกกลับบ้าน โดยสะดวกก็ภาพมาก็ มานอนนึกคำนึงอยู่เสมอว่า สาวคนนั้นยังไ้รักเราเป็นแน่ คุพตถูกคลองกันซัก เราจะเข้าเป็นนางลูกนางเมียให้ได้ ก็แควว่าเราจะต้องเล่นควยกลเม็ดเทคนิคของเรา ซักเล็กซักน้อยก่อน ลองดูเชิงก่อนว่า การร่วมประเพณีตามโลกวิสัย นั้นมันดี ฮิมันเจิบ ฮิมันไม่ใช่อะไร อาจารย์มีความสงสัยอยู่ อยู่มาวันหนึ่ง เวลาเย็น แกก็ไปอีกทีเคียว ไปสาว ๆ นั้นก็ให้ช่วยต่ำเขา อาจารย์นั้นก็ต่ำ สาว ๆ ก็พักตามธรรมดา คนโบราณก็เป็นยังงั้น คอยคักเข้ามา คอยคักเข้ามา คอยคักเข้ามา อาจารย์นั้นก็ทึ่งยังไ้ ก็อยากแฉลงฤทธิ์ยังงั้นนะซิ อาจารย์จะเล่นพิเรนทีเคียว เพราะว่ามีควมสงสัยอยู่แต่พอ คักมา คักมา คุพแม่ก็ส่งบ งามเจิบ ไม้มาตามคุลกสาวแต่อย่างไรเลย อาจารย์ก็ดึงเข้า กอดสาว ๆ คนนั้น ปล้ำลงกะเค้นกะเคื่อง คัดแกลบก็ข้างหัวมัน ก็ราม ร่า รามใหญ่ ร่าน้อย ทีเคียว ร่า ร่า ร่า ไอ้องคชาตินันมันไม่ถูกที ถูกเอาคิน สาว ๆ ก็ว่า พักพิค พักพิค ไอ้เจ้าหนุ่ม ๆ เถา ผิดถูกเป็นเงินเสียคอกนะ เมื่อสำเร็จเช็ดซิบแล้ว ทักก็ลามา แล้วต่างคนต่างนึก สาว ๆ นั้นก็โอ้ยจะลากควยเขาทั้งที ก็แทงลือตตารักก็ผิดไปแล้ว ไม่รู้ทำ ยังไ้ สาว ๆ ก็ค้อย่างงั้น ไอ้อาจารย์ก็นึกในใจว่า โอ้ย การมีตัว มีเมีย นะมันเจิบเกิน

ถึงขั้นนี้ ทำไมยังพากันอยากได้อันนี้กันหนา อย่างกระนั้นเลยกูเจ็บนัก ที่นี้เวลากลางวัน
 แกก็เข้าไปในสวนกล้วยเด่ แถ่นาแล้วก็ดอกกะคอกู เห็น เห็น แต่แกลบ ที่นี้ แกก็ว่า
 โอ๊ย หิคนมีแต่แกลบ อาจารย์นั้นก็มี สัญญาวิปริตไปเช่นนั้น จึงมานอนมือ เกียหน้ามาก
 กูอย่าซึกชะเลย ไม่เป็นเรื่องเป็นราวโคคอก แถจึงไปบวชอยู่ในพระศาสนา เข้าสมณะ
 กรรมฐาน เป็นความดีสำหรับ อาตมาไปในภายหน้า เอวังก็มีควาย ประการฉะนี้

คำศัพท์

๑. สวาทะทง	-	สวาน้อย
๒. เป็ง	-	บ้าง
๓. เจนตัก	-	จนตัก
๔. เกน	-	จน

๗๗. ไผ่สีเมียข่อย

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ต่อไปนี้เป็นนิทานลาว นี้นิทานลาว ที่นี้ สองผู้เมียอยู่เรือนหลังหนึ่งใกล้กับเรือน
 ของเขาเอง เวลานั้นฝนตกหนักทีเดียว เสียงร้องระงระงมไพเราะ ฟังของเขาไปจับมือมา
 แฉว เมียก็ว่าไปจับมือเถอะแม่ะ ผู้กระว่าสีดี สีเมียกระหาย ๆ เมียก็ไม่ว่าอะไร
 แทะพอจะจากสีแล้ว ฮวย สีแล้วก็ไปจับมือเถอะแม่ะ ฮวย สีดี สีอีกแหละ เป็นครั้งที่สองอีก
 เมียก็ไม่ว่าอะไร ที่นี้ถึงไป สีแล้วก็ไป แทนที่สีแล้วก็หนีไปหลบหมวง^๒ หของ ที่นี้ถึง
 ครั้งที่สาม หมอก็ตั้งทำโอหาผู้คนนี้ กุตั้งคำถืบให้มันตักปลาเถอะ มันจึงเกิดเรื่องยังงี้
 ก็ตั้งแต่เกิดมาก็มีแต่กินกะสีนี้ ไปหาไม่มีนี้ โอชาคี่ครอกผู้หมา ๆ นี้ โอเมียก็ตั้งทำไว้
 ก็บอกอีกนั้นเค้ บอกแล้วก็ยกขึ้นขึ้นไว้สองคืนทีเดียว ตั้งทำเอาไว้ ไปจับมือเถอะแม่ะ
 พอผู้ว่า สีดี งวทหน้า^๓ มากก็ถืบครั้น ผู้ถูกเจ็บก็ว่า ฮอง แขงอยู่ใต้ไค้ บูทของคูแขงนก
 ฮอง บบอ แล้วก็ไปหลบหมวงหของ หาของหาไค้ หามก็ไป หนาวเงิน ๆ ฝนตกแะ ๆ ๆ ๆ
 ไปก็เกิดเรื่องใหญ่ มาชะแล้ว ท่านผู้ฟังทั้งหลาย ฉันทคนเขาค้นก่อนนอนไว เขาก็ไปเอามา
 เต็มหมวงทีเดียว เขากลับมาเราออกไป อึงเขาก็อรงเอิบ ๆ มา โอคนนี้ก็ถามว่า ไปจับที่ไค้
 ไค้มาก ๆ ฮวย หนองอีเต้านั้นแล้ว เอาเทียนไปตะแคงเอาเถอะว่า แล้วก็เดินเลยกันมา
 โอหคคนนี้ก็เป็นคนไม่กรังชะแล้ว จึงมานึกในใจว่า โอชัครานใหญ่นี้มัน เขาไปจับมือมาได้
 คนละเจ็ดหมวง แปะหมวงมันเพ็งไปนี้มันหวงเมี่ยมมัน กุจิไปว่า^๔ เมียทันก่อนน้ำทีเดียว ไป
 ไม่ช้าไม่นานโอคนก็ถืบไค้มาครอง เอ็ก เอา อึง อาง มากี่วางนอกชาน อื่นนี้ว่าแต่
 ผู้มาแหละขอ หมอนี้ก็เข้าไปก็กกัก ไม่พูดพร่ำทำเพลง จึงกระทำแสดงอะไร กันอย่างอีก
 กระตัก ครักโครม สุกสนานทีเดียว แล้วเมียก็ถามว่ามั่ง^๕ ๆ ๆ ก็ตอบค่อย ๆ มันจึงจำเสียง
 โอไค้ โอ้ย มั่งแหม มาอีกเร็ว ๆ ๆ ทำพลาง พุดพลาง คุยพลาง ครั้นว่าทำเสร็จจับแล้ว
 หนาว่าอะไรจะผลัดยาผลัดอะไร ฟันเรือนไป เมียก็แปลกใจเหลือขนาด หนอยจิกครุ ผู้จริง ๆ
 นั้นมา มาเมียก็มาชมอึง โอไค้มากதியังงั้น ยังงี้ โอผู้จิกยังงี้ คือจิกในกำคุณแท้ ๆ
 แหละอีแม่เอย พอเขาเรือนบักก็จิสี่อีกนั้นเค้ เมียก็ว่า ฮวย สีไปเมื่อหว่าง^๖ ไค้

เมื่อทานาที่จิมาลือกแท้ แม่นกเมื่อใด มันเป็นจังได้อูย มาเอ็ดเจ้าอิหลิติ ฮวย
 มา มาเอ็ดอิหลินันแหลว อังรองมา ฮวยแม่นกอนมาตอกเมียท่ายครวฮอยแล้ว ยังงันก็
 ซางหิแมมันเถอะ ก็เลยลับไป ที่นี้อตอนชาวซันไอหมอนี้ก็โมโหมันเค จับเนบกระเบน
 ปั้นเคียว ก็ลงมาเค้นบ้าน แจ้งแล้วก็มาประกาศกองก๊วก ๆ ไผล่เมียฮอย มาตอยกันเคอ
 มันจะมีหมาได้รับว่า มันท่วมิทำ เรื่องนี้ก็จบแต่เพียงเท่านั้น

คำศัพท์

๑.	ลี้	-	ลังวาส
๒.	หมวง	-	ซอง
๓.	งวทหนา	-	หันหนา
๔.	ร่า	-	ลังวาส
๕.	ม็ก	-	ขอบ
๖.	ไอ	-	อะไร
๗.	เมือหวาง	-	เมือก
๘.	ปั้นเคียว	-	ถกเขมร
๙.	เค้นบ้าน	-	ลานบ้าน

๗๕. โสมจูมกบ

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่จะเล่าต่อไป ยังมีคนหนึ่ง ชื่อ ไอ้โสม ไอ้โสมนี้
 ตาหมกบี้ ตะหมกบี้ หุคอะไร ง้อง แห้ง ง้องแห้ง มึงกินเข้าเถอะ เหยย อาบน้ำ
 เถอะเงย จึงไม่มีใครอยากไคแกเป็นด้วเลย ไปสู่หาพาพักใครก็ไม่เอาเลย ไอ้โสมก็
 ไปเที่ยวเหิน เวลาค่ำเวลามืดตามธรรมชาติ ไม่ชกไม่ลักใครลักไคคอก ไปเกี่ยวสาวคนไหน
 เขาก็ไม่รักไม่ใคร่ แต่ไปในเรือนหนึ่ง ไคยีนสอนลูกสาวว่า อีนางเอ๋ยอีนาง เมื่อหนุ่ม ๆ
 มาเกะเคื่องแล้วไม่ว่าขีหรืองามขออนุญาตคลำคู่มือมันเคอ คนไหนมือชา คนนั้นก็เอาเป็น
 แพนเป็นชู แล้วก็แต่งงานกัน แม้ไม่ว่า แม่ลูกสาวก็ถาม คนมือชาคิ ยังไงเหลา ฮีแหม
 คนมือชานะคือทำงานคิ สานกระบุง กระเชอ ตะกร้า อะไรไคสาพิค คนมือล่อนอย่าไปเอา
 มัน จ้า ฉับจิจ้าเอาไวคอกแหม อยู่มาไคหาโสมไคยีนก็ว่ามึงนั้นน่า เช็คของกูเป็นแนและ
 มึงเอ๋ย จะต้องไคชมโฉมแม่นางฟ้าจนไคและเหวย อยู่มานายโสมก็ไปกินเขาเห็นยวกิไม่
 ด้วมือ ทำให้มือระกะ แห้งแล้วหมอกิมาเกะเคื่องคนนั้นแหละ มาคิพี่โสม พี่โสมมาอะในทว่า
 มาคลำคู่มือคิ คลำคูกิไคคอกเคอ คลำคู่มือคิเห็นมือชา พี่โสมเอ๋ย มาทุกวันเคอ เออ ยังงั้น
 นะ แหม คุยแล้วกลับไคบ้าน เวลาเย็นคิมาอีก คุยกันสนุกสนานจนเป็นแพนกันอย่างสนิท
 สนม แล้วก็บอกว่าพี่โสม, รอว่าวันนั้นฉับจะให้แกขึ้นไคนอนกะฉับ แล้วฉับจะทำกะกร้า ทำ
 ตะเหลว เอามาไว้แกขึ้นทางหน้าต่าง แกรีบมานะ แคว่แกคองชั่วด้วก้าใหญ่ ๆ พอคบ ด้ว
 คึงแพะ: ันคิจิหยอนสาแหรกมา เออยังงั้นแหมเหวย นายโสมก็กลับมากาวนาว่าเมื่อไรจิ
 คำน้อ โสมก็ชั่วเม็คด้ว นายโสมตะหมกบี้ ก็ชั่วเม็คด้ว พอค่ำแล้วคิมา มาถึงตะพาน ก็คิกกรีน
 ลงไป ป้า ไอ้หมาเย็คแม่มึงเอ๋ย แม่มึงเม็คด้วกูนาย เม็คแล้วนอ ไอ้คิครอก ไคทรพ้อ
 ไคครแม่มึงเอ๋ย ป็นขึ้นมาไคคิเคินมา เวลานั้นประมาณทุ่มหนึ่ง สองทุ่มแล้ว สองทุ่ม สามทุ่ม
 มากิมายืนหน้าต่างนั้นเคอ คบอันไหน คบเม็คด้วอันไหนคินาย ไคนิทานเขาเล่าคิเห็นจะเป็น
 ยังงั้น ไคอันซุกคิต้องคึงโพะ ถ้าไม่คึงโพะ มันก็ไมเป็นนิทาน เรื่องนี้มันคิต้องมีปัญหารู

ว่ายังงั้น คังโพะ สะแทรกก็หยอนลงมานั้นเค ะ ะ ะ ลงมา มาถึงคีนบับ ไอ้โสมก็
 "เหวคาโปรกุกครั้งนั้แหละนอ" ขึ้นบับ ขึ้น นางสาว ๆ ก็ชักค้อย ๆ ครึก ๆ ชักขึ้นไป
 จะไปถึงหน้าตาง สาว ๆ ก็ว่า เอามือมาพิ์โสม เอามือมา โสมก็ยื่นมือเคียว เอามาทั้ง
 สองมือปะไร ข้าเหนียวแกไม้ไค้มือเคียวนี้ ไอ้โสมก็ตอบว่า มือนี้ไม่เปล่าไม่ว่างกำลังทำ
 รุระอย่างใหญ่ ทำรุระอะไร. มือนั้นกำลังถอกกะค้อ สาว ๆ ก็มีความโมโห ก็ทิ้งสา
 แทรก ก็ ะ ะ ะ หึงลงมา แม็กถามว่าอะไรอีนาง ว่าลูกสาวก็บอกว่า กะคงคอกแหม
 ว่าไอ้โสมก็หน้าจะเฉยอยู่ ยังตอบมา "กะคงหิพ้อหิแม่มึงไอ ลีซางกุกไปซ้สองซ้" เจ้าเรือน
 เขาก็บอกคน ๆ ๆ ๆ, ขาแม่มันให้ไค้ พวกนี้วิ่งลงมาจากเรือน ถือมิกถือพรามา ไอ้โสมก็
 เอาลุ่มนั้นไปยื่นรองคีนยังถึงหน้าตางนั้น หิพ้อคักลงมามีก็เขาไปหึงสองคีน ไอ้โสมก็เค้นไม้ไค้
 ก็กลิ้งเค้นนี้ กลิ้งเขาไปอยู่ในป่าคักมวน ไอ้โสมอยู่เขาก็เห็นว่าไอ้โสมตะหมุกหึ เขาก็
 แกล้งพูด มาสองครอยหุ่ย รอยไครงามแท้ ๆ นอ รอยไครงามอยากไค้เป็นลูกเซย เขา
 ล้อว่าเหอะ ไอ้โสมก็สั่นป่าคักมวน "ฉั่น ๆ แม่เถา แม่เถา ฉั่นอยู่นี้" เขารู้ว่าไอ้โสมเขา
 ไปคักคิเอา เกรงพ้อเกรงแม่มอ หุบ ๆ คี ๆ เอาแล้วปล่อย อยูมาไม่ช้าไม่นาน ไอ้โสม
 ก็ไปหาสาว ๆ อีกในเวลามืด ๆ ที่ทางกะเคื่อง กะว่าไปคักพ้อค้อว่า ว่า น้องเอยไม่ควรทำ
 บาปพ้เนย พ้ลีซางพ้เจนจิก คนเคาะ เขาก็ปานนั้น สาว ๆ นั้นจึงว่า เอาไหมพ้ เอา
 ไหมพ้โสม "เออ คี ๆ ที่แท้ ๆ เหวย" เอยังงิชักเหลา วันนีให้พ้ไปเคาะประค่นอง
 ป็อก ๆ ๆ แล้วน้องจะเปิดให้ "เออคีแท้ ๆ อยงค้อแหลค้อปัดกันนา" ไมโกธกคอกพ้ไป
 เจนไค้เคอ เออ แต่พอเวลาเย็นลงไอ้โสมก็ไปนั้นเค ไปเวลาสามทุ่มสี่ทุ่ม ก็ะเวลาคิ
 กรงเปง พะเอิ้นเป็นเคาะหะของไอ้โสมทีเคียว เย็นลงวันนั้น พอสาว ๆ ไค้เตานาตัว
 ใหญ่มาห้อยไว้ไค้ลประคู้ มันมีคักว้ย ไอ้โสมก็ขึ้นไปคล่าไป กรุก กรึก ๆ คล่าไปรู้ว้ประคู้
 ก็เคาะป็อก ๆ ไค้เคาะป็อก ๆ นั้น มันไม้ใช้กะ กระค่านประคูนนา มันเคาะเอาหลังเตานัน
 เค เคาะป็อก ๆ เคากี้ช้ ไอ้โสมก็พูดแรง ๆ พูดยังงิเหลา พูดแรง ๆ เค่องเป็นไอ
 เหลา เคากี้ไม้พูด ก็ไค้คักช้ ไอ้โสมอยากไค้ยินถะนัค จึงเอาหูเขาไปเป๊ะ ไค้ ๆ หลัง
 เคา เคากี้คักคักกับ ไอ้โสมก็ "ไอย์ ออย่าหยอกงะ ออย่าหยอกงะ ๆ ๆ " เคากี้คักนาน
 ไอ้โสมก็คักว่านี้ไม้ใช่คนหยอกก็เอามือคล่าคู้ เห็นเคาไอ้โสมคักใจ กระโคตพาคคาง เคา

กระเด็นขึ้นไปบนฟ้า ไอ้โสมก็วิ่งตะรึก ตะก ๆ ออกไปนอกบ้าน" หมาเห่คแม่มีง เต่า
ก็กกๆ พ่อตาแม่ยายก็ออกมาจากในเรือน ไอ้ฟาน ไอ้หาเอาแม่มีง รุมเห่รัง"สำคัญ ที่ก่อน
ก็มาตักหน้าตาง นีมีงมาไอ "ไอ้หมาเห่คแม่มีง หู กู กูคเมอค"

คำศัพท์

๑. มือชา	-	มือหยาบ
๒. คบ	-	คบ
๓. นาย	-	ยุบ
๔. รุมเห่รัง	-	อึกทึกครึกโครม

๗๘. สาวแก่

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีสาวแก่อยู่คนหนึ่ง วันหนึ่งไปตักน้ำก็ไปปะหมัน จึงว่า โอ้หมูเอ๋ย เรา
ก็ปีเดียวกัน ทำไมมึงไฉน กูไม่เห็นไฉนว่า โอ้หมูกันก็ว่า มึงโกนหมอยทิ้งซะ ไมโกน
มึงก็ตักทิ้งซะ โอวายังงั้นนี้โอ้หมูอีกคนสาวแก่ไปถึงบ้าน ก็เข้าไปในยุ้ง เอาตะแกรงไปคา
มัดหมอยเป็นกระจุก ๆ กำลังนับอยู่จุกหนึ่ง สองจุก จุกหนึ่ง สองจุก กำลังจิจเอาตะแกรงติด
โอ้หากินแม่มั่นคนไหนมีรูแหละ เกิดหอมหลายจุกที่เดียว ก็มาหาจับยั้งคำ ก็มาได้ยั้ง
จุกหนึ่ง สองจุก หมอกระโคตขึ้นบนยุ้งปั๊บ มึงทำไมเหล่านี้นี้ มึงพูดเรื่องจุกหอมกูก็หาย
มา สาว ๆ ก็ว่า มีโชหอมแก่ดอก ก็ไม่เชื่อ กระชากราออกเห็นหมอย สาวแก่คุลคุล
ก็ดลิด หลายกระจุก หมอก็กระโคตออกมา ขอโทษเถอะ ๆ อื่นก็ตำค้ำไ้หมาเย็ดแม่มึง
ตั้งแต่กูมัดหมอยมึงก็ตำค้ำ เทียวกูไ้หมาเย็ดแม่มึง

คำศัพท์

๑. ตะแกร - ตะไกร

๔๐. พระธาตุเหาะ

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีหนุ่มสาวคู่หนึ่งรักกันมาก แต่ว่าฝ่ายพ่อแม่ของเจ้าสาวนั้นไม่รักฝ่ายหนุ่ม ไม่รักผู้ชายเพราะว่าเห็นเป็นคนไม่ค่อยอย่างไรไม่ทราบ แล้วก็กีดกันไม่ให้ลูกสาวไปเจอกับหนุ่มนั้นเสมอ และต่อมาอีกก็จะระวังอะไรก็ตลอดไปเลย มันก็มีช่องโหว่บ้าง วันหนึ่งก็หนุ่มสาวไปเจอกัน หนุ่มจึงปรับทุกข์ว่า ผมมีความรักน้องอย่างสำคัญ แต่ว่าน้องไม่ออกมาหาพี่เลย ฝ่ายผู้หญิงจึงว่าอีนั่นนะพ่อแม่กีดกันเอาไว้อย่างสำคัญ แล้ว..จะออกมาหาพี่ไม่ได้ แล้วเราก็คงจะไม่ได้อีกแล้ว จะทำยังไงให้ได้อีกเล่า ผู้หญิงก็เห็นใจผู้ชาย ผู้ชายก็เห็นใจผู้หญิง ฝ่ายผู้หญิงจึงว่า อย่ากระนั้นเลยพี่ ฉันจะออกหัวคิดให้ฟัง อย่างวะ ฉันจะนั่งกินข้าว เวลาจำเป็นเป็นเรือนระเนือคอก

พี่จะออกอุบายอย่างไรจะไ้กระทำให้ฉันก็กระทำให้มันได้ ผู้ชายก็ตกลง แต่พอเป็นย่า พระสุริยสนธยา หนุ่มจึงหาหมามาอีกสองคน หามกันขึ้นแล้วก็คนบ้านนอก แต่ก่อนคนโบราณ เรามีกะโหลใหญ่ กระตังใหญ่ตั้งในกลาง แล้วพ่อแม่พี่น้องสารพัด นั่งกินกันอยู่รอบ ๆ ที่เดียว ฝ่ายผู้หญิงก็ถือตามลัจฉลัญญา จึงได้เปิดกินกินข้าววาเดอะ แล้วหนุ่มก็ไ้ของแล้วจึงหามหมานั้นขึ้นไป ไปทำมิดีมิร้าย แต่พอว่าผู้หญิงนั้นไ้รับความสนุกจึงหลงตัวไป ขาวดวงออกจากปาก บิดเนื้อ บิดตัวร้อง อ้อ อ้า ๆ ๆ ฝ่ายพ่อเห็นผิดประหลาดวาจะป่วยไข้หรืออะไรก็อะไรตลอดก็ไม่ทราบ จึงตีลูกสาวให้ล้มลง ก็เห็นอวัยวะสืบพันธุ์แดงราขึ้นมา ฝ่ายพ่อจึง เพราะว่าบ้านแตกออกมา บ้านเมืองแตกอนเขาไ้ไ้ ไ้กระแทกจับไปห่ออวัยวะสืบพันธุ์ ผู้ชายร่อนกระโคตแล้วคืนมิด ๆ วิ่งไปซุกวิสัย ไฟก็ค้องคชาติไปแดง ๆ ๆ ตาเขาคณึง มาตักน้ำ มามิด ๆ มาไม่ถึงบ้าน หยุคสองหนสามหน จึงมาหยุคคาทางอยู่ โอ้หนุ่มนี้ไ้วิ่งไป ไปเจอคนแก่ ถ้าวาจะชนเห็นแก่จะต้องตาย จึงกระโคตข้ามหัวแก่ คนแก่ก็ยกมือไหวว่า สาธุ พระธาตุเหาะ

ขอนิมนต์มาบ้านผมมั่งซิกระว้าบ ยั้งจี่ ที่นั่นหนูนั่นก็วิ่งไป ไฟก็ไม่ดับซักที จะเอา
 มือรูกหรือ ไฟก็จะไหม้มือ จึงวิ่งไปวิ่งไปที่คางพลูเขาไปเห็นน้ำอยู่ในไห ตะลิตะลานไม้ต้น
 พิจารณา จึงจะเอามือข้างเคียวจิกไปก็จะไถ่กลางคืบคืบ นี่กะแทกเข้าไปสองมือ ไถ่มือนั้น
 ก็ปากไหมมาถึงข้อมือก็ถือไหไป ที่นี้ถือไหทั้งน้ำไป ไ้ ก็ไปเจอคนหนึ่ง หัวล้านอยู่บนนอกชาน
 หมอจึงเอาไหพาดหัวเบรียงลงไป เฒ่าหัวล้านจึงร้องว่า ไ้ สระน้ำผากู

กะตักตีหัวโป๊ะ โอย มีโคชักตัวคอก อยู่มาตีหลายเลย เจ้าของบ้านก็ว่า กูจิดีมีงนี้ ก็มึง
เหยียบหักท่อนนั้น เออ นี่ยังมีพนักบ้านคนนะ เงาะก็วิ่งตะระ ๆ ๆ ไปตักขี้สีก^๔ ขี้สีกคือ
หนองอยู่ไคถุน จิงว่าเอี้ยตักถึงทงนาแล้วไม่ไล่ตามกูทันคอก โอ้เจ้าของไก่อ ว่าเพลงชะ
ก็ได้ โอ้คำบอก ก็ว่าเพลงเค

"โอ้....โอ ตักก็ถึงทงบ้านเอ็ง นี่มันให้วังเวง โอยหัวใจ" โอ้หาคนเจ้าของ
เรือนก็ว่า ทงพอทงแม่มีงนี้ขี้สีก กูนั้นะ โอ้หาคำบอกก็ตะระ ๆ ๆ ๆ เอาหัวไปใส่กะไค
ป็อกแซก กะไคเรอเซอ ๆ ไป มีโคชักตัวคอก มีโคชักตัวคอก ทำไมยังมาใส่ป็อกคา
เหลาว่าไคไล่แม่มีง มีงไปชุนกะไคเอ็งนี่นะ คนเจ้าของเรือนเขาก็จับไปอาบนํ้ามาอาบ
แล้วก็ถามว่า คำบอกยังไง ยังมาเหียวชกเขา โอ้ยหมู่เขาชวนมา โอ้หนวกคา โอ้
ตุกเออว เขาก็ไล่ตีไปแล้ว ปลั่งกคเคือกไหล ปลอยซาไปเถิด เออ ที่นอยามาเคอจา
เรื่องนี้ก็พอจบแต่เพียงนี้แหละ

คำศัพท์

๑. ค่าย	-	เหลือเกิน
๒. ละก้อ	-	มะละกอ
๓. ทักหา	-	เครื่องมือกวาดขี้มาขี้ว
๔. ขี้สีก	-	น้ำคร่ำไคถุนบ้าน

๔๒. หนุ่มขี้เมา

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีนิทานลาวเรื่องหนึ่ง เล่าว่า ยังมีหนุ่มคนหนึ่งนั้น ตามธรรมเนียมคนแต่โบราณนั้นเที่ยวจึกสาวได้ คือหนักกันไว้ ว่า ไปทำงานกลางวันแล้ว นึกกันไว้ว่า คืนนี้ขอยลีไปหาเจ้าเคอ อีสาวก็เออไปแม่พี่อ้าย แต่ว่าให้ วยนิคจรรยาณะเคอ คนเขาลับหรือจิงได้ ยังคงขอยไปเคอ ขอยบ ไล่โดยปะตักอก เออ ขึ้นแม่ แล้วก็พอได้เวลาก็นุ่มก็ไปประมาณสามทุ่ม แล้วธรรมเนียมเขายื่นจึกสาวนั้นคือเขาคองแก ฝ่าเอาไว้อ่อนก็แก้ผ้า แก่เสื้อ แก่กางเกง เอาไว้มวนเอาไว้มองกอดสวย แล้วก็ย่อง ย่อง ย่องขึ้นไปเสียงคุยกัน อืด อืด บนเรือน โกลจิลับแหลมิแหล แล้ว หมอก็คอยให้เขาหละแล้ว ให้เขาหลับนอน ฟังเสียงเขาก่อนนอน หมอก็ไปหมอบอยู่กะประตูนั้นเคอ อยู่ข้าง ๆ ประตูว่าเทอะ หมอบไปะ หมอบไป แก่ผาคา ยุงกัด ก็บีเอา ไม่นับแฉะคอก ไป ๆ มา ๆ ก็เลยลับไปขึ้นเคอ หมอบแปะ เอ็ม เลม ลับยูกะไปก้อยหระยา หมอบยู่เจนเข้าที่เคียว แหะเถาใหญ่ขึ้นออกมา แหะเถาใหญ่ออกมาหนึ่งเข้าใส่บาตรพระ ก็เปิดประตูไปได้ ใ้อบ้านประตูฉัดไปบึงไอนั้น แก่ผานอนยู่ชะอีกแหละ แก่ผาหมอบกะตายวาเถอะ มาหนึ่งเข้าเจนโคเข้าเจนหวคหนึ่ง สองหวคมาก็มาราย มารายในกระคังมอน มารายในกระคังเอาไวคิยที่เคียวแจ้งแล้วที่นี้แจ้งแลงเลาว่าเทอะ มีคส่งช ใอนหุ่ลิกขึ้น หิงที่เคียว ฮวย มาแจ้งแล้วตีระ ว่าหนี ตักใจกระโคคคณเคที่นลนกระโคควาแตม้นกัไมยลูงนันเตลนบนนอกชานเคอ ตูกก็ไปกระแทกเอาเขาเหนียว บับ...ขึ้นเบอเรือ เค็นเตอะตะ เตะตะ แหะเถาออกมาจากครีว่า เอาไวให้บักหาวูกักบันแน ที่นี้ก็วิ่งไป ตะระ ตะระ ตะระ หมากก็คุมรุม ๆ คนก็คุม ผู้ใหญ่บ้านก็จับได้ มึงเฮ็ดจิงได้ มึงจิไปหลักของเคาบอ โอย โอย เอาขอยมาจิจสาว จิบจูกสาวคอก มาหลอนสาวคอก แดวามันหลงนอนไปสืชายเท่าได้ก็ชายเถิด เขาก็ขายเอาสืบาท

ก็จับเท่านั้นแหละ

๔๓. ปัญญาถึงกัน

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีสาวแก่อยู่คนหนึ่ง อยู่ที่บ้านหนึ่ง เหตุฉนั้นจึงเป็นสาวอยู่นานไม่ได้ตัว เพราะ
เป็นเจ้าปากจิ้งไร ปากปัญญา ปากปลอน ๆ แปล่น ๆ สำคัญเป็นเจ้าปัญญาที่เกี้ยว ใก้ไป
พูด เจ้าหนุ่ม ๆ ไปพูด หนุ่มทองแพ่ ยังมีอาจารย์วัด ๆ หนึ่ง ก็ปากสอพลอ ไม่มีใครสู้
ได้ จึงสืบคว้าใครปากเก่งเคิ่ง จิเอาเป็นเมีย ก็ชักออกมา ชักออกมาก็ระวังเคอ หิน
สาว ๆ คนนั้นก็มาตักน้ามเค พระอาจารย์นั้นก็ไปเกี้ยวว่า "ไมคานอ่อนหนาหาบหนอสิเก่า"
สิเก่าเจ้าปัญญาก็ตั้งใจตอบว่า "ถ้าเห็นวไมคานฉนั้นอ่อนหนาหาบก็เชิญหลวงพี่มาขี่หาบหัวะ ก็
แปลว่า คานหิ อาจารย์ก็เก้งไวไฟ ไมหยอก อ้อ คณฉนั้นจิไปขี่หาบ กลัวไมคานจิชักคิห่า
คำหิ คักลงก็ไคค่างงานกัน เพราะชอบอีกชอบใจกันสำคัญ เมื่อเห็นว่าปัญญานั้นถึงกัน ก็
เห็นว่าจะเลียงเมื่อ เลียงคัว ตั้งมารากสากระเมื่อไค เรื่องนี้ฉนั้นจับแต่เพียงนี้เรียกว่า
ปัญญาคอปัญญา

๔๔. คุณสมบัติไม่อยู่

พระครูอรุณโกศล

แต่ก่อนมามีบ้านหนึ่ง ประมาณร้อยหลังคาเรือนเศษ ยังมีพรานคนหนึ่ง
 อยู่ที่บ้านนั้น เป็นผู้ชำนาญมากแกไปยิงเนื้อมาได้ คอนมาหามเสมอ เอาแก่นในบ้าน
 นั้นมีความอยากได้เนื้อ จึงไปตามนายพรานว่า พ่อเขานะยิงอย่างไรจึงได้เนื้อมาง่าย ๆ
 อ้าวอยากไปยิงทำไมได้แก่น แกไปกะฉันทัดใจ ไม่เป็นไรคอก แต่ว่าให้อยู่ในโอวาทของ
 พราน โอวาทยังงอแงยังไม่รู้ โอวาทก็ว่าเฉยก็เฉยหยุดก็หยุดนิ่งก็นิ่ง แควหาใจน่ะ
 หาใจอยู่คอก แควบอกรังใจให้อาปากเอาคำจะยอมไม่ อ้าวตามใจนายพางทุกอย่าง
 จงพาอ้าวไปเถิด แล้วก็นายพรานก็พาไป ปีนคนละกระบอก ได้เป็นคนละกระบอกแล้วก็ไป
 นายพรานจึงให้เจ๊กเอาแก่นนั้นไปอยู่ที่ตนมะขามป้อมคนหนึ่ง ยังมีทางนั่งซัดนั่ง อย่าไหว
 อย่าดิ้ง อย่าไอ อย่าจามนะ นายพรานก็นั่งอยู่ที่ตนหนึ่งไม่ไกล ไม่ไกลต่อกัน เวลานั้นฟาน
 เข้ามา ชาวอีสานเรียกว่าฟาน ชาวลาวเรียกว่าแกง อีแกงเข้ามา เจ๊กนั้นจะเข้ามาหา
 พรานไทย ก็จะไต่กินเนื้อไปแล้ว มันเข้ามาหาพรานเจ๊ก มาลวงพรานใหม่ ฝ่ายเจ๊กก็
 จะประหม่าหรือยังงอแงไม่ทราบ ยกปิ่นขึ้นเฉยอยู่จะยิง เกรียมจะยิง แต่ฟานนั้นมันมากิน
 หนวยมะขามป้อม กินหนวยหนึ่งก็ยังกินหนวยสองก็ยังกินหนวยสามก็เงยขึ้น ก็ปะยะปะเย้ง
 น้ำลายไหลออกจากปากกระชืดระยาด เอาแก่นจึงหลวมตัวพูดไปว่า ลือร่ำว่ามั่งเปี้ยว ลือจะ
 กิงทำรายดี ฟานนั้นเลยวิ่งหนีไป เลยชวคไต่กินเนื้อฟาน

๔๕. เจ๊กเป่าชลุ่ย

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

มีนิทานอีกเรื่องหนึ่งเล่าต่อต่อไป เอ้ามีเจ๊กมีเจ๊กเถ่าแก่ มีเมียแล้วก็มีลูกมีเต้า
 คาขายรวยพอสสมควร แต่ว่าเจ๊กคนนี้อารมณ์ดีสำ...มะกัญเมื่อเวลาค่ำลงกินชาเหลวนะ
 เป่าชลุ่ย หลุย หลุย หลุยหลุย หลุยหลุย หลุยหลุย หลุย.....
 เมียรำคาญ เฒ่าหนึ่ง พ้อาหนึ่งว่า อารายอา จิเป่าไอชะบาย ช้าหนวกหนุ หนวกหู
 หนวกที่ อายมึงวะ ฎไปเป่าบนหัวมึงนี้หรือยังงูไปเป่าใส่ที่มึงหรือยังงัวะเหอ เมียก็
 ไม่มีเรื่องติงราวเพราะสามีไถหนไป ที่นี้ก็เป่าอีกหลุย หลุย หลุย สลุย หลุย หลุย.....
 เมียก็ลัปลไป ฟันก็หลงเป่า ก็เอาชลุ่ยไว้ เอาไว้ในทรง ๆ กระบอคนที่เคี้ยว ที่นี้เวลา
 รุ่งเช้าขึ้น ก็กินเช้ากินอะไรแหละที่หาตระกร้าไปหาซวกไปหาซื้อไก่ซื้อเป็ดไป เมียก็โมโห
 นั้นเด โคมโหมจนว่าพ้อาหนึ่ง พ้อาหนึ่งมันทำให้กูไม่ได้หิว ไม่ได้นอนได้นอนหลับเลย
 จึงเอาชลุ่ย จึงเอาชลุ่ยอืทางเป่านั้น อืทางปากก็คั่น หักคี่ หย่อนลงไปในที่ขมที่ กูกี้
 มาๆคา จึงลงนั้นเด ก็เหลวนอกก็เลยเอาเนียบเอาไว้ เฒ่าแก่ก็มาตีเคียวเข้ามาเช็ดขับเอาสิน
 คามาวางแล้วก็กินชา คี่แล้ว อารมณ์ดี สุขหยาดั่งเหลวก็นอนชอยหาง เฒ่าเอาชลุ่ยมาหลุย
 หลุย ลู หลุย หลุย หลุย ก็อมเข้าไป อัมปบัสหลุย หลุย หลุย หลุย หลุย.....
 พ้อไคกลั่นนั้นเดไคกลั่นก็ฮ... แม่ฮิหลู กินปลาหุ ไมกลางปากมาเป่าชลุ่ยอัวลาย โอ้ย ทำ
 บาย ทำกำ เเงาะดอก ฮิแม่เอ๋ยอัมเอาที่ชะเจนนักใจ

๔๖. รักษาความลับไว้ไม่ได้

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

ยังมีบ้าน ๆ หนึ่งมีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง มีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง แล้วก็มีคนมาอยากได้ เวลาเช้าก็ให้เขากวนบ่าน^๑ เขากวนบ่านกับผู้หญิงบ้านอื่นไปนั่งบนเรือนชั้น แล้วแม่เจ้าเรือนนั้นก็ออกมาต้อนรับ จิตมาก จิตพุ่มารับรองก็ถามว่า พอมายัง เขากวนบ่านหายกันแล้ว เขาเรียกเขากวนบ่าน เขาผู้หญิงกับเขากวนบ่านมาหยัง ผู้ใหญ่ก็พูดขึ้นว่า เดี๋ยวนี้คลานอยากได้กะลูกแม่ แล้วมันให้ฉันมาสู่หาพาพิศ แม่จะว่ายังได้ แม่ก็พูดขึ้นไ้ทั้งใจว่า "โอ ไม่ได้ความคอก ไ้คนคนนั้นสำมะเลเทเมา ไม่เอางานไม่เอาการ จึงพูดเบี่ยงเลียงไปว่า โอyslูกสาวฉันยังเล็กยังน้อย ยังไม่ให้แต่งงานคอก ฝ่ายลูกสาวนั่งขาวอยู่ในครัวไฟกลัวจะไม่ได้ตัว จึงระเงอหน้าออกมาบอกแม่ อีแม่ ขอยสิ่น้อยสิ เหยิงคลาสิ ขอยทีเถอะหัวนา เขาถูกลุย ๆ แม่จึงว่า โอย อีจ้งไรใหญ่ มันจะมาเลาของบักไ้แซกพัง ผู้ใหญ่ในมานเขาหายกควย แ่กนี้เขาหายกเขากวนบ่านกู ห่งส่กูที่โกกมอ กูยังบ่เลาไ้ซักทีเก ฝ่ายพอเหลาสิลอมอยู่หน้ามันไ้ ไ้กรรมะเฟื่องจึงว่า โอยอายเขามานละหนา ไ้แม่มา แ่ที่แม่ให้หมั้นเลย ของบักมาเปิดไซกลางตลาดนี้ กูขี้ตูดคาน กูยังบ่เลาไ้ซักทีเก ฝ่ายผู้ใหญ่บ้านกับหายก จึงว่า ออเกิดเหตุใหญ่ ละนอรักษาความลับไว้ไม่ได้หนอ อนันหนอ ขอยแท้ ๆ ขอยนิเมยายในป่าออยขอยยังบ่ได้ไ้เก

คำศัพท์

๑ เขากวนบ่าน = มรรคทายก

๔๗. นายกับบ่าว

พระภิกษุผู้ไม่ประสงค์ออกนาม

เจ้า นายมีศกัต์ใหญ่โต ไปกะเมีย นายเรือไปกะบ่าวสามคนด้วยกัน ขณะ
นั้นเดือนสิบ ปลายกำลังไค้ชุกชุม ครั้นไปถึงใกล้ ๆ ลี้แล้ว นายไม่ไปซื้อถึงใกล้ ๆ ลี้
นายไม่ไปซื้อ จึงให้บ่าวไปซื้อ หนูไปซื้อไป ซื้อโคเท่าไรก็เอาเงินนี้ไป ให้เงินบ่าวแล้ว
ก็ บ้างนั้นจึงมานึกสังหรณ์ในใจว่า นายนี้มาถึงลี้แล้ว ทำไมไม่ไปซื้อปลา ที่ขายจะทำอะไร
กะ คุณหญิง คุณนายก็ไม่รู้ เราจำเป็นต้องมองดู ว่าแล้วก็ถือเงินไป พอไปพ้นลี้มาบ่าว
นั้นจึงวนเข้ามา แล้วก็เป็นอย่างว่า จริง ๆ ยิงว่า กะทำสงครามกันบนเรือที่เคียว เมื่อทำ
เสร็จแล้วจึงคุยกันว่า ตัวอยู่ไหนจะทำตาริบทรี ริบทรี บ่าวว่ายังงี้ เมียว่า เฮอ ตัวอยู่บนที่
ท่าทองคะแมว คะแมวเหมือนกันนะแหละ เมื่อสนทนาพาทักกัน โตตอบกันนิกนอยเช่นนั้นแล้ว
เมียจึงว่า ลงเถอะคะบาวมันจะมาเจอ บ่าวจึงว่า กะเห็นไว้นั้นกันไหน ก็นองแซ่เล่นให้เป็น
กันชะนอยไมตรี อย่างนี้บ่าวไค้รู้เรื่องแล้วจึงไปซื้อปลา ซื้อปลามาไค้แล้วนายก็ถามว่า
ไค้ไม่หนู ไค้แก้ว ไค้สองตัวครับ ตัวผู้ตัวนี้ ตัวเมียตัวนี้ แะ ตัวผู้เป็นใจ ตัวเมียเป็นยัง
ใจละ ง่ายนิกเคียวคะรับ ตัวผู้มันท่าทองคะแมว คะแมว ตัวเมียนะท่าตาริบทรี ริบทรี
เจ้านายเคียวอย่างสำคัญ เอาตะบองไล่บ่าว บาวก็โจนลงไปไหน บาวก็ไม่ขึ้นซักที แล้ว
นายจึงว่า เฮย มึงรีบขึ้นมาซิ บาวนั้นจึงว่า ผมจะแซ่เล่นให้เป็น ๆ อีกนอยเถอะคะบาว

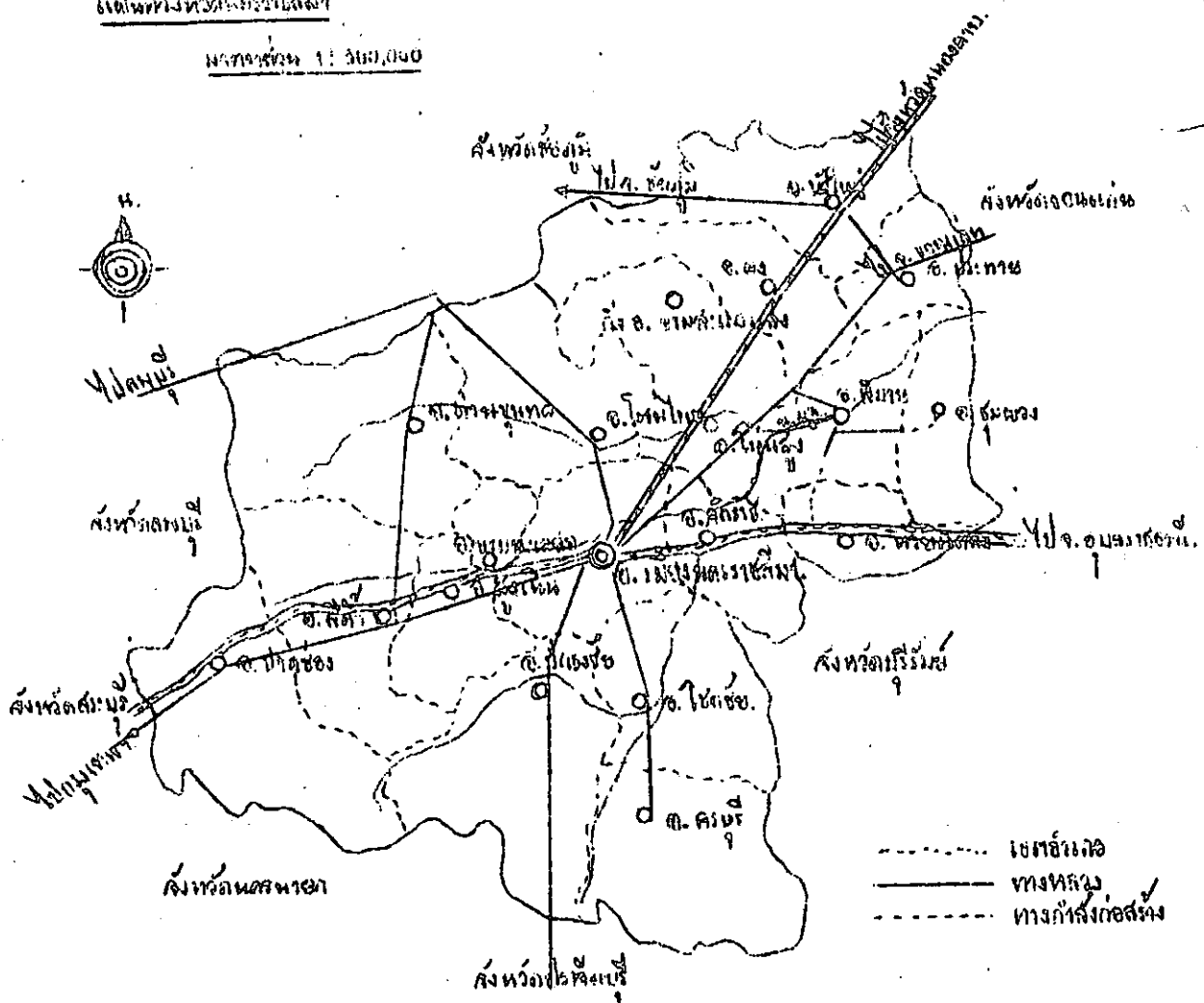
๔๔. โครตค

พระครูอรุณโกศล

ยังมีนิ้วเมียลูกน้อยลูกกำลังพูดกระຈອກกระຈေ ในเวลาสองทุ่มสามทุ่ม ยังไม่ทัน
จะศึกจะคืนอะไร ขโมยก็มาจ้องอยู่มืด ๆ คอยชกโก คนบนเรือนก็ไม่รู้ในเวลานั้น สามคน
นั้น นิ้ว เมีย ลูก คงจะศึกขึ้นคนหนึ่งเป็นแน่ همینตกลุย เจ้าตัวก็ถามว่า แม่ไฉนอยต์คน
ฉันมีเห็นตักหว่า ยังงั้นก็ไฉนายต์คน ฉันก็มีตักคอกพอ เมียก็ว่าแกละวะตัก เออ ซาก็ไม่ตัก
นา ไคก็ไม้ตัก ไคก็ไม้ตัก ยังงั้นขโมยละวะตัก ไคขโมยก็กลัวเสียยศเสียชก ก็หน้าจะไปเลย
ๆ ไป ยังเถียงว่า กูก็ไม่ตัก ว่า คนเจ้าเรือนก็ว่า คน ๆ ก็ครืน กระโถกครืน ขโมยจิไป
ยังว่า แม่ะ มึงหมานี่

แผนที่จังหวัดนครราชสีมา

มาตราส่วน 1 : 500,000

แผนที่อา
น

๑. ประทาย

ค. ชีวาน

น. น.

๑. โบนสูง

๑
๓. ทาหลวง

๖. รุณพวง

ไปคุมพวก

๓. กระเป๋างิ้วใหญ่

प.सू.व.

๓. สัมฤทธิ์

๒. ในเมือง

๓. รังการใหญ่

๑๓. โปถส

ក. ឱកាស

๘
๑. หน่วยงาน

๑. จักรวรรดิ

ไปฝึกภาค

.....เขตตำบล

๒๔.....มถนพ

แม่น้ำ